שו״ת · אחרונים

שות עבודת לוי

הרב יעקב יצחק רודרמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות עבודת לוי

הרב יעקב יצחק רודרמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-עבודת-לוי/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 4
סימן ב 15
סימן ג 27
סימן ד 37
סימן ה 52
סימן ו 61
סימן ז 72
סימן ח 79
סימן ט 88
סימן י 113
סימן יא 122
סימן יב 134
סימן יג 140
סימן יד 147
סימן טו 154
סימן טז 161
סימן יז 165
סימן יח 172
סימן יט 179
סימן כ 184
סימן כא 193
סימן כב 195
סימן כג 200
סימן כד 211
סימן כה 221
סימן כו 229
סימן כז 239
סימן כח 240
סימן כט 245
סימן ל 252
השמטות ומלואים 257

סימן א

בענין קדושת ירושלים וקדושת ערי חומה:
גרסינן במ' פסחים (דף פ"ה ע"ב) אמר רב גגין ועליות לא נתקדשו (ופירש"י בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים ובין גגי לשכות עזרה לקדושת קדשי קדשים) ומקשינן בגמרא איני והאמר רב משום ר"ח כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא (ופירש"י כזיתא פסחא חבורות גדולות היו נימנין עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח והלילא פקע איגרא לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים שהיו אומרים הלל על הפסח כדתנן לקמן הראשון טעון הלל על אכילתו) מאי לאו דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא (אלמא גגי ירושלים נתקדשו) לא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא: מבואר דגגי ירושלים לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים וראיתי מקשים על הרמב"ם מדוע השמיט האי דינא ולא הביא הא דגגי ירושלים לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים דבפ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז' כתב הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול אם היו גגותיהן שוין לקרקע עזרה תוכן חול וגגותיהן קודש ואם אינן שוין לקרקע עזרה אף גגותיהן חול שהגגין ועליות לא נתקדשו לפיכך גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים (עכ"ל הרמב"ם) הרי שלא זכר אלא לענין גגי עזרה לאכילת קדשי קדשים אבל לא זכר גגי ירושלים לענין אכילת קדשים קלים עיין במנחת חנוך מצוה שס"ב ובאור שמח להגאון מופת דורינו (שליט"א) זצ"ל בפ"ו מהלכות בית הבחירה שדברו מזה: עוד הביא הגאון באור שמח שם דברי הרשב"א בשו"ת סימן ל"ד שכתב שם וז"ל שאלת בהא דפ"ב דשבועות דאיתא גגין הללו אין שוחטין שם קדשי קדשים ואין אוכלין שם קדשים קלים ותמיהני אפילו למד"א גגין ועליות לא נתקדשו מי גרע משאר העיר שנאכלין בה קדשים קלים (פירוש בכל גגי העיר) תשובה איברא לפי הגרסא שנזדמנה לך בספרך שאלה גדולה שאלת אלא שבאמת ט"ס יש בספרך וכך היא הגרסא אין שוחטין שם קדשים קלים ואין אוכלין שם קדשי קדשים עכ"ל מבואר דהרשב"א סבר דקדשים קלים נאכלין בגגי ירושלים וא"כ קשה גם על הרשב"א מהא דאמר רב וכו' דמבואר להדיא דעל גגי ירושלים אין אוכלין קדשים קלים ועוד יש להעיר מהאי סוגיא מהא דלקמן שם דמקשינן בגמרא על רב מהא דתניא וגגו קודש (ופירוש גג היכל) ותסברא והא קתני גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים ואלא קשיא גגו קודש אמר רב חמא בר גוריא לאותן שתי אמות וכו' ופירש"י להכי קדשי גגין לשימוש נתינת כלי קודש ואמאי לא מתרץ הגמרא דקדשו לענין קדשים קלים:

והנה כדי לתרץ דברי הרמב"ם והרשב"א מתחלה נקדים לתרץ קושיא עצומה מה שהקשו המפרשים הובא באור שמח בפ"ו מהלכות בית הבחירה על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו דמבואר בסוגין אפילו לענין אכילת קדשים קלים ממשנה מפורשת לקמן במ' פסחים (דף פ"א) גבי פסח נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה וכו' נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהם או על גגותיהם מעצי עצמן וכו':

מבואר דשורפין קדשים קלים על הגגות דהא פסח הוא קדשים קלים וא"כ מבואר דגגי ירושלים נתקדשו דהא אמרינן לעיל (דף כ"ד) בקודש באש תשרף לימד על חטאת ששורפין אותה בקודש ואין לי אלא זו בלבד פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים מניין ת"ל וכל בקודש באש תשרף וכן הוא בבשר קדשים קלים ג"כ בעינן שרפה בקודש כדאמרינן לקמן (דף מ"ט) וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו לפני הבירה (ופירש"י בשר קדשים קלים שנפסלין ביוצא חוץ למחיצת ירושלים) ואפ"ה חוזר ושורפו בירושלים ופירש"י משום דבקודש באש תשרף כדאמרינן בפרק כל שעה דבמקום אכילתו שרפתו הרי מבואר דבעינן שרפה במקום קדוש ואפ"ה שורפין על הגגות מבואר דגגי ירושלים נמי קדשי:

והנה כדי לתרץ קושיא זו נ"ל לומר מילתא חדתא בקדושת ירושלים הנה במ' זבחים (ד' קט"ז ע"ב) גרסינן בגמרא כשם שמחנה במדבר כך מחנה בירושלים מירושלים להר הבית מחנה ישראל מהר הבית לעזרה מחנה לויה מכאן ואילך מחנה שכינה מבואר דירושלים היא מחנה ישראל (עיין שבועות דף ט"ז שנתקדשה בשיר ושתי תודות וכו') ואיתא בספרי פרשה נשא הובא בר"ש פ"ק דכלים משנה ז' יהושע קדש כל עיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה ישראל אבל לא שאר עיירות שאין מוקפות חומה וע"ש בר"ש שכתב דהא דאמרינן בסנהדרין (מ"ב) דבית הסקילה היה חוץ לג' מחנות דהיינו נמי חוץ למוקפות חומה ע"ש מבואר דערי חומה תורת מחנה ישראל עלייהו ועיין בפירש"י ערכין לל"ב ע"א) שכתב שקדשו ערי חומה בשיר ושתי תודות כמו ירושלים לכן נ"ל דירושלים יש בה שתי קדושות חדא קדושת מחנה ישראל שיש בה כמו בערי חומה מחמת שנתקדשה בב"ד ושתי תודות וכו' ועוד חדא קדושה הוי בירושלים שאינה בערי תימה היינו קדושה מחמת המקדש היינו מחמת שהיא מקפת את המקדש וסמוכה למקדש כמו שמצינו שהיה מחנה ישראל במדבר אף בלא קידוש מחמת שהיא סמוכה לאוהל מועד וזאת הקדושה הוי מחמת עצמה היינו מחמת שהיא סמוכה ולא תליא כלל בב"ד לקדש ועיין במכילתא פרשה בא (פ"א) דאיתא שם עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשרה למזבחות משנבחרה ירושלים יצאה א"י שנאמר כי אם

[במקום אשר יבחר ד' היינו דירושלים נקרא מקום אשר יבחר ד' וכן מבואר ברמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ז שכתב וז"ל ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שבעית ומעשרות לא קדשה לעתיד לבוא לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם אע"פ ששמומים בקדושתן הן עומדים עכ"ל הרמב"ם מתבאר דקדושת ירושלים הוי כמו מקדש וקדשה לעתיד לבוא ואילו גבי ערי חומה פסק בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט"ז וז"ל וכיון שגלו בחורבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיה בימי יהושע הרי דקדושת ערי חומה בטלה ולא קדשה לעתוד לבוא הרי מבואר דבירושלים יש בה קדושה אחרת שאינה בערי חומה והיינו כמו שכתבנו מחמת שהיא סמוכה למקדש לכן לא בטלה קדושתה:

והנה עיין במועד קטן בפ' אילו מגלחין (דף כ"ו) אמר ר' אלעזר הרואה ערי יהודה בחורבנם אומר ערי קדשך וכו' ירושלים בחורבנה אומר ירושלים מדבר היתה וכו' והקשה הרמב"ן כיון דקתני על ערי יהודה בחורבנם קורע מה צורך לומר בירושלים בחורבנה והלא בכלל היתה וי"ל שאם קרע בערי יהודה חוזר וקורע על ירושלים שאילו בשאר ערי יהודה קרע על אחת מהם אינו קורע על השניה וקורע על ערי יהודה בפני עצמן ועל ירושלים קרע בפני עצמן ואם קרע על ירושלים תחלה אינו קורע על שאר ערי יהודה שכבר קרע לקדושה שבכולם עכ"ל הרמב"ן הובא בכ"מ בהלכות תענית פ"ה מבואר דבירושלים הוי קדושה אחריתי שאינה בשאר ערי ישראל:

והנה לפי מה שזכרתי לעיל דקדושה יתירתא דהוי בירושלים מה שאינה בשאר ערי חומה הוי מחמת עצמה היינו משום שהיא סמוכה למקדש ואינה מחמת קדוש ב"ד ושתי תודות כלל נ"ל לומר דהא קדושה הוי נמי על הגגין ועליות והא דאמר רב גגין ועליות לא נתקדשו היינו דוקא בקדושת מחנה ישראל דלא הוי מעצמה אלא היא תלויה בב"ד היינו דהוי מחמת קידוש ב"ד ושיר ושתי תודות וסבר רב כיון. דהגגין הוי רשות לעצמן יש לומר שב"ד לא קדשום (או שכיון שהן רשות לעצמן היה להם להב"ד להתנות בפירוש שהגגין יהיו קדושים או שהותנו בפירוש שלא יהיו קדושים כאשר אבאר לקמן) והשתא יש לתרץ הקושיא על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו היאך שורפין קדשים קלים על הגגין (כמו שמבואר בפסחים פ"א ע"ב) דעיקר הקושיא הוי משום דבשרפת קדשים בקדש בעינן וגגין כיון דקדשו מחמת שהן סמוכים למקדש שפיר יש לומר דשורפין עליהם לפי שיטת התוס' במ' פסחים (דף מט) ד"ה שורפה לפני הבירה פ"ה כדאמרינן וכו' בקודש באש תשרף במקום אכילתו שריפתו קשה לר"י אי דאורייתא הוא

מ"ל עבר צופים ומ"ל לא עבר צופים ותרצו דמן התורה יכול לשרוף בכל מקום שירצה דבפרק כל שעה לא מרבינן אלא פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים אבל שאר קדשים שנאכלין לזרים לא מרבינן ומה שהצריכו חכמים הוי משום גזירה ע"ש בתוס' מבואר דשרפת קדשים קלים במקום קדוש אינו אלא מדרבנן וא"כ יש לומר דלא גזרו רבנן אלא דוקא במקום שאין קדושה כלל אבל בגגין כיון שיש עליהם קדושה מחמת שהן סמוכין ומקדש שפיר יכולין לשרוף עליהם: והנה כ"ז יש לומר לפי שיטת התוס' אבל לפי שיטת הרמב"ם לא בעינן כ"ז אלא דהקושיא מעיקרא ליתא כאשר נבאר בסמוך:

והנה לפ"זש בארנו דבירושלים יש בה שתי קדושות ועל הגגין הוי חדא קדושה א"כ מבואר דרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו (לאכילת קדשים) סבר דלאכילת קדשים בעינן שתי קדושות ולא סגי בחדא קדושה:

ועתה נבא לישב דברי הרמב"ם והרשב"א שהתחלנו בריש דברינו ומקודם נתרץ דברי הרע"ב במעשר שני (פרק ג' משנה ח') דאמרינן שם הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהם קודש בנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש וגגותיהם חול ע"ש ברע"ב שכתב בד"ה תוכן קודש לשחיטת קדשים הקנים ולאכילת קדשי קדשים ולהתחיוב עליהם משום טומאה: וראיתי מקשים על פירוש הרע"ב שכתב דחייבין על הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש משום טומאה ומשוה טומאה לאכילה מהא דאמרינן בזבחים (דף כ"ו ע"א) תני תנא קמיה דרב נחמן כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה אמר ליה הרי אמר לי אבא כגון זה כהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וחייבין משום טומאה ומקשינן בגמרא למעוטי מאי אילימא למעוטי חלונות ועובי החומה ודלתות תנינא החלונות ועובי החומה כלפנים (ופירש רש"י ד"ה היה אורך קפ"ז על רוחב קל"ה כדתנן במסכת מדות למעוטי הנכנס ללשכות הבנויות חוצה לו ופתוחות לתוכו שלא נתקדשו בקדושת עזרה בשירי מנחה ושיר של פגעים ובאו"ת שמקדשין בהם את העזרה בהליכה סביב כדתנן בשבועות (דף ט"ו)(ואלא למעוטי לשכות ואי בנויות בחול ופתוחות לקודש והתנן תוכן קודש ומשנינן מדרבנן ומדאורייתא לא והתניא לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש מניין שהכהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים ושירי מנחה ת"ל בחצר אוהל מועד יאכלוה התורה ריבתה חצירות הרבה אצל אכילה אחת אמר רבא אכילה שאני ומקשינן אבל לענין טומאה לא והתניא לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש כהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים וחייבין משום טומאה ומתרצינן בגמרא לאו אמרת אין שוחטין תני נמי אין חייבין משום טומאה ע"ש בפירש"י מבואר להדיא

מהאי סוגין דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דתוכן קודש לא הוי אלא דוקא לאכילה אבל לא להתחייב משום טומאה וקשה על הרע"ב במ' מעשר שני הנ"ל שכתב דחייבין על הלשכות משום טומאה:

והנה שוב ראיתי בר"ש כאן בפ"ג שהביא תוספתא דמבואר להדיא דהא דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דתוכן קודש הוי לכל מילי בין לאכילת קדשים ובין לשחיטה ובין להתחייב משום טומאה ע"ש בר"ש במשנה ח' שהביא דבפרק איזהו מקומן מסיק בבנויות בחול ופתוחות לקדש דאין שוחטין ואין חייבין משום טומאה והאי דאוכלין לפי שהתורה ריבתה חצרות הרבה לאכילה ע"ש הרי דהר"ש העיר דסוגין דאיזהו מקומן הוי דלא כהתוספתא וכן בירושלמי כאן ראיתי פלוגתא בזה דאיתא הן דאת אמר תוכן קדש אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא הנכנס לשם חייב (עיין במפרשים שם וברדב"ז שהביא בשם הגר"א ז"ל שפירשו דקאי אלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דתוכן קודש לכל מילי וחייבין ג"כ משום טומאה) ורב יהודא בשם רב אמר אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש וכו' (פירשו שם בשם הגר"א דרב יהודה פליג על הא דאמרינן שם דחייבין עליהם משום טומאה ובא רב יהודא למעט לשכות דאין חייבין עליהם משום טומאה ע"ש) ולפ"ז לכאורה יש לומר על הרע"ב דאזל בתר התוספתא והירושלמי אבל קשה למה שביק גמרא דילן ואזל בתר הירושלמי:

לכן נ"ל לומר דשיטת הרע"ב דהסוגיא דאיזהו מקומן לאו אליבא דכו"ע הוי אפילו בתלמודא דילן לכן שביק לה הרע"ב ופירש כאידך מד"א דלכאורה יש להבין מה בין אכילת קדשים לטומאה כיון דגם באכילת קדשים כתיב במקום קדש יאכל בחצר אוהל מועד ואם הוי מקום קדש לאכילת קדשים כמו כן היה להיות נמי מקום קדוש להתחייב נמי משום טומאה משום האי רבוי שריבתה תורה ועוד יש להבין לפי מה שפירש"י גבי הא דאמרינן כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה למעוטי לשכות הבנויות חוצה לה ופתוחות לתוכה שלא נתקדשו בקדושת עזרה בשירי מנחה ובשיר וכו' מבואר דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש לא נתקדשו בקדושת. עזרה א"כ היאך אוכלין בהן קדשים כיון שלא נתקדשו בשום קדושה:

ונ"ל לומר לפי מה שבארתי לעיל גבי קדושת ירושלים דקדושת ירושלים דהוי מחמת הסמיכות אינה תלויה בקידוש ב"ד ושתי תודות אלא הוי מעצמה מתחת שהיא סמוכה כמו כן נ"ל דבעזרה הוי נמי שתי קדושות היינו חדא קדושת מחנה כמו ירושלים וערי חומה עיין רש"י זבחים *) (דף כד ע"א) ד"ה (התוס' בזבחים (דף כ"ד) ד"ה הואיל ורצפה

הביאו פירש"י שכתב וז"ל דוד קידשה בשיר ושתי תודות וכו' ואע"ג דשלמה בנה הבית דוד קידשה כדאמר לקמן בשמעתא כי קידש דוד וכו') כי קידש שכתב דגם לקדש העזרה בעינן שתי תודות וכו' ע"ש בתוס' והיינו כדי לקדש קדושת מחנה בעזרה ולזה בעינן שתי תודות כמו שכתב רש"י בערכין דף ל"ב דערי חומה קדשו בשתי תודות והיינו לקדושת מחנה דערי חומה קדושת מחנה ישראל הוי עליהו (ועיין במ' מכות דאמרינן דזר שאכל מעולה לפני זריקה חוץ לחומה לוקה חמש אחד משום אוכל חוץ לקלעים ואחד משום אוכל חוץ לחומה והיינו משום דבעזרה נמי איתא קדושת מחנה) ועוד חדא קדושה הוי בעזרה היינו מחמת שהיא חצר אוהל מועד היינו מחמת שהיא סמוכה למקדש יותר מירושלים (ומש"ה היא נקראת מחנה שכינה) כמו באוהל מועד במדבר וקדושה זאת הוי מחמת עצמה ולא בעינן קידוש ב"ד כלל והשתא א"ש מה שהעירנו לעיל למה אוכלין קדשים בלשכות לפי פירש"י הנ"ל שלא נתקדשו ומה קדושה הוי בהם אבל לפ"ז א"ש כיון דהוי עלייהו קדושה מחמת שהן סמוכים למקדש והוי חצר אוהל מועד ושפיר אוכלין בהן קדשים אף שלא נתקדשו בקדושה שניה בב"ד וכו' ולפ"ז מבואר מהאי סוגיא דאוכלין קדשים במקום שאין שם אלא חדא קדושה דהתורה ריבתה מחצר אוהל מועד שאוכלין בלשכות ואף שאין בהם אלא חדא קדושה ולכן אין חייבין עליהם משום טומאה דלגבי טומאה ליכא ריבוי בקרא:

והשתא י"ל דהרע"ב שכתב שם במעשר שני דחייבין על הלשכות משום טומאה וכתבנו דזה הוי נגד הסוגיא בזבחים כאן ולפ"ז א"ש דהרע"ב מפרש דע"כ רב דאמר במ' פסחים דאין אוכלין קדשים על הגגות והיינו כמו שבארנו לעיל דסבר דלאכילת קדשים בעינן שתי קדושות ולא סגי בקדושת הסמיכות לחוד פליג על האי גמרא דכאן דאוכלין קדשים בלשכות אף שאין עליהם אלא חדא קדושה (דהא אין חייבין עליהם משום טומאה מש"ה אלא דאכילה שאני שריבתה תורה מחצר אוהל מועד) ולרב ע"כ עלינו לומר דאכילה וטומאה הוי כהדדי ולתרוייהו בעינן שתי קדושות וסובר דהלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש נמי נתקדשו בב"ד וכו' כמו כל העזרה והוא כמו דאמרינן בתוספתא הנ"ל ובירושלמי דחייבים על הלשכות משום טומאה ועיין בתורת כהנים פרשה צ"ו דמבואר שם דמרבינן לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש שהן קדש מהא דבמקום קדש יאכל ולא כמו דמרבינן בזבחים שם מבחצר אוהל מועד יאכל והיינו דהתורת כהנים סבר דלשכות הוי מקום קדש כמו שער העזרה וי"ל דהתורת כהנים הוי כמו התוספתא והירושלמי הנ"ל דחייבין על הלשכות משום טומאה מבואר לפ"ז דרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים ובעינן לאכילת קדשים שתי קדושות

כמו"כ גבי קדשי קדשים הנאכלים בעזרה נמי בעינן שתי קדושות וע"כ כיון דריבתה תורה באוכלין קדשים בלשכות ע"כ דהלשכות נמי נתקדשו כמו עזרה ולכן נמי חייבין על הלשכות משום טומאה כמו דאמרינן בתוספתא ובירושלמי ומרבינן לשכות כמו בתורת כהנים מהא דבמקום קדש יאכל והש"ס בפרק איזהו מקומן דמרבינן לשכות מבחצר אוהל מועד יאכל לענין אכילת קדשי קדשים (ובירושלמי בפ"ב דשבועות אמרינן דוד זה מלך גד זה נביא ומה שפירש בקונט' שקידשה בשתי תודות ובשיר אינו כן דעזרה אינו מתקדשת אלא בשירי מנחה כדאיתא בשבועות (דף ט"ו). ונ"ל לומר דשיטת רש"י דעזרה בתרי זימני נתקדשה בתרי קידושין חדא קדושת מחנה כמו בירושלים היינו שנתקדשה בקדושת מחנה (שכינה) בשתי תודות לפי מה דמבואר בפירש"י ערכין (דף ל"ב) גבי ערי חומה בעינן שתי תודות היינו לקדושת מחנה שיש נמי בערי חומה בעינן קידוש שתי תודות מחמת קדושת מחנה ישראל שיש בה לפי מה דמבואר בר"ש בפ"ק דכלים עפ"י הספרי דיהושע קידש ערי חומה בקדושת מחנה ישראל ע"ש מבואר דלקידוש מחנה בעינן קידוש בשתי תודות כמו כן נמי לקדש עזרה בעינן קידוש בשתי תודות ושלמה קידש בשירי מנחה בשעת בנין הבית היינו שתהא חצר אוהל מועד לענין אכילת קדשים עיין בריטב"א שפירש דזה הוי לסמן המקום שעד כאן מותר באכילת קדשים והא דאמרינן בשבועות גבי קדושת עזרה כירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה מקדשה אף עזרה נמי דבר הנאכל בה מקדשה היינו על קידוש שני שהיה בימי שלמה דזה לא שייך לומר דבימי דוד הוה קידוש מעליא דהא מבואר שם דבעינן קידוש בשעת הבנין דבימי דוד לא היה בנין אבל על קדושת מחנה שיש בעזרה י"ל דלא בעינן כל הנך תנאים עוד נ"ל לומר דדוד לא קידש אלא את הרצפה אבל לא את המחיצות דהא עדיין לא היה הבית בנוי לכן לא שייך קדושת מחיצות לענין מה דאמרינן במס' זבחים (דף קי"ט) בעולת במת יחיד שהכניסה לפנים דקלטוה מחיצות ע"ש אבל שלמה שקידש גם את המחיצות לענין שיהא קולטות ע"ש ושתי קדושות היו ושוב הגיע לידי ספר טהרת הקדש על מס') אף דלענין טומאה אין חייבין משום דלא נתקדשה בקידוש ב"ד וכו' כמו כן י"ל דה"ה לענין אכילת קדשים קלים נמי סגי בחדא קדושה והשתא א"ש פירוש הרע"ב בפרק ג' דמעשר שני הנ"ל שכתב דחייבין משום טומאה על הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש והקשינו איך שביק הרע"ב סוגיא דזבחים ואזיל בתר הירושלמי ולפ"ז לפי מה שביארנו דרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו קאי ג"כ בשיטת המד"א בירושלמי דחייבין על הלשכות משום טומאה ופליג על תלמודא דזבחים בפרק איזהו מקומן לכן שפיר כתב הרע"ב דחייבין על הלשכות משום טומאה:

והנה לפי מה שביארנו דלרב אין חילוק בלשכות בין אכילה לטומאה א"כ ע"כ לרב אין לדייק מהגמרא המובא בסוגיא הנ"ל הא דתנא תנא קמיה דר"נ כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה ואמר ר"נ אמר לי אבא כגון זה כהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים ומקשינן למעוטי מאי וכו' אי למעוטי חלונות ועובי החומה תנינא החלונות וכו' כלפנים לרב שפיר יש למעט חלונות ועובי החומה דלרב חלונות ועובי החומה לא נתקדשו ומוקמינן בגמרא פסחים שם הא דקתני החלונות ועובי החומה כלפנים היינו בשורי ובר שורי היינו נמוך לקרקע עזרה ע"ש והשתא א"ש שיטת הרמב"ם והרשב"א הנ"ל דשפיר השמיט הרמב"ם הא דגגין ועליות לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים היינו דשיטת הרמב"ם באמת דשפיר אוכלין קדשים קלים על גגי ירושלים כיון דהרמב"ם פסק בפ"ו מהלכות בית הבחירה דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש לאכילת קדשי קדשים אבל אין שוחטים שם קדשים קלים והנכנס לשם בטומאה פטור הרי דהרמב"ם מחלק בין אכילת קדשים ובין חיוב משום טומאה הנכנס לשם מבואר דהרמב"ם פסק כסוגיא דאיזהו מקומן ולפי מה שבארנו לעיל דהסוגיא דאיזהו מקומן סברא דלענין אכילת קדשים קלים סגי בחדא קדושה ופליגא על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים אלא ה"ה דלענין אכילת קדשים קלים נמי סגי בחדא קדושה וכיון דעל הגגין אפילו אי אמרינן גגין ועליות לא נתקדשו בשתי תודות וב"ד אפ"ה שפיר הן קדושין מחמת שהן סמוכים למקדש כמו שבארנו שיש בירושלים קדושה מחמת שהן סמוכים לאוהל מועד. א"כ שפיר לא הביא הרמב"ם דגגין ועליות לא נתקדשו לענין אכילת קדשים קלים דלפי שיטת הרמב"ם שפסק כהסוגיא דאיזהו מקומן שפיר אוכלין קדשים קלים על הגגות והנה זה ג"כ אינו צריך הרמב"ם לכתוב שאוכלין קדשים קלים על הגגין כיון שחילק בין אכילת קדשים להתחייב משום טומאה גבי הלשכות ממילא נשמע שאוכלין קדשים קלים על הגגין כמו שביארנו וזה ידוע דרכו של הרמב"ם דכל שאינו מפורש בתלמוד בהדיא אינו מביא אותו בספרו וא"ש שיטת הרמב"ם והרשב"א ול"ק מהא דפסחים דהם לא פסקו כרב אלא כהסוגיא דזבחים הנ"ל:

(והנה לכאורה יש לעיין מהא דמבואר בירושלמי הובא לעיל רב יהודא בשם רב אמר אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ול"ה ופליג שם על הא דאיתא שם דחייבין (זבחים וראיתי שכתב לתרץ דדוד לא קידש אלא את הרצפה ולא את האויר ושלמה קידש גם את האויר לענין שיהא גם האויר קדש ע"ש בספר הנ"ל אבל זה קשה לומר לשיטת הרמב"ם בפי"א מהלכות שגגות שכתב שם שזה הוי ספק אי אויר העזרה כעזרה או לאו כעזרה עיין בשבועות (דף י"ט) גבי תלה עצמו באויר עזרה וע"ש

בתוס' מה שכתבו שם. והנה בענין זה ראיתי להטורי אבן במגילה (דף י) בד"ה מצאו אלו וקדשו שכתב וז"ל בפ"ט בערכין פירש"י דמקדשי לה היינו לערי חומה בשתי תודות ושיר וב"ד מהלכין ע"ש וכתב וז"ל תימה לי הא התם מקדושת ירושלים איירי שתהא קדושה לאכילת קדשים קלים ומעשר שני אבל לענין קדושת ערי חומה אינו צריך הא ועוד שאין ענין תודה לקדושת ערי חומה שהרי אמרינן במ' שבועות אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה מ"ט כירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה מקדשה אף עזרה וכו' וכיון דטעמא משום הכי הוא הא בשאר ערי חומה לא שייך הא דהא תודה אינה נאכלת בהם ואדרבה בביאתה לתוכן נפסלות ביוצא כיון שיצא חוץ לירושלים ובפ"ב דשבועות כתב רש"י לא פירש לי במה מקודשים ערי חומה ול"נ דקדושת ערי חומה היה בפה וכו' ע"ש בט"א. ול"נ מה שהקשה דאיך קידשו ערי חומה בשתי תודות הא לא הוי נאכל בה יש לומר דשפיר חשיב דבר הנאכל בה כיון דבירושלים אוכלין קדשים משום האי קדושה שיש בערי חומה א"כ שפיר חשיב דבר הנאכל שוב ראיתי בקרית ספר להמבי"ט שכתב להדיא (בפ"ז מהלכות בית הבחירה) דאוכלין קדשים) על הלשכות משום טומאה ובא למעט לשכות כאשר פירשו שם המפרשים עיין ברדב"ז מה שהביא בשם הגר"א מבואר דרב סבר דאין חייבין על הלשכות משום טומאה וזה דלא כמו שביארנו לעיל בשיטת רב אבל באמת ז"א דלא ק"מ דכ"ז לפי הירושלמי אבל תלמודא דידן בשיטא אחרינא קאי דהא בגמרא דידן אמר כ"ז רב יהודא בשם שמואל עיין בזבחים (דף ל"ו) אמר רב יהודא אמר שמואל אין חייבין משום טומאה אלא על אורך קפ"ז רוחב קל"ה היינו משום דלפי תלמודא דידן סבר רב גגין ועליות לא נתקדשו לענין אכילת קדשים וכמו שביארתי לעיל אבל בירושלמי פסחים פרק כיצד צולין איתא שם רב שאל לרבי חייא רבה גגות ירושלים מן הן אמר ליה מן מה דמתלין מתלא פיסחא פזיתא והלילה מתבר אגרייא הדא אמרה גגות ירושלים קודש עכ"ל הירושלמי מבואר דרב סבר גגין ועליות נתקדשו לענין אכילת קדשים לכן שפיר יש לומר דשאני אכילה מטומאה כפי דברינו) והנה לפי מה שביארנו בשיטת הרמב"ם דאוכלים קדשים קלים על הגגין לא קשה מידי מה שהקשו המפרשים על הא דאמר גגין ועליות לא נתקדשו מהא דמבואר בפסחים (דף פ"א ע"ב) דשורפין קדשים קלים על הגגין עיין בפרש"י בפסחים (דף מ"ט ע"א) שכתב דהא דבקדש באש תשרף היינו במקום אכילתו שם תהא שריפתו וכיון דלפי שיטת הרמב"ם אוכלים קדשים קלים על הגגין שפיר שורפים ג"כ על הגגים:

אכן עדיין צריכין לבאר למה פסק הרמב"ם בפ"ו מבית הבחירה שם שהגגין של הלשכות אפילו פתוחין לקדש שתוכן קדש וכו' וגגותיהם חול לכל דבר אפילו לענין אכילת

קדשים נמי חול ואין אוכלים שם קדשים דלכאורה לפי מה שבארנו לפי שיטת הרמב"ם דאוכלין קדשים קלים על הגגים משום דלאכילה לא בעינן קידוש ב"ד אלא דלאכילה סגי בחדא קדושה מחמת שהן סמוכים וחיליה הוי מהא דזבחים דמבואר שם דאכילה שאני מטומאה ולהרמב"ם אין חלוק בין קדשים קלים לקדשי קדשים אלא דילפינן קדשים קלים מקדשי קדשים א"כ היה לנו לומר כמו כן דאוכלין קדשי קדשים על הגגין של הלשכות אף שלא נתקדשו בב"ד כמו הלשכות שלא נתקדשו ואפ"ה אמרינן דאוכלים בהם קדשי קדשים:

אבל באמת זה אינו דלא דמי גגין ועליות של ירושלים לגגין ועליות של העזרה דבירושלים כיון דלא מצינו בקרא שום ציווי בענין הבנינים ואין שום דין על עשיית הבנינים א"כ כיון שקדשי ב"ד את ירושלים יש לומר שנתקדשה מתהום ארעא עד רום רקיע כל האויר של ירושלים (עיין במכות י"ב תוד"ה אין ומהר"ם) וכמו כן נתקדשו כמו כל הבתים שהיו בירושלים אפילו גבוהים עד הרקיע (עיין בפירוש הראב"ד במס' תמיד) אלא דרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו גילה לנו דהגגין כיון דהוי רשות לעצמן התנו ב"ד בפירוש שאינם בכלל הבתים ולא נתקדשו עם קדושת ב"ד לכן יש לומר דשפיר הוי עלייהו קדושת ירושלים מה שאינו תלוי' בב"ד היינו קדושת הסמיכות מה שהן סמוכים למקדש דזה הוי מעצמה ושפיר אוכלין בהם קדשים קלים מחמת (קלים בערי חומה אלא דלא אפשר משום דנפסלין ביוצא ועל מה שהקשה בט"א האיך אפשר לקדש ערי חומה בשתי תודות הא נפסלין ביוצא נ"ל עפ"י מה דמבואר בירושלמי דבזמן שאין ארון הוי דין המקדש כדין במה ע"ש ולא שייך פסול יוצא ולכן יש לומר דבזמן שקדשו ערי חומה לא היה אז ארון לפנים ממילא לא היה שייך פסול יוצא לכן שפיר קידשו בשתי תודות ולא נפסלו ביוצא ובספר זרע אברהם להגאון ר' מנחם זעמבא מפראג"א שליט"א ראיתי שתרץ הקושיא זו הא דמפסל ביוצא עפ"י דברי הקרית ספר הנ"ל שכתב דאוכלין קדשים בערי חומה היינו דמשום קדושת מחנה שיש בערי חומה שפיר אוכלין אלא שיש הפסק בינם לירושלים א"כ היה נפסלין ביוצא אבל אי הוי סמוכות היה אוכלין ע"ש א"כ יש לומר דשפיר קדשי בלחמי תודה עפ"י דמבואר במ' מנחות (דף ע"ח) דהשוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ לחומת העזרה דקידש הלחם לרבי יוחנן דלא בעינן על בסמוך והא דהשוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ לחומה דלא קידש הלחם היינו חוץ לחומת בית פאגי ועיין פסחים (ס"ג) ולפ"ז אם היה הלחם בעירות המוקפות חומה דנאכלת שם קדשים קלים שפיר מקדש הלחם ולפ"ז מיושב דברי רש"י דשפיר עירות

המוקפות חומה מתקדשת בלחמי תודה דהוי דבר הנאכל בה ואם יצא נפסל ע"ש בספר זרע אברהם הנ"ל:

והנה עוד ראיתי להגאון רמ"ז שליט"א בספר זרע אברהם שהקשה בשם הגאון בעל אור שמח ז"ל בהא דאמרינן במעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש היינו אם נשפך עליה דם חטאת דטעונה כיבוס) קדושה זו כמו שביארנו אבל כ"ז גבי ירושלים אבל גבי עזרה כיון דבעינן הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל עיין זבחים (דף ל"ג ע"א) בפירוש רש"י שכתב שם דכל צורת הבנין נמסר מיד ה' על פי נביא ומבואר במ' פסחים (דף פ"ו ע"א) דכל היכא דכתיב בקרא היינו שהתורה ציותה כגון עליית בית קדשי קדשים דכתיב בקרא ויתן דוד לשלמה תבנית האולם וכו' ועליותיו ופירש"י שם וז"ל וכיון דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אלמא קדשי ע"ש מבואר להדיא דגבי עזרה תלוי הכל כל קדושת עזרה עפ"י ה' היינו אם מצינו בקרא שצוה על הבנין ההוא קדשי ואם לאו שלא מצינו שום ציווי בקרא כגון גגין אפילו גג של היכל לא קידש כיון דלא מצינו בקרא בפירוש שצוה לעשות גג להיכל לכן גבי לשכות לא הי' על הגגין שום ציווי כמבואר שם במ' פסחים מדלא מתרץ הגמרא על הא דגגותיהם קדש כדמתרץ על עליות בית קדשי הקדשים ע"ש לפיכך שפיר כתב הרמב"ם גבי גגי לשכות שהגגין חול ואין עליהם קדושה כלל דבעזרה אין שייך קדושה אלא עפ"י ה' ומעצמה אינה קדושה כלל ולא דמי לגגי ירושלים כמו שביארתי לעיל ולא דמי ללשכות דגבי לשכות כיון דמצינו שהתורה מרבה אותם בקרא דבחצר אוהל מועד למר כדאית לי' כמו שביארתי לעיל להתוספתא ולרב במ' פסחים דאמר גגין לא נתקדשו לגבי אכילה בעינן שתי קדושות הוי הרבוי שהן קדושים לכל מילי היינו שהב"ד קידשום בשירי מנחה ובשיר והתורה נתנה עליהם כל קדושת עזרה אעפ"י שהן בנויים בחוץ לכן חייבין עליהם משום טומאה כמו עזרה ממש ולמד"א בירושלמי וכן להסוגיא דזבחים שאין עליהם קדושה אלא לאכילה אבל משום טומאה אין חייבין עליהם ואכילה שאני מטומאה דלגבי אכילה בחדא קדושה סגי והריבוי שריבתה תורה הלשכות מחצר אוהל מועד הוי פירושו שהתורה נתנה עליהם קדושת סמוכות לאוהל מועד כמו שביארתי לעיל וגגותיהם הוין חול גמור כיון שהן רשות בפני עצמן ואינם בכלל עזרה וכן אינם בכלל הריבוי שריבתה תורה ובין למד"א שהריבוי הוי לכל לטומאה נמי ובין למד"א שהריבוי הוי לאכילה דוקא הגגין הן חול דבקדושת עזרה אין על הגגין שום קדושה דלא מצינו בקרא גגין של עזרה כלל והשתא אתי שפיר הרמב"ם והרשב"א שהתחלנו ותרווייהו בחדא שיטתא קיימו. (במקום קדש ואם נטמאת שאינו יכול להכניסה כולה למקדש מכניסה בפחות מג' על ג' והקשה למה

אין מכניסה ללשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש לפי מה דמבואר במס' זבחים (דף נ"ו) דאין חייבין עליהם משום טומאה ואפ"ה הן קדושין לענין אכילה כמו כן יכול להכניסה דרך חלון ללשכה ע"ש וכן ראיתי להגאון תורת מרדכי שהביא עוד קושיות ותירוצים בענין לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש ע"ש בהא דאמרינן במנחות (מ"ח) וזבחים (ע"ז) דפריק לה היכא אי לפנים הא מעייל חולין בעזרה אי בחוץ מפסל ביוצא והעיר הא שפיר יכול להכניסה ללשכות כיון דאין בהם עבודה ממילא לא שייך חולין בעזרה ע"ש וכן מישב הא דמקשים לפי שיטת רש"י בזבחים (דף פ"ח) דמשקדשה בכלי שרת שייך פסול יוצא א"כ האיך שייך פלוגתא דר"י ור"ל במנחות דף ט' בללה חוץ לחומת העזרה הא מפסל ביוצא ע"ש בתוס' שהקשו כן על רש"י ומה שהעלה בזה דאין פסול יוצא בלא עבודה וכתב שם התו"מ הנ"ל דשפיר משכחת לה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דאין בהם פסול יוצא ואינו מקום עבודה אבל באמת כ"ז אינו דלהדיא מבואר בתוספתא דמעשר שני דאסור לעשות לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש כאלה דאיתא שם לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש אעפ"י שאין מקיימין כן תוכן קדש מבואר שלא היו לשכות כאלה וכל הדין המבואר בגמרא בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש הוא אינו היה לשכות היה הדין כן אבל באמת לא היו לשכות וזה פירוש אין מקיימין וממילא אזדא כל הקושיות בענין זה.):

סימן ב

בענין קדושת אויר העזרה ואויר ירושלים:

כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ו וז"ל החלונות ועובי החומה כלפנים בין לאכילת קדשי קדשים בין לטומאה. וכתב הראב"ד על זה א"א אך אלו בששוים לקרקע העזרה. והנה הכ"מ הביא סוגיא דפרק כיצד צולין דמקשה הגמרא על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו מדתנן החלונות ועובי החומה כלפנים בשלמא החלונות משכחת להו דשוו לקרקע העזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה בבר שורא ופרש"י בר שורא חומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה ע"ש וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו למה סתם דבריו ולא פירש דהא דהחלונות ועובי החומה כלפנים דוקא בששוים לקרקע העזרה אבל אם אינו שוה לקרקע העזרה אינו כלפנים וכבר השיג עליו הראב"ד בזה וכו' וצריך לדחוק ולומר שסמך רבינו על מה שכתב לעיל בסמוך גבי לשכות אם היו גגותיהם שוים עם קרקע העזרה דממילא משמע דהוא הדין לחלונות ועובי החומה עכ"ל ועיין פ"י מעשה הקרבנות הלכה ה' דשם

ג"כ כתב רבינו דחלונות ועובי החומה כלפנים ולא חלק בין שוה לקרקע ובין לא שוה וכן בספ"ב מהלכות מעשר שני ע"ש ושם לא שייך לומר מה שכתב הכ"מ כאן דסמך על מה שכתב לעיל גבי לשכות דמיירי דוקא בשוה לקרקע העזרה דהא שם אינו מדבר כלל בענין לשכות ואינו מזכיר שם שוה לקרקע וא"כ הי' לרבינו לבאר גבי חלונות ועובי החומה דאיירי דוקא בשוה לקרקע העזרה דאז הוה כלפנים אבל לפי מה שביארתי לעיל לק"מ דרבינו סבר גבי קדשים קלים הנאכלים בירושלים דבירושלים אף הגגין ועליות נמי נתקדשו לכן שפיר כתב הרמב"ם שם דהחלונות ועובי החומה נתקדשו אף בלא שוו לקרקע העזרה כיון דהגגין ועליות נמי קדשי ע"ש ואתי שפיר מדוע לא השיג הראב"ד שם גבי מעשר שני על הכ"מ כיון דסבר דגגין נמי קדשי ע"ש בכ"מ פרק ב' מעשר שני הלכה ט"ז שהקשה מדוע השמיט הרמב"ם גבי אכילת מעשר שני דכתב עובי החומה כלפנים ולא הזכיר דמיירי בבר שורא. ולפי דברינו ניחא גבי מעשר שני וכן בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות. אבל כאן גבי עזרה דרבינו סבר להדיא דגגין ועליות לא נתקדשו קשה למה לא כתב הרמב"ם דמיירי בבר שורא גבי חלונות ועובי החומה. ולתרץ דברי הרמב"ם נקדים תחילה סוגיא דזבחים כ"ו מחלוקת אביי ורבא דבעי שם תלה ושחט מהו א"ל כשירה (פירש"י תלה הבהמה באויר עזרה ושחט) א"ל אישתבשת שחיטה על ירך בעינן וליכא (פירש"י על ירך משמע אצלה) תלה וקבל מהו (פירש"י תלה הבהמה באויר עזרה וקבל את הדם) א"ל פסולה א"ל אישתבשת שחיטה על ירך בעינן ולא קבלה על ירך אמר אביי בקדשי קדשים כולן פסולות בר מנתלה ושחט (פירש"י נתלה הכהן ושחט את הבהמה כשהוא באויר עזרה) בקדשים קלים כולן כשירות בר מנתלה וקבל דאין דרך שירות בכך אמר רבא מ"ש תלה וקבל בקדשים קלים דכשירה דאויר פנים כפנים דמי בקדשי קדשים נמי אויר צפון כצפון דמי אלא אמר רבא בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים כולן כשירות וכו' ע"ש ופירש"י דאביי ורבא פליגי באויר צפון אי כצפון דמי או לאו כצפון דאביי סבר אויר צפון לאו כצפון דמי ורבא סבר דאויר צפון כצפון דמי עיי"ש ויש לבאר מחלקותן דפליגי בהא דאויר פנים כפנים דמי אי הוי הטעם דאויר חשיב כארעא סמיכתא וממילא יש לו כל קדושת הקרקע שתחתיו או דלמא אע"ג דלא חשיב כקרקע מ"מ ב"ד קדשו אותו ויש לו קדושה בפני עצמו, ובזה נימא דאביי סבר דאין האויר חשוב כלל כקרקע אלא שהב"ד קדשו אותו וא"כ נהי דקדשו ואמרו דיש לו קדושת פנים של עזרה מ"מ לא נתנו לו קדושת צפון אבל רבא סבירא לי' דאין לאויר קדושה מיוחדת אלא דחשיב כקרקע וממילא יש לו כל קדושת הקרקע שתחתיו א"כ כשם שאויר פנים כפנים הכי נמי אויר צפון כצפון דאין זו קדושה חדשה אלא דבאותה קדושה שנתקדשה

הקרקע ממילא נתקדש האויר אלא דמ"מ לענין שחיטה גם רבא מודה דפסול דבעינן ירך וירך משמע אצל ממש ולהכי אע"ג דאויר כארעא סמיכתא דמיא מ"מ לא מיתכשרה שחיטה באויר ועיין באור שמח הלכות שגגות (פרק י"א):

עכשיו נהדר להגמ' פסחים הנ"ל דריש הענין דהנה לכאורה יש להעיר מאי מקשה הש"ס על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו מהא דחלונות ועובי החומה כלפנים כיון דהקידוש תלוי בב"ד מניין להשוות חלונות ועובי החומה לגגין הא שפיר יש לומר דאף דב"ד לא קידשו הגגין מ"מ אפשר דהחלונות ועובי החומה קידשו והעיר זאת במנחת חינוך (מצוה שס"ב) והנה בהא דגגין ועליות לא נתקדשו יש לבאר ג"כ בסברא דלעיל שנחלקו בה אביי ורבא דהיינו אי אמרינן אויר פנים כפנים הוי משום דכארעא סמיכתא דמי ואין על האויר קידוש מיוחד אלא שנתקדש ממילא מקדושת הקרקע א"כ ע"כ צ"ל דהא דגגין ועליות לא נתקדשו הוי הטעם משום שב"ד אמרו בפירוש שלא יתקדשו (עיין מהרש"א מכות י"ב בתוד"ה אילן) ולפי זה באמת אין מקום להקשות מעובי החומה דנהי דהכא אמרו ב"ד שלא יתקדשו גגין ועליות אבל מ"מ בעובי החומה שיש להם יותר שייכות אל העזרה לא אמרו מידי וממילא קדשו בקדושת קרקע, אבל אי הא דאויר פנים כפנים הוי משום דב"ד קידשו את האויר קדושה עצמית מיוחדת שלא מחמת הקרקע משום שיש צורך באויר (עיי' תו' שבועות י"ז ע"א ד"ה תלה עצמו באויר העזרה דמבואר שם דאם אויר עזרה לאו כעזרה הוה מיפסל ביוצא בהוליך אברים למזבח שם) א"כ גגין ועליות דלא נתקדשו היינו כיון שאין צורך בהם לא קידשו אותם ב"ד וממילא נשארו חול כיון שאין להם קידוש להכי משוה הש"ס שפיר גם עובי החומה והחלונות לדין גגין דכיון דחזינן מהכא דלא קידשו ב"ד אלא את האויר שהוא בפנים ומה שהוא מבחוץ לא קידשו וממילא נשארו חולין א"כ אין טעם לחלק ביניהם:

ועכשיו יש לתרץ דברי הרמב"ם מדוע השמיט גבי חלונות ועובי החומה שכתב דהוי כלפנים דמיירי בבר שורי כמו דמוקמינן בגמרא כיון דהרמב"ם (בפרק א' מהלכות פסולי המוקדשין) פסק כרבא ע"ש בהלכה כ' דאויר פנים כפנים וכיון דאויר פנים כפנים וכן אויר צפון הוי כצפון וע"כ משום דקדושת האויר הוי חדא עם הקרקע דאויר הוי כארעא סמיכתא ונתקדש ממילא בקדושת הקרקע א"כ ע"כ צ"ל דהא דגגין ועליות לא נתקדשו הוי הטעם משום שב"ד אמרו בפירוש שלא יתקדשו כיון דהוי רשות מיוחדת ולפי זה אין מקום לקושית הש"ס מחלונות ועובי החומה דנהי דגבי גגין אמרו בפירוש שלא יתקדשו אבל מ"מ בחלונות ועובי החומה יש לומר שיש להם שייכות יותר לעזרה לא אמרו מידי וממילא קדשי בקדושת קרקע לכן מפרש הרמב"ם דהש"ס דמקשה מחלונות

ועובי החומה על גגין ועליות הוי אליבא דאביי דסבר אויר צפון לאו כצפון היינו דאויר אינו כארעא סמיכתא וכשקדשו ב"ד את העזרה לא נתקדשה אלא קרקע העזרה וממילא נשארו הגגין וכל מה שלמעלה מהקרקע חול לכן שפיר מדמה חלונות לגגין ועליות והוצרכו לתרץ דמיירי בשורי ובר שורי ע"ש (ואף דלאביי נמי קדש אויר העזרה היינו שב"ד קדשו אח"כ את האויר בקדושה מיוחדה י"ל דוקא אויר משום דנצרך לעזרה כמבואר (בתוס' שבועות י"ז ד"ה תלה עצמו באויר עזרה) דאי לא נתקדש אויר עזרה א"כ מיפסל ביוצא כשמוליך אברים למזבח ע"ש כ"ז יש לתרץ שיטת הרמב"ם ע"ד החידוד.):
והנה במ' שבועות (דף י"ז ע"א) אמרינן בעי רבא תלה עצמו באויר עזרה מהו כי גמירי שהייה שהייה דבת השתחואה דלאו בת השתחואה לא גמירי או דילמא בפנים גמירי שהייה ל"ש דבת השתחואה ול"ש דלאו בת השתחואה תיקו ע"ש בפירש"י:
והתוס' שם כתבו וז"ל יש ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לאו כעזרה דמי:
(הנני מעתיק כאן תירוצו של רבינו רבן של ישראל בעל כו"פ שהוא נוגע לענייננו ויש לי להעיר על דבריו ע"ש מה שכתב בספרו יע"ד לתרץ דברי הרמב"ם שדברנו והוא עפ"י הא דאמרינן (שבועות ט"ז וזבחים ק"ז) דתניא אמר ר' אליעזר שמעתי כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרות בונין מבפנים אמר ר' יהושע שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים וכו' אע"פ שאין חומה וכו' לאו מכלל דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבא וכו' דילמא דכו"ע קדושה ראשונה קידשה לשעתא וקדשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר (ופירש"י ד"ה אלא שבהיכל עושין קלעים מבפנים ממקום החומה ובונין את החומה מבחוץ שלא יזונו עיניהם מן ההיכל וקס"ד דהנך קלעים לר"א כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה ע"ש) וכי תימא קלעים לר"א למה לצניעותא בעלמא והעיר הגאון מה"ת נימא כן דלא קאמר ר"א רק מה דשמיע ליה כיון דלא נ"מ לדינא מה העיד בה ר"א דשמע דהיו קלעים בשלמא אי קמ"ל דלא קדשה לעתיד לבא שפיר העיד וכו' ע"ש לכן נראה דידוע דמדות המקדש וביחוד ההיכל נמסר מה' כדכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל ואם יחסר מהמדות כל שהוא מעכב והנה במשנה דמדות (פ"ג) וכן הרמב"ם כתב דאורך ההיכל מאה אמה וקחשיב בתוך המאה אמה עובי הכותל מערבית שש אמה ומזרחית שש אמה וכן גבי רוחב חשיב ג"כ עובי הכתלים בתוך שיעור ההקף ולפ"ז קשה כשהיו בונים בהיכל עשו קלעים) וקשה דבפרק כל הפסולים (דף ל"ב) אמרינן טמא שהכנים ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין נמי אמרינן אי

אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה בבהונות משמע דאויר עזרה נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא ונראה כגרסת הספרים דגרסי כי גמירי שהייה בבת השתחואה דלאו בת השתחואה לא ע"ש:

וראיתי במל"מ בפ"י מהלכות שגגות שהרבה להקשות על דברי התוס' אלו ע"ש ועל מה שכתבו התוס' דאם כן דאויר עזרה לאו כעזרה כשמוליך וכו' יפסל ביוצא הקשה מהא דמבואר במס' זבחים (דף פ"ח ע"א) גבי הא דבעיא שם בגמרא אי אויר מזבח כמזבח דמי או לאו כמזבח דמי ואמר רב אשי כל היכי דקאי כהן בראש המזבח ונקט לה בידו לא תבעיא לך כי תבעיא לך כגון דתליהו בקניא וע"ש בש"מ ופירש"י שם דכל היכי דגברא בראש המזבח קאי לא מבעיא לן דודאי אויר מזבח כמזבח דמי דהנחת גופו בראש המזבח כהנחת קרבן כי קמבעיא לן דקאי גברא בארעא דאז אין הקרבן מונח במזבח כלל וא"כ מאי ראיה מייתא בתוס' מהא דמוליך דם ואיברים הא התם הכהן המוליך עומד על הרצפה ובזה לכו"ע אויר עזרה כעזרה דמי דהוי כמו התם ע"ש במל"מ מה שהאריך בדברי התוס' אלו ונ"ל לתרץ דברי התוס' שלא יקשה עליהם קושיא עצומה זו לפי מה דמבואר במס' זבחים (דף ל"ה ע"א) אמר להם ר' יהודא לדבריכם למה פוקקין העזרה אמרו לו שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהן בדם ומקשינן בגמרא והא דם הוי חציצה ומשני לח ולא הוי חציצה דתנן הדם והדיו וכו' יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ומקשינן והא קא מיתווסא מאנייהו ותנן היו בגדיו מטושטשין ועבד עבודתו פסולה וכי תימא דמדלו להן והתניא מדו כמדתו שלא יחסר ולא יותיר ומשני בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא וכו' אלא בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא ולעבודה היכי אזלי ומשנינן אזלי אאיצטבי ע"ש בפירש"י איצטבאות גבוהין היו שם בנין אבנים ואינן חוצצין דמן הרצפה הן כן פרש"י ונ"ל דהתוס' לא ניחא להו בפירוש רש"י דהוי רצפה ממש אלא כיון דאינו שוה עם הרצפה דהא היא גבוהה הרבה מן הרצפה ואינה רצפה ממש ומוסיף על הבנין לא הוי דאינו מוסיף בעצם הבנין אלא שעושה איצטבא על הרצפה עיי' תוספות ישנים יומא נ"א ד"ה מספקא והא דבתמיד כ"ח אמרינן דאין עושין בעזרה אכסדרה וכו' עיי' ראב"ד שם דף ל' דדוקא אהל אסור הא לאו אהל אינו בכלל לא תטע ע"ש והא דאינו חוצץ יש לומר משום דהוי מינו דרצפה והוי מין במינו דאינו חוצץ והא דמבואר במס' זבחים (דף כ"ד) נתדלדלה אבן מן הרצפה ועמד עליה מהו היכא דדעתו לחברה מבעיא דהיכא דאין דעתו לחברה לא תבעיא לן דודאי חייצא כיון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמי או דילמא הא השתא מיהא תלישא רבה זוטי בעי לה הכי וכו' הרי מבואר דאפילו במין במינו הוי חציצה ברצפה וזה דלא כדברינו כבר

כתבו התוס' במס' שבת (דף צ"ב ע"ב) דהיינו טעמא כיון דהאבן (בהיכל לפנים מהחומה כדי שיהיו בונים מבחוץ א"כ מקום עובי הכתלים היה חוץ לקלעים א"כ לא היה מן קלע מערבית ומזרחית רק פ"ח אמה וכן מן קלע צפון לדרום ג"כ יחסר מקום עובי הכתלים וא"כ אלו אמרינן דקדושה ראשונה בטלה רק הקלעים היו משמשים כמו המחיצות כמו שכתב רש"י א"כ לא היה כאן היכל רק אורך פ"ח על רוחב נ"ח וזה לא כמדה שנמסר ברוה"ק מיד ד' (ועיין במדרש רבה בימי ר' יהושע בן חנניא שנתן המלכות רשות לבנות הבית רק להסיר מדתו ונתבטל הבנין עי"ז) וע"כ עלינו לומר דקדושה ראשונה קידשה לשעתא וקידשה לעתיד לבא וכיון דהקדושה לא נתבטלה דקדשה לעתיד לבא א"כ מקום הכתלים לפנים יחשב דהרי הן בקדושתן רק הקלעים לצניעותא בעלמא ולפ"ז מיושב דשפיר מוכח דר"א סבר קדשה לעתיד לבא רק הקלעים לצניעות בעלמא ול"ק מאי קמ"ל דשפיר קמ"ל דקדשה לעתיד לבא וזה שמעינן מה דהיו עושין קלעים דאם לא כן חסרה להם מהמדה שנמסר להם מיד ד' וע"ש מה דמחלק בין היכל לעזרה דבהיכל דחמירא קדושתו יותר עשו הקלעים מבפנים מהחומה כדי שלא יזונו עיניהם אבל לא בעזרה אבל א"כ קשה האיך הוי ס"ד דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבא דא"כ יחסר מהמדה שמסר מפי ד' אמנם נ"ל לישב לפי מה דאמרינן וכן פסק הרמב"ם דמותר להוסיף על העיר ועל העזרות עפ"י ב"ד של שבעים ואחד ולמד"א דלא קידשה לעתיד לבא עפ"י נביא לחוד לא בעינן מלך ואו"ת כמבואר בפ"ב דשבועות ע"ש וצ"ל אעפ"י דכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל היינו לגרוע אבל להוסיף יש רשות להוסיף עפ"י ב"ד וכך היה הצווי) תלוש ולא מבטל ליה משום שנתקלין ע"י לכן חייץ אפילו במין במינו ע"ש בתוס' (ועיון בקרן אורה בזבחים (דף כ"ד) שהקשה על התוס' מהא דסוגיון דמבואר דאע"ג דדעתו לחברו ג"כ חוצץ ע"ש מה שתירץ בזה) מבואר מדברי התוס' דמין במינו אינו חוצץ היכי דמבטל ליה וכאן באצטבא ג"כ בודאי מבטל ליה דהא הוי לצורך עבודה וגם הוי דרך שירות בכך דהא הוי לצורך עבודה עיין תוס' זבחים (דף ק"י ע"א) דמבואר דבמין במינו אף דאינו חוצץ עכ"פ לאו דרך שירות בכך וכאן שפיר הוי דרך שירות כיון דהוי צורך עבודה והשתא א"ש קושית המל"מ דלכן שפיר אי אויר עזרה לאו כעזרה הוי נפסל ולא שייך כאן הא דקאי על ארעא כמו דאמרינן גבי אויר מזבח (בזבחים פ"ח) דשאני הכא דהא הולכין על האיצטבא וזה אין לומר כיון דמין במינו אינו חוצץ ואיצטבא הוי מין במינו גבי רצפה ממילא הוי כמו שהכהן עומד על הרצפה זה אינו דכבר כתבו גדולי האחרונים להוכיח מכמה דוכתי בש"ס דהא דמין במינו אינו חוצץ לא הוי כמו נגיעה ממש אלא דהדבר המפסיק אינו חשוב הפסק והוי כמו שהוא באויר (עיין רמב"ן חולין

(דף ע') גבי כרכו בסיב ע"ש מש"כ) ולכן שפיר כתבו דאי אויר עזרה לאו כעזרה דמי נפסלין ביוצא כיון דהכהנים אינם נוגעים ברצפה ממש אלא הולכין על גבי אצטבא ולא הוי אלא כמו שהולכין באויר לכן שפיר מוכיחין מכאן דאויר העזרה כעזרה דמי וא"ש קושית המל"מ: [והנה לא אמנע כאן לכתוב מה שראיתי בספר זרע אברהם להגאון ר' מנחם זעמבא הי"ו מה שהביא שם הגאון ר' אברהם לופטביר זצ"ל בשם הגאון החסיד מאוסטראוויצא לתרץ קושית המל"מ על התוס' בפשוטו עפ"י הא דאמרינן במ' פסחים (דף ע"ז) מה דם בזריקה אף בשר בזריקה דאויר יש בין כבש למזבח והיו זורקים את האברים וכיון שיצאו מידו לא מהני מה דרגליו נוגעות בקרקע ע"ש מש"כ דלכן לא הקשו מקבלה דבקבלה הרי אוחז הכלי בידו וכן כתב שם הגאון הנ"ל לתרץ אמאי לא מקשי התוס' מקבלה דהא הקבלה היתה באויר דאין מקדשין מכלי שעל גבי קרקע מנחות (דף ז) וכתב דמקבלה לא קשה דיש לומר דהקבלה אף דהוי למעלה מן הקרקע אבל יש לומר דהיתה למטה מעשרה טפחים וכל למטה מי' כמאן דמנחה אארעא דמי כמו אויר ר"ה דעד עשרה טפחים הוי כמו קרקע ע"ש מה שציין להירושלמי פ"ק דמעשרות (הלכה ד) דאיתא שם זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה ולא הספיקה לירד למטה וכו' ובפני משה שם שכתב בהא דחצר קובעת למעשר מ"מ למעלה מעשרה אינו קובעת ובירושלמי פ"ז דכלאים הלכה ב' לאויר עשרה היא מתניתא ובריטב"א גיטין (דף ז) שחילק ג"כ בין למעלה מי' ובין למטה מי' ולכן שפיר דקדקו התוס' דוקא מהא דמוליך הדם ואיברים למזבח דזה הוי למעלה מעשרה דהא המזבח היה חמש אמות קומתו ע"ש]:

ולכאורה יש לעיין במה שהביא מהנך דוכתי בירושלמי דמבואר דלמטה מעשרה טפחים הוי חדא רשות עם קרקע החצר (ולפ"ז י"ל באמת השכלת המדה מה' לא היה רוחב ההיכל רק נ"ח על אורך פ"ח והב"ד של ע"א והנביאים הוסיפו לקדש בגמר בנין כל עובי החומות ולכך היה המדה של אורך ק' על רוחב ע' אבל זה לא היה המדה הניתנת משמים רק הוא ע"י תוספת ב"ד וא"כ לא קשה מקלעים שהיו מבפנים דחסרה ליה מדה כנ"ל דאין זה חסרון מהמדה המושכל מאת ד' כי באמת לא היה המדה רק פ"ח על נ"ח רק בגמר הבנין קדשו החומות ואז נעשה היכל ק' על ע' וא"כ שפיר הקריבו ע"י הקלעים כי היה מדת קלעים מכוון ועובי החומה תוספת ולק"מ וכ"ז צריכין אנו לומר דוקא למד"א קדושה ראשונה קדשה לשעתא ולא קדשה לעתיד לבא א"כ קשה היאך עשו קלעים מבפנים הא חסרו מהמדה וע"כ אנו צריכין לומר דאע"ג דמבואר ברמב"ם דעובי החומה בכל ההקף של ק' על נ"ח היינו לא דזה הוי מהא דהכל בכתב מיד ד' עלי השכיל אלא תוספות שהוסיפו ב"ד ולכן שפיר יכולין לעשות קלעים מבפנים החומה

מבואר לפ"ז דאי אמרינן קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא יש לומר דעובי החומה היה בכתב מיד ד' עלי השכיל ושפיר נתקדשו עובי החומה כיון דהם בכלל הקף ההיכל והקף ההיכל הוי בכתב מיד ד' עלי השכיל ואף דהם גבוהים וה"ל בכלל עליות י"ל דהן הוי בכלל עליות בית קדשי הקדשים דמבואר במ' פסחים שם דעליות בית קדשי הקדשים נתקדשו דאמרינן שם היכל קאמרת שאני היכל דכתיב ויתן דוד וכו' את תבנית ההיכל אולם ועליות וכו' וכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל ושפיר אוכלין שם ק"ק וא"כ י"ל דקושית הגמרא שם בפסחים דמקשינן על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו) לענין הא דחצר קובעת למעשר דכאן כיון דהקידוש תלוי בב"ד שפיר יש לומר דב"ד לא קדשו אלא את הקרקע אבל לא את האויר וה"ה שלא קדשו נמי את האויר בתוך עשרה כ"ז יש להרהר: עוד ראיתי להגאון מהרא"ל זצ"ל שם בספר זרע אברהם שכתב להקשות על דברי התוס' הנ"ל דהאיך שייך פסול יוצא באויר עזרה דהא לא גרע אויר עזרה מלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דתוכן קדש לענין אכילת קדשים וממילא לא שייך בהו פסול יוצא כמו כן היה לנו לומר גבי אויר עזרה כיון דפתוח לרצפה ממילא לא יהא שייך פסול יוצא ונשאר בצ"ע ובמחילה מכת"ה אין דבריו מובנים דהא דפתוח לקדש תוכן קדש מבואר בירושלמי דמעשר שני (פרק ג) דהוי משום דבלשכה הולכין אחר הפתח וזהו דין דוקא בלשכה דבהדיא איתא שם בלשכות הולכין אחר פתחיהם ולא שייך לומר כן על האויר כיון דהוא פתוח לרצפה דיהא כרצפה דזה לא שייך אלא דוקא על בנין דשדינן כל הבנין אחר הפתח היינו אחר הכניסה ויציאה ומקום התשמיש:

והנה הרמב"ם בהלכות שגגות (פרק י"א הלכה ד') כתב וז"ל וכן תלה עצמו באויר עזרה הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה דמי או לאו כעזרה דמי ע"ש מבואר דגרסת הרמב"ם הוי כגרסת הספרים שהביאו התוס' א"כ מעתה תסער על הרמב"ם קושית התוס' שהקשו על הספרים מהא דזבחים במצורע שהכנים ידיו לפנים דחייב וכן מהא דנפסל ביוצא אי אויר עזרה לאו כעזרה דמי כמבואר בתוס':

ונ"ל לתרץ דשיטת הרמב"ם אינו כמו שמפרשים התוס' גרסת הספרים אלא דגרסת הרמב"ם הוי גרסת הספרים ממש אבל לא כמו שמפרשים התוס' והוא עפ"י מה דאמרינן במ' זבחים (דף כ"ה ע"ב) דאמרין דווירידין צריך שיראו אויר כלי ע"ש ובעא מיני ר' אסי מר"י היה מקבל ונפחתו שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ופירש"י לאויר מזרק לבין דופני מזרק בעוד הדם למעלה מהם ומיהו על כנגד אוירו הן דהא ווירידין צריך שיראו וכו' מבואר מפירש"י דאויר מה שלמעלה מן המחיצות נמי הוי בכלל אויר הכלי ולאו דוקא בתוך המחיצות (ובזה יש לישב מה

דאמרינן לקמיה שם בגמרא את"ל אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ע"ש וראיתי במפרשי הש"ס שהקשו הא בב"מ (דף י"ב) מבעיא לה אי אויר שאין סופו לנוח אי כמונח דמי או לאו כמונח ולא איפשטא ואמאי הכא פשיטא לה להגמרא ולפי פירש"י א"ש דשם דמבעיא לן באויר מה שבתוך הבית היינו בתוך המחיצות שפיר מספקא לן אבל כאן דמיירי באויר שלמעלה מן המחיצות לכן פשיטא דלאו כמונח דמי וזה אין להקשות דהכא באויר שבתוך הכלי פשיטא לן דכמונח דמי והתם מספקא לן דכאן גבי קבל לא בעינן הנחה בתוך הכלי ר"ל שיהא הדם נח שם כמו שביאר כ"ז באריכות הגאון האמיתי מרנא אברהם דובער כהנא שפירא שליט"א אב"ד קאוונא בספרו הבהיר דבר אברהם (חלק ראשון סימן כ"א) אלא דמצות קבלה היא רק שישים הדם בתוך הכלי דילפינן לה בזבחים (דף צ"ז ע"ב) מוישם את הדם באגנות ואין לנו ללמוד מזה אלא מצות שימה בכלי (מהא דעובי החומה כלפנים זה הוי דוקא למאן דס"ל קדושה ראשונה קידשה לשעתא ולא קידשה לעתיד לבא וע"כ צריכין לומר דעובי החומה לא היו בכתב מיד ד' עלי השכיל (דאם לא כן יקשה בהא דעשו קלעים מבפנים הא נחסר מהמדה דנמסר מיד ד' וע"כ צריכין לומר דהמדה מיד ד' היה לבד מהשיעור דעובי החומה) וא"כ לא הוי עובי החומה בכלל עליות ההיכל ואפ"ה נתקדשו ושפיר קשה על רב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו אבל הרמב"ם דפסק דקדושה ראשונה קידשה לשעתא וקידשה לעתיד לבא וא"כ שפיר י"ל דעובי החומה היה בכלל הקף ההיכל מיד ד' עלי השכיל והוי כמו עליות בית קדשי הקדשים דבזה כ"ע מודים דנתקדשה כיון דהוי מיד ד' עלי השכיל דאין אנו צריכין לדחוק דהוי מחמת תוספות ב"ד דלא קשה מהא דעשו קלעים מבפנים עכ"ל הגאון הנ"ל וזה כפתור ופרח ודפח"ח:

אבל לי קשה על דברי הגאון דלפי דברי הגאון ע"כ עלינו לומר דרב דמקשינן עליו מהא דעובי החומה כלפנים סבר דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא דאי לאו הכי לק"מ על רב דיש לתרץ כמו שביארנו לעיל לפי שיטת הרמב"ם כיון דשיעור עובי החומה נמסר ע"י נביא והוי בכלל מיד ד' עלי השכיל והוי כמו עליות בית קדשי הקדשים ובאמת במ' ברכות (דף לו ע"א) אמר רב יהודא אמר רב צלף של ערלה בחו"ל זורק את האביונות ואוכלין את הקפריסן ומסקינן שם בגמרא דס"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל אבל לא בארץ מבואר דרב סבר דערלה בא"י מדאורייתא ועיין בתוס' יבמות (דף פ"א) שכתבו דלמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא ותרומה בזמן הזה דרבנן ה"ה כלאי) לבד ולא בעינן הנחה כלל אלא מיד כשמשים הדם בתוך הכלי נתקיימה מצות קבלה אפילו קודם שנח ואלו היה אפשר שישאר הדם בתוך אויר הכלי ולא ירד לשוליו לעולם היה

ג"כ מקיים מצות קבלה אפילו אי לאו טעמא דכמונח דמי שהרי שם את הדם בכלי דהא לאו השולים לחודייהו מקרי כלי אלא השוליים ביחד עם הדפנות והחלל הוי כלי ורק הנחה ל"ב כ"א בשולי הכלי ולכן בקבלה דל"ב הנחה אלא שימה בכלי מכיון שבא לתוך הדפנות בא בכלי מקרי וענין זה לא שייך בקנינים דהתם הנחה בחצר הוא דקונה ולא האויר לחודיה אלא דהיכא שבאוירו נידון כמונח דמי הרי הוא קונה כמו בנח ע"ש להגאון הנ"ל שביאר ענין זה והשיג על הא"מ סימן קלט סק"ז באריכות):

והנה לעיל ביארתי דהרמב"ם פסק כרבא דאויר עזרה הוי כארעא סמיכתא ויש לומר דכ"ז מפרש הרמב"ם דוקא באויר שבתוך המחיצות כמו גבי כלי שרת שפירש"י לעיל אבל לא באויר שלמעלה מן המחיצות לכן מפרש הרמב"ם דבעיא דמ' שבועות בתלה עצמו באויר עזרה אי אויר עזרה כעזרה דמי או לא ומיירי בתלה עצמו באויר עזרה למעלה מהמחיצות ובזה מיבעיא לן אי אויר שלמעלה מהמחיצות כנגד עזרה הוי כעזרה או לאו כעזרה דמי אבל באויר שבתוך המחיצות לכו"ע אויר עזרה כעזרה דמי ולכן לא קשה קושית התוס' מהא דטעמא שהכניס ידיו לפנים דחייב וכן מהא דמוליך אברים למזבח דיפסלו ביוצא וכן לא תקשה נמי מהא דתלה ושחט דאמרינן דאויר עזרה כעזרה דמי משום דכל הנך מיירי בתוך המחיצות ובזה כו"ע מודים דאויר עזרה כעזרה דמי אבל הספק הוי על אויר שלמעלה מן המחיצות אי כל האויר נתקדש מתהום ארעא עד רום רקיע כנגד הקרקע או לא והנה לפי זה ע"כ עלינו לומר דעזרה לא היתה מקורה כדאמרינן במס' אבות דלא כיבו הגשמים את עצי המערכה (ועיין בתוי"ט מדות פ"ב ועיין ברמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ה הלכה ז') ובירושלמי פ"ק דתענית דאמרינן הדא אמרה דעזרה מקורה היתה ע"כ עלינו לומר דהיה מקום אחד בעזרה שהיתה מקורה אבל שאר עזרה היתה מגולה וכן כתב הגאון מהר"י שמעלקיש בספר בית יצחק חלק אה"ע סימן קכ"ה ע"ש מה שחקר אם עושין כהנים סוכה בעזרה וכתב דעזרה לא היתה מקורה] דאי מקורה היתה אין מקום לדברינו כיון דהגג מפסיק לא שייך לומר על זה אויר עזרה כעזרה כמבואר בראב"ד במ' תמיד (דף ע"א) ע"ש מה שכתב לענין בימה שהיו עושין לפרשת מלך:

והנה הראוני אחר כך כי בספר לבני בנימין להגאון מהרא"ש ז"ל אב"ד מווילקוויסק כתב שם בהגהה לתרץ דברי הרמב"ם דהרמב"ם מחלק בין למטה מן הגג בעזרה ובין למעלה מן הגג משום דהגג מפסיק לכן מספקא להרמב"ם בזה אי אויר שחוץ לגג קודש או כיון דהגג מפסיק אינו קודש וזה קשה לומר דמהיכי תיתי אפילו לספק שיהא קדש האויר שחוץ לגג כיון דהגג מפסיק והראב"ד במס' תמיד כתב להדיא דאם הוי בעזרה

דבר המפסיק אין האויר קודש כיון דמפסיק מידי ועוד דמכמה דוכתי (הכרם נמי אינו אלא דרבנן ופשיטא דה"ה ערלה נמי דרבנן דהא כי הדדי נינהו (ועיין משנה למלך פ"י מהלכות מאכלות אסורות שכתב להדיא דלמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא ערלה הוי דרבנן) א"כ רב דסבר ערלה בארץ ישראל דאורייתא בזמן הזה ע"כ דסבר קידשה לעתיד לבא וא"כ מאי קשה על רב מהא דעובי החומה כנ"ל והנה זה קשה לומר דרבינו הגאון יחלק על המל"מ בזה ויסבר דאפילו מאן דסבר ערלה בארץ ישראל דאורייתא בזמן הזה יכול לסבר דלא קידשה לעתיד לבא דזה מילתא דפשיטא כמעט וכל השיטות גם הצל"ח בברכות שם כתב כן דרב ע"כ סבר דקידשה לעתיד לבא וכן הש"א בשו"ת החדשות סימן ח' כתב כן ועיין תוספתא (פרק ו דמנחות) דמבואר משעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה וחדש ע"ש דמשמע דכי הדדי נינהו וזה אין ענין למה שחילק הרמב"ם בין קדושת המקדש וירושלים לשאר ארץ ישראל דזה אינו דהרמב"ם כתב דאפילו מאן דסבר קדושת שאר א"י בטלה קדושת המקדש קיימת אבל מאן דאמר קדושת שאר א"י קיימת כ"ש קדושת המקדש ויש לעיין בזה ואין כאן מקומו. ובעיקר דבריו יש לעיין מדברי תוספות ישנים יומא נ"א ע"א שכתבו דאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים פירוש דאין איסור אלא להוסיף בנינים חדשים אבל להוסיף באורך או ברוחב שרי) משמע דעזרה לא היתה מקורה לבד בירושלמי תענית הנ"ל וקשה לומר דהרמב"ם יסבור כהירושלמי דלכאורה משמע מדברי הרמב"ם דעזרה מגולה היתה כמו שכתב גבי לשכות בפ"ה מהלכות בית הבחירה ע"ש) ולפי מה שבארתי א"ש דברי הרמב"ם:

ובעמדי בענין זה אמרתי להציע מה שראיתי דבר תימה בספר אבני נזר להגאון החסיד מהר"א זצ"ל מסוחטשוב בהלכות טבילה שהביא מקור לדברי הרמב"ם (בפ"ג מהלכות פסולי המקודשין הלכה י"ב) שכתב שם דאויר מזבח כמזבח דמי וע"ש בכסף משנה שכתב דהוי בגמרא בעיא דלא איפשיטא והקשה על הרמב"ם מאין פסיקא ליה והביא בשם מהר"י קורקוס דשיטת הרמב"ם דהבעיא נפשטה ממקומות אחרים בש"ס ע"ש בכ"מ:

וכתב הגאון הנ"ל מקור לדברי הרמב"ם מהא דאמרינן בזבחים (דף ק"י) המקריב קדשים ואימורים בחוץ חייב (ופירש"י שהקריב הבשר והאימורין מחוברים בו חייבין) ומקשין שם בגמרא אמאי והא איכא חציצה ע"ש וכו' (ופירש"י שם שהבשר אינו ראוי להקטרה חוצץ בין אימורים למערכה ודכוותא בפנים לא הוי העלאה ע"ש) אמר רב מין במינו אינו חוצץ ע"ש בגמרא והגאון הנ"ל מביא שם הרבה מקורים דמין במינו לא מהני אלא דוקא

במקום דלא בעינן נגיעה ממש אלא דסגי באויר המקום שלא יהא שום דבר מפסיק לכן מהני מין במינו שלא יהא נחשב הפסק אבל היכא דבעינן נגיעה ממש שם אפילו מין במינו ג"כ לא מהני דהא עכ"פ אינו נוגע בעצם הדבר ע"ש שהביא שם דברי הרמב"ן במ' חולין (דף ע"א) שכתב דגבי רחם דבעינן נגיעת רחם לענין בכור שם חוצץ אפילו מין במינו והא דמבואר במ' יומא (דף נ"ח) בעא מיניה רמב"ח מר' חסדא הניח סיב בתוך מזרק וקבל בו את הדם מהו מין בשאינו מינו חוצץ כו' כיון דמחלחל (פירוש שנכנס בו מום) לא חוצץ או דילמא לא שנא ע"ש בגמרא מבואר דהא דחוצץ הוי דוקא במין בשאינו מינו אבל במין במינו לא הוי חציצה היינו משום דבקבלה לא בעינן נגיעה בכלי שרת ממש אלא דסגי באויר הכלי כדאמרינן בזבחים (דף כה ע"ב) גבי הא דאמרינן היה מקבל דם ונפחתו שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר כלי שרת ומבואר בסוגיא שם דגבי קבלה סגי באויר לחוד ולכן במין במינו מהני אבל במקום דבעינן נגיעה ממש לא מהני מין במינו ע"ש שהביא מכמה דוכתי בש"ס דמוכח כן והאריך בזה הגאון הנ"ל ובזה תירץ הרמב"ם הנ"ל דפסק אויר מזבח כמזבח והביא דלפ"ז נפשט בעיית הגמרא אי אויר מזבח כמזבח דמי או לאו מהא דאמרינן דבמקריב בשר ואימורים היינו אימורים על גבי הבשר דהבשר לא חשיב הפסק משום דמין במינו אינו חוצץ ולפ"ז ע"כ מוכח דאויר מזבח כמזבח דאי אויר מזבח לאו כמזבח דמי אלא דבעינן נגיעה ממש במזבח א"כ היכי מהני מין במינו ולכן שפיר פסק הרמב"ם דאויר מזבח כמזבח דמי ע"ש ועיין בגמרא (דף פ"ח ע"א) דאיתא שם כל היכא דקאי (כהן) בראשו של מזבח לא מבעיא לן כי קמבעיא לן דקאי אארעא ותלינהו בקניא ע"ש בש"מ (ובפירש"י כל היכא דקאי גברא בראשו של מזבח ונקט להו בידו לא מבעיא לן דודאי אויר מזבח כמזבח דהנחת גופו בראש המזבח הוי כהנחת קרבן כי קמבעיא לן דקאי גברא בארעא דאז אין הקרבן מונח כלל בראש המזבח ע"ש):

מבואר דספיקת הגמרא אי אויר מזבח כמזבח או לאו הוי דוקא באופן שהכהן עומד על הקרקע והקרבן תלוי באויר אבל אם גופו של האדם הוי על המזבח והקרבן בידו של הגברא או מונח עליו בזה כו"ע מודים דאויר מזבח כמזבח דמי כמו שפירש"י דהנחת גופו של האדם הוי כמו שהחפץ מונח על המזבח וא"כ אין שום ראיה מהא דהקריב אימורים על גבי בשר דאף דהאימורים מונחים על גבי בשר דלא חשוב הפסק דאויר מזבח כמזבח דמי דשאני התם כיון דהבשר מונח על המזבח והאימורים על הבשר הוי כמו ממש דקאי כהן בראשו של מזבח דכו"ע מודים שאויר מזבח כמזבח דמי ואין מכאן שום מקור להרמב"ם דהרמב"ם סתמא כתב שם בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים דאויר

מזבח כמזבח ע"כ אפילו באופן דקאי גברא על ארעא כמ"ש שם הכ"מ ע"ש ולא ירדתי לתוך דעתו של הגאון האדיר מסוחאטשוב:

(עתה הגיע לידי ספר מקדש דוד מאת י"נ הגאון רדר"פ שליט"א מח"ס צמח דוד וראיתי שם בסימן ט"ז שחקר אי שייך פסול יוצא בעזרה למעלה מן המחיצות והביא ראיה מהא דאמרינן בזבחים (דף נ"ט) לר"י דאמר מזבח שעשה משה היה גבוה י' אמות והקלעים היה גובהן ה' אפשר כהן עומד ע"ג המזבח והעבודה בידו וכל העם רואים אותו מבחוץ תיפוק ליה דנפסל ביוצא שהרי הוא למעלה מן המחיצות וכתב לדחות ראיה זו כמו שכתב המל"מ לדחות ראית התוס' בשבועות (דף יז ע"א) הא דהובאו לעיל דהא כאן מיירי דהכהן עומד על קרקע העזרה ומשו"ה אפילו אי אויר עזרה לאו כעזרה נמי לא שייך כאן פסול יוצא ע"ש במל"מ ושוב כתב לתרץ קושית המל"מ על הנ"ל באופן זה דל"ד אויר מזבח לאויר העזרה דהני דעומד על המזבח ונקט ליה בידו חשיב כמונח על המזבח מ"מ חשיב נמי כמו הוא בעזרה שהרי הוא באויר העזרה והתם לענין דין קליטה שהמזבח קולט שאם עלה לא ירד התם אין אויר העזרה פוסל כלום רק בעינן שיהא חשוב מונח על המזבח שיקלט המזבח וכל היכא דקאי על המזבח ונקט בידו חשיב כמונח במזבח והמזבח קולט אבל לענין לפסול ביוצא שם האויר שחוץ לעזרה פוסל כמ"ש רש"י במנחות (י"ב) דאויר ירושלים פוסלו א"כ אי אויר עזרה לאו כעזרה נהי דנקיט בידיה וחשיב כמונח על הרצפה מ"מ חשיב נמי כמונח באויר עזרה דחשיב חוץ ואותו האויר פוסלו) והנה לפי מה שבארתי לעיל שיטת הרמב"ם דבעית הגמרא דאויר עזרה כעזרה או לאו כעזרה במס' שבועות (י"ז) הוי ג"כ למעלה מן המחיצות אבל בתוך המחיצות כ"ע מודים דאויר עזרה כעזרה דמי א"כ ספיקו הנ"ל תליא בבעית הגמרא לפי שיטת הרמב"ם וגירסת הספרים שהביאו התוס' שם היינו דאי אויר עזרה כעזרה דמי ממילא לא שייך פסול יוצא ואי לאו כעזרה י"ל דנפסל ובמה שחילק בין מזבח לעזרה לא ידעתי מנא לי' הא דאם כן גם במונח על רצפת העזרה ג"כ יפסול דנהי דמונח על הקרקע מ"מ הא מונח הוא גם באויר ומופסל ביוצא ובפשוטו י"ל דאי הוי כמונח על המזבח וכמונח בעזרה ממילא לא שייך פסול יוצא ופירש"י במנחות שם מיירי היכא דיצאו חוץ לעזרה שם אויר ירושלים פוסלו אבל כשהוא בעזרה לא שייך זה ויש לעיון:

סימן ג

בענין עבודת הלוים:

שלא יסייע לוי במלאכת לוי חבירו. רמב"ם פ"ג הלכות כלי המקדש הל' י"א. לוים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימותו וכו':

והקשה הכ"מ דבערכין (י"א) אמר אביי נקטינן משורר ששיער בשל חברו במיתה שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה וגו' והזר הקרב יומת מאי זר אילימא זר ממש הכתיב חדא זימנא אלא זר דאותה עבודה מיתיבי משורר ששיער ומשוער ששורר אינם במיתה אלא באזהרה תנאי היא דתניא מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגדא א"ל בני חזור לאחוריך שאתה מן המשוררים ולא מן השוערים מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מיתה היא וגזרו בה רבנן ומר סבר אזהרה היא ולא גזרו בה דכ"ע אזהרה היא מ"ס מסייע גזרו בי' רבנן ומ"ס לא גזרו בי' רבנן ופירש"י ר' יוחנן בן גודגדא סבר משורר ששיער במיתה כשהוא מגיף לבדו וגזרו רבנן במסייע דלא ליתי למעבד לחודא ור' יהושע סבר אפילו כי עביד לחודי' אינו אלא באזהרה ולא גזרו רבנן במסייע וכו' קשה האיך פסק רבינו דלוי שסייע במלאכה שאינה מלאכתו חייב מיתה דהא אביי נמי לא חייב מיתה למסייע שהרי אמר מר סבר מיתה היא וגזרו בה רבנן כו' וצ"ל שבגירסת רבינו לא היו מסיים וגזרו בה רבנן אלא הכי גריס מ"ס מיתה היא ומ"ס אזהרה היא וקאי גם למסייע שכל ששינה עבודתו אפילו כל שהוא חייב מיתה ומה לי שיהא מסייע וכו' עכ"ל הצריך לענייננו:

ותירוצו של כ"מ תמוה דכיון דאין חילוק בין עבד כל העבודה למי שסייע בה א"כ האיך הלך ר' יהושע בן חנני' לסייע בהגפת דלתות אף לפי שיטתו דאינו אלא באזהרה:

ולי נראה לתרץ דברי הרמב"ם עפ"י הגירסא שלנו דלכאורה יש להעיר עוד על הרמב"ם שפסק דמסייע חייב מיתה מהא דקיי"ל דמסייע אין בו ממש כמבואר בש"ס בכמה דוכתי:

והנה במס' שבת (צ"ג ע"א) איתא זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מינייהו מיחייב א"ר חסדא זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד. אמר לי' רב המנונא דקא מסייע בהדי' א"ל מסייע אין בו ממש. אמר רב זביד משמי' דרבא אף אנן נמי תנינא כו' ע"ש. ופרש"י אף אנן נמי תנינא. דמסייע אין בו ממש. והקשו התוס' בד"ה אמר רב זביד וז"ל קשה לר"י דהכא אית לי' לרב זביד דמסייע אין בו ממש וכן רב אשי בסמוך בפ"ב דביצה (ד' כב) אמרי' אמימר כחל עינא ע"י עכו"ם בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך וכו' וא"ר כהנא חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה הא קא מסייע בהדי דקא עמיץ

ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך ושניי לי' מסייע אין בו ממש משמע דרב זביד ורב אשי סוברים דיש בו ממש כו' עיי"ש:

ונראה דהנה בב"ק ס"א גבי ליבה וליבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור אמאי וליהוי כזורה ורוח מסייעתו וכו' רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור ע"ש:

ולכאורה אינו מובן אם הוי מלאכה לענין שבת ליחייב נמי לענין נזקין כיון שעושה מעשה ונראה לפרש דגבי שבת אין אנו דנין אלא על הפעולה הנעשית על ידי האדם שתהא פעולה חשובה לכן זורה ורוח מסייעתו אף שהאדם לא עשה כולה בעצמו אלא בסיוע הרוח אפ"ה חייב כיון דדרך הזורה הוי ע"י הרוח וכן היתה המלאכה במשכן ולהכי הויא מלאכה חשובה דזהו העיקר גבי שבת דבעינן שיעשה מלאכה חשובה בגדרי המלאכה כמו שכתב רש"י במס' ביצה (י"ג ע"ב) בד"ה אלא וז"ל אע"ג דלגבי מעשה הוי מלאכה לגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה מלאכת אומניות אסרה תורה שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל והתם מלאכת מחשבת כתיב וכן מבואר בירושלמי שבת פרק הזורק דמושיט אינו חייב אלא דוקא אם הושיטו שנים אבל אם הושיט אחד אינו חייב אעפ"י שאם הושיט אחד נעשה כל המלאכה ע"י אפ"ה פטור דהעיקר הוא דגבי שבת דנין שתתעביד הפעולה בכל גדרי' וזהו תירוצו של רב אשי דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה שאנו דנין על הפעולה שנעשית ע"י האדם וכיון דאינה נעשית אלא ע"י הרוח הרי עשה אותה בכל גדרי', דזו המקצת שעשה בעצמו חשובה היא. אבל גבי נזקין בעינן שכל מעשה הנזק יהא על ידו של אדם וכיון שנעשה באמצעות הרוח להכי פטור:

והנה בהא דמסייע אין בו ממש יש לחקור אי הוי פירושו דנחשב כמו שלא עשה כלום ואם כן דין הוא בכל האיסורין או נימא שהכונה היא דבמסייע אין הפעולה נחשבת על שמו אף דמעשה הוי ואז אינו אלא במלאכת שבת דבעינן שתהא הפעולה נקראת על שמו אבל בשאר איסורין יהא הדין דחייב גם במסייע. ויש לתלות חקירה זו בפלוגתא דרבא ורב אשי (מכות כ' ע"ב) תני תנא קמי' דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה א"ל מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי דאמר לך מני רבי יהודא היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. רבא אמר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר במסייע ודברי הכל והקשה הריטב"א על תי' של רב אשי דמסייע ודברי הכל הא מסייע אין בו ממש וכתב בשם ר"מ דכאן גבי ניקף בלא מסייע נמי יש בו לאו ולא בעינן מסייע אלא כדי

שיהא בו מעשה ללקות עליו ובמעשה כל דהו סגי. ע"ש. והנה דבר זה שכתב הריטב"א בשם ר"מ דגבי ניקף בלא מסייע נמי איכא לאו אינו ברור. ולא כתב זה אלא בשיטת ר"מ ומשמע דהוא אינו סובר כן דהוא כתב תירוץ אחר על קושיא זו. וכן כתב הכ"מ פי"ב מהלכות עכו"ם הלכה א' וז"ל ויותר נ"ל דלא שייך לומר שהוא עובר בלאו כיון דלא עביד מעשה פירוש היינו הניקף בלא מסייע. עיין שו"ת חכם צבי סימן פ"ב ועיין ט"ז א"ח שכ"ח שכתב ג"כ כהכ"מ וז"ל כיון דלא כתיב בהדיא על הניקף מלקות אלא משום דקרא בלשון רבים כתיב לכן בלא מסייע כיון דלא עביד מעשה כלל אין לחייבו. מבואר דחיוב מלקות הוי' משום מסייע לרב אשי ורבא פליג על זה וסבירא ליה דמשום מסייע אין לחייבו מלקות עיין יו"ד סי' קנח ובנקה"כ ובט"ז שם. נמצינו למדין דלרב אשי פטור דמסייע אינו אלא גבי שבת דבעינן שתהא הפעולה נקראת על שמו דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל בשאר איסורין. וכמו כן בלאו דהקפה מיחייב ורבא פליג ע"ז:

והנה עיין בשו"ת הרשב"א חלק ראשון סימן כ"ח שכתב וז"ל ומסתברא דלא אמרינן מסייע אין בו ממש אלא גבי שבת דשנים שעשו פטורין וכן גבי זב נמי בעינן רובו ע"ש ולכאורה קשה הא הגמרא מייתי מהא דרגלו אחת על הרצפה וכו' וכן קבל בימין ושמאל מסייעו ומוכיח מזה הש"ס דמסייע אין בו ממש ע"ש ועיין בשו"ת חכם צבי שהקשה כן על הרשב"א סי' פ"ב: ולפי דברינו שביארנו אתי שפיר. דהנה זה נראה מהרשב"א דהא דמסייע פטור גבי שבת היינו טעמא משום דשנים שעשו פטורין כמו שכתב בלשונו והיינו דגבי שבת בעינן שתתעביד פעולה חשובה על ידי אחד לכן בשנים שעשו והאחד יכול ואחד אינו יכול זה שאינו יכול פטור וזה שיכול חייב וחשבינן דהיכול עשה הכל בעצמו וזה שאינו יכול חשיב כלא עשה כלל וכן גבי זב נמי גזה"כ דבעינן רובו של זב על המטה על כל רגלי' וכן גבי בהמה ע"ש ואם יכול הזב לישב על שלש ויש כאן ארבע והזב יושב על ארבע היינו על כל המטה אם אמרינן דמסייע יש בו ממש ע"כ אין כאן רוב הזב על כל אחד ואחד וזה ברור דרוב הזב שכב על שלשה לכן הוי כמו גבי שבת זה יכול וזה אינו יכול ושדינן גופו של זב בתר השלשה רגלים ושפיר דמיא הא דזב למסייע אין בו ממש וכן גבי עבודה הא דקיבל בימין ושמאל מסייעתו נמי דמיא למסייע דגבי עבודה נמי הקפידה תורה שתעשה בימין דוקא וכיון דהוא עשה על ידי ימין ושמאל מסייעתו לכן שפיר בטלה שמאל לגבי ימין וחשבינן דהימין עשה כל העבודה ושפיר מדמי הגמרא הא למסייע שאין בו ממש וזה הוי דוקא גבי הני. אבל בכל התורה כולה שאין אנו דנין על ידי מי נעשה המעשה אלא שהתורה אסרה שלא לעשות מעשה זה שם שפיר סבר רב אשי דמסייע יש בו ממש וכמו גבי ניקף. וסברת הרשב"א הנ"ל נראה

לי דלא הוי אלא לרב אשי לפי' מה שבארתי לעיל דדוקא לרב אשי איתי ליה דבעלמא מסייע חשיב עושה מעשה, אבל רבא סבירא ליה דמסייע אינו חשיב כלל דעביד מעשה כמו שביארתי לעיל ואליבא דרבא מסייע פטור בכל התורה כלה וכמו גבי ניקף דרבא מוקי דניקף לעצמו ולא כרב אשי במסייע וד"ה:

השתא דאתינן להכי נימא דלרב אשי דס"ל פטור מסייע דוקא גבי שבת ודכוותי', נימא דזהו רק במלאכת שבת דאורייתא. אבל איסורי שבת דרבנן הוי ככל איסורין שבתורה דאין זה תלוי במלאכת מחשבת שתהא הקפידה על שם מי תקרא המלאכה להכי גם במסייע יהא אסור. ונימא דבהא פליגי רב אשי ואמימר גבי הא דשרי אמימר למיכחל עינא ורב אשי פריך עליו מהא דקא מסייע שהקשו התו' שבת הנ"ל. סתירה על דברי רב אשי מסוגי' דשבת דס"ל גופי' מסייע אין בו ממש. ולפי זה נימא דאמימר ס"ל דאיסורי דרבנן דשבת כעין דאוריתא תקון ולהכי למיכחל עינא שהוא איסור רפואה מדרבנן גזירה משום שחיקת סממנין נמי מתחשבין אנו על שם מי תקרא הפעולה ולהכי מסייע אין בו ממש ומותר. ורב אשי ס"ל דאיסורי שבת דרבנן לית בהו מגדרי מלאכת מחשבת ואין כאן משום פטור מסייע דהוי ככל איסורין דעלמא דבכל התורה כולה. ומתישבת לפי זה קושית התו' על דרך החדוד. ואפשר לכוין זה בדברי התו' שבת שם בתירוצם וז"ל ועוד אור"י דהכי פריך התם והא קא מסייע בהדי' דקא עמיץ ופתח ואע"ג דמסייע אין בו ממש בעלמא הא אית לן למימר דאסרו משום שחיקת סממנים ומשני דאין בו ממש אפילו לענין זה עכ"ל:

עתה נחזור לדברי הרמב"ם שהתחלנו בהם דפסק דלוי שסייע במלאכה שאינו מלאכתו חייב מיתה בידי שמים והקשה הכ"מ מהא דמבואר בגמרא דמסייע אינו אלא מדרבנן וגם זה תלוי במחלקת ותירוצו של הכ"מ קשה מאד להעמידו, ולפי מה שבארתי אתי שפיר. הנה ענין עבודת הלוים נ"ל דהא דחייב בעשה מלאכה שאינה מלאכתו לאו היינו כמו זר שחייב מיתה בעבודת המקדש דגבי זר הוי החיוב מיתה מפני מעשה העבודה היינו מפני ששימש במקדש ולכן יש בה גדרים של עבודה תמה וכו' אבל גבי לוי שעשה מלאכת לוי חבירו חייב בכל ענין ואין שום גדרים של איזה עבודה. לכן נ"ל דחיובו של לוי שעשה מלאכת חבירו לא הוי מחמת מעשה העבודה כמו זר במקדש אלא הוי כעין השגת גבול היינו שנכנס לרשות שאינה שלו. לכן אין שום גדר באיזה עבודה היא דאינו ענין לעבודה אלא הוי מחמת שנכנס במחיצת חבירו ואין דנין כלל על הפעולה. ונראה דהא דאם מסייע נמי חייב תליא במחלוקת רבא ורב אשי דלרבא דס"ל דמסייע לא חשיב מעשה כלל כאן נמי פטור כיון דלא חשיב עשי' כמו כן לא נקרא שנכנס ברשות שאינה

שלו כיון שלא עשה כלום. אבל לרב אשי דס"ל דמסייע חשיב שפיר מעשה כל היכא דאין דנין על שם מי תקרא הפעולה גם כאן שפיר חשיב מעשה וחשיב שפיר שנכנס לרשות שאינה שלו ולכן חייב מיתה אפילו במסייע והנה הרמב"ם פי"ב מהלכות עכו"ם פסק גבי מקיף וניקף כרב אשי היינו דפסק גבי ניקף דוקא במסייע חייב אבל בלא מסייע פטור הניקף ואין עליו שום איסור עיי' בכ"מ שביאר דלאו נמי ליכא בלא מסייע א"כ הרי סבר דמסייע חשיב מעשה לכן שפיר פסק דלוי שסייע במלאכת לוי חבירו ושאינה מלאכתו דחייב מיתה. משום דחשיב מעשה והרי נכנס במחיצת חבירו אבל הסוגיא דעירובין הוה אליבא דרבא דסבר מסייע אינו נחשב מעשה כלל לכן שפיר הוי מסייע רק מדרבנן. והרמב"ם שפסק גבי ניקף דמסייע דוקא לכן לא פסק כהאי סוגיא דעירובין והנה גבי מיכחל עינא פסק כאמימר ולא כרב אשי שם משמע דסבר הרמב"ם דמסייע אין בו ממש היינו משום דס"ל בהאי סברא דמלאכה דרבנן כעין דאורייתא תקון כנ"ל:

והנה להקל התימה על הכ"מ שכתב דגירסת רבינו לא היה מסיים וגזרו רבנן אלא מר סבר מיתה:

היא ומ"ס אזהרה היא וקאי גם למסייע שכל ששינה עבודתו אפילו כל שהוא חייב מיתה ע"ש. והקשינו כיון דאין חילוק בין עבד כל העבודה למי שסייע בה א"כ האיך הלך ר' יהושע לסייע בהגפת דלתות אף לפי שיטתו דאינו אלא באזהרה וזהו קושיא עצומה על הכ"מ:

ונ"ל לומר דהכ"מ מפרש לפי גרסתו כן דמאן דסבר במיתה ממילא דיליף מוזר הקרב יומת א"כ כיון דאפקיה קרא בלשון קריבה א"כ יש לאמר דלדידיה מסייע ג"כ חייב דקריבה מסייע נמי במשמע אבל מאן דאמר באזהרה ממילא דיליף לפי מה שפירשו התוס' (ד"ה) מיתיבי בשם ר"מ מלשמור משמרת ועבודה לא יעבוד ע"ש הרי דהכתוב הקפיד על עבודה דוקא ממילא יש לומר דמסייע לא חשיב עבודה ולכן יש לומר דאין איסור דמסייע למאן דאמר באזהרה היא ולכן שפיר הלך ר' יהושע בן חנניה לסייע בהגפת דלתות דלמאן דאמר באזהרה אין שום איסור במסייע:

והנה עיין במנחת חינוך (מצוה שפ"ט) מה שהביא בשם האור החיים על התורה שכתב דשני מיני מסייע הם אחד מסייע בעבודה שיש בה וכו' היינו כגון שהיה שוערים מספיק לאותו השער ובא זה וסייע זה אינו אלא מדרבנן והשני המסייע להשלים הצריכין לאותה עבודה חייבין מן התורה וכו' והמנחת חינוך כתב על זה ודבריו נכונים מאד לענין דינא דאם יכולים בלא הוא ה"ל מסייע ואין בו ממש אבל אם אינם יכולין בלא הוא ה"ל כעושה כולו וחייב וכן מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות שבת דאם שניהם אינם יכולין

ועשו מלאכה בשותפות שניהם חייבין דהו"ל כל אחד כעושה כולה מעשה ואם אחד יכול והשני אינו יכול זה שאינו יכול פטור דה"ל מסייע ואין בו ממש ה"נ כאן יע"ש מבואר דאם כל אחד לבדו יכול ג"כ פטור דמסייע אין בו ממש הכלל דאינו חייב רק אם ע"י כולם נעשה המלאכה עכ"ל המנחת חינוך שם והנה אף דקלסיה גברא רבה והדברים מצד עצמן ג"כ אינם צריכים חיזוק עכ"ז כאן נ"ל שיש לפקפק דלפי דבריו ע"כ מיירי הרמב"ם (דמחייב במסייע) דוקא בזה אינו יכול וזה אינו יכול כמבואר שם וה"ל להרמב"ם לפרש דדוקא דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב ולא לכתוב סתמא לוי שסייע במלאכת לוי חבירו דמשמע בכל אופן חייב אפילו בזה יכול וזה יכול ועוד בהאה"ח שם כתב דהרמב"ם תלה זייני' בברייתא הובא בספרי וז"ל וכבר בקש ר' יהושע לסייע בהגפת דלתות את ר' יוחנן בן גדגדא אמר ליה חזור לאחורך שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים וכתב וז"ל הרי שבן לוי חייב על עבודת לוי חבירו ואנו שומעין ג"כ שאפילו אינו אלא מסייע ג"כ חייב ע"ש באור החיים מבואר לפ"ז דע"כ הספרי מיירי באופן דחייב גבי שבת לפי דברי האור החיים והמנחת חינוך הנ"ל ולכאורה זה אינו דהא סתם ספרי ר"ש (כמבואר בסנהדרין דף פ"ו ע"א) ור"ש סבר במ' שבת (דף צ"ג) דאפילו זה אינו יכול וזה אינו יכול ג"כ פטור הרי דלר"ש זה אינו יכול וזה אינו יכול נמי לא חשיב שעשה כל המלאכה והיה להיות גם כאן פטור והאיך כתב דמקור הרמב"ם מהספרי הנ"ל ומפרש דהספרי מחייב מיתה אפילו במסייע כנ"ל וע"ש בפירש"י ד"ה ר"ש מטהר ועוד לפי מה שכתב הרשב"א הנ"ל וכן העלו הרבה אחרונים דלא שייך לפטור שנים שעשו אלא דוקא גבי שבת אבל בשאר איסורים לא (עיין בתבואת שור הלכות שחיטה סימן ב' שכתב בשנים שעשו וזה יכול וזה יכול הוי גבי כל אחד כעושה ממש וכן הוכיח הפ"י מהא דאמרינן בזבחים בשנים שאחזו באבר והעלו דחייבין הרי דבשאר איסורין שנים שעשו חייבין ועיין בבאר יצחק (סימן י"ד) שהאריך בזה להוכיח דבשאר איסורים שנים שעשו חייבין) א"כ אין מקום לחלק בין זה יכול וזה יכול לזה אינו יכול וזה אינו יכול דהא אפילו זה יכול וזה יכול ג"כ חייב (ובענין זה יכול וזה יכול האריכו בזה הרבה אחרונים בספרים ואין מקום להאריך):

עוד עלה בדעתי לתרץ דברי הרמב"ם הנ"ל עפ"י דברי הפ"י הנ"ל בשבת שם שכתב להוכיח דבשאר איסורים שנים שעשו חייבין מהא דמבואר בזבחים (דף ק"ח) בשנים שאחזו באבר והעלו דחייבין מבואר דשנים שעשו בשאר איסורים חייבין (ועיין בבאר יצחק שהעיר לדחות לכאורה ראי' זו דהא התם מקראי גמרינן דאיש איש לרבות שנים שהעלו חייבים ומסיק שם ואפשר דכוונת הפ"י היא דכיון דמצינו גבי העלאת חוץ

דחייבין א"כ בשאר איסורין יש לנו למילף לחומרא מהעלאת חוץ שיהא חייבין ולא משבת דקיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן) והנה שם במס' זבחים (ק"ח) הוי פלוגתא דתנאי ר"ש ור"י וא"כ י"ל על דרך החידוד דמאן דמחייב בשנים שאחזו באבר והעלו סבר בכל דוכתי לבר משבת דשנים שעשו חייבין לכן מסייע נמי חייב ולדידן שפיר חייב לוי שסייע במלאכת לוי חבירו א"כ ממילא כיון דהרמב"ם פסק בשנים שאחזו והעלו חייבין לכן שפיר פסק. דלוי שסייע במלאכת לוי חבירו חייב והסוגיא דערכין הנ"ל הוי אליבא דמאן דפטר בשנים שאחזו באבר והעלו ושוב ראיתי להגאון ר"י שמעלקיש בשו"ת (חא"ח סימן ל"ה) שהעיר כעין זה מהריטב"א במס' קידושין (דף מ"ג) שהקשה למ"ל קרא בשחוטי חוץ דשנים ששחטו פטורים ולא ילפינן משבת דשנים שעשו פטורים ותירץ דה"א דבשחוטי חוץ חייב דילפינן מהעלאה מאיש איש ע"ש והקשה א"כ לר"י דפטור בשנים שהעלו למ"ל קרא דאין שנים חייבין על שחוטי חוץ לדידי' ויליף משבת דפטורים כקושית הריטב"א דל"ש תירץ הריטב"א לכן מסיק לבסוף שם דאפילו לר"י דפטור בשנים שאחזו בהעלאה י"ל דבשאר איסורין ג"כ חייב בשנים שעשו משום דליכא למילף משבת דה"ל קרא דאיש איש וקרא דבעשותה שנים כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וא"כ בשאר איסורין אליבא דכ"ע חייב וממילא אין לתרץ כנ"ל:

והנה התוס' במ' תענית (דף כ"ז) ד"ה מר סבר כתבו שם וז"ל למאן דאמר עיקר שירה בכלי צריך שיהא כהנים או לוים ע"ש וזה תימה דהא לויים משוררים ואיך שייך זה לכהנים וכהן שעשה עבודת הלוי במיתה או בלאו לפי שיטת הרמב"ם שוב ראיתי שכבר נשמע קושיא זו בין המפרשים הגבורת ארי בתענית שם וכן הרש"ש והגבורת ארי נשאר בתימה אולם הרש"ש כתב דהתוס' כיונו לחצוצרת של כהנים ובזה בעינן כהנים דוקא כמו שכתבו התוס' בע"ז (דף מז) ובאמת זהו דוחק כמבואר למעיין,:

ונ"ל דבאמת התוס' מיירי בשירת הלוים ומה שכתבו דגם כהנים נמי כשרים משום דהתוס' קיימי בשיטת הספרי זוטא הובא בילקוט פרשה קרח וז"ל ולא ימותו גם הם יכול שאין לי אלא לוים ע"י הכהנים במיתה כהנים ע"י הלוים מניין ת"ל ולא ימותו גם הם גם אתם וכו' ע"ש בד"א בעבודת המשכן אבל בעבודת בית אלהים הלוים על הכהנים במיתה ואין הכהנים על הלוים אף בל"ת מבואר להדיא דבבית המקדש מותרין כהנים בעבודת הלוים ושפיר כתבו התוס' הנ"ל דכהנים ולוים שייכי בשירה ולא בעינן לדחוק כהרש"ש: שוב ראית באור שמח (בפ"ג מהלכות כלי המקדש) שכתב על הרמב"ם שם דכהן שעבד עבודת הלוי אינו אלא בל"ת דמקור הרמב"ם. הוא מהספרי זוטא דמבואר

דבעבודת המקדש כהנים מותרין בעבודת הלוים וכתב להגיה בסיפרי זוטא שם אלא בל"ת ובזה מישב דברי הרמב"ם דלא תקשה מגמרא דילן דתני אתם בשלהם במיתה דשם הוי בעבודת משכן אבל בעבודת המקדש אינו אלא בלאו ע"ש ולפי גירסתו אין מקום לדברינו אולם שפיר יש לומר דגירסת התוס' דמותר לגמרי ושיטת הרמב"ם יש לישב לפי מה שראיתי להקי"ס שם בפ"ג מהלכות כלי המקדש שכתב וז"ל והכהנים בעבודת הלוים אזהרה שלהם היא מדכתיב גם הם גם אתם ולא קאי רבויא אלא אאזהרה ולא אמיתה אבל לוים במלאכת חבירו הוי במיתה דכתיב והחונים לפני המשכן וכו' ע"ש ולפ"ז אין אנו צריכין לומר דהרמב"ם סמך אספרי זוטא ולשבש את הספרים דשפיר יש לומר דהרמב"ם מפרש כהקי"ס:

והנה בענין זה ראיתי להפרמ"ג בראש יוסף בחולין (דף כ"ד) שהביא לשון הרמב"ם שכתב זה שנאמר בתורה ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אינו אלא בזמן שהיו נושאין המקדש ממקום למקום ואינה מצוה נוהגת לדורות אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול שיתקלקל קולו מרוב זקנה יפסל לעבודתו במקדש ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהי' מן המשוערים עכ"ל הרמב"ם:

והקשה הראש יוסף וז"ל לא ידענא דהא אמרינן בהדיא בערכין (דף יא) משורר ששיער חייב מיתה וכתוב בתוס' ד"ה משורר ששיער דבדה"י כתיב משפחות שהיו משוערים ומשפחות שהיו משוררים ע"ש וכן כתב הרמב"ם שם שלא יסייע לוי במלאכת לוי וכו' והאיך כתב דבן לוי משורר שנפסל קולו דעובד עבודת משוער והלא זר הוא אצלה ודוחק לומר דדוקא בזמן שהוא ראוי לשיר פסול לשוער ולא בזמן שהוא נפסל לשיר דזה נשתקע ולא נאמר ע"ש שהניח בצ"ע דברי הרמב"ם:

והנה מה שכתב דישתקע הדבר ולא נאמר לא ירדתי לתוך דעתו למה: אולם ראיתי בסמ"ג (מצוה ק"ע) שכתב וז"ל ואין הלוי נפסל בחמשים שנה אלא בזמן שנושאין המקדש בכתף וגם אין נפסלין במומין אלא בקול כשיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודת השירה אבל יכול להיות משוער וכן מצינו כשהיה נפסל בשנים דתניא בספרי (פרשה בהעלותך) מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אבל חוזר הוא לנעילת שערים ע"ש בסמ"ג וא"כ יש לומר דמקור הרמב"ם הוי ג"כ מהאי ספרי שהביא הסמ"ג א"כ ע"כ צריך לחלק באותה סברא שדחאה הפמ"ג:

ולפי מה שכתב החינוך הטעם דאיש איש על עבודתו שלא יסמכו אחד על חבירו ויהי' קדרה דבי שותפי ומ"ה אמרה תורה שהכהנים לא יעשו עבודת הלוים וכן לא יעשה אחד מלאכת חבירו א"כ שפיר יש לומר דכל זה לא שייך בעושה עבודתו אבל בהזקין ונפסל

קולו דאינו יכול עוד לעשות עבודתו ונועד שוב בתמידות למלאכת שוער א"כ לא שייך הטעם הנ"ל ממילא א"ש ומה"ט כתב שם החינוך דגם כהנים מוזהרים שלא יסייע אחד במלאכת חברו ע"ש):

והנה מדי עברי בין רוכסי ענינים אלו ראיתי באור שמח (בפרק ג' מהלכות כלי המקדש) שכתב דבבמה היה מותר משורר להיות שוער כמפורש בדברי הימים (טו) גבי ארון שהיה מתתיהו ואליפלהו למשוררים ולשוערים בארון כיון דבבמה אין כהונה נתפרדה החבילה דהוי במת יחיד דבגבעון היה אז המזבח ובמת ציבור:

והנה מאי דפשיטא להגאון דבבמת יחיד מותר למשוער להיות משורר וכן מותר למשורר להיות שוער ראיתי להגאון מלבי"ם בפירושו לד"ה שכתב (ד"ה א' ט"ו) ומן השוערים (הנחשבים בפסוק י"ח) נגנו חצים בנבלים וכו' וחצים בכנורות על השמינית וכו' ע"ש דקחשיב המשוערים שנעשו משוררים וכתב הגאון מלבי"ם וז"ל והנה כפי הדין אין לשוערים לסייע למשוררים (רמב"ם פ"ג הלכות כלי המקדש) רק בכאן לא היה שיר לעבודה בבהמ"ק דהא כפי הדין אין מוסיפים על ששה נבלים ולא פוחתין מתשעה כנורות (רמב"ם שם) ובכאן היה שמונה נבלים וששה כנורות והצלצל אחד לבד וכאן היו המצלתים שלשה כי היו רק לכבוד הארון עכ"ל מבואר דשיטת הגאון מלבי"ם דאפילו בבמת יחיד ג"כ דיני לויה ושייך עבודת הלוים בבמת יחיד נמי ולפ"ז א"ש הירושלמי (בפ"ק דמגילה הלכה י"ב) דאיתא שם אמר ר' אבא בר' כהנא ג' עבירות הותרו בשיו של שמואל הוא ועורו ומחוס"ז ולוי היה ופירש שם הפ"מ דכוונת הירושלמי להוכיח דע"כ היה בשעת התר הבמות דאם לא כן אמאי לא חשיב נמי איסור במה (ועיין בעמודי ירושלים תנינא בירושלמי החדשות מה שהעיר בזה על הפ"מ) וכן יש להעיר על הפ"מ דא"כ דמיירי בשעת התר הבמות האיך קחשיב איסור זר הא אין איסור זרות בבמה אולם לפי שיטת הגאון מלבי"ם הנ"ל דבבמה אסור משוער להיות משורר הרי דשייך עבודת לוים בבמה קטנה א"כ יש לומר דאף דזר מותר בבמה קטנה אבל לוי אסור משום דמניח עבודתו היינו עבודת המקדש ושמירת כלי המקדש וכו' ועושה עבודה אחרת שאינה עבודתו כיון דמוטל עליו לעשות עבודתו ממילא אסור לעשות עבודה אחרת שאינה שלו ועיין קרבן עדה בירושלמי שפירש שם באופן אחר כונת הירושלמי (יהנה אם אשה נמי כשרה בבמה ממילא אין עבודת במה נכנס בגדר עבודה אמנם אשה פסולה בבמה כמבואר בירושלמי פ"ק דמגילה דאמרינן לית כאן אשה איש כתיב בפרשה ובתוספתא סוף זבחים דאמרינן דוקא עבדים משוחררים כשרים והא דעושה אדם וכו' ומקריב עלי' הוא ובנו ובתו עבדו ושפחתו דמבואר דאשה כשרה בבמה עיין בספר מקור ברוך שנדפס

מחדש מה שכתב שם פירוש אחר בתוספתא בשם הגאון מופ"ה מהר"י זצ"ל מפוניבז) ושמעתי בשם הגאון מופ"ה רמ"ש זצ"ל מדווינסק ראי' מבכורות (דף מ"ה ע"ב) דאמרינן ואילו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו וכו' ואמרינן מאי אותו ואת בנו אלימא אהרן ובניו דכוותיה חייש ובנו מי נהג והתניא אותו ואת בנו נוהג בזכרים וכו' ע"ש ואמאי לא מוקי שם בבמה אלא דאשה פסולה בבמה ונראה דגם בבמה נמי שייך גדר עבודה אלא דלא בעינן כהן וזר הותר לעבוד עבודת כהן בבמה אבל לוי אסור משום מניח עבודתו לפי שיטת הגאון מלבי"ם הנ"ל:

שוב ראיתי מביאין תשובת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס בערלין שער ד' סימן רי"ח) כשיטת מלבי"ם הנ"ל וז"ל ומ"ש שמצאתי בשוחר טוב ג' עבירות נעשו בעולתו של שמואל הוא ועורו מחוס"ז ולוי היה (ובמה) אלמא זר פסול בבמה נ"ל דזר כשר אבל לוי פסול הוא דדרשינן בפ"ב בערכין ולא ימותו גם הם גם אתם, אתם בשלהם והם בשלכם במיתה וכו' וכיון דאיתקשו כהנים ולוים אהדדי כי היכי דכהנים לא אשכחן דאשתרי לעשות עבודת הלוים אפילו בבמה ה"נ לא הותר להם עבודת כהנים ודוקא זר מכשירין בכהונה אבל לוים לא יעשו אלא עבודה המסורה להם עכ"ל מהר"ם מרוטנבורג ובהיותי בזה ראיתי בצפנת פענח שכתב לתרץ דברי הרמב"ם שהתחלנו בכלי המקדש דלכן לוי שסייע במלאכת לוי חבירו חייב מיתה אף דאינו אלא מסייע דהחיוב הוא משום דמניח עבודתו ויוצא בזמן עבודה כמו שכתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש דכהן שמניח עבודתו חייב מיתה וה"ה לבן לוי נמי וזה הוי דוקא בזמן עבודה אבל בהגפת דלתות דהוי בלילה שלא בזמן עבודה היינו בזמן שירה זה אינו אלא מדרבנן ול"ק מגמרא ערכין שם אבל קשה לי מאד על הגאון הזה דא"כ היה להיות דכהן שעבד עבודת לוי ג"כ החיוב משום מניח עבודתו וחייב מיתה והרמב"ם פסק גבי כהן שעבד עבודת לוי דאינו אלא בלאו ועיין בשו"ת רדב"ז הגדול (סימן שני אלפים פ') מש"כ שם בדברי הרמב"ם בענין זה ובשו"ת רבינו חיים כהן ראפאפארט בהשמטות לאויא בהלכות כ' ע"ש. שמנה:

סימן ד

ענין קדושת הארץ בקדושה ראשונה ושניה:

הרמב"ם (בפ"ו) מהלכות בית הבחירה (הלכה ט"ז) כתב וז"ל ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה וכו' אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים

וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואעפ"י שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה עכ"ל:

והנה עיין בהשגת הראב"ד מה שהשיג על הרמב"ם בזה והנה סברת הראב"ד מבואר בתוס' מכות (דף י"ט) ד"ה ואי סבר וזבחים (דף ס ע"ב) ד"ה מאי קסבר וכן מבואר ג"כ סברת הרמב"ם שם בתוס' הנ"ל וע"ש ג"כ ראיה לסברת הרמב"ם מהא דר"י בעגול בעגולים עולה וכו' ועי' עוד בתוס' שבועות (דף ט"ז) ותוס' מגילה (דף י') ותוס' יבמות (דף פ"ב) והנה הכ"מ הקשה כאן על הרמב"ם וכתב וז"ל ומ"ש הרמב"ם אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש וכו' וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה וכו' ואיני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידנו בטלה החזקה ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש וצל"ע עכ"ל הכ"מ:

והנה כדי לתרץ קושית הכ"מ עלינו לבאר תחלה דברי הרדב"ז בפירושו על הרמב"ם (פ"א הלכות תרומות הלכה ה') שכתב כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדשה קדושה ראשונה כיון שגלו בטלה קדושתן שהקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא וכיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדשוה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבא וכו' וכתב שם הרדב"ז וז"ל וא"ת כיון שנתקדשה קדושה שבה להיכן הלכה ורבינו כתב לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ונראה לדעתו לפי שלא קידשה בפה אלא בימי עזרא ועדיין יש לשאול ולמה לא קדשה יהושע בפה ותהיה קדושתה לעולם וי"ל שיודע היה שעתידה ליחרב ואם וקדשה קדושת עולם לא תהיה תקנה לעניים בשביעית ומזה הטעם הניחו מקצת מקומות בלא קדושה בימי עזרא עכ"ל והנה דברי הרדב"ז צריכין ביאור הרבה ראשית כיון דחזינן בקדושת יהושע דסגי בלא קדושת פה למה קדשה עזרא בפה איזה צורך היה בקדושת פה וכן קשה דהא מבואר בדברי הרמב"ם (בפ"ו מהלכות בית הבחירה) הנ"ל דעזרא קידש בחזקה ולמה ליה גם קדושת פה וכבר העיר בזה בדבר אברהם (סימן י') ע"ש:

ונ"ל דיהושע שפיר לא הוצרך לקדשה בפה אבל עזרא ודאי הוצרך לקדשה בפה והוא עפ"י מה דאמרינן בירושלמי דשביעית (פ"ו ה"א) דאיתא שם הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו ממה נתחייבו ר' יוסי ב"ר חנינא אמר מדברי תורה נתחייבו דכתיב והביאך ד' אלוקך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך מדברי תורה אף ירושתך מדברי תורה והטיבך והרבך מאבותיך אבותיך פטורים סיו ונתחייבו ואתם פטורים הייתם ונתחייבתם אבותיכם לא היה עליהם עול מלכות ואתם אעפ"י שיש עליכם עול מלכות אבותיכם לא נתחייבו אלא לאחר י"ד שנה שכבשו ושחלקו ואתם כיון שנכנסתם נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו אלא עד שקנו כולה ואתם ראשון ראשון קונה ומתחייב וכו' מתבאר דבימי יהושע לא קנו אלא לאחר שכיבשו וחילקו וקנו את כולה ובימי עזרא כיון שנכנסו נתחייבו וראשון ראשון קונה ומתחייב וצריך לבאר מ"ש ביאתן בימי יהושע לביאתו בימי עזרא ולענ"ד דהנה איתא במס' חלה בפ"ב בפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה ושם בירושלמי הובא בר"ש אמרינן דמותיב רע"ק לר"א אין אתה מודה לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה ולאו גידולי פטור הן (פירוש וע"כ צריכין לומר משום דכיון שנכנסו לארץ אעפ"י שגדל בפטור חייב משום פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין) אמר ר' אסי תמיהני איך רע"ק מותיב את ר"א והוא מקבל מיניה (פירוש איך מותיב את ר"א משעה שנכנסו ישראל לארץ) תמן עד שלא נכנסו למפרע ירשו דאמר ר"ה בשם רשב"נ לזרעך אתן אין כתיב כאן אלא לזרעך נתתי שכבר נתתי וע"ש בר"ש בפ"ב דחלה שם והנה לכאורה יש לעיין לפי מה דאמרינן (במ' כתובות דף כ"ה ונדה דף מ"ז) דאין חייבין בחלה בביאת שנים ושלשה מרגלים אלא בביאת כולם מאי מהני הא דלמפרע ירשו להן הא עכ"פ עדיין לא באו כולם ואף אם נימא דארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו הא מ"מ עדיין לא נתקדשה בקדושת הארץ לענין חיוב חלה ושפיר מוכרח מכאן דפירות חו"ל שהכניסו לארץ דחייבין בחלה ומה תמה ר' יוסי בזה דאיך מקבל ר"א מיניה:

ונ"ל לומר דהנה אמרינן (בב"ב דף ק') דהלך בה לארכו ולרחבו קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכ"א אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק אמר ר"א מ"ט דר"א דכתיב קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ורבנן התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי כדי שתהא נוחה לכבוש לבניו מבואר דלר"א היה ההילוך קנין כמו חזקה והיינו דהקב"ה נתן את הארץ לאברהם לקנותה ע"מ דכשיכנסו בניו לתוכה תהיה

שלהם למפרע וזה פירושה דמ"ד למפרע ירשו להם היינו דמיד שנכנסו ישראל בימי יהושע ביאת כולם הוי ארץ ישראל ירושה מאברהם אבינו למפרע דמוכרח הוא לומר כן בחזקה דאי למפרע לא חל לא יחול גם להבא דבכסף ושטר אפשר שיהא הקנין לאחר ל' אבל חזקה לאחר זמן הוי פקע קנינא כמבואר (בתו' קידושין ס"ג) ובכ"מ אלא דהתנאי הוא שרק בביאת כלל ישראל שהם בניו אז יחול הקנין והירושה למפרע. וכיון שכן בביאת כולם חל מעכשיו חיוב החלה על הפירות שגדלו גם קודם לכניסתם ושפיר תמה ר"י על רע"ק דהא תמן למפרע ירשו לכם וכן משמע מהא דאמרינן (במ' ר"ה י"ג) דאיבעיא לן בגמרא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן. הקריבו את"ל דעייל ביד נכרי והא קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי וכתבו התוס' שם ואע"ג דירושה להם מאבותיהם מ"מ יש להם במה שזרעו ע"ש מבואר דאי לאו הא. דיש להם במה שזרעו הוי שפיר קצירכם ואף שגדלו הפירות קודם שבאו ישראל שם והיינו כמו שבארנו דהקב"ה נתן את הארץ לאברהם אבינו להורישו לבניו ותיכף כשנתמלאה התנאי היינו כשבאו כל ישראל לארץ ישראל הוי שלהם למפרע והנה לכאורה קשה על דברי התוס' מהא דירושלמי הנ"ל דתמה ר"י מהא דלמפרע ירשו להם הא עכ"פ הפירות הן שייך לעכו"ם לפי דברי התוס' דיש להם במה שזרעו (ועיין בטו"א בר"ה) (וכבר העיר המ"למ בפר"ד כן על דברי התוס' ותירץ משום דגבי חלה לא איכפת לן אם הוא של עכו"ם או של ישראל דהא תנן בפ"א דחלה עכו"ם שנתנה מתנה לישראל עד שלא גלגל חייב ומשגלגל פטור הרי שאף שהקמח של עכו"ם מאחר שבא לישראל קודם גלגול חייבת ור"א פוטר פירות חו"ל שבאו לארץ אף שהיה הגלגול בארץ מאחר שהיו גידולו פטור דהיינו שנזרעו בחו"ל וע"ז השיב לו ר"ע מקמחין שמצא ישראל בכניסתם לארץ שחייבין אף דהוי גידולי פטור שהרי כשגדלו עדיין לא זכו ישראל בארץ וא"כ חשיבי גידולי פטור ואפ"ה חייבין בחלה מאחר שהגלגול היה לאחר שבאו לארץ ועל זה תמה ר"י ואמר דלא דמי משום דהתם לא חשיבי גידולי פטור משום דארץ ישראל מוחזקת להם דירושה היא להם מיד אבותיהם והרי זה כעכו"ם שנתן מתנה לישראל קמח וגלגלה ישראל דחייבת בחלה עכ"ל המ"למ והרבה יש להעיר עליו ואכמ"ל) והשתא א"ש החילוק בין קדושת יהושע לקדושת עזרא דלכן שפיר בביאת יהושע לא נתקדשה הארץ עד שקנו כולה וגבי עזרא ראשון ראשון קנה ומתחייב כדאמרינן בירושלמי הנ"ל דשאני ביאת יהושע מביאת עזרא. דביאת יהושע היא רק מחמת שנתן הקב"ה את הארץ לאברהם אבינו ובביאתן, לארץ בביאת כל ישראל שהם בני אברהם נתמלא התנאי ונתקדשה הארץ בקדושת ארץ ישראל למפרע משום שנתן הקב"ה לאברהם אבינו וסבר הירושלמי דהנתינה לאברם. אבינו

היתה דוקא כשקנו כולה וממילא בשקנו כולה אז נתמלאה התנאי ונעשה שלהם למפרע משעה שנתן הקב"ה לאברהם אבינו וכן אז חל ג"כ קדושת הארץ למפרע (עיין בתוס' כתובות מ"ה ע"ב דאם אין רוב ישראל בעיר חומה בטלה הקדושה) ולכן שפיר משמע מהסוגי' דר"ה הנ"ל דאי לאו קצירך וכו' היו כשר לעומר הפירות שגדלו בא"י אפילו קודם שבאו ישראל לארץ אף דלהבאת עומר בעינן ג"כ קדושת ארץ ישראל כמבואר בפ"ק דכלים דאמרינן ארץ ישראל מקודשת מכל ארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה עומר וכו' וי"ל דתכף שבאו ישראל לארץ ישראל ונעשה שלהם למפרע בזה ג"כ חל קדושת ארץ ישראל דמיד שנתקיימה נתינת הקב"ה לאברהם בפועל חל ג"כ קדושה על הארץ וכ"ז היה בביאת יהושע דאז לא נעשה שום קנין כדי לקנות את ארץ ישראל אלא דנעשה שלהם מחמת שקנה אברהם להורישה לבניו י"ל דהקנין לא הוי אלא בשעה שקנו את כולה אבל בימי עזרא דאז בחורבן בית ראשון כבר פקעה קנין אברהם אבינו דהנתינה היתה כ"ז שישראל ישבו בה אבל בחורבן הבית כשגלו ישראל נפקע קנינם מן הארץ (והנה זה אין להקשות כיון דאמרינן דבכניסתן לארץ נעשה שלהם למפרע אפילו בשעה שישבו בה עכו"ם א"כ היאך פקעה קנינם מארץ ישראל במה שלקחוה עכו"ם מידם אח"כ דשפיר י"ל דתכף כשבאו ישראל לארץ ונעשה קנינם כשאר דברים וממילא שפיר יכולין העכו"ם לגזול מהם ולקנות בכיבוש דהנתינה לאברהם אבינו היה דוקא כ"ז שיהיו ישראל בארץ אז היא שלהם אבל לא בשעה שאין ישראל יושבין בה דאז פקעה קנינם מן הארץ) ולכן כאשר בא עזרא בבית שני הוצרך לקדשה מחדש בקנין חדש ולא נעשה שלהם בלא קנין כמו בימי יהושע משום דבביאת עזרא לא נתמלאה התנאי שנתן הקב"ה משום שלא היה ביאת כולם ועיין ברמב"ם בפ"א מהלכות תרומות שכתב וז"ל יחיד או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כדי שינהגו בה כל המצות משמע דאינו נקרא ארץ ישראל אלא כשכבשו כל ישראל והיינו שנתינת הקב"ה לאברהם היתה דוקא בזמן שכיבשו אותה כל, ישראל לכן בימי עזרא דלא היה ביאת כולם שפיר היה עזרא צריך לקנין חדש היינו לקנות הארץ בחזקה כשאר קונה קרקע ולכן שפיר ראשון ראשון קנה כמו בכל מקום כשקונה קרקע ולא בעינן כל הארץ כולה כמו בימי יהושע והשתא א"ש דברי הרדב"ז הנ"ל שכתב דיהושע לא קידש ועזרא קידש בפה והקשינו לכאורה למה היה עזרא צריך לקדש כיון דלא קידש יהושע ולפ"ז א"ש דיהושע לא היה צריך לקדש בפה משום שנתקדשה מחמת זה שנעשה שלהם בקנין של אברהם אבינו וזה עצמו הוי קדושת ארץ ישראל אבל בימי עזרא שלא באו לארץ משום קנין אברהם אבינו דלא היה

שם כל ישראל כמו שבארנו אלא קנה אותה בקנין פרטי לא שייך לומר דבזה עצמו יחול קדושת הארץ דקדושת ארץ הוי דוקא כששייכת לכל ישראל כמו בימי יהושע אז יש לומר דקדושת ארץ ישראל הוי בזה עצמו שהיא של כל ישראל אבל לא בזמן שלא קנו אותה אלא מקצת השבטים כמו בימי עזרא ולכן שפיר הוצרך עזרא לקדשה ג"כ בפה ואין אנו צריכין למה שכתב הרדב"ז אח"כ דלכן לא קדשה יהושע בפה משום שעתידה ליחרב אלא דלא קדשה בפה משום שלא היה צריך קידוש פה דקדושתה היתה מעצמה מחמת שהיא של ישראל כמו שבארנו:

והשתא א"ש קושית הכ"מ על הרמב"ם מה שהקשה על מה שכתב הרמב"ם דלכן בטלה קדושת יהושע לפי שהיתה מפני הכיבוש וכיון שנלקחה מידיהם בטל הכיבוש אבל בימי עזרא לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולא בטלה והקשה הכ"מ למה לא נאמר גם בחזקה משנלקחה מידינו בטלה החזקה ועוד בקדושה הראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא הוה שם חזקה אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה בכיבוש ולפ"ז א"ש דאין כוונת הרמב"ם לומר דבימי יהושע היה הקנין בכיבוש ולא בקנין חזקה דבאמת היה הקנין בחזקה שהחזיק בה אברהם ותכף כשכבשו ישראל את הארץ נעשה שלהם למפרע משום החזקה ולא היה שם קידוש אחר אלא דהקנין עצמו היה הקידוש כמו שבארנו לעיל כיון דנתקיים בזה הנתינה שנתן הקב"ה לאברהם וממילא לאחר חורבן בית ראשון בטלה קדושת הארץ כיון דנפקע קנינם מן הארץ כמו שבארנו לעיל דהנתינה לאברהם היתה כ"ז שישראל יהיו בארץ וממילא כשגלו מן הארץ בטלה קדושת הארץ ולא קשה קושית הכ"מ שהקשה למה בטלה קדושת הארץ בחורבן ראשון אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה אחר כיבוש ולפי מה שבארנו לא היה שם חזקה כלל וגם לא קנו בכיבוש קנין של אברהם אבינו ולא שייך לומר שהחזיקו אח"כ כיון שהיה שלהם למפרע בלא שום קנין לא שייך לומר דהתשמיש שהשתמשו בארץ יהיה קנין דאטו אם אדם משתמש בשלו יהא תשמישו קנין דאין קנין נתפס על דבר שהוא שלו וממילא לא שייך לומר שהחזיקו בארץ ולכן שפיר בטלה קדושת הארץ ומשום חזקה שהחזיק אברהם אבינו ליכא למימר דקדשה לעתיד לבוא ז"א דחזקת אברהם אבינו לא היה אלא על זמן שישראל יהיו בארץ ישראל אבל אחר שגלו לא שייך לומר דעדיין ארץ ישראל קנויה להם (וראיתי בספר מי נפתח שהביא בשם הרשב"א שכתב דאף דארץ ישראל מוחזקת מאבותינו מ"מ לא היה ארץ ישראל להאבות מתנה החלטית אלא בתנאי שאם יקוימו ישראל את התורה כמו שכתב ויתן להם ארצות גוים ועמל וכו' בעבור ישמרו חוקיו וכו) א"כ כשחטאו בטלה חזקא אברהם אבינו ושפיר כתב הרמב"ם דקדושה

ראשונה בטלה אבל קדושת עזרא דקנו את ארץ ישראל היינו שהחזיקו בארץ ישראל וקנו אותה כמו שאר קנינים ולא חלה קדושה מחמת הקנין כמו שבארנו לעיל דלא כולהו סליק כדרך שנכנסו בימי יהושע ממילא אי אמרינן דאין כיבוש עכו"ם מהני לקנות מישראל (עיין בדבר אברהם סימן י' מש"כ בזה) ממילא נשארה ארץ ישראל בקדושתה קודם חורבן אבל בימי יהושע שלא קנו ישראל את הארץ בשום קנין אלא אברהם אבינו כ"ז שהן בארץ שפיר כשגלו בטלה קדושת הארץ והנה הא דאמרינן קידושין (דף כ"ו) ישבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה ומזה ילפינן שם בגמרא דחזקה מהני ולפי דברינו לא עשו ישראל שום קנין בארץ בבית ראשון כבר כתב המהרי"ט שם דזה הקנין לא היה על ארץ ישראל בכללה לקנותה אלא היה לקנות כל אחד את חלקו כדי לברר חלק כל אחד ואחד מחבירו אבל בארץ ישראל לא עשו שום קנין וא"ש שיטת הרמב"ם:

עוד ראיתי בפר"ד להמל"מ שהביא קושית הרא"ם מהא דמבואר באגדה הובא ברש"י פרשה לך גבי ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם ובין רועי מקנה לוט שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בשדות אחרים ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל והם אומרים נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל והכתוב אומר והכנעני אז בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין ע"כ משמע שכל זמן שהכנעני בארץ אינו זוכה בה ליטול מן הדין ותירץ שם דשאני התם שבאותה שעה לא היה לו זרע וה' אמר לאברהם לזרעך אתן וכל זמן שלא היה לו זרע הכנעני והפרזי היושב בה מתחלתה זוכה בה יותר מאברהם שרוצה לזכות בה עתה מכח זרעו אבל עכשיו שכבר נולד לו זרע וכבר זכה בה אעפ"י שהכנעני והפריזי קיים יכול ליטול אותה מן הדין ע"ש ולא נחה דעתו בתרוץ זה וכתב דמלשון בראשית רבה פרשה מ"א לא משמע כן ול"נ דלא קשה מידי עפ"י דברי התוס' הנ"ל במ' ר"ה דיש להם במה שזרעו וי"ל דגם כאן באגדה מיירי שהיו מרעין בהמתם בשדות אחרים ממה שזרעו וע"ז אמר והכנעני אז בארץ היינו כיון דהכנעני היה ע"כ זרעו הם ויש להם במה שזרעו שוב ראיתי במלבושי יו"ט שכתב להוכיח מאגדה דכ"ז שלא באו ישראל לארץ לא זכה אברהם אבינו בהפירות וכתב דהוי כמו מתנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה וה"נ גוף זכה מיד שנתנה הארץ לאברהם ופירות זכה מעת שבאו לארץ וע"ש שרצה להעמיס כן בדברי התוס' ר"ה שם במה שכתבו דיש להם במה שזרעו הכוונה דהפירות שייכין לעכו"ם קודם שבאו ישראל לארץ ובאמת לפי פירושו א"ש קושית הט"א במ' ר"ה שם מה שהקשה על התוס' שם דא"כ יהיה זה תלוי בברירה (ע"ש בטו"א ובקונטרס אחרון שם במה שפלפלו בדברי התוס' שם בהא בע"ז שם) אבל באמת

זהו חידוש לומר כן וגם קשה לכוין כן בלשון התוס' ועיין במל"מ בפר"ד שם שהביא בשם מהר"ש יפה שפירש דהא דאמרינן בב"ר ג' מזבחות בנה וכו' א' לקנינה פירוש לזכות בה שיהיה לו קנין בארץ וכו':

והנה לפי מה שבארתי דקדושת ארץ ישראל הוי משום שישראל יושבים בה (עיין תוס' במי כתובות דף מ"ה ע"ב ד"ה על פתח ב"ד שכתבו דהא דעיירות המוקפות חומה משתלחין מהם מצורעים כמבואר (במ' כלים פ"ק מ"ז) היינו דוקא בזמן שרובה ישראל אבל בזמן שרובה עכו"ם אין משתלחין משום שבטלה קדושת חומה ועיין עוד בר"ן פ"ק דמגילה גבי הא דאמרינן שם כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר לענין בתי ערי חומה והקשה דא"כ עיירות שכבשו בימי יהושע והיו מוקפין מנא ידעינן שהוקף ולבסוף ישב ותירץ דישיבת עכו"ם לא שמה ישיבה וא"כ מאחר שכיבשוהו מוקף חומה וישבו ישראל בתוכם הוי מוקף ולבסוף ישב ע"ש) והקנין והקדושה דא ודא אחת היא בזה יש לישב שיטת הר"ח דמפרש ירושה ראשונה היינו אברהם יצחק ויעקב שנייה ירושת יהושע וכו' והקשו התוס' מהא דאמרינן בפרק יוצא דופן דף מ"ז) דמפליג שם ר"י בין תרומה לחלה דחלה בזמן הזה דרבנן וא"כ קדושה שנייה ע"כ היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דבאלה כתוב בבואכם וכי אסקינוהו עזרא לאו כולהו סליק עיין שם אם כן יש לומר דזהו דוקא לפי מה שביארנו דקדושת הארץ הוי משום שנכנסו לשם כל ישראל ונתקדשה הארץ וא"כ כיון שנתקדשה הארץ וקדשה לעתיד לבוא א"כ אפילו בימי עזרא דלאו כולהו סליק לא בטלה קדושת הארץ ושפיר חייבים בחלה אבל לפי שיטת הר"ח דירושת אברהם הוי ג"כ ירושה בפני עצמה אף דלא היו שם ישראל כלל הרי דקדושת הארץ אינה תלויה בישיבת כל ישראל עליה וא"כ ע"כ הא דבעינן גבי חלה ביאת כולם היינו דין פרטי בחיוב חלה ואינו שייך לקדושת הארץ אלא משום דהתורה גלתה כן בחלה וא"כ לא קשה על הר"ח דאפילו אי אמרינן דקדושת יהושע קדשה לעתיד לבוא היינו דוקא הקדושה אבל כיון דבימי עזרא לאו כולהו סליק ולא היה ביאת כולם שפיר לא נתחייבו בחלה משום דבחלה בעינן ביאת כולם ולא מהני בזה קדושת הארץ כיון דהקדושה לא הוי מישיבת כל ישראל עליה:

והנה לכאורה יש לעיין על הירושלמי הנ"ל במ' שביעית דאבותיכם לא נתחייבו עד שקנו כולה ואתם ראשון ראשון קנה ומתחייב (וביארתי לעיל דאף שקנה אברהם את הארץ בחזקה היינו להורישו לבניו עיין ברמב"ן על התורה פרשה לך שכתב דהארץ לא היתה של אברהם עד דור רביעי דכתיב ודור רביעי ישובו הנה ע"ש ברמב"ן ולא נתמלאה קדושת הארץ עד שנכנסו כל ישראל שם ואז נעשה שלהם למפרע) מהא דאיתא

בירושלמי פ"ק דערלה נטעו אעפ"י שלא כיבשו חייב וכר' ישמעאל דאמר כל ביאות האמורות בתורה וכו' ר' הילא בשם ר' לעזר מודה ר' ישמעאל בחלה ובערלה וכן מבואר בתוספתא מנחות משעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה משמע דתיכף כשעברו נתחייבו ולא בעינן קנו כולה אמנם זה אינו דדוקא בהני נתחייבו תכף משעברו את הירדן אבל בשאר דברים כגון תרומה בעינן קנו כולה כמבואר בירושלמי שם ותני כן בבואכם לפי ששינה משמעו שינו חכמים חיובו פירוש דבחלה נתחייב מיד מדכתיב בבואכם וגם בערלה ונטעתם ע"ש בנועם ירושלמי שפירש כן וא"ש דאף שלא נתקדשה ארץ עד שקנו כולה היינו שלא חלה קדושת ארץ ישראל אבל באילו שפיר נתחייבו שארץ ישראל שלהם מקודם ובחדש איכא פלוגתא אי נהג בשבע שכיבשו וחיללו (עיין קידושין דף לו ובירושלמי פ"ק דחלה ובתוס' מנחות דף פ"ו ע"ש):

והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות תרומות כתב וז"ל התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפי' בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהם שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד ובזמן שכל ישראל שם שנאמר כי תבאו ביאת כולכם כמו שהיה בירושה ראשונה וכו' לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהן כתרומה עכ"ל ועיין בהשגת הראב"ד שכתב א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא ביבמות והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא עכ"ל הראב"ד ועיין עוד בכ"מ מה שהוסיף לתמוה על רבינו מהא דבפרק הערל אמר ר' יוחנן כי איתביה ממתניתין דמשמע מינה דתרומה בזמן הזה דרבנן הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כר"י דתניא אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להם (ופירוש רש""י ירושה ראשונה בימי יהושע הוי ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ שלישית אין להם כלומר לא בעו למהדר ומירתה דירושה ועומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה הארץ בגלות טיטוס) משמע דר"י משמע ליה דרבי יוסי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא משום דאמר קדושה שניה קידשה לעתיד לבוא ואם כדברי רבינו שהדבר תלוי בביאת כולם היאך מביא ר"י ראיה דרבי יוסי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא משום דסבר קדושה שניה קידשה לעתיד לבוא והלא כיון דלא באו כולם לא הוי דאורייתא ועוד קשה דמשמע דחכמים דפליגי אדרב"י ואמרי תרומה בזמן הזה דרבנן סברי קדושה שניה לא קידשה לעתיד לבא ואני לא מצאתי מי שיסבור כן עכ"ל הכ"מ:

והנה במה שכתב הכ"מ דלא מצא מי שיסבור כן דקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבוא קשה טובא מהא דאמרין בזבחים (דף ס' ע"ב) ר' ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני לירושלים ויאכלנו בזמן הזה וכו' אמר רבינא לעולם קסבר לא קידשה ע"ש בפירש"י ושם ע"כ בקדושה שניה מיירי דהא אמר יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה והיינו בעי ר' ישמעאל וכן יש לעיין מהא דזבחים (ק""ו ע"ב) דסבר ר"ל השוחט והמעלה בזמן הזה פטור משום דלא קידשה לעתיד לבוא ע"ש וכתב שם הכ"מ דהרמב"ם מפרש כפירוש ר"ח דירושה ראשונה היא ירושת אברהם יצחק ויעקב שניה ירושת יהושע ומשם ואילך קידשה לעולם דהשתא מייתי שפיר ר"י ראיה דלרבי יוסי תרומה בזמן הזה דאורייתא מדקאמר ירושה שניה שהיא ירושת יהושע קידשה לעתיד לבוא דבאותה ירושה היתה ביאת כל ישראל ורבנן דפליגי עליה דרבי יוסי ואמרי תרומה בזמן הזה דרבנן סברי דקדושת יהושע לא היתה אלא לשעתה וקדושת עזרא שקידשה לע"ל לא היתה בביאת כולם ואעפ"י שהתוס' כתבו על פירוש ר"ח דלא יתכן לפרש כן דס"פ יוצא דופן מפליג ר' יוסי בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליק וא"כ ע"כ ירושה שניה היא של עזרא דבשל עזרא לאו כולהו סליק י"ל בפרק יוצא דופן לא אמרינן דמפליג ר"י בין תרומה לחלה לקושטא דמילתא אלא בדרך דחייה לומר דמההיא ברייתא ליכא להוכיח מינה בסדר ר"י תרומה בזמן הזה דרבנן וכו' ע"ש בכ"מ והנה גם זה קשה לומר דהרמב"ם יפרש כפירוש הר"ח דירושה שניה הוי ירושת יהושע דהא בהדיא כתב הרמב"ם בהלכה ולא כמו שהיה בירושה שניה בימי עזרא שהיה ביאת מקצתן משמע דהרמב"ם קרי ירושה שניה ירושת עזרא ולא ירושת יהושע (ועיין בפיה"מ להרמב"ם בסוף עדיות שכתב להדיא דירושה ראשונה ושניה היינו יהושע ועזרא כשיטת רש"י ולא כשיטת ר"ח ע"ש) ועיין בפירוש הרדב"ז כאן מה שהעיר עוד על הרמב"ם וכתב דהרמב"ם סמך על הירושלמי בפ"ו דשביעית הנ"ל דר"א סבר דמאליהן קבלו את המעשרות בימי עזרא ע"ש שכתב ואיכא בירושלמי דשביעית שם כמה סוגיות דמשמע מינייהו דמאליהן קבלו את המעשרות ע"ש ברדב"ז מבואר מדבריו דמפרש הא דמאליהן קבלו את המעשרות דהוי אפילו בימי עזרא נמי מדרבנן כיון דמאליהן קבלו את המעשרות אולם התוס' ביבמות (פ"ב ע"ב ד"ה ירושה) כתבו דבימי עזרא היה תרומה דאורייתא ע"ש שכתבו דאין נראה ששום חכם יאמר דקדושת הארץ בימי עזרא למעשרות ולכל מצות התלויות בארץ היתה מדרבנן וההיא דמאליהן קבלו את המעשרות איכא לאוקמי במעשר פירות וכו' עוד אומר ר"י שם דכיון שקדשו נתחייבו מן התורה ע"ש וכן בר"ש פ"ו דשביעית כתב ג"כ על הירושלמי

דמאליהן קבלו את המעשרות דאעפ"כ בימי בית שני היה דאורייתא ויש להעיר על דבריהם מהא דאיתא בירושלמי קידושין פ"ד בריש פרק עשרה יוחסין דאיתא התם אשר לא יאכלו מקדשי הקדשים הא בקדשי הגבול יאכלו אמר ר' יוסי גדולה היא החזקה מכיון שהוחזקו שם להיות אוכלין אף כאן אוכלין ניחא תמן דכתיב הציבי לך ציונים הכא מה אית לך כמד"א מאליהן קבלו את המעשרות (פירש דמקשה ניחא התם בבבל שפיר אכלו בתרומה שאינה אלא מדרבנן אבל בימי הבית לאחר בנין הבית היאך אכלו וע"ז תירץ רמב"א מאליהן קבלו את המעשרות דהוי ג"כ מדרבנן הרי דגם בימי הבית היה תרומה דרבנן למד"א דמאליהן קבלו את המעשרות שוב ראיתי להנועם ירושלמי בפירוש לירושלמי שם שכתב לפרש דהירושלמי מיירי דוקא לתרומה והירושלמי סבר כרבנן דבי רב דלתרומה בעינן ביאת כולם (עיין כתובות כה ונדה מ"ז) אולם לא העלה ארוכה למה שהקשינו על התוס' יבמות הנ"ל דהתוס' כתבו שם להדיא דגם מעשרות היה בימי עזרא דרבנן:

והנה ראיתי להגאון מהרי"ד ז"ל בספר בית הלוי שכתב לתרץ דברי הרמב"ם בהלכות תרומות הנ"ל דסמך על הירושלמי דשביעית דאמרינן שם דר"א סבר דמאליהם קבלו את המעשרות בימי עזרא ולכן שפיר כתב הרמב"ם דתרומה בימי עזרא לא הוי אלא מדרבנן ובזה ישב ג"כ הסוגיא במ' כתובות דף כ"ה דאמרינן שם דאשכחינהו ר"ה ברדר"י לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למד"א תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא דהא שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה ואמינא להו אנא אדרבה אפילו למד"א תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים ת"ל בבואכם בביאת כולכם וכי אסקינהו עזרא לאו כונהו סליק והקשה בשם בנו הגאון מהר"ח מבריסק זצ"ל מ"ש דלענין חלה לא בטלה קדושת הארץ ולענין תרומה בטלה ועוד מאי ראיה מייתי משבע שכיבשו ושחילקו דהתם מה דהיו פטורים אינו בשביל חסרון הקדושה רק מגזה"כ דאין תרומה נוהג עד אחר כיבוש וחילוק ואיזה הוכחה וטעם הוא לומר בשביל זה דלתרומה בטלה קדושת הארץ וכתב דהא דאמרינן בגמרא דמד"א תרומה בזמן הזה דרבנן היינו דסבירי להו כר"א דדריש בירושלמי והיטבך על לע"ל אבל בימי בית שני תרומה היה מדרבנן משום דלענין תרומה היינו להתחייב בתרומה בעינן כיבוש וחילוק אבל חלה הוי דאורייתא דהא גם בשבע שכיבשו ושבע שחילקו אף דלא היה עדיין כיבוש וחילוק אפ"ה נתחייבו בחלה ולכן בימי עזרא אף דלא היה כיבוש דהא עדיין הוי משועבדים למלכי פרס וגם חילוק לא היה כיון דלא הוה רק מקצת ישראל ואין זה חלוקה והשתא הסוגיא במ' כתובות מציא

סברא שפיר דקדושת עזרא קידשה לעתיד לבוא ואפ"ה תרומה דרבנן משום דלא היה כיבוש וחילוק אבל חלה שפיר הוי דאורייתא משום דלחלה הא לא בעינן כיבוש וחילוק דהא גם בשבע שכיבשו ושבע שחילקו ג"כ נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה ע"ש להגאון בית הלוי חלק ג' שם:

הנה בעיקר דבריו דהרמב"ם סמך על הירושלמי דשביעית הנ"ל כבר קדמו המהרי"ט בשו"ת (סימן כ"ה) ע"ש שכתב ג"כ מקור לדברי הרמב"ם מזה הירושלמי וגם הרדב"ז בפירושו על הרמב"ם (פ"א דתרומות) הזכיר ג"כ הירושלמי הזה לסמך לדברי הרמב"ם ע"ש אבל באמת לפי ענ"ד קשה לומר דכל חיליה דהרמב"ם הוי מזה הירושלמי וע"ש בשו"ת מהרי"ט שהאריך שם בדברי הרמב"ם והביא הא דאיתא בספרי גבי חלה תרומת ד' בתרומת דגן הכתוב מדבר או אינו אלא בתרומת חלה כשהוא אומר חלה תרימו תרומה הרי תרומת חלה אמור ומה אני מקיים תרומת ד' בתרומת דגן עכ"ל הספרי ולמאי הלכתא כתבה רחמנא לתרומה גבי חלה ע"כ להקיש תרומה לחלה דתבעי ביאת כולם וכו' עכ"ל המהרי"ט יע"ש היטב מש"כ עוד בדברי הרמב"ם הנ"ל:

אמנם באמת קשה לומר כ"ז בדברי הרמב"ם דמקור הרמב"ם הוי ירושלמי דס"ל דמאליהם קבלו את המעשרות דא"כ לא אתי שפיר הא דכתב שם הרמב"ם (אחר שכתב דתרומה בזמן הזה ואפילו בימי עזרא הוי דרבנן) וז"ל וכן יראה לי שה"ה נמי לענין מעשרות שאינן חייבין בזמה"ז אלא מדבריהם כתרומה ואם נאמר דמקור הרמב"ם הוי הירושלמי הלזה הא מפורש להדיא שם בירושלמי דמעשרות הוי מדבריהם וגם בקרא דמביא הירושלמי שם להוכיח שהן מדבריהם משום דכתיב בכל זאת אנחנו כורתים אמנה וכו' מפורש שם להדיא בקרא מעשרות כמו תרומה ואמאי כתב הרמב"ם הא במעשרות בזמה"ז דאינו אלא מדבריהם מסברא דנפשיה עוד יש להעיר על דברי הגאון בבית הלוי שם מנא לן לחדש כ"ז דבעינן בתרומה כיבוש וחלוק, והא דאמרינן בכמה דוכתי דשבע שכיבשו ושבע שחילקו לא נתחייבו בתרומה כבר העירו בזה הראשונים (ורש"י במ' נדה מ"ז כתב משום דבעינן דגנך תבואת זרעך המיוחד לך ועיין בב"מ דף פ"ט כתב שם רש"י הא דשבע שכיבשו פטורים משום דכתיב עשר תעשר את תבואת וכו' וכתיב בתריה במקום אשר יבחר ד' ובמ' כתובות כתב רש"י (דף כה) משום שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמיטה דכתיב בשנה השלישית שנת המעשר ושמיטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו כדאמרינן בס"ע ובמ' ערכין ע"ש) ועיין בראב"ד בת"כ שכתב שם דמשום הכי בשבע שכיבשו וחילקו פטורים היו משום דבשבע שכיבשו ושבע שחילקו היה כהפקר כיון שהיתה הארץ עומדת לחלוק ע"ש בראב"ד ובר"ש בת"כ

ועיין בת"כ פרשה מצורע דבעינן ריבוי על נגעי בתים דלא נהגו עד לאחר כיבוש וחילוק מדכתיב ובא אשר לו הבית הרי מבואר דכל היכי דבעינן כיבוש וחילוק יש על זה קרא מיוחד וא"כ קשה מנא לן לחדש דבעינן גבי תרומה כיבוש וחילוק (שוב ראיתי הערה זו מהת"כ בספר זכרון יהונתן בענין דבר השמיטה שהעיר על הגאון מהת"כ) וע"ש עוד בספר ז"י מה שכתב על הרמב"ם בתרומות הנ"ל דסובר כשיטת רש"י בכתובות (דף כ"ה) דתרומה תלוי' בשביעית משום שתלה הכתוב המעשר במנין שנות השמיטה דכתיב בשנה השלישית שנת המעשר וגבי שביעית כתיב תבאו ושביעית לא מנו אלא משכיבשו וחילקו ושוב דחה מהא דמבואר (בירושלמי גיטין פ"ד הלכה ג') דאין תרומה תלוי' כלל בשביעית והקשה מזה הירושלמי גם על שיטת רש"י בכתובות שם וכן הקשה על הט"א שכתב דלרבי דסובר ששביעית בזמן הזה דרבנן משום דאיתקש ליובל גם תרומה הוי דרבנן משום דתרומה תלוי' בשביעית ע"ש ולא דק במחילה מכת"ר דבירושלמי, מבואר דאיכא פלוגתא בזה אי תרומה תלוי' בשביעית ע"ש דז"ל הירושלמי שם אמר הונא קשיתא קומי ר"י רב אחא כמאן דאמר מעשרות מן דבריהם ברם כמאן דאמר מעשרות מה"ת וכי הלל מתקנן לעבור על דברין תורה (ור"ל דמעשר תלוי בשביעית וכיון דמעשר מה"ת א"כ ה"ה נמי שביעית הוי מן התורה ואיך תקן הלל פרוזבל לבטל דבר מה"ת) ואמר זה דבר השמיטה וכו' בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמטת כספים נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ דבר תורה וכו' תמן אמרין אפילו למד"א מעשרות מה"ת מודה בשביעית שהוא מדבריהם וזה דבר השמיטה שמוט רבי אומר וכו' עכ"ל הירושלמי וי"ל דבזה פליגא אי שביעית תלוי ביובל א"כ לא תלי' מעשרות בשביעית ועיין בספר שאילת דוד שפירש ג"כ דפליגא בירושלמי בזה אי מעשרות תלי' בשביעית או לא ובזה כתב לישב מה שהקשו המפרשים על דברי רש"י במ' ב"ק דף קי"ד ע"ב שכתב דרבי סבר דלא קידשה לעתיד לבוא דרבי אחר החורבן היה וזה סותר בחולין דף ז"י שכתב גבי הא דהתיר רבי בית שאן דדוקא אותן שלא נתקדשו בקדושה שניה התיר אותן אבל אותן שנתקדשו בימי עזרא בקדושה שניה נוהג בהם תרומת ומעשרות מה"ת מבואר דרבי סבר דקדושת עזרא קדשה לעתיד לבוא ע"ש מה שכתב לישב באופן זה היינו דתליה בפלוגתא דירושלמי כאן ע"ש וכן ראיתי להגאון בנודע בשערים שכתב ג"כ על דברי הרמב"ם דלכן הוי תרומה בזמן הזה מדרבנן משום דתליה תרומה. בשביעית ושביעית תליה ביובל לרבי ע"ש ופירש ג"כ הירושלמי הנ"ל כמו שפירשנו אבל באמת שיטת הרמב"ם גם לפי פירושו לא אתי שפיר הא דכתב הרמב"ם אח"כ ונראה לי דה"ה

כמו לענין מעשרות דמשמע דמעשר הוי מסברא דנפשיה ובאמת זה אינו דהא עיקר מה דתלי בשביעית הוא מעשר ולא תרומה:

ולכן קשה מאד לומר דמקור הרמב"ם מכל הנך דוכתא שהבאתי לעיל ועדין תשאר על הרמב"ם קושית הכ"מ מהא דיבמות פ"ב שם:

ועיין בב"י בטור יו"ד סימן של"א שכתב שם דאפשר דנמצא באיזה מקום זאת הדרשה דבתרומה בעינן ביאת כולם עיין שם ולכאורה עדיין למה שביק הרמב"ם סוגיא דיבמות ואזיל בתר האי דרשה והק"א כתב דאפשר דהסוגיא דיבמות הוי למאן דאמר בערכין דבימי עזרא עלו כל השבטים דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהם ע"ש והיינו דגם בימי עזרא נמי הוי כיבוש וחילוק וזה דלא כדברי הבית הלוי הנ"ל שכתב דבימי עזרא לא היה כיבוש וחילוק ובעיקר קושית הגאון בשאילת דוד הנ"ל על דברי רש"י בב"ק ובחולין ראיתי בבית הלוי שעמד ג"כ על סתירה זו וכתב לתרץ באופן אחר לגמרי ע"ש ובשו"ת מהרי"א הנקרא יהודא יעלה כתב לתרץ דרש"י מספקא אליבא דרבי אי ס""ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא או לא וחילק בין תרומה לטבל משום דטבל הוי איתחזק איסורי ע"ש ויש להרהר עליו ואכ"מ ע"ש בחלק יו"ד תשובה ל"ז ועיין במל"מ בפ"ד מהלכות תרומות שכתב להוכיח דאע"ג דהרמב"ם פוסק דתרומה בזמה"ז דרבנן מ"מ בכל הספיקות דתרומה פוסק גם הרמב"ם לחומרא ויש לעיין בזה למה ומה נשתנה תרומה מכל שאר דרבנן ועיין בבית הלוי מה שכתב בזה להקל קצת:

והנה לפי מה שבארנו דשיטת הרמב"ם דבקדושת יהושע לא היה שום קידוש אלא כיון שנתמלא התנאי שנכנסו כל ישראל לארץ נעשה שלהם למפרע ובזה עצמה חלה קדושת הארץ מחמת הנתינה שנתן לאברהם אבינו א"ש מה שהעירו המפרשים על הרמב"ם שכתב בפ"א דתרומות דקדושת עזרא קידשה לעתיד לבוא אלא גבי תרומה שאני משום דבעינן ביאת כולם והקשו היאך חלה קדושת ארץ ישראל בימי עזרא לפי מה שכתב הרמב"ם בריש הפרק דלא חלה קדושה אלא בכיבוש מלך ורוב ישראל ובימי עזרא לאו כולהו סליק ולפ"ז א"ש דהרמב"ם לא כתב כ"ז אלא דוקא על כיבוש ראשון דלא היה שום קנין על הארץ אלא שקנו אותה מחמת הנתינה שנתן הקב"ה לאברהם ובזה חלה קדושת הארץ לכן בעינן דוקא שיתקיים כל תנאי הנתינה היינו שיהא כל ישראל וממילא כיון דבעינן כל ישראל בעינן גם מלך אבל בימי עזרא דלא נכנסו לארץ אלא בקנין פרטי שקנו את הארץ כמו שאר קנינים ולא באו מחמת קנין אברהם אבינו ממילא לא בעינן רוב ישראל:

שוב ראיתי לרבינו המבי"ט בקרית ספר פ"א דתרומות שכתב וז"ל ונראה דבעינן מלך או נביא ורוב ישראל אפילו לכיבוש הארץ היינו בכיבוש ראשון אבל בכיבוש שני כיון שכבר קדשה ארץ ישראל אף על פי שבטלה כשגלו לא הוצרכו רוב ישראל אלא עזרא וסיעתו קדשוה ע"ש הרי שמחלק בין קדושה ראשונה לשניה אבל לא מטעמי וצ"ע בדבריו מה שכתב כיון שכבר קדשה הא אנן קיי"ל דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא גבי קדושת הארץ ע"ש:

והנה מדי עברי בין בתרי ענינים אלו ראיתי שהקשה הר"ן על הא דאמרינן במ' ר"ה (דף י"ג) עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל שליש ביד עכו"ם קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עכו"ם והקשו לפי מה שכתב רש"י במנחות (דף פ"ג) דמביאין עומר מעבר הירדן ע"ש שכתב וז"ל כל הארצות כשרות כגון יהודה ועבר הירדן והגליל ע"ש) ועיין (בסנהדרין י"א) גבי הא דאמרינן שם דעל ג' ארצות מעברין את השנה כתב שם רש"י ג"כ דמביאין עומר מעבר הירדן ע"ש וא"כ קשה אמאי לא הביאו את העומר מעבר הירדן דישבו שם ישראל בני גד ובני ראובן ושפיר היה קצירכם:

ועלה בדעתי לחדש דלא חלה קדושה על עבר הירדן כ"ז שלא נכבשה כל ארץ ישראל דעבר הירדן אינה אלא כמו תוספת על ארץ ישראל ולכן כ"ז שלא נתקדשה כל ארץ ישראל לא חלה קדושה על עבר הירדן כן עלה בדעתי לכאורה לפי שיטת רש"י שוב ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בספר ברכי יוסף שהאריך הרבה בענין זה אי עבר הירדן נתקדשה בקדושת ארץ ישראל או לא והביא שם כמה ברייתות בתוספתא ות"כ והראה שיש כמה פלוגתות בזה והעיר ג"כ מסוגיא דר"ה הנ"ל ושוב הביא בשם כפתור ופרח שכתב דתרי עבר הירדן הוי חדא שהיא ארץ ישראל ממש והיא מגוף ארץ ישראל ע"ש וא"כ יש לומר דרש"י בכל הנך דוכתי כיון לעבר הירדן שהיא ארץ ישראל ממש ע"ש:

עוד ראיתי מקשים על האי סוגיא דר"ה דאיך יכלו להביא עומר מארץ ישראל אפילו בלא הא דקצירכם ולא קציר עכו"ם לפי מה דמבואר בירושלמי שביעית הנ"ל דלא נתחייבו במצות הארץ עד שקנו כולה ע"ש וכאן הא עדיין לא נכבשה כל ארץ ישראל ואיך נתחייבו בעומר ולפי מה שבארנו דהקנין היה במה שזכה אברהם אבינו שפיר יש לומר דאף דעדיין לא נכבשה כל הארץ אפ"ה תכף שנכנסו ונעשה שלהם למפרע זה נקרא קנו כולה וזהו ג"כ פירוש הירושלמי עד שקנו כולה היינו שיכנסו כל ישראל אפילו כשעדיין לא נכבשה כל ארץ ישראל אלא שנכנסו אפילו בקצה הארץ (ועיין במ' קידושין (דף ל"ח) דמבואר דלמד"א מושב אחר ירושה וישיבה משמע לא נתחייבו בעומר וע"כ האי

סוגיא דר"ה הוי אליבא דמד"א דלא אמרינן דאחר ירושה וישיבה במשמע ע"ש ושפיר הביא עומר אף דהיה תכף שנכנסו לארץ):

סימן ה

ענין קדושת ירושלים ערי חומה ובמה:

הרמב"ם (בפ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו) כתב וז"ל לפיכך מקריבין הקרבנות כולם אעפ"י שאין שם בית בנוי ואוכלין שם קדשי קדשים בכל העזרה אעפ"י שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין שם קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אעפ"י שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכן בהלכה ט"ז שם חילק בין ירושלים והמקדש לכל שאר ארץ ישראל וכתב לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני הכיבוש וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש וכו':

מתבאר דהרמב"ם מחלק בין קדושת המקדש וירושלים ובין שאר ארץ ישראל דבמקדש וירושלים קדשה לעתיד לבא ובשאר ארץ ישראל לא קדשה לעתיד לבא: והנה קשה לי על דברי הרמב"ם מהא דאמרינן בערכין (דף ל"ב ע"ב) תניא ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר למה מנו חכמים את אלו (כלומר עיירות מוקפות חומה מימות יהושע שמנו שם במשנה) שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה קדושת הארץ קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהו אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר וכו' אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וכו' ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות הללו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא וכו' ואיבעית אימא חדא מינייהו ר' אלעזר ברבי יוסי אמרה דתניא ר' אלעזר ברבי יוסי אומר אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן מ"ט דמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבוא (קדושה ראשונה) דכתיב ייעשו כל הקהל השבים מן השבי וכו' מקיש ביאתן בימי עזרא נביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקידשו ערי חומה ונתחייבו במעשרות (לפי גירסת רש"י וש"מ שם) ומייתי שם ראיה מדכתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך וכו' הרי דמייתי כאן גבי ערי חומה קרא דמייתי ר' יוסי גבי ירושת הארץ מבואר דמקשינן קידוש ערי חומה לירושת הארץ לענין חיוב תרומות ומעשרות ומאן דס"ל גבי ערי חומה קידשה לעתיד לבא כמו כן סבר

גם בירושת הארץ לענין חיוב מעשרות נמי קידשה לעתיד לבוא והנה עיין בשבועות (דף ט"ז) ובמגילה (דף י') דאיתא שם בש"ס כתנאי (אם קדושת מקדש וירושלים נתקדשו לעתיד לבוא) ומייתי שם מהא דכשהיו בונים בהיכל עשו קלעים וכו' ושוב מייתי מהא דתניא אמר ר' ישמעאל ברבי יוסי למה מנו חכמים את אלו וכו' דלמד"א ראשונות בטלו משבטלו קדושת הארץ אף קדושת ירושלים והמקדש ג"כ בטלה מוכח דמד"א קדושת הארץ בטלה מהא דירשו אבותיך וירשתה ס"ל נמי דקדושת ערי חומה נמי בטלה ולא קידשה לעתיד לבוא וכן קדושת המקדש וירושלים נמי לא נתקדשו לעתיד לבוא כמבואר מכל הנך סוגין מגילה שבועות וערכין (ע"ש): מבואר דאין לחלק בין קדושת המקדש וירושלים לקדושת הארץ לענין חיוב תרומות ומעשרות וקשה על הרמב"ם הנ"ל שחילק בין קדושת המקדש וירושלים לקדושת שאר ארץ ישראל:

והנה כדי לתרץ שיטת הרמב"ם נקדים תחלה לבאר שיטת רש"י במ' ברכות (דף ה ע"ב) אמר ר"י נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה וכו' הא לן והא להו ופירש"י הא לן בא"י שערי חומה מקודשות בה ומצורע טעון שילוח חוצה להן אינן יסורים של אהבה בבל שאין טעונין שילוח והן מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה ע"ש והתוס' ד"ה הא לן הקשו וז"ל תימה דשילוח מחנות לא היה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובתי ערי חומה ובימי האמוראין לא היה היובל נוהג כדאמרינן במסכת גיטין (דף ל"ו) והיאך היה מדבר ר"י מדבר שלא היה נוהג בימיו עכ"ל התוס':

ונ"ל דהנה בערי חומה מצינו בהו דמצורע משתלח מהן ומסבבין לתוכן מת והבית נחלט בה אחר י"ב חודש ושאר דינים והיינו משום שיש בהו שני ענינים קדושה ודינים. והא דמצורע משתלח ומסבבין לתוכן מת זהו מחמת הקדושה היינו קדושת מחנה (כמבואר בספרי הובא בר"ש פ"ק דכלים דיהושע קידש עיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה ישראל ע"ש) [ועיין בירושלמי (דמגילה פ"א) דבעי שם הירושלמי חרב הכרך ונעשה של עכו"ם מהו (אם דינו כמוקף חומה לענין מגילה בט"ו) ולכאורה אינו מובן מה נפ"מ בזה שנעשה של עכו"ם וראיתי בבאור הגר"א (באו"ח סימן תרפ"ח) שכתב לבאר עפ"י דברי התוס' כתובות (דף מ"ה) דערי חומה שרובה עכו"ם בטלה ממנה קדושת ערי חומה ובעי אם קריאת המגילה בט"ו במוקפות חומה תליא בקדושת ערי חומה ואם בטלה קדושתה בטל דין קריאת המגילה ע"ש והנה זה אין לומר דבעיית הירושלמי הוי משום שנחרב החומה דזה אינו דהא קיי"ל אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו חומה חשיב מוקף חומה כמבואר במגילה (דף ג') ע"ש] ולכן נראה לי לומר שיש לחלק בין קדושת ערי

חומה ובין דיני ערי חומה היינו הדינים הנוהגין בערי חומה לענין שיהא הבית נחלט בסוף שנה ולענין חזרה ביובל והיינו דהא דאמרינן דאין בתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג הוי דוקא דינים השייכין בערי חומה תלוים ביובל ואינם נוהגים אלא בזמן שכל יושביה עליה אבל לא כן קדושת מחנה שיש בערי חומה לענין שילוח מצורעים זה אינו תלוי ביובל אלא בקידוש ב"ד ושתי תודות כמבואר בפרש"י ערכין (דף לב ע"א) והנה עיינתי בחידושי הרשב"א ועלה בדעתי שאפשר לכוון יסוד דברינו בדבריו ע"ש ברכות (דף ה עב) מה שכתב שם על קושית התוס' הנ"ל דשמא התם לא מיירי אלא לענין בתי ערי חומה ממש אבל לענין שילוח נוהגין עכשיו למאן דאמר קדשה לעתיד לבא ובמ' כלים שנינו ערי חומה מקודשת שאין זבין וטמאי מתים נכנסין לשם וגם מקצת מרבני צרפת פירשו לפני הרשב"ם ז"ל שאף בזמן הזה נוהג כן בארץ ישראל למאן דאמר קידשה לעתיד לבא ע"ש ונ"ל לומר דהתוס' לשיטתייהו לא מציא לתרוצי כתירוץ הרשב"א לפי מה שכתבו במ' ערכין (דף ל"ב) ד"ה יקדשו וא"ת מנ"ל דמצורע טעון שילוח מערי חומה וכתבו דגמרינן חוץ למחנה מושבו דכתיב ביה במצורע ממושב דכתיב בערי חומה דכתיב בית מושב עיר חומה ע"ש א"כ לשיטת התוס' ליכא לתרוצי כנ"ל לחלק בין שילוח מצורע ובין שאר דיני ערי חומה כיון דגמרינן בג"ש ואין ג"ש למחצה אולם לשיטת הרשב"א י"ל דסמך על הספרי זוטא (הובא בילקוט נשא תרצ"ט) דאיתא שם וישלחו מן המחנה וכו' ושם דבר אל בני ישראל לרבות ערי חומה לשילוח מצורע ע"ש מבואר דילפינן שילוח מצורע מהא ולא מהך ג"ש שהביאו התוס' ולכן שפיר שייך לחלק בין שילוח מצורע היינו בין קדושת ערי חומה לשאר דיני ערי חומה כמו שבארנו:

והנה לפי מה שבארנו יש לישב דברי התוס' במ' מגילה (דף ה ע"ב) שלא תקשה עליהם קושית הטורי אבן שם דאמרינן דחזקיה קרי בטבריא בארבסר ובחמיסר מספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות ומקשינן בש"ס אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא אשר לו חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה ומשנינן לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו וכו' ע"ש בגמרא והקשה התוס' שם לעיל (דף ג ע"ב) ד"ה כרך וא"ת לקמן אמרינן דטבריא שימה חומתה אע"ג דאין לה דין ערי חומה מ"מ קורין את המגילה בט"ו דהם מוקפין חומה כיון דמגנא מן השונאים והכי נמי היה לנו לומר גבי כרך שישב ולבסוף הוקף כיון דמכסיא ומגנא שיהא קורין בט"ו וכתבו לתרץ וי"ל דשאני טבריא דכיון דחזינא דהקף ים מהני כהקף חומה, לגבי מגילה גם כן דין הוא שיקרא המגלה בט"ו שהרי הקף שלה קודם לישיבה

והוי כשאר חומה דמהני בבתי ערי חומה אבל ישב ולבסוף הוקף לא מצינו בשום מקום דחשיב חומה שלה עכ"ל ועל זה הקשה הטו"א וז"ל ואיני יודע מאי קאמרי דהיכן מצינו דהיקף ים חשיב כהיקף חומה אדרבה לענין בתי ערי חומה שוה לישב ולבסוף הוקף דלא חשיב כהיקף חומה וכ"ת דהיקף ים חשיב כחומה לענין מצורע המשתלח חוץ לשלש מחנות ודוקא מעיר חומה משתלח כדתנן בפ"ק דכלים אבל ישב ולבסוף הוקף אין צריך שילוח דמנא לן לחלק ביניהם גבי שילוח וכו' ועוד הא כל עיקר שילוח מצורע בערי חומה גמרינן מדיני ערי חומה ממושב דכתיב בית מושב עיר חומה בערי חומה ואין ג"ש למחצה ע"ש ולפי מה שבארנו שפיר יש לומר דהתוס' כיוונו לומר דחשיב מוקף חומה לענין שילוח מצורע ושפיר יש לחלק בין דיני ערי חומה לשילוח מצורע כמו שבארנו לעיל וזה לא קשה הא אין ג"ש למחצה דיש לומר דהתוס' שם קיימא בשיטת הרשב"א הנ"ל דילפינן שילוח מצורע מהא דספרי דבר אל בני ישראל הנ"ל:

והשתא יש לישב מה שהקשינו לעיל על הרמב"ם שחילק בין קדושת המקדש וירושלים לשאר ארץ ישראל הא הש"ס בערכין מדמה ערי חומה לקדושת הארץ לענין מעשרות ובמ' שבועות (דף ט"ז) ומגילה (י) מדמה קדושת המקדש וירושלים לערי חומה ע"ש [ועיין ברמב"ם בפ"י מהלכות שמיטה ויובל שכתב דבזמן שאין היובל נוהג אין ערי חומה נוהג] ולפי"ז יש לומר דהש"ס בשבועות ומגילה דמשוה קדושת ירושלים והמקדש לערי חומה היינו לקדושת מחנה ישראל שיש בערי חומה דבזה שפיר יש שייכות לירושלים וערי חומה דירושלים נמי נתקדשה בקדושת מחנה ישראל עיין זבחים (דף נה) בפרש"י ד"ה טהור (וכן בדף קט"ז ע"ב) וערי חומה נתקדשו ג"כ בשיר ושתי תודות כמו שכתב רש"י (ערכין לב) והא דמדמינן בש"ס דערכין (דף ל"ב) ערי חומה לקדושת ארץ ישראל לענין חיוב מעשרות שם מיירי כל הסוגיא בדיני ערי חומה לענין חזרה ביובל ולענין שיהא הבית נחלט בסוף שנה דכל הסוגיא קאי שם על המשנה עיר שגגותיה חומתה וכו' בפרק המוכר שדהו דכל הפרק מיירי בדיני ערי חומה ושפיר מדמינן שם לקדושת הארץ לענין חיוב מעשרות וזה תלוי ביובל דאין ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (ושפיר משוינן זה לענין חיוב מעשרות דמעשרות תליא בשביעית ושביעית תליא ביובל עיין בפרש"י כתובות כ"ה ובירושלמי גיטין בפרק השולח) והא דפסק הרמב"ם דאין ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (בפ"י מהלכות שמיטה ויובל) היינו דוקא שאר דיני ערי חומה לענין שיהא הבית נחלט בסוף שנה וכל כה"ג אבל שילוח מצורע אינו תלוי ביובל כמו שבארנו וע"ש במל"מ שכתב להסתפק בשיטת הרמב"ם אם הא דכתב הרמב"ם דאין דין ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אם הוא דוקא לדיני בתי ערי

חומה שהזכיר לקמן פי"ב ונפקא מינה שהמצורע משתלח מהם אף בזמן הזה היינו אם שיטת הרמב"ם כרש"י והרשב"א או כהתוס' ול"נ דע"כ עלינו לומר דשיטת הרמב"ם הוי כהרשב"א דאם לא כן יקשה מכל הנך דוכתי וא"כ מה שכתב הרמב"ם בקדושת ירושלים קידשה לעתיד לבא ה"ה דקדושת מחנה ישראל בערי חומה נמי קידשה לעתיד דלא שייך לחלק ביניהם דתרווייהו בחדא קדושה נתקדשו (היינו בשתי תודות כמו שכתב רש"י) והשתא א"ש מה שהקשיתי על הרמב"ם מכל הנך דוכתי:

והנה כמו כן יש להקשות נמי על התוס' ביבמות דף פ"ב שכתבו ג"כ לחלק בין קדושת ירושלים והמקדש משום דהוי קדושת מחיצות לקדושת שאר ארץ ישראל וקשה מש"ס ערכין הנ"ל דמדמינן קדושת ערי חומה לירושת הארץ לענין חיוב מעשרות ובש"ס שבועות (ט"ז) ובמגילה (י ע"ב) מדמינן ערי חומה לקדושת המקדש ירושלים ועל התוס' לא יעלה ארוכה מה שתירצנו משום דהתוס' מחלקין בין קדושת מחיצות בירושלים והמקדש לקדושת הארץ שאינה קדושת מחיצות ולא שייך לחלק כמו שחלקנו בין דיני ערי חומה לקדושת ערי חומה דהרמב"ם דמחלק משום הקדושה שיש בירושלים והמקדש שייך לחלק כנ"ל אבל בקדושת מחיצות אין לחלק בין דיני ערי חומה לקדושת ערי חומה דמחיצות מהני לענין דיני ערי חומה כמו דמהני לענין קדישת ערי חומה וצע"ג על התוס' שוב ראיתי להגאון מסאכטשוב שהעיר (בא"נ חיו"ד) ג"כ על התוס' ולא תירץ כלום אלא כתב תירוץ אחר על קושית התוס' וכן תמה לי על המל"מ שהאריך כדברי התוס' ולא הקשה זה בספרו פר"ד ע"ש: והנה מדי עמדי בענין זה ראיתי בצל"ח כאן על ברכות שכתב ג"כ לתרץ קושית התוס' על רש"י באופן אחר היינו דאפילו אם נימא דבזמן הזה בטלה קדושת ערי חומה ואין מצורע משתלח חוץ לערי חומה בזמן הזה זהו דוקא בשאר ערי חומה אבל בירושלים ודאי טעון שילוח דג' מחנות לא נתבטלו והרי במדבר לא היה היובל נוהג ואפ"ה מצורע היה טעון שילוח ממחנה ישראל וירושלים היא מחנה שלישית שכל ג' מחנות סמוכים זו לזו ואמנם שאר ערי חומה באלו יש לחלק בין זמן היובל ובין אחר היובל ודע דבלאו הכי אפילו בזמן שהיובל נוהג ונהגו דין ערי חומה אפ"ה לא היה שילוח מצורע שוה בבתי ערי חומה לירושלים דבירושלים חייב מלקות ובשאר ערי חומה אינו רק בעשה דבדד ישב כמבואר ברמב"ם (פ"ג מביאת מקדש הלכה ט') ובזה א"ש מה שהקשו התוס' כאן ד"ה הא לן דאיך היה מדבר ר"י מדבר שלא היה נוהג בימיו ולפמ"ש אפילו לפי שיטתם יש נ"מ לישבו ירושלים עכ"ל: והנה במה שכתב לחלק בין קדושת מחנה ישראל שיש בערי חומה לבין קדושת מחנה שיש בירושלים לפי דעתי יש להרהר בזה דהא הר"ש הביא הספרי דמבואר דיהושע קידש

עיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה ישראל שיש בירושלים משמע דבקדושת מחנה שוה להדדי ירושלים וערי חומה (ע"ש בר"ש פ"ק דכלים) (וע"ש מה שכתב שם דהא דאמרינן בסנהדרין (מב) דבית הסקילה היה חוץ לג' מחנות היינו חוץ למוקפות חומה נמי) ועיין בפרש"י בזבחים (קי"ב ע"ב) ד"ה קדשים קלים בכ"מ דכתב שם דכיון שבטלו הדגלים והן היו הולכים בכל הארץ לכבשן ולא היתה חנייתן סביבות המשכן בטלה קדושת מחנה ישראל וכו' ע"ש מבואר דקדושת מחנה תליא בזמן שישראל שרוים בה, וא"כ שפיר יש לומר דלאחר שגלו ישראל בטלה נמי קדושת מחנה מירושלים (ועיין תוס' כתובות דף מה שכתבו דעיר שרובה עכו"ם בטל ממנה קדושת ערי חומה) וראיתי בזרע אברהם שהעיר שם מהא דאיתא בירושלמי (בפ"ב) דמס' דמאי דכל ארץ ישראל נתונה ביד עכו"ם בזמן הזה א"כ לפ"ז תבטל דין עיר מוקף חומה עכשיו וכיון להעיר על דברי התוס' בברכות הנ"ל וכתב דשם קאי התוס' אליבא דר"י ור"י סובר שם בירושלמי דדמאי (בפ"ב) דרוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל:

ומה שכתב הצל"ח ראיה לדבריו מהא דפסק הרמב"ם (בפ"ג מהלכות ביאת מקדש) דמצורע שנכנס לירושלים לוקה ארבעים ועל עיירות המוקפות חומה אינו אלא בעשה דבדד ישב ומזה הוכיח דקדושת מחנה שיש בירושלים לא בטלה אף דבשאר ערי חומה בטלה קדושת מחנה ג"כ אינו מוכרח כ"כ דאף דקדושת ירושלים חמירא מקדושת שאר ערי חומה היינו משום דבירושלים יש בה קדושה יתרתא מחמת שהיא סמוכה לבית הבחירה ונקראת מקום אשר יבחר ד' כמו שבארנו לעיל (בסימן א') אבל בקדושת מחנה שיש בירושלים בזה שוה לשאר ערי חומה ואם נימא דבשאר ערי חומה בטלה קדושת מחנה ה"ה נמי דבטלה קדושת מחנה דירושלים והא דבשאר ערי חומה פסק הרמב"ם דאינו אלא בעשה אינו משום דקדושת מחנה דערי חומה קל מירושלים אלא משום דבקרא כתיב וישלחו מן המחנה ומבואר בר"ש בפ"ק דכלים דאף דערי חומה נמי נתקדשו בקדושת מחנה אבל עכ"ז שם מחנה נופל יותר על ירושלים מפני שהיא סמוכה לשאר מחנות ואין הפסק במחנות שכולן סמוכות מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל ע"ש ולכן כיון דכתיב ולא יטמאו את מחניהם דמיירי גם בשאר מחנות יש לומר דאין ערי חומה בכלל ולא מרבינן ערי חומה אלא מבדד ישב שלא כתוב בקרא שם מחנה ולכן אינו אלא בעשה כמ"ש המאירי בפסחים שם ועיין בקרית ספר להמבי"ט (בפ"ג) מביאת מקדש (ויש להאריך בדברי הרמב"ם ואכ"מ ועיין בשער המלך בפ"ג מהלכות ביאת מקדש מש"כ על הרמב"ם):

והנה לפי מה שבארנו דלשיטת הרמב"ם קדושת ערי חומה קדשה לעתיד לבא כמו קדושת ירושלים והמקדש (היינו קדושת מחנה שיש בערי חומה) א"כ הא דכתב הרמב"ם (בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט"ו) וכיון שגלו בחורבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע כיון שעלה עזרא בביאה השניה נתקדשו כל עיירות המוקפות חומה באותו העת מפני שביאתן בימי עזרא כביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה ונתחייבו במעשר אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה הרי שהוצרכו לקדש ערי חומה בימי עזרא מבואר דקדושת ערי חומה לא נתקדשה בקדושה ראשונה היינו דיני ערי חומה דזה לא קדשה לעתיד לבא בקדושה ראשונה אבל קדושת מחנה לא הוצרכו לקדש מפני שנתקדשה בקדושת יהושע ומה שכתב הרמב"ם ונתחייבו במעשר בימי עזרא היינו מדרבנן כמו שכתב (בפ"א מהלכות תרומות) דתרומה בימי עזרא אינה אלא מדרבנן וכן מעשרות נמי ע"ש:

והנה לפי מה שבארנו א"ש דברי הרמב"ם שכתב (בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל) אין סומכין אלא על חומה המוקפת בשעת כיבוש הארץ כיצד עיר שלא היתה מוקפת חומה בשעה שכבש יהושע את הארץ אעפ"י שמוקפת עתה הרי היא כבתי החצירים ועיר שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע אף על פי שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ע"ש: וכתב הראב"ד א"א חידוש גדול אני רואה כאן דהוא סבר קדושת יהושע לא קדשה לעתיד לבא והדר אמר אעפ"י שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ר"ל שהקדושה הראשונה לא בטלה ועיין בכ"מ שהחזיק ג"כ בקושית הראב"ד והקשה כיון דבגמרא בכמה דוכתי מוכח מהא דדריש ר"א ברבי יוסי אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן דר"א סבר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וכיון דהרמב"ם פסק גבי ערי חומה דלא קידשה לעתיד לבא איך מזכה שטרא לבי תרי ע"ש יעוין בפירוש רדב"ז שם על הרמב"ם:

והנה לפי מה שבארתי לעיל דבערי חומה יש בה שני ענינים קדושת ערי חומה ודיני ערי חומה ובמ' שבועות ובמגילה שם מיירי הש"ס בקדושת ערי חומה ומייתי שם הגמרא ראי' דר"א ברבי יוסי סבר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא מהא דדריש אשר לו חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והיה קודם לכן הרי דמאן דסבר קדושת ערי חומה קדשה לעתיד לבא דריש נמי הא דאשר לו חומה אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו וכו' וסבר דאפילו נפלה החומה קדושת מחנה שיש בערי חומה קידשה ואפילו אי אמרינן דדיני ערי חומה לא קדשה לעתיד לבא אפ"ה שייך ג"כ להביא הא דאשר לו חומה ועתה כיון דהרמב"ם פסק (לפי מה שבארנו לעיל) דקדושת מחנה שיש בערי חומה קדשה לעתיד

כמו קדושת ירושלים שפיר כתב דאפילו נפלה החומה לא בטלה הקדושה כמו בש"ס דשבועות ובמגילה (ועיין בזה בירושלמי דמי מעשר שני פ"ק גבי רואים את המחיצות כאלו הן עולות) ועיין רמב"ן במ' מגילה שהקשה שם על הגמרא דמייתי ראיה מהא דר"א ברבי יוסי דאמר אף עפ"י שאין עכשיו וכו' דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא מהיכא מוכח כן הא שפיר מציא סבר דלא קדשה ואפ"ה אם נפלה החומה לא בטלה קדושת ערי חומה (ועיין תוס' מגילה דף ג ד"ה והא תניא) ועפ"ז יש לישב שיטת הרמב"ם בפשיטות]: והנה התוס' במ' זבחים דף ס' ע"ב ד"ה מאי קסבר וכן במ' מכות דף י"ט דאפילו אי אמרינן קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא היינו דוקא קדושת הארץ לענין חיוב תרומות ומעשרות אבל קדושת המקדש בטלה כדאשכחן בשילה כשחרב שילה ובטלה קדושת הבית ולא בטלה קדושת הארץ (עיין בזבחים דף קי"ב) וכן הוא ג"כ שיטת הראב"ד (בפ"ו מהלכות בית הבחירה) (והנה לכאורה על מה שהביאו התוס' ראיה מהא דשילה שבטלה קדושת הבית ולא בטלה קדושת הארץ יש לומר דשאני התם דהא לא גלו מעל אדמתם וארץ ישראל לא נפקע מיד ישראל לכן שפיר נשארה בקדושתה אבל לאחר חורבן שגלו ישראל ואין ישראל יושבין על אדמתן בטלה ג"כ קדושת הארץ) והנה יקשה על דברי התוס' אלו כמו שהקשינו לעיל מכל הנך דוכתי דמדמינן קדושת המקדש לערי חומה וערי חומה לקדושת הארץ ואולי יש לומר להנך שיטות ג"כ כמו שכתבנו לעיל דהא דמדמינן קדושת המקדש לערי חומה היינו לקדושת מחנה שבערי חומה וצ"ע בזה (ועיין בריטב"א במ' מכות י"ט שכתב להסביר סברא זו דקדושת המקדש בטלה עפ"י מה דאמרינן באו פריצים ויחללוה ע"ש):

והנה מדי עברי בין בתרי ענינים אלו ראיתי בספר דברי אמת להגאון הספרדי ר"י בכר דוד שהביא דברי הרמב"ן בפרשה חקת שכתב וז"ל ועוד אמרו רבותינו בעשר קדושות שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשכון השכינה וכן נראה בכתוב שאומר ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם וכו' עכ"ל וכתב על זה הגאון בדברי אמת שאין לומר דכונת הרמב"ן דאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש דהא הא דעשר קדושות שהזכיר הרמב"ן הובא בילקוט (פרשה נשא) ושם איתא בזה"ל ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן שארץ כנען כשר לבית השכינה ואין עבר הירדן כשר לבית השכינה ואם על בית הבחירה קאי ה"ל ירושלים מקודשת מעבר הירדן משום דירושלים ראוי לבית השכינה ולא עבר הירדן אלא דהכונה על במה שאף בשעת היתר הבמות לא היתה ראויה עבר הירדן לבמה והביא שכן כתב הרב בעל מגיד מראשית דאף בשעת היתר הבמות אסורין היו בעבר הירדן ממאמר הכתוב ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם דמשתעי בעבר הירדן ע"ש להגאון בספר ד"א הנ"ל

והנה ק"ל על הגאון מהא דאמרינן במגילה (דף י') דאמר ר' יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזה"ז משום דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא ומקיש נחלה למנוחה מה מנוחה יש אחרי' היתר אף נחלה יש אחרי' היתר ע"ש מבואר דבשעת היתר הבמות מקריבין אף בחו"ל דהא בית חוניו היה במצרים (עיין במנחות דף ק"ט ובפירש"י מגילה י') והעירני כבוד הגאון הגדול ר' ארי' ליב רובין שליט"א אב"ד דווילקאמיר שיש לומר עפ"י מה דמבואר במגילה (י"ד) עד שנכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה וכו' כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון (ע"ש בטורי אבן) וכמו כן י"ל כאן דמה שכתב הדברי אמת לפרש הא דארץ כנען מקודשת מעבר הירדן לענין במה היינו דוקא אחר שנתקדשה ארץ ישראל וממילא בזמה"ז אי אמרינן דלא קידשה לעתיד לבא דבטלה קדושת ארץ ישראל ממילא חזרה נמי להתירה שאר ארצות לענין במה (היינו דוקא לשאר ראשונים דלא כשיטת ר"ח כהן שם) ולכן שפיר אמר ר"י שמעתי שמקריבין בבית חוניו שוב ראיתי להגאון ר' מאיר דן ז"ל בספר כל"ח שהביא שיטת מהר"ח אלפנדרי בדרך הקדש שכתב ג"כ דמשעה שנבחרה ירושלים ונתקדשה בקדושת הארץ אפילו בשעת היתר הבמות לא הותרו אלא בא"י אבל לא בחו"ל וכתב על הא דאמרינן (במ' זבחים קט"ז) גבי אפרא דהורמיז דשדרא קרבנא ואמר רבא אסקוה וזה הוי בחו"ל התם שאני משום דהוי קרבן של עכו"ם דאין להם שייכות לארץ ישראל אבל קרבן ישראל שאני וכתב ג"כ דאחר חורבן שבטלה קדושת ארץ ישראל חזרו הבמות להתירן בחו"ל עוד ראיתי שהביא שם דברי רס"ג בפירושיו על דניאל לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי שכתב שלא אכלו בשר בקר וצאן כל בני הגולה בגלות בבל כי לא ראוי להשחט כי אם בשעריך בארץ הקדושה למען זרוק הדם וקטר החלב ע"ש וכתב על זה הגאון הנ"ל דזה דבר חידוש מאד ובאמת שכן משמע לכאורא באבות דר"נ פרק ד' וז"ל וכן מצינו בדניאל שהי' מתעסק בגמ"ח ומה היה גמ"ח אם תאמר עולות וזבחים והלא כבר נאמר השמר פן תעלה עולותך כי אם במקום אשר יבחר ד' ומשמע דלא היו מקריבין בבמה ואולי ס"ל דקל"ל ובענין זה ראיתי לידידי הגרדר"פ הי"ו בספר מקדש דוד שעמד בחקירה זו אי עושין במה בחו"ל אפילו קודם שנבחר ירושלים ולא ראה דברי הגאונים שהבאתי והביא הא דאיתא במכילתא פ' בא דעד שלא נבחרה ירושלים הי' כל ארץ ישראל ראוי למזבח וכו' ומשמע דוקא ארץ ישראל ולא חו"ל ומזה דקדק דאפילו קודם שנבחרה ירושלים ג"כ אין עושין במות בחו"ל ובאמת לא ראה שם גירסת הגר"א שלא גרס שם למזבחות אלא ראוי לשכינה ע"ש ושם להלן במכילתא אמרינן עד שלא נבחרה בית עולמים היה כל ירושלים כשרה

למזבחות ע"ש עוד שם מהא דאמרינן כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח לפי שכלל ארץ ישראל קשורה למזבחות ע"ש באד"נ והוכיח ג"כ דאין עושין במה בחו"ל וכתב לפרש הא דמגילה בבית חוניו לענין במה קטנה אבל במת ציבור אין עושין אלא בארץ ישראל וכתב דהטעם דבמת ציבור יש לה דין מחנה לענין שילוח מחנות ובעינן לקדש המקום במלך ובחו"ל לא שייך מלך ע"ש והנה מה דפשיטא לו דבבמת ציבור נוהג קדושת מחנה לפי דעתי צ"ע בזה ועיין בפירוש רש"י בזבחים (דף קי"ב) שם במשנה גבי נוב וגבעון דבטלה קדושת מחנה ישראל ואולי יש לומר דזה הוי דוקא במחנה ישראל ויש לעיין בדברי רש"י שם במשנה מה שכתב שם להלן גבי באו לנוב וגבעון קק"ל נאכלין בכל ערי ישראל דהא בכ"מ שהוא עושה במה ומקריב ולכאורה למ"ל לטעם זה תפ"ל דבטלה קדושת מחנה וממילא נאכלין קדשים קלים בכ"מ ויש לעיין בזה וכבר ראיתי במפרשים שהעירו בזה (וכן כתבו התוס' במ' שבועות דף י"ז ע"ב דאין קדושת מחנה בבמה) והנה הא דאבות דר"נ דאמרינן כל ארץ ישראל ראויה למזבחות דמשמע אבל חו"ל לא י"ל עפ"י מה שכתב הח"ס בחידושיו בחולין דלכן אין עושין במות בחו"ל משום טומאת ארץ העמים ובאמת צ"ע דבריו דהא התוס' במגילה הקשו היאך מקריבין בבית חוניו הא ארץ העמים טמאה וכתבו דלא גזרו רבנן לענין הקרבה ממילא עי"ש ראיתו מהא דאבות דר"נ ויש לעיין:

סימן ו

בע"ה יום ג' פ' בא תרפט, סלובודקא: אמע"כ הרב הגאון הגדול החריף העצום ע"ה: פ"ה נר ישראל ותפארתו מרבנן קשישאי מהר"ר ארי':

ליב רובין שליט"א אב"ד דק"ק ווילקאמיר: אחד"ש כ"ג באהבה: הנני להציע לפני כ"ג מה שעלה במצודתי להעיר בדבריו במה שתרץ הקושיא על הספרי בפרשה תצא כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה וכו' ותניא בספרי בך ולא באחרים ופירוש עכו"ם) איש פרט לקטן לפירוש אם קטן ראה קרי אין עליו איסור לבא אל המחנה והיינו ע"כ שאין חיוב על הגדולים להוציאו משם אף דהוא טמא בקרי דקטן בן יום אחד מטמא בקרי) מתבאר דאין איסור טומאת מקדש גבי קטן וקשה מ"ש מכלים טמאים דחייב המכניס כלים טמאין למקדש וכבר הקשה קושיא זו בספר יראים (סימן שצ"א) ואמר כ"ג לתרץ דהא דממעטינן בספרי איש פרט לקטן היינו דמיירי בקטן שנכנס למקדש דאין מצווין לשלחו (וזה פירוש ולא יבא אל המחנה הוי דוקא גבי גדול אבל בקטן שנכנס אין הגדולים חייבין להוציאו) אבל המכניס קטן ודאי חייב כמו

גבי כלים כמבואר במ' עירובין (דף ק"ד) דהמכניס כלים למקדש חייב וזה חידוש גדול דאין חיוב שילוח בכלים וכן בקטן אם נכנס למקדש טמא:
והנה אמנם קשה לומר כן בדברי הספרי דהא מבואר בספרי נשא להדיא מזכר ועד נקבה תשלחו בכל אדם הכתוב מדבר אחד גדולים ואחד קטנים במשמע הרי מבואר דחייבין בשילוח גם על הקטנים וכן מבואר שם להלן בספרי רע"א מזכר ועד נקבה תשלחו אחד אדם ואחד כלים במשמע וע"ש בזרע אברהם בפירושו לספרי שכתב לפרש כן דברי הספרי דהגדולים מצווין לשלח את הקטנים דלא עדיפא מכלים טמאים דמצווין לשלחן ועיין בנדה דף כ"ח ע"ב שוב ראיתי במנחת חינוך שכתב (במצוה שס"ג) ג"כ כמו הכ"ג שכתב שם אחר שחידש דעל מכניס ליכא כרת אלא מלקות אפילו מכניס אדם כגון חש"ו ע"ש שהאריך בזה לפרש הת"כ דעל רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים ופירש רחיצת גופו היינו על גופו משום ביאה חייב כרת ועל כיבוס בגדים לאו דוקא בגדים אלא כל דבר שאינו גופו והוא מכניסו אפילו אדם טמא אינו אלא בלאו ושוב כתב שם במיתה חוווד דגול כלום רווי שאין בהם חיוב כרת י"ל דלא איתרבאי לענין טומאת פנים ואם נטמא כלי בעזרה ליכא חיוב שילוח ע"ש כיון דבעינן ריבוי גבי אדם והרבוי נאמר אצל כרת כמש"כ שם התוס' וכיון דבכלים ליכא כרת ממילא לא איתרבו לענין טומאת פנים וא"צ שילוח בכלים מה"ת וכמו כן י"ל גבי קטן כיון דגם בקטן לא שייך גבי ביאה אלא מכניס ממילא לא שייך כרת ג"כ וממילא אין חיוב מה"ת להוציאו מן המחנה וזהו סברת כ"ג וע"ש במנחת חינוך שכתב קצת ראי' לזה מהא דאמרינן בזבחים דף צ"ד דמבואר גבי בגד ומעיל וכ"ח שנטמא ויצא איך מכניסין אותו לכיבוס ואמאי לא קאמר הגמרא אפילו בפנים בנטמא איך לעשות כדי שלא לשהות את הטומאה אע"כ בכלים לא שייך טומאת פנים ע"ש במנחת חינוך דמישב בזה הא דאמרינן בעירובין ק"ד דמד"א דמכניס שרץ חייב כהן מוציא בה מיינו שלא לשהות את הטומאה וקשה היאך ריבוי טומאה נדחה מפני שיהויי טומאה ומישב ג"כ בזה כיון דאין איסור מה"ת כלל אלא איסור דרבנן ע"ש ובזה מישב שם שיטת הר"ח המוקשה כמו שהקשו עליו התוס' ולפי דבריו א"ש ע"ש ועתה כיון שמצינו לכ"ג חבר הגאון הנ"ל אולי יש לומר דכונת הספרי דמרבינן מהא דמזכר ועד נקבה תשלחו לרבות כלים ואחד גדולים ואחד קטנים במשמע היינו ג"כ על מכניס וי"ל דהספרי קאי על סוף הקרא דולא יטמאו את מחניהם דזה קאי גם על מכניס כמבואר בעירובין (דף ק"ד) בפרש"י שם ועתה א"ש תירץ כ"ג והנה ראיתי בספר יראים שם שתרץ דגם מכניס קטן ג"כ פטור והא דמכניס כלים חייב י"ל דגבי קטן גזרת מלך הוא ע"ש ולכאורה היכן רמיזא האי גזרת מלך דמכניס קטן

ופטור ועלה בדעתי די"ל לכאורה מהא דאמרינן בערכין דף ג' הכל מטמאין בטמא מת לאתויי מאי לאתויי קטן סד"א איש אשר יטמא ולא יתחטא איש אין קטן לא קמ"ל וכו' ואלא איש למעוטי מאי למעוטי קטן מכרת ע"ש והקשו שם התוס' ד"ה למעוטי וז"ל ויש לתמוה למה לי קרא לפטרו כיון דלא מצינו קטן נענש ע"ש שנשארו בקושיא וי"ל דהיראים מתרץ הקושיא דהקרא אתי לפטור בגדול המכניס קטן דפטור ועל זה כונת היראים הא דגזרת מלך היא כ"ז י"ל על דרך החידוד ושוב ראיתי להרש"ש שם שתרץ כן קושית התוס' ולא הביא שם שיטת היראים ותמהני עליו היאך אמר דבר זה מדעתו דלפטור מ"ש מכלים:

ועל שיטת היראים תשאר הקושיא מהספרי הנ"ל דמרבינן שילוח בקטן וצ"ע ובהיותי בזה עלה בדעתי לתרץ קושית התוס' בערכין שם לפי מה שכתב המנחת חינוך אם אחד טימא את חבירו בפנים אין המטמא מחויב כיון דבטומאת פנים אין חייבין אלא דוקא בשהה שיעור השתחואה ממילא אין לחייב את המטמא על שהייה של הנטמא דהא הנטמא מחויב לצאת א"כ י"ל דזה חידוש דאי לאו קרא דאיש היה מחייבין את הגדול המטמא את הקטן בפנים כיון דאין בו דעת בהקטן לצאת והוי כמו שכפתו בידים ואינו יכול לצאת משם (ואף בזה ג"כ מסתפק המ"ח שם) ולכן גלי לן קרא דפטור הגדול כ"ז יש לומר לכאורה (ויש להאריך בזה ואכ"מ) ובאותו ענין ראיתי בש"מ שם בערכין שכתב לתרץ קושית התוס' דמיירי שנטמא בהיותו קטן ונכנס למקדש כשהגדיל אין חייב כרת וזה פלא אמנם הרא"ש דחה זה דמהכ"ת נאמר כן (ויש לעיין מירושלמי במ' שבועות פ"ב גבי נודע עד שלא הביא שתי שערות וכו' ע"ש וכן יש לעיין מהא דשבועות (יז) דאמרינן טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה הא שפיר משכחת בכה"ג לפי דברי הש"מ וצריך עיון שוב ראיתי שכבר העירו בזה על הש"מ) והנה ע"כ דברי כ"ג א"ש לפי שיטת הרמב"ם והראב"ד לפי דברי המנחת חינוך במחלק בין טומאת פנים לחוץ משום דליכא כרת גבי כלים אפילו במכניס ולכן יש לחלק בין טומאת פנים לחוץ משום דטומאת פנים איתרבי דוקא במקום חיוב כרת וכיון דחדש לן המנחת חינוך דגבי כלים ליכא כרת א"ש אבל לפי שיטת רש"י במ' ערובין (דף ק"ד ע"ב) דגם במכניס כלי נמי חייב כרת (וכבר הקשו על פירש"י מהת"כ דעל רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים מבואר דליכא כרת במכניס כלי ובסמוך נבאר כ"ז) א"כ לא שייך לכאורה לחלק בין פנים לחוץ ממילא תשאר קושית היראים הנ"ל על הספרי וי"ל דע"כ לפי שיטת רש"י עלינו לומר כמו שהביא הברכי יוסף (באו"ח תנ"ז) שיטת הרבה מפרשים דקטן אינו מטמא בקרי ע"ש שהאריך בזה (וכבר דברו בזה הרביד הזהב בפרשה מצורע ומי נפתוח ע"ש) וכן

הביא שם הב"י פירוש רבינו הלל על הספרי כו' שפירש ג"כ דהא דממעטינן קטן הוי משום דאינו מטמא בקרי ויש להאריך בזה הרבה ולא נפניתי כעת והנה ראיתי בספר א"נ להגאון ר' אברהם מסאכוטשאב ז"ל שכתב לתרץ קושית היראים על הספרי הנ"ל ומתחלה דחה דאין לפרש דאיש ולא קטן היינו משום דאין קטן מטמא בקרי דע"כ מיירי גם בקטן בן ט' נמי ע"ש (ואין הספר כעת ת"י לעיין בו) אולם יצא לדון בדבר החדש דאין איסור מכניס אלא דוקא במקדש דכל איסור מכניס ילפינן מואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו וזה מיירי במקדש דוקא כמבואר בספרי שם ות"כ אבל במחנה לוי' אין איסור מכניס דלא מצינו שיהא אסור להכניס והוא מדייק מלשון הרמב"ם בספר המצות מצוה ע"ז דגבי מקדש כתיב שלא יטמא את המקדש מולא יטמא את מחניהם ואל המקדש לא תבא אולם גבי מחנה לוי' לא כתב אלא שהזהיר כל טמא להכנס תוך המחנה מולא יבא אל תוך המחנה ורמז להא דאמרינן בכמה דוכתי בש"ס דמת מותר להכניסו למחנה לוי' אף דמת הוי טומאה היוצא מגופו כמו שכתב רש"י בחולין (דף ע"א ע"ב) וזה פירוש ולא טמא מת בלבד אלא אפילו מת עצמו משום דהוי טומאה היוצאה מגופו והנה לכאורה יש להרהר עליו דהא התוס' שם הקשו האיך ילפינן טמא מת ממת עצמו שאני מת דאין לו טהרה במקוה כדאיתא במ' עירובין דהמכניס שרץ פטור ותרצו משום האדם המכניס דהוי טומאה בחיבורין ע"ש ועל קושית התוס' נראה לי לומר לפי מה דמבואר (במ' סוטה י"ג) דארון של יוסף היה של מתכת וחרב הרי הוא כחלל וא"כ שפיר יש בו טהרה במקוה ובענין מכניס אי הוי משום ביאה או לא לפי דברי הגאון מהר"א דמחלק גבי מכניס במחנה לויה ע"כ משמע דמכניס וביאה תרי ענינא הוי וכן ראיתי להמנחת חינוך שם שהעיר למה ביאה דרך גגין ומקדש פטור משום דלאו דרך ביאה לא יהא אלא מכניס ומ"ל מכניס אדם אחר או כלי ומ"ל מכניס גופו וזהו פשוט לי דגבי מכניס נמי בעינן דרך ביאה ויש לעיין בזה מדברי התוס' במ' זבחים צ"ה דאמרינן שם גבי מעיל שנטמא מכניסו פחות משלש על שלש והקשו התוס' הא ביאה במקצת שמה ביאה ע"ש ולכאורה יש לעיין הא דביאה במקצת ילפינן בג"ש מבכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא וכו' הרי דכל עיקר הא דביאה במקצת ילפינן מואל המקדש לא תבא ואי מכניס לאו משום ביאה היא א"כ מאי שייכות ביאה במקצת למכניס ואולי יש לומר דכונת התוס' דכיון דביאה במקצת שמה ביאה ממילא דמקצת חשוב נמי הכנסה כיון דמצינו דגבי ביאה חשוב מקצת נמי לחייב ממילא דחשוב נמי הכנסה ויש לעיין בזה ואכ"מ:

והנה עלה בדעתי לבאר דברי הש"מ בערכין (דף ג') שכתבו לתרץ שם קושית התוס' שהקשו דהא דאמרינן למעוטי קטן מכרת למה לן קרא הא קטן לאו בר עונשין וכתב דמיירי שנטמא בהיותו קטן ונכנס למקדש כשהגדיל ועל זה מעטיה קרא וזה דבר פלא כמבואר להמעיין ול"נ דע"כ הגמרא לא מיירי לענין חיוב כרת דהא בקטן לא שייך חיוב כרת דכרת לא הוי אלא דוקא במזיד וקטן דלאו בר דעת הוא לא שייך בו מזיד וע"כ הא דממעטינן הכא קטן מכרת היינו מחיוב כרת בשוגג לענין קרבן דאינו חייב קרבן אם נטמא בהיותו קטן ונכנס למקדש כשהגדיל והוא לפי מה דאנן קיי"ל דלענין חיוב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו בעינן ידיעה בתחלה וידיעה בסוף ולפי מה דמבואר בירושלמי (דשבועות פ"ב) דידיעת קטן לא שמה ידיעה לענין חיוב על טומאת מקדש דאמרינן שם הראשונה עד שלא הביא שתי שערות והשניה שתי שערות וכו' אי חשיב ידיעה ע"ש בירושלמי וא"כ י"ל דזהו פירושו של הש"מ דמיירי לענין חיוב קרבן כשהגדיל והטעם דמיפטר קטן משום דלא הוי ידיעה בתחלה וא"ש:

והנה על פירוש רש"י במ' עירובין (דף ק"ד) שם שכתב דהמכניס כלי טמא למקדש חייב כרת הקשו מהא דמבואר בת"כ פרשה אחרי אם לא יכבס את בגדיו ובשרו לא ירחץ במים על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים מבואר דעל כלים ליכא כרת ועיין בתיו"ט במ' נדה פרק בנות כותים שהקשה כן על פירש"י ובהגהת הגר"א במ' עירובין שם כתב להגיה בפירש"י ע"ש: ועיין בתוי"ט במ' נדה בפרק רביעי שהקשה ג"כ קושיא זו וכתב דזה תליא בפלוגתא דר"מ ואחרים בת"כ שם היינו דאחרים מחייבין כרת גם על כבוס בגדים ובאמת זה קשה מאד כמבואר להמעיין בת"כ דליכא פלוגתא בין ת"ק ואחרים אלא מנ"ל דהכתוב מדבר בנכנס למקדש ואכל קודש בזה פליגי דת"ק יליף מדחייב קרבן ע"י טומאה והזהיר ע"י טומאה מה חיוב קרבן הוא בטומאת מקדש וקדשיו אף מה שהזהיר הוא על טומאת מו"ק ואחרים ילפי זה מג"ש דונשא עונו דמה להלן בטומאת מקדש וקדשיו ע"ש אבל בזה כו"ע מודים דאין חיוב כרת על כלים ע"ש עוד קשה על פירוש רש"י הנ"ל מהא דאמרינן במ' פסחים (דף ע"ט) אהא דתניא היו כלי שרת טמאים יעשו בטומאה אמר רב חסדא לא שנו אלא שנטמאת סכין בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל ומטמא לגברא דמעיקרא כי מתעבד בטומאת הגוף דבכרת קמתעבד אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ דבשר הוא דמטמא ליה לגברא לא מטמא לי' טהורין עביד טמאים לא עביד מוטב יאכל בשר בטומאה דלאו ואל יאכל בשר בטומאת הגוף דכרת והנה זה פשוט דכונת הגמרא לאו על שימוש בטומאה אלא על ביאתו לעזרה בטומאה דהא על שימוש בטומאה ליכא כרת אלא מיתה

בידי שמים (עיין בסנהדרין פ"ג) מבואר דעל כניסת הסכין שנטמא בשרץ ליכא כרת דלא כרש"י הנ"ל וכעין זה הקשה הר"ש על הא דאמרינן כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין על ביאת מקדש ע"ש בפ"ק דאהלות מה שכתב שם דהאי סוגיא אתיא כר"מ דפליג על ת"ק דכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח אין חייבין על ביאת מקדש והנה לפי מה שכתב המנחת חינוך שאין בכלים טומאת פנים א"ש אולם המנחת חינוך לא כתב כ"ז לפי שיטת רש"י כמו שזכרנו לעיל ונ"ל מתחלה לבאר הירושלמי במ' נזיר פירוש חדש דלא כמו שפירשו המפרשים ויהיה מזה מקור לשיטת רש"י גם א"ש קושית המפרשים מהת"כ הנ"ל וז"ל הירושלמי ב"מ נזיר הובא בר"ש בפ"ק דאהלות ובכ"מ בפ"ג מהלכות ביאת מקדש ע"ש וזה לשון הירושלמי אמר ר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב (פירוש הנוגע במת חייב אם נכנס למקדש) אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש וכו' בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים (פירש דוקא הנוגע במת חייב אבל הנוגע בכלים שנגעו במת פטור על ביאת מקדש) רבי זריקא בשם רב המנונא תנויי תמן פליג על ר' אילא כלי שחציו מן האדמה וחציו מן החלמא (הוא מין המקבל טומאה) אין חייבין עליו על ביאת מקדש הא כולו מן החלמא חייבין על ביאת מקדש כו' (פירוש דלכן אין חייבין משום דכלי אדמה אין מקבל טומאה אבל אם הי' כולו מן החלמא שהוא מין המקבל טומאה חייבין על ביאת מקדש ולאו שני שנגע בראשון הוא (פירוש כגון שנגע אדם בכלי זה ונכנס למקדש חייב וזהו דלא כר' אילא דאמר דוקא אדם שנגע במת חייב ולא אדם בכלים ומתרץ הירושלמי תיפתר בשזרקו (פי' לעולם אדם בכלים פטור על ביאת מקדש וכאן החיוב משום שהכניס כלי טמא למקדש ולא משום האדם אלא משום הכלי) אמר לו אי בשזרקו בדא תנינא על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים (פירוש כיון דתני בברייתא חייב משמע כרת דסתם חייב כרת הוא ואם תאמר דהחיוב הוי משום מכניס כלי טמא למקדש בזה ליכא כרת אלא מלקות ומשני שם משום מכניס כלים טמאים במקדש (פירוש מתחלה קס"ד דמכניס כלים טמאים למקדש ליכא כלל כרת אלא מלקות ולבסוף מחדש לן הירושלמי דהא דאמרינן בת"כ דעל כיבוס בגדים ליכא כרת היינו דוקא בנכנס לבוש בבגדים דאז הבגדים בטלים לגבי האדם וכיון דהאדם טהור יש לומר דבטלים לגופו (עיין חולין דף ע"א ועירובין דף ד' גבי הא דנכנס לבית המנוגע כו') וזה פירוש על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים היינו דוקא בגדים שהוא לבוש בהם אבל אם הכניס כלי בידו שלא בלבישה בזה חייב כרת כיון דהכניס חייב משום מעשה ההכנסה דקרינן בה את מקדש ד' טימא והוי כמו ביאת אדם למקדש אבל בנכנס לבוש בבגדיו בזה לא הוי

כמו בא אל המקדש טמא לא הוי אלא בלאו ומעתה א"ש שיטת רש"י המוקשה הרבה דרש"י מיירי כגון שהכניס כלי למקדש בידו וזה כמו בא אל המקדש טמא ושפיר חייב כרת אולם הספרא מיירי באופן שנכנס לבוש לכן ליכא אלא מלקות ושוב ראיתי בספר באר אברהם שהעיר ג"כ לחלק בין לבוש ובין הכניס בידו:

והנה ראיתי בחידושי המאירי על מ' עירובין דף ק"ד שם כתב וז"ל כל טמא שנטמא באב הטומאה של תורה שהוא טעון טבילה מן התורה אם נכנס למקדש באותה טומאה חייב כרת וכן אם הכנים למקדש שרץ טמא או כלי שנטמא בו או אדם טמא חייב שהרי טימא מקדש ד' וכו' ע"ש מבואר דשיטת המאירי הוא ג"כ כשיטת רש"י דכלי טמא שרץ חייב כרת וא"כ תקשה גם על המאירי מכל הנך דוכתי שהקשינו על רש"י והנה אף דעל קושית המפרשים מהא דת"כ דעל כיבוס בגדים בארבעים תירצנו בדוחק אולם הקושיא מהא דפסחים עדיין במקומה עומדת עתה הגיע לידי המאירי על מ' פסחים וראיתי שם שהוא מפרש פירוש אחר בסוגיא שם דהא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שנטמא סכין בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכו' ויען כי דברי המאירי צריכין ביאור קצת עיין בהשמטות לכן הנני מעתיק לשונו ממש ולפי פירושו א"ש מה שהקשינו מהאי סוגיא על פירושו בעירובין ועל פירוש רש"י שם וז"ל המאירי במ' פסחים זה שבארנו שאם היו כלי שרת טמאים יעשוהו בטומאה טהורים עם הטמאים דוקא בשנטמא הסכין בטמא מת שהוא אב הטומאה גם כן לטמא אדם מדין חרב הרי הוא כחלל כמו שבארנו בכמה מקומות שנמצא שהשוחטין מטמאין בסכין וכשהוא נאכל בטומאת הגוף הוא נאכל שהוא בכרת שהטמא האוכל את הקדש בכרת אבל אם נטמא סכין בשרץ שנמצא שאינו מטמא האדם אלא את הבשר אין עושין אותו הטהורים עם הטמאים שהרי עם התעסקו עמהם נמצאו מטמאין בהם ונמצא טמאים טומאת הגוף שאכילתם בעלמא בכרת אלא טהורים עושים וטמאים אם הם מיעוט נדחין לפסח שני שהטומאה דחוי' ולא מותרת עכ"ל הצריך לעניננו מבואר דהמאירי אינו מפרש כמו שאר מפרשים דהא דאמרינן בגמרא דמעיקרא כי קא מתעבד בטומאת הגוף דכרת הכונה כרת משום טמא על ביאת מקדש כמבואר בתוס' ד"ה בטומאת הגוף ועיין במהרש"א כאן אלא דהכונה דכרת הוי משום אוכל בשר קדש בטומאת הגוף ולפ"ז א"ש כיון דכאן לא חייבי הגמרא כלל בענין ביאת מקדש בטומאה לכן לא קשה על שיטת רש"י והמאירי בעירובין הנ"ל מהא דמבואר בסוגיא בנטמא הסכין בטומאת שרץ דליכא כרת אלא לאו דטומאת בשר וזה אין להקשות לפי שיטת רש"י בעירובין והמאירי דאיכא כרת במכניס כלי טמא למקדש אמאי לא קאמר דחייב כרת מחמת הסכין די"ל כמו שכתבו התוס' דהא יכול

לשחוט בסכין ארוכה ולא יכניס כל הסכין אלא מקצת הסכין ובכלי לא שייך ביאה במקצת כמבואר בתוס' זבחים (דף צ"ד) גבי מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ע"ש וגם א"ש קושית הר"ש בפ"ק דאהלות הנ"ל על הרמב"ם דכיון דכאן לא מיירי הסוגיא כלל מענין ביאת מקדש:

והנה בענין זה ראיתי להרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש שכתב וז"ל ויראה לי שאין חייבין מלקות אלא על בגדים שהן אב הטומאה כגון בגדים שנגע בהם זה הטמא למת שהן אב הטומאה כמו שיתבאר אבל בגדים שהן ראשון לטומאה אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו אבל מכין אותו מכת מרדות והקשה המל"מ מהא דמבואר בת"כ דעל רחיצת גופו חייב כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים וזה מיירי בנבלת עוף טהור דבגדים הוי ראשון לטומאה וראיתי להגאון מלבי"ם בהתורה והמצוה שכתב דהאי ברייתא איתא בספרי ג"כ ושם ליתא הא דעל כיבוס בגדים דארבעים אלא לא ענש על כיבוס בגדים וכתב דהספרי ס"ל דאין לוקין ופליג על הת"כ דסבר דעל כיבוס בגדים בארבעים ע"ש ולא העלה ארוכה לקושית המל"מ על הרמב"ם דהא הרמב"ם הביא שם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש הספרא דעל כיבוס בגדים בארבעים ונ"ל סעד לשיטת הרמב"ם מהא דזבחים דאמרינן בגד שנטמא חוץ לקלעים ונשפך עליו דם חטאת קרעו ומכניסו לפנים ומכבסו במקום קדש והקשו שם בתוס' מאי מהני הקריעה הא עדיין טמא מגע מדרס ע"ש ומזה יש לומר דהרמב"ם מוכיח דעל כלי ראשון אין חייבין על ביאת מקדש והנה לתרץ קושית המל"מ נ"ל דעד כאן לא כתב הרמב"ם דאין חייבין מלקות על כלי ראשון לטומאה אלא באופן שהכלי הוא ראשון לטומאה מחמת קבלת טומאה היינו שהכלי קבלה טומאה מאב הטומאה והוא ראשון לטומאה אבל באוכל נבלת העוף טהור שהבגדים הם ראשון לטומאה מחמת עצמן היינו משום שהיה האדם בשעת אכילה לבוש בהם חדשה תורה טומאה על הבגדים ביחד עם האדם האוכל נבלת העוף בזה גם הרמב"ם מודה דאף דהבגדים אינם אלא ראשון לטומאה ג"כ חייב על ביאת מקדש כיון שהבגדים נטמאו מחמת עצמן בלא שום קבלת טומאה ממקום אחר וזה אין לומר דהבגדים מקבלין טומאתן מן האדם האוכל דהא מבואר בירושלמי במ' יומא דאפילו כלב שאכל נבלת עוף לבוש בבגדים ג"כ נטמאו הבגדים ע"ש (לפי שיטת קצת מפרשים) (יעיין בר"ש בפ"ח בפרה שכתב שם בשם הארוך דאם אדם אכל נבלות עוף טהור וכן אם שרף פרה ופרים הנשרפין ערום בלא בגדים שלא נטמא גם האדם ע"ש וזה צריך ביאור) וכן נ"ל לתרץ מה שהקשה שם עוד המל"מ מהא דאמרינן במ' נדה בריש פרק בנות כותים והכותים מטמאין משכב התחתון כעליון וכו' ואין חייבין עליהם על ביאת מקדש ובועל נדה אינו

אלא ראשון לטומאה כמבואר בנדה דף ל"ג וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות טומאת משכב ומושב דמשכב בועל נדה אינה אלא ולד הטומאה ולפי מה שכתב הרמב"ם דעל ראשון אין חייבין על ביאת מקדש מאי איריא דנקט דוקא משכב הכותים שטומאתן מספק אין חייבין על ביאת מקדש הא אפילו על משכב דבועל נדה ודאי ג"כ אין חייבין על ביאת מקדש כיון דלא הוי אלא ראשון לטומאה ונ"ל דשאני משכב כיון דאינה טומאת מגע אלא שהתורה טמא את המשכב וי"ל דהוי כמו עצם טומאה כמו שרץ ולכן אין נפק"מ אי הוי טומאתו ראשון לטומאה או לא דמה שכתב הרמב"ם דאין חייבין דוקא על אב הטומאה זה לא הוי אלא דוקא בדבר שקבלה טומאתה ממקום אחר אבל בדבר שלא קבלה טומאתה י"ל דבזה גם הרמב"ם מודה וא"ש לכאורה:

והנה מדי עברי בין בתרי ענינים אלו אמרתי להעיר בהא דמבואר במ' נדה (דף כ"ח) אמר רב נחמן אמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהם את התרומה ראו לובן ואודם כאחת אין חייבין עליהם על ביאת מקדש אבל שורפין עליהם את התרומה שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס וכו' ומקשינן א"ה כי איטמי בשאר טומאות נמי (ופירש"י כיון דדרשינן זכר ודאי כי איטמי בשאר טומאות נמי כגון טומטום שנגע במת או בשרץ ונכנס למקדש יפטר ע"ש) אמר מזכר מטומאת הפורשות מן הזכר והנה קשה מאד לכאורה האיך יתכן למעט טומטום ואנדרוגינוס אפילו בנטמאו במת או בשרץ הא לא גרעי מכלים דחייב המכניסן למקדש ובשלמא על טומאת ראי' שפיר שייך לפוטרן דיש לומר דזה תנאי בטומאה דוקא מזכר ודאי ולא טומטום וכו' ולפי מה שהעלינו לעיל דיש לומר דאין דין מיוחד במכניס וכל היכא דפטור על ביאה פטור נמי על מכניס כגון הבא דרך גגים י"ל כיון דהתורה פטרה טומטום ואנדרוגינס על ביאת מקדש היינו שגזרת הכתוב דאין להם דין טומאת מקדש לפי הס"ד דמקשה ממילא ה"ה נמי דאין שייך לחייבן על טומאת מת ושרץ כיון דאין שייך בהם כלל דין טומאת מקדש כמו דמצינו דכהן משוח שאין בו דין טומאת מקדש כמבואר בהוריות דף ט' ע"ש וצ"ע:

והנה בענין זה ראיתי להרמב"ם פ"א הלכות טומאת משכב ומושב שכתב וז"ל טומטום ואנדרוגינוס נותנים עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בלובן כאיש ובאודם כאשה וטומאתן בספק לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים ואין חייבין עליהם על טומאת מקדש וקדשיו ראה לובן ואודם כאחד שורפין עליהם את התרומה ואת הקדשים אבל אין חייבין עליהם על ביאת מקדש וקדשיו שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו עד שיהי' הטומאה טומאת זכר ודאי או טומאת נקבה ודאית וכן הנוגע בלובן ואודם שלו

כאחת אינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו נגע הוא בעצמו בלובן ואודם שראה ה"ז חייב על ביאת מקדש ושם בהשגת הראב"ד כתב וז"ל אמר אברהם אולי טעה בלשון התוספתא וחילק בין אחרים שנגעו בלובן ואודם של טומטום והוא עצמו שנגע בשלו ואם נתכוון לכך טעה טעות גדולה שלא אמרה התוספתא אלא שנגע הטומטום באודם ולובן של זכר ונקבה ודאית חייב על ביאת מקדש שלא תאמר לא חייבה תורה שילוח אלא לזכר ודאי ולנקבה ודאית לכך הוצרך לומר שהוא חייב והנה עיין בכ"מ שם שכתב על דברי הראב"ד וז"ל ואין דברים אילו כדאי לכתוב שטעה טעות גדולה או קטנה שהרי אפשר לפרש התוספתא שנגע בשלו אבל אי קשיא הא קשיא מ"ש נגע הוא מנגע אחרים דכיון דבנגע אחרים אינם חייבין על ביאת מקדש משום דבעינן שתהא טומאת זכר ודאי או טומאת נקבה ודאית מאותו טעם בעצמו יש לפטור בשנגע הוא בעצמו גם כן ויש לדחוק ולפרש לשון רבינו כפירוש הראב"ד דבנגעו טומטום ואנדרוגינס בשל אחרים מיירי אלא שלשון רבינו קשה ע"ש:

ונ"ל לבאר שיטת הרמב"ם כן ומתחלה נחקור בהא דממעטינן בש"ס מזכר זכר ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס אי הא דגלתה תורה זכר ודאי הכונה בין בראיה היינו שאין טומטום מטמא בראיה או הכונה הוי דוקא על הלובן ואודם שאין הלובן והאודם שלו מטמאין לענין ביאת מקדש ושיטת הרמב"ם הוה דהש"ס גופא ספוקי מספקא לי' בזה היינו אי המיעוט בזכר הוי על הראיה היינו אם ראה לובן ואודם לא נטמא בכך לענין חיוב טומאת מקדש היינו שהתורה מיעטה ראיית טומטום ואנדרוגינס מהא דזכר ודאי שאינו מחויב על טומאת מקדש וזה דין דוקא על. הראיה אבל לא על הטומאה היינו שהלובן ואודם שלו טמאין ומטמאין אחרים אפילו לענין חיוב טומאת מקדש וה"ה אם נגע הוא עצמו בשלו או בשל אחרים חייב על טומאת מקדש דהא דממעטינן מזכר לא הוי אלא דוקא על ראיתו של טומטום ואנדרוגינוס שאין ראיתו ראיה להתחייב עליהם על ביאת מקדש או דילמא דהמעוט הוי דוקא על הטומאה שאין הלובן ואודם שלו מטמאין אבל הוא עצמו הטומטום ואנדרוגינוס הרואין שפיר נטמאו מחמת ראיה זו (וזה לא קשה לאחרים גורם טומאה הוא עצמו לא כ"ש משום די"ל שעיר המשתלח יוכיח כמבואר במ' נדה דף ל"ה ונ"ה ע"ש) וחייבין על ביאת מקדש משום שראו אבל זה ודאי דאין המעוט על שניהם בין על האדם הרואה ובין על הלובן ואודם וראיה לזה נ"ל מהא דמבואר בספרי פרשה נשא דמרבינן דחייבין בשילוח גם טומטום ואנדרוגינס מזכר ועד נקבה תשלחו אין לי אלא זכר ונקבה טומטום ואנדרוגינס מנין ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום ולכאורא קשה הא כאן במ' נדה ממעטינן טומטום ואנדרוגינס מביאת מקדש

וראיתי להגאון מלבי"ם בהתורה והמצוה שכתב שם לפרש דמיירי שנטמא הטומטום בשאר טומאות אבל לדעתי יש לעיין בזה דהא בנדה מרבינן זה מזכר מטומאת הפורשות מן הזכר ולא מן מחוץ למחנה תשלחום וע"כ נ"ל דהמעוט דזכר ודאי לא הוי אלא על חדא היינו או על הטומאה היינו הלובן ואודם או על האדם הרואה אלא דהש"ס ספוקי מספקינן בזה על מה קא ממעטינן אי בראיה אי על הטומאה ולכן מדוייק לשון הש"ס דאין חייבין על ביאת מקדש היינו שאין לחייבן אבל לא מותרין לגמרי היינו דהפטור הוא משום דאין לחייבן מספקא ונפק"מ אם ראה הטומטום ואנדרוגינס לובן ואודם וגם נגע אז חייב על ביאת מקדש וזהו דמרבינן בספרי מהא דמחוץ למחנה תשלחום והא דמבואר בתוספתא הובא בר"ש (בפ"ב) דזבים הוא עצמו שנגע בלובן ואודם ונכנס למקדש פטור היינו בלובן ואודם או שלו אחר שטבל ויטהר מראיתו או של טומטום ואנדרוגינס אחר דאז פטור דשמא הא דממעטינן מזכר זכר ודאי הכונה על הלובן והאודם שאינם מטמאין מגזירת הכתוב ולכן הוא עצמו שנגע בלובן ואודם פטור על ביאת מקדש והשתא אתי שפיר שיטת הרמב"ם דמחייב בנגע הוא עצמו בלובן ואודם שראה היינו שהיה ראיה ומגע ולכן ממנפ"ש טמא וה"ה נמי אם ראה לובן ואודם ולא נטהר מטומאתו ואח"כ נגע בלובן ואודם של אחר ג"כ חייב על ביאת מקדש וזהו שיטת הרמב"ם: ולכאורא יש לדייק מלשון רש"י דקאי גם כן בשיטת הרמב"ם ממה שפירש בגמרא גבי הא דטומטום ואנדרוגינס שראו לובן או אודם ונכנס למקדש דפטורים דפירש שם רש"י דילמא טהור ומייתי חולין בעזרה דאין זכר מטמא באודם ואין נקבה מטמאה בלובן ותמהו המפרשים דמשמע מפרש"י דהטעם דממעטינן הוי משום ספק והא אפילו בודאי כגון שראו לובן ואודם כאחת נמי אין חייבין על ביאת מקדש ויש לפרש דרש"י מיירי אפילו באופן שראה ואח"כ נגע ג"כ דאז אי לאו משום ספק דילמא אינו מטמא בלובן לחוד או באודם לחוד היה חייב שוב הגיע לידי חידושי חתם סופר על נדה וראיתי שכתב בקצרה על הרמב"ם כמו שפירשנו וחיליה מהא דאמרינן בפ"ב דשבועות דלא משכחת ליה טמא ששימש במיתה אלא בהפך בצינורא והקשה דהא משכחת בכהן שנגע בלובן ואודם של טומטום ואנדרוגינס דאינו משתלח ומשום שימש במקדש חייב דשימש בטומאה נפקא לן חילל חילל מתרומה כמבואר בסנהדרין (דף פ"ג) אלא ע"כ דלא הו"מ לשנויי הכא דא"כ תפשוט דקרא דמזכר עד נקבה אנוגע קאי ובאמת ספוקי מספקא לן ע"ש ולא הביא מהספרי שבארתי אולם על יסודו מהא דשבועות יש לעיין טובא דלפי דבריו עדיין תקשה קושית הש"ס אלא טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה על מחוסר כפורים דהא בסנהדרין (דף פ"ג) יליף הש"ס מקרא דמחוסר כיפורים הוי במיתה על שימושו

במקדש ובמנחות (דף כ"ז) מבואר דמחוסר כיפורים חייב כרת על ביאת מקדש א"כ לא יעלה ארוכה אי מוקמינן דמיירי שהכהן נגע בלובן ואודם של טומטום ואנדרוגינס דעדיין תקשה על מחוסר כיפורים ועיין במל"מ (פ"ג מהלכות ביאת מקדש) שכתב בהדיא דהש"ס בשבועות קאי על מחוסר כיפורים ג"כ וא"כ אין לבנות יסוד מסוגיא דשבועות אמנם בדברי הרמב"ם בענין מחוסר כיפורים נמצא מבוכה דבהלכות סנהדרין פרק י"ט מבואר מדבריו להדיא דמחוסר כיפורים ששמש חייב מיתה ע"ש דמנה מחוסר כיפורים בהדי הנך חייבי מיתה שיש בהם מעשה ולוקין עליהם ע"ש ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש כתב דמחוסר כיפורים פטור ממיתה ע"ש וכבר הקשה הראב"ד והכ"מ על הרמב"ם בזה וא"כ עדיין יש מקום לראיה זו ויש להאריך בענין זה טובא ואכ"מ:

יתברך כ"ג בכ"ט ואושר ינוב בשיבה טובה ויחזק ד' את כחותיו לתורה וכו' כנפשו הטהורה ונפש מוקירו ומכבדו כרום ערכו דש"ת יעקב יצחק בהרה"ג מהרי"ל הלוי:

סימן ז

אמע"כ הרב הגאון האמתי ע"ה פ"ה נר ישראל:

ותפארתו כקש"ת מהר"א ליב רובין שליט"א אב"ד ד"ק:

ווילקמיר:

אחד"ש כ"ג ושלום תורתו באהבה: תשובתו היקרה הגיעני והתענגתי מאד מדבריו: היקרים והנני להודיע להכ"ג מה שיש להעיר על:

דבריו. מה שכתב לתרץ הקושיא על הספרי דממעט קטן דאינו חייב על ביאת מקדש והקשה היראים הא לא גרע מכלים דחייב המכניס כלים למקדש כמבואר בעירובין ק"ד ובהרמב"ם פ"ג מהלכות ביאת מקדש (והיינו דהוא מפרש הספרי דממעט קטן היינו דהגדול המכניסו למקדש פטור) וע"ז כתב כ"ג דזהו עפ"י שיטת הרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש דאינו חייב על ביאת מקדש אלא טמא שנגע במת או בטמא מת או שנגע בכלים שנגעו במת אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגעו במת או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה וכו' הרי זה פטור על ביאת מקדש שדברים אלו הלכה מפי הקבלה משמע מדבריו אם נגע בכלים שנגעו במת אז כיון שאף בלא ההלכה של חרב הרי הוא כחלל הוא ראשון לטמא חייב על ביאת מקדש אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת וכו' כיון דבלא ההלכה היו טהורין שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ורק הטומאה הוי מפני ההלכה דחרב הרי הוא כחלל אינו חייב על ביאת מקדש ולפי זה אתי שפיר הספרי דהא דקטן

מטמא בש"ז הוא מהלכה דפשטות הכתוב איש ולא קטן ורק ההלכה הוא דקטן מטמא בש"ז כמבואר בנדה דף ל"ב וכיון שטומאתו הוא רק מהלכה שפיר מיעט הכתוב איש פרט לקטן שפטור המכניס אותו לבית המקדש עכ"ל הדכ"ג:

והנה מה שכתב כ"ג לדבר פשוט דהא דקטן מטמא בש"ז הוא מהלכה ואי לאו ההלכה לא היה מטמא בש"ז ומקורו מהא דנדה (דף ל"ב) דמקשינן בגמרא על הא דתניא דמרבינן מריבוי דאיש איש דאפילו קטן בן יום אחד מטמא בזיבה אלמא קרא כי קא מרבה אפילו בן יום אחד מהא דתניא גבי וכו' דדוקא בן ט' שנים ויום אחד מטמא וכו' ותרצו דחד קרא וחד הלכתא הי מינייהו קרא והי הלכתא ומשנינן בן ט' הוי הלכתא ע"ש אמנם בקרבן אהרן בפירושו לת"כ בפ' מצורע משמע דהלכתא לא בא ללמדנו דקטן בן ט' מטמא אלא דהלכתא אתא לאורויא לן מה למעט מקרא דאיש ע"ש דמשמע מדבריו דבלאו הלכתא ג"כ היינו יודעים דקטן בן ט' מטמא ואפילו פחות מבן ט' ע"ש שהאריך בזה (ועיין במל"מ בפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב שכתב שם וז"ל כתב רבינו ברישׁ מ' כלים דדוקא ש"ז דגדול מטמא וכו' ומדכתיב איש נפקא ע"כ ואע"ג דבפרק בנות כותים אמרינן דהלכתא גמירי לה ואדרבה ממשמעות דקרא דכתיב ואיש הוה אמינא אפילו קטן בן יום אחד דומיא דואשה דכתיב גבי נדה דמרבינן מינה אפילו תינוקת בת יום אחד וי"ל דלעולם מאיש ממעטינן קטן אלא דאתא הלכתא לומר דהאי איש לאו שיהא בן י"ג שנה אלא אפילו בן ט' כיון שביאתו ביאה נקרא איש במקום הזה וכו' ע"ש]: ועוד מדברי גדולי האחרונים משמע דמפרשים דע"כ הא דאמרינן בפרק בנות כותים דקטן בן ט' מטמא דהלכתא גמירי לה ופחות מבן ט' אינו מטמא דממעטינן מאיש איש זהו דוקא דאין הש"ז של קטן פחות מבן ט' מטמא אבל קטן עצמו הרואה טמא משום בעל קרי ולא ממעטינן קטן פחות מבן ט' כלל מטומאת ראיה אלא דאין הש"ז של קטן מטמא להנגע בה אבל הקטן ודאי נטמא מראיה עיין בשו"ת שבות יעקב (בחיאו"ח סימן כ"ב) שכתב שם בן הגאון שער אפרים מירושלים לתרץ כן הקושיא שהקשה השבות יעקב בחק יעקב באו"ח הלכות פסח (בסימן תנ"ז) על המגן אברהם שכתב שם בס"ק ז' על מה שכתב בהגהה בשם מהרי"ו דאם יש שם כהן קטן שלא ראה קרי וכן גדול שטבל לקריו מותר לאפות החלה בשבילו וכתב המ"א על כהן קטן פחות מבן ט' שנים פירש דאמרינן מסתמא לא ראה קרי אבל אי ידעינן דראה קרי אפילו הוא בן יום אחד טמא לקריו ע"ש וע"ז כתב החק יעקב דבאמת מלשון מהרי"ל שהובא בב"י הבין לפום ריהטא כן אכן מסוגיא דפרק בנות כותים משמע להדיא דקטן פחות מבן ט' אינו מטמא ע"ש בחק יעקב ובאמת קשה מאד לומר על רבינו המג"א דנעלם ממנו סוגיא מפורשת בנדה ושפיר כתב

הגאון הנ"ל לחלק דהא דממעטינן שם בנדה דאין פחות מבן ט' מטמא היינו הש"ז של פחות מבן ט' אינו מטמא אבל הקטן הרואה שפיר נטמא ע"ש בשו"ת שבות יעקב הנ"ל שכתב שם וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ז מהלכות תרומות דין ט' שכתב לפיכך כהן קטן שלא ראה קרי עדיין אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה שחזקתן שלא יצא טומאה עדיין עליהם עכ"ל משמע הא ידעינן בודאי שיצא קרי ממנו טמא וזה כמו שכתב המ"א ע"ש שהעיר ג"כ מהא דפ"ה מהלכות אבות הטומאה ע"ש והנה הגאון בעל שבות יעקב הביא ראיה דגם קטן הרואה ג"כ טהור מהא דנדה דף מ"ג דאמרינן חומר בש"ז מבשרץ וחומר בשרץ מבש"ז חומר בשרץ מבש"ז שהשרץ אין חלוקה טומאתו משא"כ בש"ז (ופרש"י דשרץ קטן מטמא כמו גדול משא"כ בש"ז דקטן פחות מבן וכו' ושם בגמרא אמרינן מאי לאו לנוגע לא לרואה ע"ש) הרי להדיא דברואה יש חילוק בין פחות מבן ט' לבן ט' עכ"ל השבות יעקב:

אמנם באמת אין מכאן שום סתירה על הגאון הנ"ל ומדברי הגמ' הנ"ל אין שום ראי' דקטן פחות מבן ט' אינו מטמא אפילו בראי' דהגמ' אתי להקשות על רב חנילאי משום ר' אלעזר בר"ש שכבת זרע לרואה במשהו לנוגע בכעדשה וע"ז מקשינן שם בגמרא ת"ש חומר בשכבת זרע מבשרץ וחומר בשרץ מבשכבת זרע שהשרץ אין חלוקה טומאתו משא"כ בשכבת זרע חומר בשכבת זרע מבשרץ שהשכבת זרע מטמא בכל שהוא מה שאין כן בשרץ מאי לאו לנוגע (פירש וקשה על ר"א דאמר לנוגע בכעדשה ע"ש) ומשנינן לא לרואה ומזה דייק השבות יעקב דקטן פחות מבן ט' אינו מטמא אפילו ברואה אבל אין דיוק די"ל דהגמרא ע"כ בנוגע מיירי כמו שרצה הש"ס לומר בתחלה אלא דכדי שלא תקשה על ר"א מוקי הגמרא דמיירי ברואה וכיון דכל עיקר הקושיא על ר"א הוא מסיפא חומר בשכבת זרע מבשרץ שהשכבת זרע מטמא בכל שהוא מה שאין כן בשרץ וע"ז משני הגמרא דמיירי ברואה אבל רישא דברייתא דחומר בשרץ מבשכבת זרע שפיר מצי מיירי בנוגע ואין מכאן שום ראי' דגם בראיה קטן פחות מבן ט' אינו מטמא אבל יש להביא ראי' ברורה דברואה גם פחות מבן ט' מטמא מהא דמבואר בתוספתא דפרה פרק ב' (ועיין פרה פ"ג מ"ב זבחים קי"א סוכה כ"א) דמביאין נשים מעוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם עד שיהיו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי ע"ש משמע הא אם ראו קרי טמאין אפילו פחות מבן ט' שוב ראיתי בספר ברכי יוסף שהאריך הרבה בענין זה והביא דברי השבות יעקב והביא מהא דאמרינן (בנדה ל"ה) בעי ר"ל ראיה ראשונה של זב קטן מהו שתטמא במגע משמע דהקטן עצמו מטמא דאי לאו הכי למה נקט ר"ל בעייתו על הש"ז מהו שיטמא במגע תיבעי לר"ל ברואה קמא דזב

קטן לענין טומאת גופו ע"ש והביא שם ראי' השבות יעקב מהא דנדה וכתב דהחק יוסף דחה ראי' זו והאריך ע"ש והבר"י הביא ג"כ הא דמגדלות את בניהם וכו' ודחה דאין בזה מכאן ראי' דענין שלם נקט ע"ש אמנם ראיתי בחידושי הרשב"א בסוכה שם (דף כ"א) דמבואר להדיא דאם ראו אפילו פחות מבן ט' ג"כ טמאין וע"כ כמו שכתבו האחרונים דהא דממעטינן פחות מבן ט' דוקא דאין הש"ז שלו טמא אבל הקטן עצמו מטמא וע"כ זה לאו מהלכתא קאתינן עלה וזה ידעינן מקרא דמהלכתא לא מרבינן אלא בן ט' והיינו ע"כ על הש"ז קאי:

והשתא נפן לדברי כ"ג שכתב לפרש הספרי דלכן ממעט המכניס קטן מכרת היינו משום דקטן בעל קרי דמטמא ידעינן מהלכתא ועל טומאה דילפינן מהלכה לא מחייב על ביאת מקדש אבל לפי זה דהא דקטן מטמא בקרי אפילו הוא פחות מבן ט' ממילא דזה לא ידעינן מהלכה א"כ אין לקיים לדברי הדר"ג:

עוד כתב הדר"ג לתרץ קושית המל"מ על הרמב"ם שכתב ויראה שאין חייבין אלא על כלי שהוא ראשון לטומאה וכו' ועל זה הקשה המל"מ מהא דאמרינן בת"כ על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים ומיירי באוכל נבלת העוף דאינו אלא ראשון לטומאה ע"ש ועל זה כתב כ"ג לתרץ דמה שכתב הרמב"ם דאינו חייב אלא על כלי שהוא ראשון לטומאה זהו דוקא בכלי שהוא ראשון לטומאה מהלכה דחרב הרי הוא כחלל ובלא ההלכה הוי שני לטומאה אז פטור על ביאת מקדש אבל כלי שהוא ראשון לטומאה בלא ההלכה דחרב הרי הוא כחלל אז גם לשיטת הרמב"ם חייבין גם על כלי שהוא ראשון לטומאה וא"ש קושית המל"מ מהא דעל רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים כיון דשם הוי ראשון לטומאה בלא ההלכה והנה אף כי זה תרוץ נכון על קושית המל"מ אבל לכאורה קשה להעמיס כ"ז בלשון הרמב"ם כאשר הרגיש הדר"ג בעצמו במכתבו, דלפי דבריו ע"כ החידוש בלשון הרמב"ם שכתב בלשון יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה וכו' הוא משום דהוי אמינא דמכניס חמור מבא כמו דמצינו דבמכניס לא בעינן דרך ביאה כמו גבי בא ואלו מלשון הרמב"ם משמע דכל עיקר הדבר דאינו חייב אלא בבגדים שהן אב הטומאה זהו עצם חידושו ולפי הדר"ג זה אינו חידוש דגם באדם הוי דינא הכי אולם שבתי וראיתי דלכאורה מדברי הרמב"ם גופא עלינו לפרש כמו הדר"ג דז"ל הרמב"ם ויראה לי שאינו לוקה על בגדים שהן אב הטומאה כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת שהן אב הטומאה כמו שיתבאר אבל בגד שהוא ראשון לטומאה אין חייבין הרי דהרמב"ם קרי לבגד שנגע בטמא מת שהטמא מת הוא אב הטומאה והנוגע בו הוא ראשון לטומאה א"כ הבגדים הן ראשון לטומאה והיאך קרי

להו הרמב"ם אב הטומאה וע"כ מפני הלכה דחרב הרי הוא כחלל דהרמב"ם לשיטתו שכתב דהא דחרב הרי הוא כחלל לאו דוקא חרב אלא ה"ה דכל הכלים הרי הם כחלל, וא"כ ע"כ הא דכתב הרמב"ם אח"כ אבל בגד שהוא ראשון לטומאה אין חייבין עליו על ביאת מקדש מיירי ג"כ שהוא ראשון לטומאה מפני ההלכה ודברי הדר"ג כנים בלשון הרמב"ם. עוד כתב כ"ג לתרץ קושית התוס' (בערכין דף ג') שהקשו למה לן קרא למיפטר קטן מכרת הא לא מצינו קטן נענש ע"ש וכתב לתרץ ומקודם תרץ קושית התוס' במנחות (דף נ"ח) גבי פלוגתא אם הקטיר שאור ודבש פחות מכזית אי יש הקטרה בפחות מכזית או לא והקשו התוס' הא במעלה פחות מכזית בחוץ אינו חייב עד שיקטיר כזית ע"ש וכתב לתרץ וז"ל ואפשר לומר דהנה מצינו שעורים גבי אכילת איסור וגבי טומאה ובכל זה מצינו חילוק דאיברים מטמאים גם בפחות מכשיעור וגבי אכילת איסור גם איברים בעי שיעור כזית לבד בבריה דגזרת הכתוב והחילוק פשוט דבענין השיעור דבעינן גבי טומאה הוא מפני שלטמאות בעינן שיהא בדבר המטמא שיעור חשוב ובלא שיעור חשוב אינו מטמא ולהכי איברים דהן חשובין מטמאין גם בפחות מכזית אבל גבי אכילת איסור מלבד שאינו חייב עד שיאכל שיעור חשוב כמו גבי שבת וכדומה שאינו חייב עד שיעשה פעולה פעולה חשובה, אבל עוד טעם יש בדבר כיון שהתורה חייבה את האדם רק על אכילה ולא מיקרי אכילה פחות מכזית וזה גם אבר לא הוי אכילה להכי בעינן גם באבר שיעור כזית והנה הפלוגתא אי יש הקטרה פחות מכזית הוא רק אם מיקרי הקטרה אם הוא כמו אכילה דלא הוי פחות מכזית או דהוי הקטרה גם בפחות מכזית אבל זה ודאי דלא הוי פעולה חשובה לכן בחוץ המעלה פטור אבל גבי המעלה שאור ודבש לגבי מזבח אפשר דאיסורי מקדש דחמורים כמו אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וכדומה לא באת ההלכה דאינו מתחייב עד שיעבור בשיעור חשוב רק בכל מה שעבר חייב ולכן למאן דאית לי' יש הקטרה פחות מכזית מחייב ולמאן דפטור גם הוא אית לי' דבמקדש לא בעינן שיעור חשוב רק סובר אין הקטרה פחות מכזית ולא הוי הקטרה והנה הא דקטן פטור הוא ג"כ מהשעורים ולכן הו"א דקטן טמא שבא למקדש ובמקדש לא בעינן שיעורין יהא חייב לכן שפיר בעינן מיעוט דלפטור והנה זהו חידוש גדול לומר דבמקדש לא בעינן שיעורין ויש לעיין בזה הרבה מכמה דוכתי וגם מעכ"ג כתב שלא עיין בזה אולם במה שכתב לתרץ קושית התוס' בערכין הנ"ל דאי לאו קרא הוי אמינא דגם קטן חייב על איסור טומאת מקדש יש לעיין טובא מהא דמבואר ביבמות (ל"ג) גבי זר ששימש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה דאתי בהדי הדדי כגון דאייתי שתי שערות ואיטמא לי' דהוי לי' בעל מום וטומאה בהדי הדדי אי נמי שחתך אצבעו בסכין טמאה

וכו' הרי מבואר להדיא דקטן קודם שהביא שתי שערות פטור גם על איסורי מקדש דהא בעל מום וטמא הוא מאיסורי מקדש ואפ"ה קודם שהביא שתי שערות פטור ממילא דאין לתרץ קושית התוס' בערכין כנ"ל (ועיין בפירה"מ להרמב"ם בפ"ק דטהרות) מה שכתב שם לענין אברים ובתויו"ט שם מה שכתב לתמוה עליו וצ"ע:

והנה מדי עברי בהאי ענינא אמרתי לרשום מה שעלה בדעתי על דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש שכתב וז"ל וכן טמא שהכניס ידיו למקדש מכין אותו מכות מרדות והקשה מהא דאמרינן בזבחים ל"ב דאמר עולא אמר ר"ל טמא שהכניס ידו למקדש לוקה ואמרינן התם עשה שיש בה כרת הוא ועיין בכ"מ שם מה שכתב בזה ונראה להעיר עפ"י מה שכתבו התוס' (בשבועות דף י"ז) גבי תלה עצמו באויר עזרה וכתבו התוס' וז"ל אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לאו כעזרה דמי והקשו על גרסא זו מהא דאמרינן בזבחים טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה מבואר דאויר עזרה נתקדש ע"ש בתוס' מה שכתבו שם עוד להקשות על גרסת הספרים אבל לא כתבו לתרץ גירסת הספרים (ועיין עוד בריטב"א שם) מבואר מדברי התוס' דאי ס"ל דאויר עזרה לאו כעזרה אין לחייב בטמא שהכניס ידו לפנים והנה הרמב"ם (בפי"א מהלכות שגגות) העתיק גירסת הספרים וכתב וז"ל וכן תלה עצמו באויר עזרה הדבר ספק אי אויר עזרה כעזרה או לאו כעזרה מבואר דהרמב"ם מספקא לי' אי אויר עזרה כעזרה דמי או לאו כעזרה דמי ולכן שפיר פסק הרמב"ם גבי טמא שהכניס ידו לפנים דאינו חייב מדאורייתא אלא מכין אותו מכות מרדות והנה בעיקר דברי הרמב"ם שכתב כגרסת הספרים אי אויר עזרה כעזרה דמי או לא עיין במל"מ כאן בפי"א מהלכות שגגות) מה שהרבה להקשות על הרמב"ם בזה וגם קשה על הרמב"ם קושית התוס' בשבועות שם אמנם לפי מה שבארתי במ"א (עיין לעיל סימן ב') שיטת הרמב"ם וגירסת הספרים דלא תקשי כל הנך קושיות דמה שכתב הרמב"ם והספרים דהדבר ספק אי אויר עזרה כעזרה דמי או לאו כעזרה היינו דוקא למעלה מן מחיצות העזרה אם תלה עצמו הטמא למעלה ממקום המחיצות במקום שעזרה לא היתה מקורה (עיין בתוי"ט במ' מדות ובמ' אבות דלא כיבו הגשמים את עצי המערכה) אבל באויר שבתוך המחיצות בזה לכו"ע אויר עזרה כעזרה וממילא אין להקשות מטמא שהכניס ידו לפנים דשם מיירי בתוך המחיצות אין לומר על הרמב"ם שפסק דטמא שהכניס ידו לפנים כדברינו:

ומדי עמדי בענין זה אמרתי לתרץ קושית הגבורת ארי ביומא (דף ל"א) דהא דבעי שם בגמרא אי ביאה במקצת שמה ביאה או לא שמה ביאה (ופירש רש"י לענין טבילה על הא דתנן במתני' דלעיל אין אדם טהור נכנס לעזרה לעבודה עד שיטבול ועל זה בעי הש"ס

אי ביאה במקצת שמה ביאה לענין טבילה זו היינו אם בא להכניס אחד מאיבריו לעזרה אם צריך טבילה או לא ועל זה הקשה הגבורת ארי שם מאי קבעי הגמרא אי ס"ל כמד"א בזבחים (ל"ב) דביאה במקצת שמה ביאה וחייב כרת ממילא בין לר"י דאמר סרך טומאה היא ובין לב"ז דיליף מק"ו מה המשנה ממקום שאין חייב כרת למקום שחייב כרת גם כאן נמי שמה ביאה וחייב טבילה אם בא להכניס אפילו אחד מאיבריו ואי למד"א התם בזבחים דביאה במקצת לא שמה ביאה ולא מחייב כרת על ביאת מקצת כמו כן גם כאן אינו צריך טבילה כיון דליכא כרת ולא מבעיא לר"י לא צריך טבילה אלא גם לב"ז נמי אינו צריך טבילה דלא תקנו טבילה זו אלא במקום חיוב כרת אבל במקום דליכא כרת לא כמו דלא בעינן טבילה על מחנה לויה אף דאיכא איסור דאורייתא לכנס כמו כן על ביאת מקצת כיון דליכא כרת אינו צריך טבילה ע"ש בג"א שנשאר בצ"ע בזה ונ"ל לומר דהנה בזבחים מבואר דכל עיקר הא דילפינן דביאה במקצת שמה ביאה משום דכתיב בכל קדש לא תגע וכו' מקיש ביאה לנגיעה מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה וא"כ י"ל דהא דילפינן דביאה במקצת שמה ביאה זהו דוקא בטמא שנכנס למקדש דכל עיקר ההיקש גבי טומאה הוי אבל בזר שנכנס למקדש בזה י"ל דלא מחייב אלא דוקא על ביאת כולו אבל על ביאת מקצת לא וראי' לזה נ"ל מדברי התוס' בשבועות (דף י"ז) בתוס' ד"ה אפילו שכתבו שם גבי הנכנס לבית המנוגע דאפילו לעולא דאמר בזבחים ביאה במקצת שמה ביאה דוקא גבי מקדש כדמפרש התם דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה דלא מצינו שהקיש הכתוב וכו' ע"ש כמו כן נ"ל לחדש דזה הוי דוקא גבי טמא אבל בשאר האסורין לכנס למקדש ביאה במקצת לא שמה ביאה והנה בהא דתנן דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול יש לחקור במהות חיוב טבילה זו אם רבנן גזרו על האדם טומאה דרבנן וממילא צריך טבילה או דילמא רבנן לא גזרו על האדם טומאה כלל אלא שחייבו אותו בטבילה מדבריהם וכמו דאמרינן בגמרא לר"י הטעם כדי שיזכיר טומאה ישנה שבידו ויפריש ע"ש בפירש"י שכתב סרך טבילה היא כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאים ונתת ללבו אם יש טומאה ישנה עליו ושכחה ויפריש מלבוא לעזרה ע"ש אין הטעם של טבילה זו כדי לטהר אלא כדי שיזכר טומאה ישנה ולא יבא לעזרה עד שיטהר בהזאה וזה פירש סרך טומאה היא זו אבל לא תקנו טבילה לטהר את האדם מטומאתו א"כ יש לומר לפי זה דכל עיקר בעיית הש"ס כאן אי ביאה במקצת שמה ביאה או לא אין כוונת הש"ס על עיקר הדין דביאה במקצת דזה שפיר באמת יש ללמד מהא דזבחים כמו שהקשה הגב"א אמנם בעיית הגמ' הוי

איך תקנו רבנן טבילה זו אם גזרו על האדם טומאה מדבריהם וממילא טעון טבילה וכיון שיש על האדם טומאה דרבנן ממילא ביאה במקצת שמה ביאה אבל אי אמרינן ביאה במקצת לא שמה ביאה אז י"ל דכל עיקר טבילה זו אינו משום שגזרו על האדם טומאה מדרבנן אלא שחייבו אותו בטבילה מדרבנן אבל אין עליו טומאה כלל א"כ עיקר בעיית הש"ס הוי במהות טבילה זו והא דבעיא לה בלשון זה אי ביאה במקצת שמה ביאה או לא זהו לאו דוקא כ"ז י"ל אף שאינני קובע בזה מסמרות והנני אומר שלום וברכה להדר"ג ויתברך כ"ג בכ"ט ואושר וינוב בשיבה טובה כנפשו הטהורה וכנפש דוש"ת מוקירו כרום ערכו יעקב יצחק באאמו"ר הרה"ג מוהר"י ליב הלוי זצ"ל:

סימן ח

ענין שבם אחד אקרי קהל וענין ירושלים נתחלקה:

לשבטים ובענין קרבן ציבור. גרסינן במ' פסחים (דף פ) ר"ש אומר אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן מאי טעמא דרבי שמעון קסבר שבט אחד איקרי קהל רבי יהודה אומר אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין יעשו בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק רבי יהודה סבר שבט אחד איקרי קהל וכו':

והנה ראיתי להמ"א (בסימן ריי"ח באו"ח) שהקשה בהא דפסק השו"ע דאין מברכין ברכת הנסים אלא על נס שנעשה לכל ישראל או רובן אבל לנס שנעשה לקצת השבטים אין מברכין דהא בירושלמי במ' ברכות בפרק הרואה אמרינן דלמד"א שבט אחד איקרי קהל חייבין לברך אפילו על נס של שבט אחד ופלוגתא דר"מ ור"ש ור"י במ' הוריות וכיון דאנן קיי"ל כר"י ור"ש נגד ר"מ וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מהלכות שגגות וא"כ קשה למה פסק השו"ע וכן הר"י דאין חייבין לברך אלא על נס של כל ישראל או רובו וכן קשה למה גבי פסח ג"כ פסק דהולכין אחר רוב הנכנסין לעזרה ע"ש בפ"ז מה' ק"פ ולא פסק הא דר"י ור"ש דאפילו שבט אחד טמא יעשו בטומאה (והמג"א מתחלה כתב בשם הל"ח דהאי כללא דר"מ ור"י הלכה כר"י ליתא אלא בדברים הנוהגין בזמן הזה ושוב דחה מדברי התוס' ב"מ זבחים דף ה' דמשמע דשייך בכ"מ וכן משמע בכמה דוכתי דהאי כללא שייך בכ"מ):

והנה ראיתי להגאון בישועות יעקב (בסימן ריי"ח) על המג"א דמניין לו דהרמב"ם פסק כר"י ור"ש אדרבה כתב בהדיא בפי"ג מהלכות שגגות שם וז"ל בין שעשו רוב ישראל והן מעוט השבטים ובין שעשו מעוט ישראל והן רוב השבטים וכו' וכתב הכ"מ דהרמב"ם

פסק כרשב"א דס"ל כן דלא מחייבי שאר שבטים אלא אם כן העושין הם רוב ישראל או רוב השבטים וכו' ועוד כ' שם לתרץ קוש' הב"ח והמג"א למה אין אנו מברכין על נס של שבט אחד עפ"י הא דאמרינן במ' ברכות אין קורין אבות אלא לשלשה וקאמר שם הש"ס משום דלא ידעי' אי מראובן קאתינן או משמעון ולפ"ז אי' אפשר לומר ברוך שעשה לאבותינו נסים במקום הזה הרי לא ידעינן אם הנס שנעשה לשבט זה היו אבותיו או לא ואף בכהנים ולוים כתבו האחרונים בתשובותיהם דכהני ספק הם אלא דבמה שהם מוחזקין אמרינן גדולה חזקה אבל בזה למה יברך ברכה זו כיון שאנו מסופקין אם נעשה נס לאבותיו ע"ש להגאון הנ"ל והנה במה שתמה על המג"א דהרמב"ם לא פסק כר"י ור"ש עיין בלח"מ שכתב להדיא עפ"י פירוש המשנה להרמב"ם דפסק כר"י ור"ש ע"ש וגם בעיקר דבריו מה שכתב לתרץ קושית המג"א נ"ל שיש לפקפק עליו הרבה דמבואר מד' דאפילו אי אמרינן שבט א' איקרי קהל ועל נס של שבט אחד ג"כ חייבין לברך אינו חייב לברך אלא דוקא בן אותו השבט אבל שאר כל ישראל לא מחייבי לברוכי ולפי דעתי זה אינו אלא אי אמרינן דשבט אחד איקרי קהל אז חייבין כל ישראל לברך כמו דאמרינן בהוריות דלמ"ד שבט אחד איקרי קהל וחטא שבט אחד גורר שאר כל השבטים עמו כמבואר אליבא דר"י והיינו משום דאי אמרינן שבט אחד איקרי קהל הוי כמו כלל ישראל וכמו כן נמי לענין ברכת הנסים ג"כ על נס של שבט אחד מחייבי שאר כל ישראל נמי לברוכי וכן ראיתי להגאון בעל ס' חרדים בפירוש על הירושלמי שם במ' ברכות שכ' שם לפרש הירושלמי כן דבעית הירושלמי מהו שיברך על נס של שבטים היינו אם כל ישראל חייבין לברך על נס של שבט אחד ע"ש והנה ראיתי בלח"מ שכתב דאפילו לר"י לא אמרינן דשבט אחד גריר שאר כל השבטים אלא בדאיכא באותו השבט רוב הקהל ואז מרבינן מקרא גרירה אבל באין באותו השבט רוב ישראל לא ע"ש מה שהוכיח שם ויש לעיין בזה מהא דאיתא בגמרא בהוריות (דף ו) בברייתא מה הן מביאין פר ומוקי לה כשחטא שבט אחד ומביא פר אחד לחוד ומקשינן בגמרא ותסברא מני אילימא ר' יהודה שאר שבטים מייתי ואם כדברי הלח"מ מאי קושיא דילמא לעולם מיירי בשבט אחד ור' יהודה היא ומיירי כגון דליכא באותו השבט רוב קהל ולכך לא מייתי שאר שבטים בהדייהו אלא משמע דלר"י אפילו באין באותו השבט רוב קהל נמי גורר שאר כל השבטים וצ"ע בזה והנה כדי לתרץ שיטת הרמב"ם נקדים תחלה לבאר פלוגתא דר"י ור"ש במ' הוריות שם דר"י סבר דאפילו אותן שלא חטאו מביאין ע"י החוטאין ור"ש לית גרירה ע"ש וכדי להבין באיזה סברה פליגי נ"ל לחקור בהא דשבט אחד איקרי קהל אי פירושו דהתורה חדשה דשבט אחד איקרי קהל והוי כמו כל עדת ישראל והיינו כמו

דקיי"ל בכל דוכתי רובו ככולו כמו כן גלתה לן תורה בכל הנך קראי דילפינן דשבט אחד איקרי קהל דשבט אחד הוי נמי כמו כל עדת ישראל היינו במקום דבעינן שם כלל ישראל סגי נמי בשבט משום דשבט נידון ג"כ כמו כלל ישראל או דילמא התורה לא חדשה לנו דהא דשבט אחד איקרי קהל אלא דוקא דשבט אחד שם קהל בפני עצמו עליו ויצאו מכלל יחידים ונדונים כמו ציבור בפני עצמן וכל שבט ושבט שם קהל בפני עצמו עליו ולכן חייבין כל שבט בפר העלם דבר של ציבור אבל לא הוי כמו כל עדת ישראל היינו דכל שבט ושבט אינם בכלל קהל בפני עצמן אלא שיצאו מכלל יחידים אבל לא דהוי כמו כלל ישראל,: ונ"ל לתלות חקירתינו בפלוגתא זו דר"י ור"ש דר"י סבר דאפילו בחטא שבט אחד כל ישראל חייבין להביא קרבן ואפילו אותן שלא חטאו מביאין ע"י החוטאין היינו משום דס"ל דהא דגלתא לו תורה דשבט אחד איקרי קהל היינו דשבט אחד הוא כמו כל ישראל ולכן הוי כמו חטאו כל קהל עדת ישראל וחייבין להביא כל י"ב שבטים ועיין בירושלמי פסחים בפרק כיצד צולין) דמבואר דר"י יליף הא דחטא שבט אחד דחייבין כל השבטים להביא קרבן מהא דונסלח לכל עדת בני ישראל היינו דסבר דשבט אחד הוי כל עדת בני ישראל ולכן סבר ר"י דהרבוי דקרא ד' קהלי אתא חד קהל לרבות דשבט אחד גורר שאר שבטים עמו לחייב כולם בקרבן ולכן מביאין כל י"ב שבטים י"ב פרים אבל ר"ש אף דסבר ג"כ דשבט אחד איקרי קהל אבל הוא סבר דהא דגלתה לן תורה דשבט אחד איקרי קהל היינו דשבט אחד שם קהל בפני עצמו עליו ויצא מכלל יחידים להיות נקראים קהל בפני עצמן אבל לא הוי כמו כל ישראל אלא דכי שבט ושבט קהל בפני עצמו הוה ולכן סבר די"ב שבטים שחטאו מביאין י"ב פרים וה"ה אם חטא שנים או שלשה מביאין שלשה היינו דכל שבט ושבט חייב להביא קרבן על חטאו אבל דוקא אותן שחטאו מביאין אבל אותן שלא חטאו פטורין משום דכל שבט קהל בפני עצמו הוא ואין שייכות השבט שלא חטא לשבט שחטא כיון דאין שבט אחד כמו כלל ישראל להיות נידון שחטא כלל עדת ישראל אמנם נ"ל דמה שביארנו פלוגתא דר"י ור"ש דפליגי אי שבט אחד הוי כמו כל ישראל או דהוי קהל בפני עצמו לאו אליבא דכו"ע הוי אלא דזה תלוי בהנך תנאי דפליגי אליבא דר"י ור"ש בהוריות (דף ג') דאיתא שם פר העלם דבר של ציבור ושעירי עכו"ם בתחילה גובין עליהם דברי ר"ש ר"י אומר מתרומת הלישכה הן באין (פירוש בתחילה גובין שגיזברין גובין מכל אחד מישראל מעות לקנות מהם פר ושעירי עכו"ם לצורך קרבן דברי ר"ש) ולכן להך תנא דתני פלוגתא דר"י ור"ש דר"י סבר דפר העלם דבר מתרומת הלשכה היא באה ור"ש סבר מתחלה הן גובין והיינו דר"י לטעמיה דסבר דפר העלם דבר הוי קרבן ציבור ומחייב כל

ישראל להביא ואפילו אותן שלא חטאו מביאין ע"י החוטאים וזה נחשב חטא של כל ישראל ולכן הוי קרבן ציבור כמו כל קרבנות הציבור דבאין מתרומת הלשכה אבל ר"ש לטעמיה דלא ס"ל הא דשבט אחד גורר שאר שבטים עמו וביארנו משום דר"ש ס"ל דלא הוי קרבן צבור כמו כל קרבנות צבור אלא דהתורה חדשה כאן חיוב קרבן על שבט אחד שחטא בהוראת ב"ד ולכן לא באה מתרומת הלשכה אלא בתחלה גובין אותן וא"ש אבל לאידך תנא דתנא התם פלוגתא דר"י ור"ש איפכא דר"ש סבר מתרומת הלשכה הן באין וכו' סבר בתחלה גובין אותם הרי דלר"י לא הוי פר העלם דבר של ציבור קרבן ציבור כמו שאר קרבנות הצבור ולכן אין באין מתרומת הלשכה ממילא ע"כ אין לפרש פלוגתא דר"י ור"ש כמו שפירשנו ולתלות חקירתינו הנ"ל בפלוגתא דר"י ור"ש מעתה ע"כ עלינו לומר דהא דמחייב ר"י שאר שבטים בחטא שבט אחד לאו משום דנחשב כחטא כל ישראל אלא גזה"כ בחטא שבט אחד דמחייבי שאר שבטים ג"כ מהא דארבעה קהלי כתיבי ע"ש בהוריות ומעתה כיון דהרמב"ם פסק בהלכות שקלים (פ"ד) דבתחלה הן גובין והיינו כאידך תנא דתנא איפכא דר"י סבר בתחלה גובין ור"ש סבר מתרומת הלשכה הן באין עיין בהוריות דף ג' ופסק הרמב"ם כר"י דר"י ור"ש הלכה כר"י (כמבואר בעירובין דף מ"ז ואפילו בדברים שאינם נוהגים בזמן הזה כמבואר בתוס' זבחים דף ה' ע"ש) וכיון דהרמב"ם פסק כמד"א דר"י סבר דבתחלה גובין עליהם מבואר שיטתו דאף דפסק כר"י דשבט אחד איקרי קהל היינו דהוי שם קהל על שבט אחד וגם שבט אחד לאו בכלל יחידים אלא הוי קהל בפני עצמו אבל לא כמו שרציתי מתחלה לומר דהא דשבט איקרי קהל היינו דהוי כמו כלל ישראל והיינו כמו דאמרינן בכה"ת דרובה ככולו ה"ה דחדשה לן תורה דשבט אחד הוי כמו כלל ישראל זה אינו אלא דגם על שבט אחד שם קהל עליו בפני עצמו לענין פר העלם דבר דוקא וכל שבט ושבט שם קהל עליו בפני עצמו ועיין בתוס' מנחות (דף צ"ב ע"ב) דכל שבט ושבט מתכפר בפר שלו היינו משום דאין כל הי"ב פרים קרבן אחד בעד כל קהל עדת ישראל אלא דכל שבט ושבט חשוב בפני עצמו ואפילו אם חטאו כל הי"ב שבטים חשיבי י"ב קרבנות:

והשתא א"ש הקושיות שהתחלנו בריש דברינו כיון דאנן קיי"ל דשבט אחד איקרי קהל כמו"כ היה לנו לפסוק דעל נס שבט אחד חייבין לברך ברכת הנסים ולא כן סתם לנו רבינו יונה ושו"ע או"ח סימן רי"ח דאין מברכין אלא על נס של כל ישראל או רובו ולא הביאו דגם על נס של שבט אחד חייבין לברוכי ולפי מה שבארנו א"ש דאף דאנן קיי"ל דשבט אחד איקרי קהל היינו דוקא לענין פר העלם דבר דמחייב כל שבט ושבט וכן דכל שבט ושבט גורר שאר שבטים עמו לחייב אפילו אותן שלא חטאו להביא עם החוטאים

והיינו דהתורה חדשה לנו דגם שבט אחד שם קהל עליו לענין זה וגם חדשה לנו תורה דגורר גם שאר שבטים עמו אבל לא כמו שבארנו לאידך מד"א דתנא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י סבר דמתרומת הלשכה הן באין ור"ש סבר בתחלה גובין עליהם דשבט אחד הוי כמו כלל ישראל וכמו דאמרינן בכל התורה כולה רובה ככולו כמו גדר זה הוי נמי הא דשבט אחד איקרי קהל דנחשב כמו כל ישראל משום דכן חדשה לנו תורה בזה דשבט אחד איקרי קהל מעתה א"ש דיש לומר דהירושלמי בברכות קאי אליבא דהך תנא דתנא דר"י סבר מתרומת הלשכה הן באין ולענין ברכת הנסים לא סגי לן אלא דוקא בנס של כל ישראל או רובו ולהך תנא שפיר הוי גם שבט אחד כמו רוב ישראל דשבט אחד נחשב כמו כלל ישראל כיון דשבט אחד איקרי קהל אבל הרמב"ם דפסק כאידך ברייתא דר"י סבר בתחלה הן גובין וכמו שבארנו והא דשבט אחד איקרי קהל זהו חידוש שחדשה תורה לחייב בפר העלם דבר ועיקר החידוש הוי דנפקי מכלל יחידים לכן משום הא לחוד לא סגי לן לברך על נס של שבט אחד דמשום דנפקי מכלל יחידים לחוד לא הוי כמו כלל ישראל או רובו ושפיר לא מברכין על נס של שבט אחד אפילו למאן דאמר שבט אחד איקרי קהל וכן ג"כ א"ש הא דלא הביא הרמב"ם הא דשבט אחד איקרי קהל לענין פסח הבא בטומאה דמבואר בפסחים (דף פ) דלמאן דאמר שבט אחד איקרי קהל ונטמא שבט אחד יעשו בטומאה דשם ג"כ הוי דוקא להך תנא דתנא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י סבר דמתרומת הלשכה הן באין וכמו שביארנו דפלוגתא דר"י ור' שמעון הוי אי שבט אחד נחשב צבור כללי כמו כלל ישראל לר"י ולר"ש צבור פרטי היינו דכלל ישראל נתחלקו לי"ב חלקים וכל חלק וחלק חשוב ג"כ צבור וממילא לענין פסח כיון דלר"י הוי כמו רוב ישראל טמאין יעשו כולם בטומאה ולר"ש הוי כמו צבור חשוב ולכן גבי טמאה ג"כ יעשו הטמאין לעצמן והטהורין יעשו לעצמן כיון דלהך תנא עיקר פלוגתא דר"י ור"ש הוי בפירוש הא דשבט אחד איקרי קהל דלר"י פירושו שהוא כמו כלל ישראל ולר"ש כמו חלק חשוב ונחשב ג"כ צבור בפני עצמו אבל לאידך מד"א דתנא פלוגתא דר"י ור"ש איפכא דר"י סבר מתחלה הן גובין ור"ש סבר וכו' אין דנין כלל בפירוש שבט אחד איקרי קהל אלא דכל עצם מחלוקתן הוא דר"י סבר דהתורה חדשה לחייב אפילו אותן שלא חטאו בקרבן עם החוטאין מגזה"כ ור"ש פליג על זה והיינו דחדוש התורה לענין פר העלם דבר של צבור להתחייב אפילו אותן שלא חטאו ביחד עם החוטאים ממילא דכל זה לא שייך לענין פסח כיון דשם ליכא גזה"כ ולכן לא הביא הרמב"ם הא דשבט אחד לענין פסח:

והנה בענין זה ראיתי בלח"מ שהקשה על הרמב"ם שהביא ראי' דשבט אחד איקרי קהל מהא דויעמד יהושפט בקהל יהודא וירושלים וכו' והקשה הל"מ הא הגמרא מייתי ראי' ודחה ודילמא שאני ירושלים דהוי נמי בנימין והביאו מקרא אחרת ע"ש ומדוע תפס הרמב"ם פסוק הנדחה בגמרא ע"ש בלח"מ שכתב ואולי מפני שזו יותר פשוטה ובאמת לפי מה שפרשו שם בתוס' הרא"ש דהא דקאמרינן שם בגמרא ודילמא שאני ירושלים משום דהוי נמי בנימין היינו לפי מה דמבואר בזבחים נ"ד וביומא דירושלים היה בחלקו של בנימין והיינו דירושלים נתחלקה לשבטים ועיין בש"ס שם דהיינו ליהודה ובנימין כמו דס"ל לר"י שם ביומא ושפיר מדחה הגמרא שאני ירושלים דהוי נמי בנימין משום דכאן אליבא דר"י קאי ור"י סבר דירושלים נתחלקה לשבטים אמנם הרמב"ם דפסק דירושלים לא נתחלקה לשבטים דפסק דאין ירושלים מביאה עגלה ערופה ואינה מטמאה בנגעים וא"כ לא היה אלא שבט יהודה שפיר הביא הקרא דויעמוד יהושפט דאין לדחות כנ"ל כיון דלא נתחלקה לשבטים ושוב ראיתי בספר כתר המלך שהעיר כן על הרמב"ם אמנם עדיין יש לעיין בשיטת הרמב"ם היאך פסק בהא דירושלים אי נתחלקה לשבטים או לא דהא בפ"ב מהלכות בית הבחירה הביא דמזבח לא היה לו יסוד באותו קרן והיינו כמו שהביא שם הכ"מ הא דאמרינן בגמרא מ"ט אמר ר' אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף ע"ש בפירש"י שפירש דהיינו בחלקו של בנימין והיינו כמד"א דירושלים נתחלק לשבטים כמבואר בסוגיא הרי דהרמב"ם פסק דירושלים נתחלקה לשבטים וא"כ אין לתרץ כנ"ל אולם בלאו הכי יש לעיין מדברי הרמב"ם גופא דהא בפ"ז מבית הבחירה ופי"ד מטומאת צרעת פסק דלא נתחלקה:

ונראה די"ל דאין מכאן הכרח דהרמב"ם פסק דירושלים נתחלקה לשבטים די"ל כמו שכתבו התוס' ביומא דף י"ב שהקשו למד"א דירושלים לא נתחלקה לשבטים מ"ש דשאר מקומות של מזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד וכו' וי"ל הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית כדכתיב הכל בכתב ע"ש ומעתה שפיר י"ל דהרמב"ם פסק דירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין שום סתירה למה שכתב דקרן מזרחית דרומית לא היה יסוד די"ל כמו שכתבו התוס' דהכי גמירי שלא לעשות יסוד לקרן מזרחית דרומית (ועיין בתוי"ט בפי"ב דנגעים) מה שהעיר על דברי התוס' אילו מהא דאמרינן שם בזבחים מ"ט לפי שלא היה בחלקו של טורף ולפי דברי התוס' בלאו הכי נמי דהא הכי גמירי ע"ש אולם לפי מה שראיתי במפרשים שהקשו על הך מד"א דירושלים לא נתחלקה לשבטים ממה דמבואר בספר יהושע גבי חלוקת הארץ (ט"ו) ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם וישב היבוסי את בני

יהודה בירושלים עד היום הזה ועוד שם בגורל בנימין כתיב וצלע האלף והיבוסי היא ירושלים וכו' וראיתי בספר חסדי דוד בפירושו (לתוספתא זבחים פ"ו) שכתב דזה פשוט דיהושע חלק את ירושלים לשבט יהודה ובנימין לכו"ע היינו אפילו למד"א דירושלים לא נתחלקה לשבטים ומיהו בהא פליגא איכא מד"א דיהושע חלקה להם לחלוטין היינו דוקא לעיר עצמה אבל מקום המקדש אחוזת עולם כשאר כל ערי ישראל וכדכתיבי קראי ואיכא מד"א דירושלים לא נתחלקה לשבטים היינו תנאי התנה יהושע עמהם שיהיה להם לקנין פירות לדור בתוכה ולאכול פירותיה עד שיבנה בית המקדש וכיון שיבנה הבית חייבין להחזירה לכל ישראל וזה שאמר לא נתחלקה לשבטים היינו לאותן ב' שבטים שעלה להם הגורל לא נתנה להם בתורת חלוקה כשאר עיירות אלא מתנה ע"מ להחזיר היינו שתהא לאחר בנין בית המקדש שייך לכל ישראל ע"ש מה שהעיר בהא דסנהדרין קי"א דפליגי ר"י ור"ל אי חולקין עיר אחת לב' שבטים או לא ולכאורה אמאי לא פשוט מירושלים וכתב משום דמקום המקדש מפסיק והוי כשתי עיירות והא דמשמע ביומא דהאי תנא דברייתא דמה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים וכו' וקאמר הש"ס דהאי תנא סבר ירושלים נתחלקה לשבטים ולפ"ז אין שום ראי' כיון דאפילו מד"א דלא נתחלקה היינו דוקא לחלוטין אבל בתחלה חילק יהושע אליבא דכו"ע וא"כ הא יש לומר דברייתא אתי אפילו למד"א דלא נתחלקה לשבטים מ"מ שייך שפיר למימר שהיה בחלקו שיצא הגורל להם בתחלה וכתב דמוכח תלמודא מהא דמסיים שם שרצועה היתה יוצאה וכו' והיה בנימין הצדיק מצטער בכל יום לבולעה דאי אמרת בשלמא שקנינו היה קנין גמור אלא שהתנה על חלק שבבה"מ שיתחייב למסרה וליתנה לציבור ניחא שהיה מצטער לבולעה כדי שיגדל שכרו במה שנותן משלו להקדש חלק יפה יותר אלא אי אמרת לא נתחלקה ומעיקרא לא נתנה להם ירושלים אלא בתור שאלה עד בנין הבית ובבנינו ממילא נפקע רשותם ונעשה הכל של ציבור א"כ אינו נותן משלו ומאי איכפת לי' ולמה לו לצעורי נפשיה ע"ש וא"כ לפי זה אין שום התחלה לתרץ דברי הרמב"ם ולומר דהסוגיא דהוריות דמדחה שם הש"ס דילמא שאני התם דהוי נמי בנימין הוי דוקא למד"א נתחלקה לשבטים דהא אפילו למד"א לא נתחלקה לשבטים ג"כ מתחלה נתנה לשני שבטים וזה אין לומר דאחר בנין הבית דנפקע רשות מירושלים הלכו להם לדור למקום אחר וא"כ הא דאמר הש"ס דהוי נמי בנימין הוי למד"א נתחלק לשבטים דזה אינו די"ל דשפיר נשארו בירושלים לדור בתוכה כיון שעלה להם הגורל בתחלה בירושלים אלא שאינה שלהם בקנין החלטי וכן ראיתי בספר שיח יצחק על יומא ג"כ שכתב כהגאון חסדי דוד ופשוט

לו דאפילו למד"א דלא נתחלקה לשבטים אפ"ה היה ירושלים להם לבית דירה וחילו מהא דמבואר בירושלמי סוטה (פרק עגלה ערופה) על הא דתנן אין ירושלים מביאה עגלה ערופה בעי ערי מקלט מה הם אין תימר למחלוקת ניתנו מביאות עגלה ערופה ואין תימר לבית דירה אינן מביאות עגלה ערופה ופר"ח הביא מכאן מקור להרמב"ם שפסק דאין ערי מקלט מביאין עגלה ערופה וע"ש דהספק הוי נתחלקה לשבטים או לא מבואר דאפילו למד"א דלא נתחלקה לשבטים אפ"ה נתנה לדירה וכמו כן בירושלים נמי אפילו למד"א לא נתחלקה לשבטים שפיר דרו בתוכה יהודה ובנימין וא"כ אין לתרץ כנ"ל והשתא א"ש ג"כ מה שפסק הרמב"ם דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד אף דפסק דירושלים לא נתחלקה לשבטים דלפי הא הסוגיא דזבחים דאמרינן מ"ט מפני שלא היתה בחלקו של טורף מצי אתי גם למד"א לא נתחלקה לשבטים וממילא נשארה ג"כ קושית הלח"מ על הרמב"ם דמייתי ראי' מהקרא דמדחה הש"ס וצ"ע:

והנה מדי עסקי בענין זה ראיתי שהעירו על שיטת רש"י בפרשה ויקרא בפסוק תקריבו את קרבנכם מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות קרבנכם מלמד שהוא בא בנדבת צבור הוא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות לשון רש"י וכתב על זה הרמב"ן וז"ל פירש הרב כן לומר שאם יתנדבו רבים להביא עולה עולת השותפין הוא מה בין שנים המשתתפים בקרבן לעשרה ואלף שנשתתפו בו אבל עולת קיץ המזבח הוא עולת צבור ואולי לדעתו עולת העוף שאינו באה נדבת צבור וכן השלמים שאמרו שאין הצבור מביאין אותן נדבה בכולן יכולין הרבים להתנדב בהן בתחלה דעולת השותפין נקראת ושלמי שותפין נקראת לא מעטו אלא שלא יביאו אותן מן הקופות ואפשר שנאמר שאם רצו צבור להפריש בתחלה לנדבה ויגבו אותה כאשר יגבו השקלים לתמידין ומוספים שתהי' נדבת צבור כעולת בהמה וכ"ז שיתנדבו בו רוב ישראל הוא נדבת צבור והוא העיקר עכ"ל ומבואר בזה דנחלקו בענין צבור דלשיטת רש"י אינו מיקרי קרבן צבור רק אם בא מן הקופות דהיינו מתרומת הלשכה אבל אם גובין בו בתחלה אין זה רק כעין שותפות רבים ולכן אף דאין צבור מביאין עוף ושלמים היינו רק מתרומת הלשכה אבל מ"מ מתנדבין בתחלה והרמב"ן סבר כי רוב ישראל הוא הגורם בדין קרבן צבור ואף שאינו בא מתרומת הלשכה ועל זה העירו מהא דמבואר ביומא (דף נ) דפר העלם דבר קרבן צבור נקרא אף דבתחלה הן גובין כמבואר במנחות (דף נ"ב ע"ש) אבל לדעתי נראה דשיטת רש"י לא הוי אלא דוקא ברבים שנשתתפו אין זה קרבן צבור כיון שאין הקרבן בעצמו קרבן צבור לכן חידש לן רש"י דאף שנשתתפו רבים אפ"ה אין זה קרבן צבור אלא קרבן שותפין כיון שאינו בא מתרומת הלשכה אבל בפר העלם דבר של ציבור

כיון דהקרבן בעצמו הוא קרבן צבור דהא יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מקרבן ממילא דהחיוב הוי מפני שהן רבים ולכן אינו נגרע שם צבור ממנו אפילו אם אינו בא מתרומת הלשכה ועיין בחגיגה (דף ו) דמבואר שם דכל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר שבטו של לוי שלא עבדו עכו"ם הן הקריבו אותה מבואר דנקרא קרבן צבור אפילו בלא בא מתרומת הלשכה (ועיין במל"מ בפ"א מהלכות תמידין ומוספים מה שהעיר שם על סוגיא זו ועיין בטו"א שם) וכן איתא בספרי פרשה בהעלותך ויעשו בני ישראל את הפסח בראשון וכו' בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד וכן הוא אומר הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ר"ש ב"י אומר ישראל לא היו מקריבים ומי היה מקריב שבטו של לוי שנאמר ישימו קטורה באפיך ואומר ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי לד' וכו' ולוים לא עבדו עכו"ם (ע"ש במפרשי הספרי שכתבו בשם הזית רענן להמגן אברהם שפרש דר"ש ס"ל דאפילו פסח אחד לא הקריבו ישראל אלא שבט לוי הקריב פסח במדבר והא דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח דמשמע כל ישראל היינו משום דר' שמעון לטעמיה דאמר שבט אחד אקרי קהל עכ"ל הזית רענן ע"ש) והנה לפ"ז י"ל דאפילו מאן דאמר בתחלה גובין מצי שפיר סבר דפר העלם דבר הוי קרבן צבור ממש ושבט אחד איקרי קהל הוי כמו כלל ישראל וכן משמע לכאורה מהספרי הנ"ל וכמו שפירש הזית רענן הנ"ל דהא דכתיב בקרא ויעשו כל בני ישראל היינו שבט לוי למאן דאמר שבט אחד איקרי קהל ע"ש הנה בזה יש לישב מה שהקשה כבוד דודי והגאון האמתי מרן ר' משה מרדכי שליט"א אב"ד ור"מ דסלבודקא כעת בעה"ק חברון ת"ו בהא דאמרינן בזבחים (דף ד) בהא דיליף שם שינוי בעלים משינוי קודש דשינוי קודש ישנו בצבור כביחיד משא"כ שינוי בעלים לא שייך בקרבן צבור (ע"ש ברש"י דלא שייך בצבור שינוי בעלים משום שהכל בעליו) והקשה הגאון הנ"ל הא שפיר משכחת גם בקרבן צבור שינוי בעלים למד"א שבט אחד אקרי קהל וי"ב שבטים שחטאו מביאין י"ב פרים ושחט קרבן של שבט שמעון לשם קרבן ראובן הרי שינוי בעלים בקרבן צבור אמנם לפי מה שבארנו דלמד"א שבט אחד איקרי קהל ס"ל דשבט אחד הוי כמו כל ישראל וקרבנו הוי קרבן של כל ישראל והא דמביאין י"ב פרים בחטאו י"ב שבטים היינו דהוי קרבן אחד גדול בעד כל הי"ב שבטים דהא אפילו בחטא שבט אחד ג"כ מביאין כל הי"ב שבטים פר לכל שבט ושבט וא"כ כיון דהוי קרבן אחד גדול של כל הי"ב שבטים ממילא לא שייך שישחוט קרבן ראובן לשם קרבן שמעון דהא קרבן ראובן הוא ג"כ קרבנו של שמעון דהכפרה הוי לכל ישראל בחטא שבט אחד כיון דגם שבט אחד הוי כמו כל עדת ישראל ומדי דברי בזה ראיתי (בת"כ פרשה ויקרא) גבי פר העלם דבר חטאת שיהיו כל

מעשיו לשם חטאת הוא פרט לששחטו שלא לשמו ע"ש (ועיין תוס' זבחים ח ד"ה הנך) מבואר דשייך פסול דשלא לשמה בפר העלם דבר (דלא כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה דזבחים ע"ש וכבר העירו המפרשים מזה על הרמב"ם עיין עליהם) והנה ראיתי במפרשים שהקשו מהא דמבואר בתוספתא פסחים (בפ"ה) חטאת צבור ששחטו שלא לשמה דיקטיר אימורין לערב ועיין שם להגאון תנא תוספאה שכתב דלאו דוקא חטאת אלא שאר קרבן צבור) מבואר דבקרבן צבור לא שייך פסול דשלא לשמה (כמו שכתב הרמב"ם) אמנם נ"ל לפי שיטת הרמב"ם בפירוש המשנה שכתב דלא שייך בקרבן צבור פסול דשלא לשמה משום דלב ב"ד מתנה דסכין משכתן למה שהן ע"ש מבואר דהב"ד יכולין לעכב על הכהן א"כ יש לומר דזה הוי דוקא למאן דאמר בגמרא לקמן (דף מ"ו) דהבעלים מפגלין והיינו דלא כר"י דאמר דאין מחשבה הולכת אלא אחר העובד היינו הכהן ואין הבעלים יכולין לעכב על מחשבת הכהן ולפסול את הקרבן אלא כמאן דפליג שם ואמר שהבעלים מפגלין ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם שם שכתב והלכה כר"י דאמר שאין מחשבה הולכת אלא אחר העובד ע"ש ומשמע דת"ק פליג על זה ע"ש וא"כ כמו כן יש לומר דגם הב"ד יכולין לעכב ע"ש וא"כ י"ל דהתוס' הוי אליבא דת"ק דר"י דאמר הכהן הבעלים על הקרבן כל עיקר וממילא כמו כן יכולין הב"ד לעכב על הכהן ממילא שפיר קרבן צבור ששחטו שלא לשמה כשר אבל התו"כ קאי אליבא דהלכתא דאין הבעלים מפגלין וכר"י דאמר שאין מחשבה הולכת אלא אחר העובד ולא מצי אחר לעכב על הכהן ודבר זה למדתי מספר טהרת הקדש על מ' זבחים שכתב בזה לתרץ הקושיא שהקשו על הרמב"ם מהא דאמרינן במנחות מ"ח כבשי עצרת ששחטו שלא לשמן וכתב דהרמב"ם קאי אליבא דמאן דאמר שהבעלים מפגלין והא דכבשי עצרת הוי אליבא דר"י ע"ש:

סימן ט

יבואר ענין קדשים קלים וענין מוקצה ונעבד וקרבן:

עוף וקדשים שמתו. גרסינן בבכורות (דף נ"ד) במתני' מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין וכו' ושם בגמ' אמרינן מוקדשין פשיטא לאו דידיה נינהו ומשנינן בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים דתניא ומעלה מעל בד' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים וכו' סד"א לעשרו קמ"ל ואימא הכי נמי יהי' קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדש וכן כתב הרמב"ם (בפ"ו מהלכות בכורות) מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין ונוהג

בחוץ לארץ וראיתי בלח"מ שהעיר על הרמב"ם שהעתיק לשון המשנה כצורתה הא בגמרא מבואר דמתני' הוי דוקא אליבא דר"י דאמר קדשים קלים ממון בעלים וא"כ עלינו לומר דהרמב"ם פסק כר"י ולא כן משמע מדבריו בהלכות טוען ונטען פ"ה שכתב שם דהקדשות פטורין משבועה ולא כתב לחלק בין קדשים קלים לקדשי קדשים ע"ש בלח"מ שנשאר בזה בצ"ע וכן ראיתי במל"מ (בפ"ד מהלכות מעילה) שהעיר על הרמב"ם שכתב שם ובהלכה ח') המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום וכו' משמע דפסק דלא כר"י כדאמרינן בפסחים דף פ"ט ע"ש ואלו בפ"ח מהלכות נזקי ממון פסק כריוה"ג שכתב שם וכל הקדשים שחייבין בהם מעילה אין בהם דין נזקין משמע דבשלמים שאין בהם דין מעילה יש בהם דין נזיקין וקרינן ביה רעהו ודין זה אינו אלא כר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא כמבואר שם בב"ק (דף י"ב) וכן נראה מהא דפסק גבי תודה שהזיקה ושלמים שהזיקו וכמ"ש התוס' שם עיין בפסחים דף פ"ט דאמרינן שם דלר"י יכול למכור שלמים וכן העיר המל"מ שם מהא דפסק הרמב"ם דאין חל מוקצה אחר הקדש (בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) ובזבחים קי"ד אמרינן דלר"י משכחת לה מוקצה גם לאחר הקדש ע"ש בלח"מ מה שהעיר על הרמב"ם ועיין במה שכתב הלח"מ (בפ"ח מהלכות נזקי ממון) שם שהוכיח ג"כ דהרמב"ם סובר כר"י הגלילי אמנם העיר מהא דכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות גניבה הגונב קדשים מבית בעליהם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים וכו' ה"ז פטור מן הכפל הא קדשים קלים לר"י שפיר מקרי רעהו דהוי ממון בעלים ע"ש:

והנה כדי לתרץ כל הנך סתירות בדברי הרמב"ם עלינו מתחלה לבאר שיטת הרמב"ם איך פסק כר"י הגלילי או כרבנן מפני שיש בזה מבוכה רבה בספרי אחרונים עיין בצל"ח (פסחים פ"ט) שכתב דהרמב"ם פסק כר"י והא דפסק בפ"ד מהלכות מעילה דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום הוי אפילו אליבא דר"י דאפילו אליבא דר"י ג"כ אינו יכול למכור שלמים והא דאמרינן שם (בדף פ"ט) על האי ברייתא דהמוכר עולתו ושלמיו דהא ליכא לאוקמי כר"י הגלילי וכו' מבואר דלר"י יכולין למכור שלמים הוי דוקא לאביי דמוקי שם מתני' דאתנן כר"י אבל למסקנא דרבא דמוקי מתני' דאתנן דלא כר"י הגלילי אפילו אליבא דר"י נמי אינו יכול למכור וכן כתב הקצוה"ח (בסימן ת"ו) דהרמב"ם פסק כר"י ומתרץ שם הא דכתב הרמב"ם דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום באופן אחר וז"ל שם ונלע"ד בזה דהא דקדשים קלים ממון בעלים לר"י הגלילי אינו אלא לענין הבשר שיוכל למוכרו מחיים שיאכל הקונה את הבשר אבל שישחוט ויזרוק על שם הקונה מודה ר"י דלא מהני דהזבח אינו נשחט ונזרק אלא על שם הבעלים שהקדישו

אותו וכשם שאסור לשנות מזבח לזבח כן אסור לשנות שם הבעלים שהקדישו אותו אפילו בקדשים קלים וא"כ ניחא הא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום דהיינו להקריבו על שם הקונה וכמ"ש רש"י בפסחים (דף פ"ט) וז"ל המוכר עולתו להתכפר בו אחר לא עשה ולא כלום ואין העולה קריבה אלא לשם בעלים הראשונים ע"ש וה"ה בשלמים כה"ג שתקרב על שם הקונה ובזה גם ר"י מודה ע"ש שכתב ראי' מהא דב"ק (דף י"ג) תודה שהזיקה אינו גובה מלחמה ופריך פשיטא וכו' ע"ש ועוד הביא התוס' בב"ק (דף ס"ו ע"ב) בהא דמוקי שם הש"ס קרבנו ולא הגזול דגזל קרבן דחברו והקשו שם התוס' אי בחטאת הא וכו' ואי בעולה ושלמים הא אמר בפסחים המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ואמאי לא מוקי שם התוס' דהוי לר"י הגלילי והיינו ע"כ דאפילו לר"י ג"כ אינו יכול למכור אלא לאכילת בשר ולא זכות כפרה וכאן מיירי בזכות כפרה כמבואר בגמרא שם עוד כתב הקצוה"ח שם והא דאמרינן בפסחים ת"ר הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה וכו' והא ליכא לאוקמי כר"י דהא תני דהמוכר עולתו לא עשה ולא כלום ולפי מה שכתבתי דהמוכר עולתו ושלמיו אתיא אפילו כר"י כיון דמיירי להתכפר בו אחר כמו שפירש רש"י שם ובזה גם ר"י מודה דלא מהני נראה דהכי קאמר אביי והא ליכא לאוקמי כר"י הגלילי דהיינו הא דתני והמעות חולין כיון דתני בה והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום אם כן מוכח דסבירא ליה דלהתכפר בו ודאי לאו כלום הוא ואם כן הרי קדושה חלה על קדושה כיון דעולה ושלמים לא נפקא מקדושתן והקדושה לא נמכר ודמים של הקדש לא נפקא לחולין אלא היכי דקונה בו בהמת חולין וכיון דגוף הקדושה לא נמכר לקונה א"כ היכי נעשה המעות חולין אבל אכתי מתוקמא שפיר הא דמוכר עולתו ושלמיו גם לר"י וכמ"ש כיון דמיירי שמוכרו להתכפר אלא דלא מתוקמא הא דתני והמעות חולין כיון דתני לא עשה ולא כלום ע"כ דס"ל דלא קנה להתכפר בו וא"כ ודאי דלא יצא המעות לחולין עכ"ל הקצוה"ח שם והנה על דבריו יש להרהר הרבה ראשית במה דפשיטא דאפילו לר"י הגלילי ג"כ אינו יכול למכור אלא הבשר אבל לא להתכפר בו הלקוח וחיליה מהא שהקשו התוס' בב"ק שם גבי גזל קרבן דחבריה היאך יכול הגזלן להתכפר בו הא אמרינן דהמוכר וכו' ולא תרצו דהוי כר"י עיין בש"מ שכתבו להדיא לתרץ קושית התוס' דהסוגיא דב"ק שם הוי אליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים ושפיר יכול למכור לדידיה מבואר דלר"י יכול למכור אפילו להתכפר בו הלקוח נמי דהא כאן גבי גזל קרבן דחבריה מיירי להתכפר כמבואר שם (אמנם על הצל"ח לא קשה מדברי הש"מ דהא דקרבנו ולא הגזול הוי אליבא דאביי דמוקי הא דאתנן דר"י ושפיר יכול למכור):

והנה מ"ש הקצוה"ח דאין שייך מכירה בקדשים קלים משום דהוי שינוי בעלים יש לומר דאיסור שינוי בעלים הוי כמו שינוי קודש וכמו שינוי קודש מיירי באופן שנשאר בקדושה הראשונה ה"נ שינוי בעלים מיירי דוקא באופן שנשאר ברשות הבעלים הראשונים אז שייך שינוי בעלים אבל כל היכי דנפקע שם הבעלים אז לא שייך שינוי בעלים ולכן אם אמרינן דלריה"ג יכולין למכור קדשים קלים לא שייך לאסור משום שינוי בעלים ועיין בזבחים (דף ז') דמבואר דזה הוי אפילו שינוי קודש אמנם זהו דוקא בלא נפקע שם הבעלים אבל כיון דאנן קימ"ל דלר"י יכול למכור ונפקע שם הבעלים לא שייך זה וא"ש:

עוד יש לעיין במה שכתב דהוכחת הש"ס דלא הוי הא דתני והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום הוי דלא כר"י משום דקתני והמעות שבידו חולין והא בהאי ברייתא תני גם פסח וחגיגה דזה לכו"ע יכול למנות אחרים ואפילו הכי קתני והמעות חולין ועוד מאי קאמר הש"ס והא ליכא לאוקמי כר"י הגלילי משמע הא כרבנן מצי אתיא ולפי הקצוה"ח כ"ש דכרבנן לא מצי אתיא דלרבנן אינו יכול למכור כלל ואמאי הוי המעות שבידו חולין (ועיין בחידושי המאירי על פסחים מה שפירש בסוגיא זו) עוד ראיתי שם בקצוה"ח שהעיר היאך שייך מכירה לר"י הגלילי בקדשים קלים הא הוי איסורי הנאה לפי מה שכתב רש"י (בפסחים כ"ז ע"ב נדרים דף י' ותוס' תמורה ג') דקדשים קלים אסורין בהנאה מדאורייתא והעיר על הא דאמרינן בקידושין (נ"ב) דהמקדש בחלקו בקדשים קלים מקודשת לר"י הגלילי ונשאר בצ"ע:

ונ"ל דזה פשוט לר"י הגלילי דאמר קדשים ממון בעלים לענין כמה דברים כמבואר בכמה דוכתי בש"ס וגם יכול למכור ע"כ דכל עצם הקרבן הוי של בעלים והן הבעלים על הקרבן ויש להם בהקרבן זכות כמו בכל שאר דברים אלא דקדושת הקרבן שחל מחמת הקדשן מעכבת ההנאה מהקרבן כמו מכל שאר דברים מחמת שהקדישו ויחדו את הבהמה דוקא לקרבן בנדר ומחמת הנדר נתפס שם קדושה על הבהמה והוי קרבן ואסור בהנאה אבל לא נפקע שם הבעלים ממנו אלא דהוי כמו שיחדו הבעלים חפץ בנדר שלא להנות הנאה של חול ולפ"ז זה אינו מעכב שלא יוכלו הבעלים למכור כיון שבמכירתו אינו מפקיע ממנו הקדושה ול"ד לכל איסורי הנאה שאין יכולין למכור דהתם הן אסורין בהנאה על הבעלים כמו על שאר כל אדם ואין לבעלים שום זכות בו אבל הכא אינו אסור בהנאה אלא שמיוחד לקרבן דוקא ואטו אם מיחד אדם חפץ בנדר לתשמיש אחד אינו יכול למוכרו והאיסור הנאה שיש בשלמים הוי מחמת הנדר עיין בשיטה מקובצת במנחות דף ד' שכתבו דהוי איסור בל יחל אף שיש לעיין בזה כיון דאין בה מעילה ואינו

אסור בהנאה והאיך שיך בל יחל י"ל כיון שהקצה הבהמה לקרבן שייך בל יחל משום נדר עיין בנדה מ"ו (ולפי שיטת הרמב"ם דלא שייך בל יחל אלא דוקא המדיר אבל אינש אחרינא לא י"ל לפי שיטת הרמב"ם כמו שכתב השער המלך בהלכות חמץ ומצה בפ"ב דאיסור הנאה בשלמים לא הוי אלא מדרבנן ע"ש שהביא דברי רש"י במנחות ד') שכתב כן ואף שיש לעיין בזה הרבה כי נמצאו סתירות לזה עיין כריתות כ"ג ע"ב ובמק"א תרצתי כ"ז דלא תיקשה מהא דנדרים דף י"א גבי מחית בשר שלמים ואמר זה וכו' ועיין שם בירושלמי בסוף פ"ק דנדרים גבי חטאות המתות) עכ"ז זה פשוט דקדשים קלים הוי של בעלים והא דאין נדרים ונדבות קרבים ביו"ט אפילו לר"י הגלילי (עיי' ביצה דף כ"א תוס' ד"ה אבל נדרים) שכתב משום דכל העבודת הן לצורך גבוה ע"ש ועיין בצל"ח פסחים ל"ח מה שהעיר שם על התוס' ושו"ת בית אפרים (חאו"ח סימן מ"ט) מה שכתב שם על הצל"ח ועיין בפירש"י מנחות דף ד' שכתב דהא דאין מעילה בשלמים משום דהוי ממון בעלים ועיין עוד ברש"י מנחות דף מ"ז ע"ב שכתב שם אפילו באימורי קדשים קלים דהוי ממון בעלים עד אחר שחיטה (וראיתי במחברים שכתבו דאמורים לכו"ע הוי ממון גבוה ונעלם מהם דברי רש"י אלו):

והנה לכאורה עלה בדעתי לפי מה שפירש רש"י דהא דאין מועלין בקדשים קלים משום דקדשים קלים ממון בעלים וזה הוי אליבא דכו"ע וא"כ אפילו לרבנן נמי קדשים קלים ממון בעלים והיינו דעצם הקרבן הוי ממון בעלים אליבא דכולי עלמא אלא דלר' יוסי הגלילי הוי גם שיווי הקרבן של הבעלים ויכול למוכרו אבל רבנן דס"ל דעצם הקרבן הוי של הבעלים ומש"ה אין בה מעילה אבל שיווי הקרבן לא הוי של הבעלים שוב ראיתי לדודי הגאון מרן רמ"מ שליט"א אב"ד ור"מ דסלאבאדקא וכעת בעה"ק חברון תבב"א בספרו לבוש מרדכי שכתב לתרץ שיטת הרמב"ם דהרמב"ם פסק כרבנן דר"י הגלילי ולכן שפיר פסק הא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום אף דפסק גבי נזקין (בפ"ח מהלכות נזקי ממון) הא דנכסים שחייבין בהם מעילה אין בהן דין נזקין ומבואר דאלו שאין בהם מעילה יש בהם דין נזקין וכן פסק שם הא דאמר רבא תודה שהזיקה גובה מבשרה וע"ש בתוס' שרצו לומר דזה הוי דוקא אליבא דר"י הגלילי וכתב שם הגאון הנ"ל דזה הוי אפילו כרבנן נמי והיינו כיון דגם רבנן סברי דקדשים קלים הוי עצם הקרבן של הבעלים אלא דאין השיווי שייך לבעלים דהא אין בידו למוכרן אבל גוף הבהמה הוי של הבעלים ושפיר מיקרי בהמתו וא"כ כשהזיק שור של קדשים קלים לשור הדיוט ודאי חייבין הבעלים לשלם דשור שלהם הזיק ע"ש שכתב לתרץ כל שיטת הרמב"ם בכמה דוכתי לפי זה אמנם קשה לומר דגם רבנן דר"י הגלילי סברי בקדשים קלים דעצם

הקרבן הוא של בעלים מהא דאמרינן בזבחים דף קי"ד גבי הא דממעטינן שם בגמרא רובע ונרבע דאין חייבין על שחוטי חוץ בשלמא רובע ונרבע משכחת ליה דאקדישינהו מעיקרא והדר נרבעו אלא מוקצה ונעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשנינן בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא דתניא וכו' מבואר דדוקא לר"י הגלילי יכול לאסור מוקדשין אבל לרבנן אינו יכול לאסור ואם נאמר דגם רבנן דפליגי אר"י סברי דעצם הקרבן הוא של הבעלים א"כ הא אפילו לרבנן נמי מצי אתי הא דמוקצה ונעבד (ועיין בתוס' חולין דף מ' מה שהקשו על סוגיא זו):

והנה זה אין לומר דלאסור בעינן שיהא שלו ממש היינו שגם השיווי יהא של הבעלים וכאן אף דעצם הקרבן הוא של הבעלים לרבנן אבל כיון דאינו יכול למכור כמו כן נמי אינו יכול לאסור זה אינו (דהא מבואר בחולין דף מ' דאפילו בקדשי קדשים כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי אמנם אין מכאן ראי' דהא התוס' שם בלאו הכי כתבו דהסוגיא שם פליגא על הש"ס דזבחים ע"ש) ועוד דע"כ הא דאין אא"ד שאינו שלו לאו מדין ממון הוי שאין הממון שלו דא"כ אמאי מהני בעשה בה מעשה אטו משום זה נעשה הממון שלו וכל עיקר הא דאין אא"ד שאינו שלו הוי משום שמא יבאו הבעלים וימחאו ויבטלו מה שעשה זה אבל לא בעינן כלל שיהא ממונו גבי קנינים וכן משמע מדברי התוס' רי"ד בע"ז מהדורא תליתאה במ' עכו"ם (דף נ"ג) אמר ר' אלעזר מ"ט כתחלתה של ארץ ישראל דאמר רחמנא ואשיריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו' אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתייהו דניחא להו וכי אתא עכו"ם שליחותיהו דישראל קא עבדו ע"ש והק' תורי"ד וז"ל ראיתי מקשים והא אמרינן באיזה נשך אין שליחות לעכו"ם ותרץ וז"ל הא דאמרינן אין שליחות לעכו"ם היינו שיהא הוא כעכו"ם או העכו"ם כמותו אבל שליחות דהכא אינו אלא הוכחה בעלמא דברצונו הוא עובדה והוא מרשהו ולא משתרי משום דהוי דבר שאינו שלו עכ"ל מבואר מזה דלאסר לא בעינן בעלים כלל אלא כל היכי דלא יבאו הבעלים ויבטלו יכול לאסר כגון שיש גילוי דעת דניחא להבעלים והא דאמרינן כיון דקניא לו לכפרה כדידיה דמיא פירוש כיון דיש להבעלים זכות כפרה בקרבן אין בכח הקדש לבטל החלות של איסור שחל מכח הבעלים והנה לכאורה יש להעיר על דברינו אלה מהא דאמרינן במ' כלאים (פרק שביעי משנה ה') מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר' עקיבא ואמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"כ ופירשו הר"ם והרא"ש משום דבשביעית אין לאדם קנין בכרמיו והוי דבר שאינו שלו עיי"ש ומזה מוכח דגם בדבר של הפקר אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וזה לכאורה דלא כמו שבארנו לעיל דגבי לאסר לא בעינן שיהא הדבר שלו

או שיהא לו קנין בדבר כמו גבי שאר קנינים אלא כל עיקר הוא דבעינן שלא יהא רשות אחר על החפץ שיבטל החלות שחל על החפץ וכאן כיון דהוי הפקר ואין רשות אחר המעכב אמאי אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ושוב ראיתי בספר עונג יו"ט (סימן פ"ב) שכתב ג"כ גבי הא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו לא בעינן שיהא הדבר שלו וגם לא בעינן שיהא לו שום זכות אלא דהקפדת הבעלים מעכב לחול האיסור על החפץ ולכן שפיר מהני בעשה בה מעשה דמעשה דידי' מהני שיותפס האיסור בע"כ דבעלים ע"ש שהאריך בזה והביא ראיה לזה מהא דאמרינן בע"ז (דף מ"ד) אמר להם ר"י והלא כבר נאמר וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה וכו' א"ל משם ראי' הרי הוא אומר עשה לך משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו' ועל זה כתב הגאון הנ"ל לומר דהא התם אף שעשה משה משלו מ"מ בניו לא ירשו את נחש הנחושת והניחו הפקר וכו' ומזה דן דהפקר נמי אאד"א משום שאינו שלו ואני איני רואה כ"כ ראי' מזה דמניין לו כ"כ לומר דבניו לא ירשו את נחש הנחושת והפקירו לכל או נתיאשו ממנו הא שפיר יש לומר דבניו ירשו ולא נתיאשו ממנו וכן הביא שם הא דכלאים הנ"ל מעשה באחד שזרע כרמו וכו' אמנם דחה שם זה וכתב דבמעשה שפיר יכול לאסור דבר של הפקר לכו"ע אפילו למד"א אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו במעשה מ"מ בדבר של הפקר מהני במעשה וכאן הוי שלא במעשה דבשעת מעשה סיכוך הגפנים אין הזרעים נאסרין (כדאיתא בפרק ה' דכלאים) וביו"ד (סימן רצ"ו) אלא אח"כ בשעת הוספות מאתים (והנה בענין זה יש לעיין טובא ובעיקר דהא דכלאים באחד שזרע כרמו וכו') וא"כ קשה אם נאמר דגם לרבנן דר"י הגלילי עצם הקרבן הוי של הבעלים אמאי לא מוקי מתני' כרבנן בזבחים שם וכן תיקשה לפ"ז מהא דאמרינן (בב"ק דף ע"ו) גנב והקדיש וכו' ושם בגמרא בשלמא אטביחה לא מחייב דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דמריה קא טבח אלא אהקדש לחייב מה לי מכרו להקדש מה לי מכרו להדיוט וכו' הא מני ר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים ע"ש ואם גם לרבנן עצם הקרבן הוי של בעלים א"כ אפילו לרבנן נמי מצי אתי מתני' דלא מחייב אהקדש ובתוך מו"מ שהי' לי עם דודי הגאון הנ"ל ואמרתי לו מה שיש להעיר עליו מהסוגיא הנ"ל אמר לתרץ דיש לחלק בין מוקצה לנעבד דמוקצה הוי כמו מכירה ובעינן שיהא גם השיווי של הבעלים ולא סגי במה שעצם הקרבן הוי של הבעלים ולכן לרבנן כיון דאינו יכול למכור קדשים קלים כמו"כ נמי אינו יכול להקצות וכיון דשם בזבחים איירינן גם במוקצה לכן שפיר לא מצינן לאוקמה כרבנן דר"י הגלילי אמנם לא העלה ארוכה בסברא זו על הא דבב"ק:

ונלע"ד לתרץ שיטת הרמב"ם עפ"י הגמרא דב"ק (דף י"ג) גופא ומעלה מעל בד' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר"י הגלילי בן עזאי אומר לרבות את השלמים אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד (ועיי"ש בפירש"י שכתב דבן עזאי מילתיה דר"י מפרש) ושם בגמרא אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור השתא ומה שלמים שטעונין סמיכה וכו' אמרת ממון בעלים הוא בכור מבעיא אלא אמר ר' יוחנן למעוטי מעשר כדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר וכו' במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום ע"ש בפירש"י שכתב אלמא דלאו ממון בעלים כיון דאינו נמכר והא דאמר בן עזאי לרבות את השלמים היינו למעוטי מעשר דלא ממון בעלים משום דאינו נמכר והנה לפ"ז דבן עזאי דמפרש מילתא דר"י הגלילי ואמר למעוטי מעשר א"כ ת"ק אליבא דר"י הגלילי סבר דר"י דאמר קדשים קלים ממון בעלים בכל הקדשים מיירי כיון דלא פרט דוקא שלמים וממילא ה"ה נמי דמעשר הוי ג"כ ממון בעלים אף דאינו נמכר ונ"ל לומר דיסוד מחלוקותן הוי בזה דת"ק דר"י סבר דהא דאמר ר"י קדשים קלים ממון בעלים הוי פירושו לאו שהן ממון בעלים כמו כל שאר מטלטלין אלא דעצם הקרבן שייך להבעלים כיון שהן אוכלין הבשר ממילא הוי הקרבן שלהם ולכן אין שום חילוק לת"ק אליבא דר"י בין שלמים ומעשר ואף דמעשר אינו יכול למכור אפ"ה גם מעשר הוי ממון בעלים כיון דהא דאמר ר"י ממון בעלים לאו ממון בעלים ממש כמו בכל שאר דברים אלא שעצם הקרבן הוא של הבעלים יותר מקדשי קדשים דהא הבעלים אוכלין הבשר אבל לא הוי ממונו לענין מכירה וגם שלמים נמי אינו יכול למכור משום דהקדש מעכב (ועיין בנתיבות המשפט סימן קמ"ח שכתב שם כמה דברים שהן שלו אבל אינו יכול למכור אף שיש לעיין בדבריו אבל אכ"מ) ממילא אין לחלק בין שלמים ומעשר וע"כ הא דאמר ר"י קדשים קלים ממון בעלים הוי בכל הקדשים אבל בן עזאי אליבא דר"י דאמר לרבות את השלמים ולמעוטי מעשר סבר דהא דאמר ר"י קדשים קלים ממון בעלים הוי ממון בעלים ממש כמו שאר דברים אלא שחל עליהם קדושה מחמת נידרו ואסור בהנאה של חול משום שנתפס עליהם קדושת מזבח ושפיר יכול למוכרו לאחר לצורך קרבן כיון שאינו מגרע הקדושה ממנו ולכן סבר בן עזאי דלא אמר ר"י דקדשים קלים ממון בעלים אלא דוקא בשלמים אבל במעשר כיון דמצינו שאסרה תורה במכירה הרי שגלתה לן תורה דאינו ממון בעלים ממש כמו שאר קדשים קלים והנה הרמב"ם (בפ"ח מהלכות נזקי ממון) דפסק שם שלמים שהזיקו וכן תודה שהזיקה דחייב בנזקין ע"ש ולא כתב לחלק בין מעשר לשאר קדשים קלים וכן בכל מקום לא נמצא ברמב"ם חילוק בין מעשר לשאר

קדשים קלים היינו דהרמב"ם פסק כת"ק אליבא דר"י הגלילי ולא כבן עזאי והיינו דשיטת הרמב"ם דהא דקדשים קלים ממון בעלים לאו שהן ממון בעלים ממש אלא דעצם הקרבן הוי של הבעלים אבל לאו ממונו ממש ולכן אינו יכול למכור כיון דאין השיווי שלהם והשתא א"ש שיטת הרמב"ם דלא כל הנך קושית שהקשו המפרשים דשפיר פסק הא דהמוכר עולתו ושלמיו דלא עשה ולא כלום אף דפסק קדשים קלים ממון בעלים לענין נזקין (בפ"ח מהלכות נזקי ממון) דפסק שם תודה שהזיקה וכן שלמים שהזיקו דחייב ע"ש מבואר דסבר קדשים קלים ממון בעלים כמבואר (בב"ק י"ב) ומתחלה נ"ל לבאר הא דאמר רבא תודה שהזיקה גובה מבשרה ע"ש בתוס' שכתבו להעיר דמכאן משמע דרבא סבר כר"י הגלילי ואלו לעיל משמע דלא סבר כר"י הגלילי דמקשינן בש"ס על מתניתין נכסים שאין בהם מעילה מעילה הוא דליכא הא מקדש קדשי מאן תנא אמר רבי יוחנן בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר ממון בעלים ורבא מוקי שם דלא כר"י הגלילי ומאי אין בהם מעילה היינו דהדיוט שאין בהם דין מעילה ע"ש בתוס' ונ"ל דלעיל במתני' דמיירי בין שהזיקה ובין שהוזקה היינו בין שבהמת קדשים קלים הזיקה את החולין ובין שהחולין הזיקו את הקדשים שפיר לא מוקי רבא מתני כר"י הגלילי דליכא לחיובי בבהמת חולין שהזיקו לבהמת קדשים אלא דוקא לבן עזאי אליבא דר"י דסבר דקדשים קלים ממון בעלים הוי ממון בעלים ממש וגם יכול למכור כמו שבארנו לעיל שפיר חייב בנזקין אבל לת"ק אליבא דר"י דסבר דהא דאמר ממון בעלים לאו ממונו ממש כמו שבארנו לעיל ואינו יכול למוכרה ממילא ליכא לחייב בהמת חולין שהזיקה לבהמת קדשים קלים כמו שכתב הנתה"מ (בסימן קמ"ח) דכל מידי שאינו יכול למכור אם הזיקו אותה פטור המזיק משום שאין לבעלים בה שיווי ממון (ויש לעיין הרבה בדבריו) והשתא א"ש דרבא אף דסבר כר"י הגלילי היינו דוקא כת"ק אליבא דר"י הגלילי דאמר דלאו ממון בעלים ממש ואינו יכול למכור ולכן שפיר לא מצי לאוקמי מתני' דנכסים שאין בהם מעילה דשם סתמא קתני ומשמע בין שהזיקה בהמת קדשים לחולין ובין שבהמת חולין הזיקה לבהמת קדשים חייב בקדשים קלים וזה ליכא לאוקמי לת"ק אליבא דר"י לפמ"ש הנתיבות הנ"ל ולכן מוקי מאי אין בהם מעילה היינו דין מעילה אבל בתודה שהזיקה שפיר חייב אפילו לת"ק אליבא דר"י הגלילי דאינו יכול למכור דלענין מזיק לא בעינן שיהא ממונו ממש אלא כיון דעצם הקרבן הוא של בעלים שפיר מחייב בנזקין עיין תוס' (בב"ק דף נ"ו ד"ה פשיטא) שכתבו דכל מי שמחוייב בשמירה חייב בנזקין (ולחילוק זה בין הוזקה להזיקה העירני ח"א ושוב ראיתי שכן כתוב בספר לבוש מרדכי) ולפ"ז א"ש שיטת הרמב"ם דפסק דאינו יכול למכור קדשים קלים אף דפסק דקדשים

קלים ממון בעלים לענין נזיקין דהרמב"ם לא מחייב אלא דוקא בקדשים שהזיקו בהמת חולין אבל בהמת חולין שהזיקה לבהמת קדשים לא מצינו להרמב"ם דמחייב והיינו דפסק כת"ק אליבא דר"י הגלילי ושפיר פסק הא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום והסוגיא דפסחים דמבואר דלר"י יכול למכור הוי לבן עזאי אליבא דר"י הגלילי וכן א"ש לפ"ז הא דאמרינן בב"ב (דף קכ"ג ע"ב) גבי בכור נוטל פי שנים במוקדשין ומקשה הש"ס מוקדשין לאו דידי' נינהו ומוקמינן בקדשים קלים וכר"י והרמב"ם בהלכות נחלות (פ"ג) לא הביא הא דבכור נוטל במוקדשין היינו ג"כ משום דהסוגיא הנ"ל הוי לבן עזאי אליבא דר"י הגלילי דסבר קדשים קלים ממון בעלים ממש ושפיר בכור נוטל פי שנים אמנם הרמב"ם כיון דפסק כת"ק אליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר דלאו ממון בעלים ממש כמו שבארנו לכן לא הביא הא דמוקדשים וכן א"ש מה שהקשו על הרמב"ם (בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) שכתב שם אבל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שהקדיש נפסל הקצה של חבירו או אחר שהקדישו הרי זה מותר שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו ע"ש ועי' בתוספתא פ"ד דתמורה דאיתא מוקצה שלו אסר ושל חבירו מותר מאימתי נקרא מוקצה משעת מעשה שעבד בין משלו ובין משל חבירו ע"ש (ועיין במפרשים שכתבו דע"כ ט"ס הוא בתוספתא דמתחלה אמר ושל חבירו מותר ושוב אמר בין שלו ובין של חבירו וכתבו דצ"ל נעבד בין שלו ובין של חבירו ע"ש. ועיין בספר חסדי דוד בפירושו על התוספתא מש"כ ואכ"מ להאריך בזה) והקשו מהא דאמרינן בזבחים קי"ד דלר"י משכחת לה מוקצה במוקדשין ע"ש ולפי מה שבארנו א"ש דסוגיא הוי דוקא לבן עזאי אליבא דר"י ולכן שפיר יכול להקצות מוקדשים אבל הרמב"ם פסק כת"ק אליבא דר"י כמו שבארנו דאמר קדשים קלים לאו ממון בעלים ממש ולכן אינו יכול להקצות מוקדשין אפילו קדשים קלים כמו שאינו יכול למכור כמו שבארנו והרמב"ם מחלק בין מוקצה לנעבד דלנעבד לא בעינן שיהא שלו ממש (ועיין בירושלמי ע"ז בפרק כל הצלמים ובמה שפירש בנועם ירושלמי שם) ולפ"ז א"ש ג"כ דברי הרמב"ם בהלכות גניבה מה דפטר מכפל בקדשים אפילו בקדשים קלים כיון דהרמב"ם פסק דאינו יכול למכור קדשים קלים ממילא ג"כ לאו בני קנין הן וגבי גניבה בעינן קנין ושוב ראיתי באור שמח שהעיר ג"כ סברה זו על הרמב"ם דפטר קדשים קלים מכפל ע"ש: והשתא נשוב לדברי הרמב"ם בהלכות בכורות שהתחלנו בריש דברינו מה שהעיר הלח"מ למה כתב הרמב"ם דמעשר בהמה אינו נוהג במוקדשים ע"ש ולפי דברינו דהרמב"ם פסק כת"ק אליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים היינו שעצם הקרבן הוי של הבעלים אבל אין השיווי של הבעלים דיש שני דינים יש דין השיווי של מי היינו הכסף של מי וכן יש דין

על הדבר בעצמו של מי הוא ולכן כיון דהרמב"ם פסק כת"ק אליבא דר"י הגלילי דסבר דעצם הקרבן הוי של הבעלים כמו שבארנו שפיר הוצרך לכתוב דמעשר בהמה אינו נוהג במוקדשין בקדשים קלים כמבואר בש"ס וסוגית הש"ס בבכורות שם (נג) דמוקמינן שם מתני' דמעשר בהמה אינו נוהג במוקדשין כר"י הגלילי הוי כת"ק אליבא דר"י הגלילי ולדידיה כיון דעצם הקרבן הוי של בעלים ושפיר מחויבין הבעלים להצטרפו עם השאר לעשרו דכיון דעצם הקרבן של הבעלים בר עשירי הוא (ואין זה ענין להא דאמרינן בב"מ דף ו' ע"ב גבי ספק בכור נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן כמובן והנה לכאורה יש לעיין כיון דפסק הרמב"ם (בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) דאין מוקצה חל על מוקדשים בקדשים קלים אף דעצם הקרבן הוא של הבעלים אבל כיון דאין הממון של הבעלים אינו יכול לעשותו מוקצה וא"כ קשה היאך יכול להקדישו במעשר בהמה כיון דאין הממון שלו:

אמנם נראה דלא קשה דשאני מוקצה דהוי גדר חלות שחל על הבהמה כעין הקדש במה שמקצה ומיחד הבהמה לעכו"ם ומוציאה מרשות הקדש ומתפיס עלה רשות עכו"ם (והא דאמרינן במ' ע"ז דף מ"ד דאין הקדש לעכו"ם ע"ש עי' בפירש רשב"ם בב"ב דף קכ"ט דמשמע בדברי הרשב"ם דשייך הקדש לעכו"ם וכבר הקשה התוס' והרמב"ן שם מהא דע"ז מ"ד דאין הקדש לעכו"ם ובש"מ שם כתבו לתרץ ולחלק בין הדיוט לגבוה היינו דשם בע"ז דאמרינן דאין הקדש לעכו"ם מיירי להדיוט אינו נאסר אבל לגבוה שפיר נאסר ע"ש ועוד יש לחלק בין בעלי חיים לשאר דברים דשם בב"ב מיירי בבעלי חיים ולקמן נבאר עוד בזה ע"ש בע"ז ובפרש"י שם) ולכן שפיר אינו יכול להקצות דבר שאינו שלו כיון שעושה חלות על הבהמה בהקצותו אבל גבי מעשר בהמה כיון דעצם הבהמה הוי שלו בקדשים קלים לאכילת בשר אלא שנתיחדה להקדש ולא נפקע בעלותו מן הבהמה אלא שאינו יכול למכור משום רשות הקדש המעכב וכן אינו יכול לעשות שום חלות אחר על הבהמה כיון דאין השיווי שלו אבל שפיר מצטרפת עם עדרו במנין לעשר אמנם אם מעשר בהמה היה קדושת פה כמו הקדש ודאי לא היה בכח הבעלים לחול שם הקדש על בהמה זו שאין הממון של הבעלים אבל כיון דאנן קיי"ל בבכורות (דף נ"ט) דעשירי מאיליו הוא קדש ולא מחמת קדושת פה של הבעלים א"כ אין הקדושה מחמת הבעלים ואין הבעלים עושין שום חלות על הבהמה (עיין בתוס' בכורות דף נ"ח שכתבו דאי לאו משום סקרתא היה מותר לעשר מעשר בהמה ביו"ט כיון דעשירי מאיליו הוא קדש ולא מקדושת פיו לכן לא הוי בכלל איסור מקדיש ביו"ט ע"ש) ועיין במנחת חינוך שכתב בפשיטות דלא מהני שאלה במעשר משום שאינה קדושת פה ע"ש (מצוה ש"ס)

ולפ"ז אי לאו קרא דעשירי יהי' קדש ולא שכבר קדש היה שפיר חל מעשר בהמה על קדשים קלים לת"ק אליבא דר"י הגלילי:

והנה לפי מה שבארנו דלת"ק אליבא דר"י הגלילי גם ר"י הגלילי סבר בקדשים קלים דאין הממון של הבעלים ואינו יכול למוכרו כמו שבארנו והסוגיא דפסחים הוי כבן עזאי אליבא דר"י ע"כ עלינו לפרש דלדידיה ליכא פלוגתא בין ר"י הגלילי ורבנן בעצם ענין בקדשים קלים בכלל אלא דעיקר פלוגתא דר"י ורבנן הוי בקרבן שבועה דר"י סבר כיון דכתיב בד' ובעמיתו בעמיתו מרבה אפילו קדשים קלים כיון דעצם הקרבן של הבעלים מחויב קרבן שבועה ורבנן סברי דבקרבן שבועה לא סגי בהא דעצם הקרבן הוי של הבעלים אלא דבעינן שיהא גם הממון של הבעלים והא דאמרינן בכל דוכתי בש"ס הא מני ר"י הגלילי ה"ה דהוי מצי לאוקמי כרבנן אלא משום דבברייתא בת"כ נזכר ר"י הגלילי ולא רבנן לכן מוקי לה בכל דוכתי כר"י ולפ"ז א"ש די"ל דהרמב"ם פסק בהא דקרבן שבועה כרבנן דפטרי מקרבן שבועה קדשים קלים ולכן שפיר לא הביא הרמב"ם לחלק גבי קרבן שבועה בין קדשים קלים לקדשי קדשים:

ומדי דברי בזה ראיתי להרמב"ם (בהלכות בכורות פ"ב) שכתב וכן אם נעבדה בו עבירה או שהרג על פי עד אחד או על פי הבעלים או שהוקצה או נעבד ירעה עד שיפול בו מום כמו שבארנו בהלכות איסורי מזבח וקשה איך שייך מוקצה גבי בכור הא הרמב"ם כתב שם בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) דאינו יכול להקצות קדשים קלים וכבר הקשו קושיא זו הרי"ט אלגזי בפ"ו מהלכות בכורות והמנחת חינוך ע"ש ונ"ל דלא קשה דהא אמרינן בחולין (דף מ"א) כיון דקניא לו לכפרה כדידיה דמי גבי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש בפירש"י שפירש דקאי על הבעלים כיון שהן המתכפרים בהקרבן ולכן מצי שפיר לאסור ולכן לפי פירש"י שייך כ"ז דוקא בחטאת ואשם שהן מכפרים אבל שלמים לא ע"ש ורבינו גרשום שם פירש דלא קאי על הבעלים אלא על הכהן המקריב כיון דהוא המקריב הוי כדידיה ושפיר יכול לאסור דהוי כדידיה ע"ש ולכן אין נפ"מ בין חטאת ואשם לשאר קרבנות אפילו שלמים ועיין ברמב"ם (פ"ד מהלכות שגגות) שכתב כיצד השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת חוץ לעזרה חייב שלש חטאות וכו' וע"ש בלחם משנה שכתב אע"ג דרבינו פסק בהל' ע"א פ"ח כר"נ דאמר בפ"ב דחולין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו חטאת דבר שלו מיקרי משום דכיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי וכאמרו שם עכ"ל מבואר דהרמב"ם פסק כהך מד"א בחולין דאמרינן כיון דקניא לו לכפרה כדידיה דמיא ואפ"ה פסק בהלכות איסורי מזבח דאינו יכול להקצות מוקדשין ולא מהני לענין מוקצה הך סברה דכיון דקניא לו לכפרה כדידיה דמיא וכמו שבארנו

דלענין מוקצה לא סגי לן בהך זכות לבד להקצות שיהא חל מוקצה על מוקדשין אמנם נ"ל דזהו דוקא בכל הקדשים שהם קנוי לגזא דרחמנא והם ברשות הקדש לעולם דאפילו בנפל בהם מום ונפדו ג"כ הדמים שייך להקדש לקנות בהם קרבן אחר להקדש ובזה נ"ל לפרש מה שכתב המרכבת המשנה דבכל קרבן יש בה שני ענינים קדושת הגוף וקדושת קרבן (היינו אם אחד מקדש בהמה לקרבן תיכף בקדושת פה חל עליה קדושת הגוף היינו שגופה נכנסת לרשות הקדש וחל עליה רשות הקדש שאינה יוצאה מרשות הקדש לעולם ולכן אמרינן בתמורה דף י"ז דהמקדיש את הטריפה חל עליה קדושת הגוף וצריכה מום קבוע לפדות וכן המפריש נקבה לעולה ג"כ חל קדושת הגוף ע"ש בתמורה י"ט אף שאינה ראוי' להקרבה והיינו מפני קדושת הגוף שגופה שייך להקדש) ואח"כ חל קדושת קרבן במידי דראוי להקרבה היינו אח"כ בשחיטה חל עליה הכשר הקרבה וזה נקרא קדושת קרבן עיין זבחים פ"ח דאמרינן שם קדוש לפסול ואינו קדש לקרב היינו ג"כ קדש קדושת הגוף בלא קדושת קרבן ועיין בתוס' (גיטין מ"ג ע"ב) שכתבו דאפילו בהקדש חצי בהמה נמי חל קדושת הגוף על חצי ובעינן מום לפדות והיינו שחל קדושת הגוף אפילו אם אינה ראויה להקרבה מפני שהקדש גופה למזבח שיהא גופה קדש וקנויה לגזא דרחמנא לקנות ממנה קרבן ואין זה ענין לקדושת דמים דקדושת דמים הוי באופן שהקדיש הדמים למזבח לקנות מהם קרבן אבל זה מקדש גופה למזבח שיהא גופה שייך למזבח לקנות ממנה קרבן וזה ידעינן מהא דהמקדש נקבה לעולה דקדוש קדושת הגוף כמבואר בתמורה (י"ט) וכן מהמקדיש את הטריפה דצריכה מום קבוע לפדות והא דבקדם מומן להקדשן אינו קדוש קדושת הגוף עיין בכורות י"ד היינו משום דגלתה לן תורה דאסור להקדיש בעל מום למזבח עיין תמורה דף ה' ואינו ראוי' לקדושת הגוף עיין בספר בית מאיר בחידושיו למסכת תמורה שכתב דלא גרסינן מותר להקדיש בעל מום (בתמורה י"ז) ועיין תוס' תמורה ז' שכתבו דגם מקדיש נקבה לעולה לוקה ע"ש וזה חידוש גדול או אולי יש לומר דבעל מום באמת ג"כ היה חל עליו קדושת הגוף כמו טריפה אלא כיון דיוצא לחולין כמו שהוא ואינו צריך מום אחר אין זה קדושת הגוף ושאני טרפה דאינו יוצא לחולין מחמת טריפתו אלא דצריך מום קבוע ויש לעיין בזה ועיין בש"מ בכורות י"ד ע"ב שכתבו דעל בעל מום חל קדושת הגוף וראיה מהא דקיי"ל דמקדיש בעל מום למזבח לוקה ואי לא קדיש האיך שייך ללקות ע"ש והא דבארנו לעיל דלבן עזאי אליבא דר"י הגלילי הוי קדשים קלים ממון בעלים ממש ולפי דברינו שבארנו דבקדשים שייך הגוף והדמים לרשות הקדש לגזא דרחמנא לעולם דאפילו לאחר פדיון נשארו הדמים להקדש לקנות קרבן אחר ומשמע לכאורה דכולה שייך להקדש וזה דלא

כדברינו אמנם אין מכאן שום סתירה דזה פשוט דאפילו אי אמרינן דגם דבקדשים קלים שייך הדמים להקדש וקנוי לגזא דרחמנא אפ"ה י"ל דקדשים קלים הוי ממון בעלים ממש די"ל דהקדש כזה שאין בו מעילה הוי ממון בעלים שזהו דין חדש בהקדש דעצם ההקדש הוי ממון בעלים בקדשים קלים ויכול למוכרה לבן עזאי אליבא דר"י הגלילי:

והשתא נשוב לדברי הרמב"ם שפסק דשייך מוקצה בבכור והקשו המפרשים הא הרמב"ם פסק דאינו חל מוקצה על קדשים קלים ולפי מה שבארנו דמוקצה הוי יחוד שמיחד הדבר לעכו"ם ומוציאה מרשות הקדש ומכניסה לעכו"ם ולא דמי לנעבד כמו שבארנו לכן שפיר אינו יכול להקצות קדשים קלים משום דגזא דרחמנא ורשות ההקדש מעכב אבל כ"ז שייך בשאר קדשים שהן קנוים לגזא דרחמנא ורשות הקדש עליהם דאינן יוצאים מרשות הקדש לעולם דבנפל בהם מום נפדין והדמים שייכין להקדש לקנות קרבן אחר ושפיר שייך לומר דרשות הקדש מעכב מלחול שם מוקצה על מוקדשין אבל בבכור י"ל שאינו קנוי כלל לגזא דרחמנא ואין עליו רשות הקדש אלא שהוא מתנה לכהן לעולם דהא אינו בר פדיון בהומם אלא שהתורה חייבה את הכהן לשוחטו בעזרה ולהקריבו על המזבח ואח"כ לאכול את הבשר וא"כ שפיר הכהן יכול להקצותו וחל המוקצה כיון דאין רשות אחרת עליו שיכולה לעכב החלות (ועיין בש"מ בב"ק י"ב שכתבו על הא דאמרינן בכור מוכרין אותו תם חי דרש"י פירש בבכור בזמן הזה מיירי והש"מ שם כתבו דמיירי אפילו בבכור בזמן הבית ובזמן הבית נמי נמכר תם חי ע"ש שהוכיחו מהא דאמרינן לקמן שם בבכור נאמר לא תפדה ונמכר ומדסיים במעשר ואינו נמכר לא תם ולא בעל מום מכלל דבכור נמכר תם חי ע"ש במ"ש ועיין בתוס' קידושין (דף נ"ב) שכתבו להדיא ג"כ דשייך מכירה במ"כ ע"ש) ולפי"ז א"ש דברי הרמב"ם שפסק דשייך מוקצה בבכור היינו כגון שהכהן הקצה את הבכור ושפיר חל מוקצה משום דהכהן הוי בעלים של הבכור ואין רשות אחרת המעכב כ"ז ולכן שפיר חל מוקצה ולא דמי לשאר קדשים דרשות ההקדש מעכב החלות אמנם לכאורה יש לעיין למה לא מוקי הגמרא דזבחים קי"ד דמיירי בבכור וכן בחולין דף מ' שם דמיירי ובאמת ל"ק דבחולין עדיפא משני כיון דקניא לכפרה כדידיה דמי ובזבחים בעי לאוקמי בכל הקדשים ועוד נבאר בזה:

אמנם שבתי וראיתי דזה אינו דהרמב"ם בפ"א מהלכות בכורות פסק דאינו יכול למכור בכור אפילו כהן דלא כהש"מ בב"ק הנ"ל ובאמת דברי הש"מ שם אינו מובן דבהדיא מבואר בתמורה דלמאן דאית לי' משלחן גבוה קזכו אינו יכול למכור ורבא דס"ל דנמכר היינו משום דס"ל דמחיים לאו משולחן גבוה זכו ע"ש בתמורה וא"כ עדיין תיקשה למה פסק הרמב"ם דשייך מוקצה גבי בכור כיון דקדושתו מרחם ואין לתרץ כנ"ל כיון

דהרמב"ם פסק דאינו יכול למכור בכור ולכן נ"ל לומר באופן אחר דכל דברינו שחלקנו לעיל בין מוקצה לנעבד הוי דוקא אם אמרינן דלמוקצה לא בעינן מעשה כלל עיין בתמורה דף כ"ט דמבואר שם דילפינן מוקצה מתשמרו לי ג"כ ושם בש"מ מבואר דלהאי מד"א לא בעינן מעשה במוקצה ועיין שם בפירש"י לקמן דאיכא תרי לישני אי בעינן מעשה במוקצה וא"כ יש לומר כיון דלא בעינן במוקצה מעשה שייך שפיר לחלק כנ"ל בין מוקצה לנעבד דמוקצה הוי כעין הקדש שמיחד הדבר לעכו"ם והא דאמרינן אין הקדש לעכו"ם יש לחלק בין בעלי חיים לשאר דברים ועיין בלח"מ בפ"ד מהלכות איסורי מזבח ומ"ש הש"מ הנ"ל לחלק בין הדיוט לגבוה צע"ג מכמה דוכתי ועיין תמורה כ"ט אמנם הרמב"ם שכתב דאין איסור מוקצה אלא דוקא במעשה משום שאין הקדש לעכו"ם אין לחלק כנ"ל בין מוקצה לנעבד ומה שכתב הרמב"ם (בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) דמוקצה אינו אסור בשל הקדש אפילו בקדשים קלים ונעבד אסור בהקדש בקדשים קלים ע"ש נ"ל פשוט לפי מה שכתב הלח"מ לפרש דמה שכתב הרמב"ם דנעבד חל על קדשים היינו דוקא במעשה וכ"ז שייך דוקא בנעבד דהאדם העובדה עושה המעשה כמבואר במ' עכו"ם דנסיך לה בין קרניה אבל במוקצה דאינו נאסר אלא עד שיעשו הכומרים מעשה כמו שכתב הרמב"ם (בפ"ד מהלכות עכו"ם) אבל האדם המקצה אינו עושה שום מעשה לכן אינו יכול להקצות מוקדשים שוב ראיתי לרבינו המבי"ט בקרית ספר שכתב ג"כ הטעם למה אין מוקצה חל על הקדש משום שהוא אינו עושה מעשה אלא הכומרים ע"ש ופשוט דלא מהני מעשה שאינו הכרחי לאותו דבר שאוסרה בו אלא דוקא מעשה הכרחי לאותה שאוסרה עיין בעכו"ם (דף נ"ד) דאמרינן שם כגון שניסך לה בין קרניה ע"ש משמע דוקא דלא מהני מעשה אלא דוקא שנאסרת במעשה זו היינו באופן דהמעשה הוי גם העבודה שעובדה במעשה זה אבל מעשה אחרת לא מהני וא"כ כיון דבמוקצה אין עצם המוקצה דוקא במעשה דהא אי לאו טעמא דאין הקדש לעכו"ם לא היה בעינן דוקא מעשה לכן אינו יכול לאסור של חבירו או של הקדש במוקצה כיון דאין עושה מעשה:

ועתה כיון דמוקצה אינו עושה שום חלות ולא בעינן שיהא הדבר שלו ממש אלא בעינן שלא יהא בעלים אחרים על החפץ שיעכבו וימחאו ויבטלו מה שעשה זה ולכן שפיר יכול לאסור ג"כ דבר של הפקר וכמו שכתבו בספרי אחרונים (עיין בעיו"ט סימן פ"ב ביו"ד מ"ש שם בענין זה על הא דבב"ק גבי גזל משכב דחבריה וכו' ע"ש):

והשתא א"ש מה שכתב הרמב"ם דנעבד חל על קדשים קלים הוי דוקא במעשה ושפיר יכול לאסור לגבוה במעשה וכמו שכתב הלח"מ אבל במוקצה דהוי בלא מעשה לכן

לא מצי אסר של הקדש וכ"ז הוי דוקא בשאר קדשים קלים דהם ברשות הקדש וקנוים לגזא דרחמנא וממילא רשות הקדש מעכב מלחול שם איסור בלא מעשה לכן בעינן דוקא מעשה אבל בכור דאין עליו רשות הקדש ואינו קנוי לגזא דרחמנא ממילא דאין רשות אחרת המעכבת מלחול עליו שם איסור שפיר יכול לאסור אפילו בלא מעשה כמו שבארנו דלאסר כיון דאינו חלות לא בעינן שיהא שלו ממש ושפיר פסק הרמב"ם דשייך מוקצה בבכור אף דאינו יכול למוכרו דמכירה שאני דבעינן שיהא הדבר שלו ממש וברור כיון דמשלחן גבוה קזכו אינו יכול למכור:

והנה עלה בדעתי לכאורה על דרך החידוד לומר דלכן הביא הרמב"ם גבי מעשר בהמה דאינו נוהג במוקדשין כמו שהבאתי לעיל עפ"י מה שכתב התבואת שור (ביו"ד סימן ה') דהגם דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל במעשה שפיר יכול להקדיש כמו דאמרינן גבי איסור דבמעשה יכול לאסור כמו כן גבי הקדש ע"ש והגם כי זה חידוש גדול ויש להרהר עליו בזה ע"ש ועיין בפמ"ג במ"ז שם שהביא ג"כ דברי התבואת שור וכתב ג"כ שזהו חידוש גדול וימר דאדם יכול להקדיש דבר שאינו שלו במעשה ע"ש בפמ"ג וזה אין להתעקש ולומר דכונת הת"ש הוי משום מראית העין כמבואר שם בדבריו ובפמ"ג שם ועיין בספר דעת תורה להגאון מהרש"ם ולפ"ז י"ל דשפיר אי לאו קרא דיהיה קדוש היה חל מעשר בהמה על קדשים קלים משום דבמעשר בהמה בעינן שיעבור תחת השבט כמבואר במשנה בבכורות (דף נ"ח) ע"ש דהיה סוקרו בסקרא וא"כ י"ל דזה הוי ע"י מעשה ושפיר יכול לאסור ושפיר הוצרך הרמב"ם להביא הא דאין מעשר חל על קדשים קלים וכ"ז על דרך החידוד וזה הוי דלא כמו שבארנו לעיל דמעשר בהמה אינו קדוש מחמת קדושת פה וגם יש לעיין מהא דמעשר מאילו הוא קדוש:

והנה לפי מה שבארתי דקדושת הגוף הוי ברשות מזבח ושייך לגזא דרחמנא א"כ לכאורה משמע דבקדושת הגוף יש בה נמי קדושת דמים ולכאורה לא כן משמע מהא דמבואר בזבחים (דף מ"ה) דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו ועיין במעילה י"א ועיין שם בפירוש רש"י דכיון דאינו ראוי לגבוה פקע קדושתיה ואי נימא דבקדושת יש בה נמי קדושת דמים א"כ בכל קדושת הגוף אף שנעשה מצותו יהא בה מעילה משום קדושת דמים דעל קדושת דמים לא מהני נעשה מצותו וכן יש להעיר משאר דוכתי אמנם י"ל דעד כאן לא שייך קדושת דמים בקדושת הגוף אלא כ"ז דקדש עדיין קדושת הגוף דקדושת דמים שיש בקדושת הגוף אינו נפרד מן קדושת הגוף בפני עצמה כמו בכל קדושת דמים אלא דקדושת דמים מסתעפת מקדושת הגוף א"כ ממילא דכל כמה דנפקע מן הקרבן קדושת הגוף נפקע ממנו גם קדושת דמים דדוקא בנעשה הקרבן בעל מום דעדיין

לא נפקע ממנו שם קרבן מכל וכל (דבעל מום ג"כ שם קרבן עליו דהא עושה תמורה) ובר פדיון ופדיונו להקדש אבל באינו בר פדיון דנפקע ממנו קדושת הגוף אז אינו עוד ברשות גבוה שוב ראיתי בספר זרע אברהם שכתב להוכיח מהא דאמרינן (בב"ק דף ע"ו) דקדושת דמים הוי כמכירה וחייב דו"ה אבל קדושת מזבח דמעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן לא הוי כמכירה ע"ש בתוס' ד"ה גנב שכתבו דהקדש בד"ה חשוב כמו מכירה משמע דקדושת הגוף לית בו קדושת דמים כלל ולדעתי נראה דאין מכאן שום הכרח דאפילו אי אמרינן דבקדושת הגוף הוי נמי קדושת דמים אבל לענין דו"ה ודאי לא חשוב מכירה להתחייב דו"ה ולא דמי לקדשי בדק הבית דבהקדשו נפקע מיד רשות הבעלים מכל וכל ואין עליו עוד שם בעלים כלל ולכן שפיר חשוב כמכירה להתחייב דו"ה אבל קדושת הגוף דעדיין הקרבן שייך לבעלים לאכילת בשר בקדשים קלים או לכפרה בקדשי קדשים ולא נפקע עדיין מרשות הבעלים לגמרי לכן לא חשוב כמכירה להתחייב דו"ה דבעינן כולו במכירה וזהו מה דאמרינן בגמרא מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ושפיר י"ל דקדושת הגוף יש בה ג"כ קדושת דמים מה שהיא קנויה לגזא דרחמנא:

והנה מדי עברי בין בתרי ענינים אלו עלה בדעתי לומר לפי שבארנו לעיל לחלק בין בכור לשאר קדשים דבכור אין עליו רשות הקדש ואינו קנוי לגזא דרחמנא כלל אלא הוי ברשות כהן אלא שהתורה חייבו להקריבו על המזבח אבל שאר קדשים רשות הקדש עליהם וקנוים לגזא דרחמנא כמו שבארנו לעיל נ"ל דלאו בכל הקדשים הוי רשות מזבח עליהם אלא דוקא בבהמה אבל עופות ג"כ אינם קנוים לגזא דרחמנא אלא שיש עליהם קדושת קרבן להקריבן על המזבח ואינם ברשות הקדש כמו שבארנו לענין שאר הקדשים אמנם לאו מחד טעמא דבכור דבבכור הוי הטעם משום שרשות כהן עליו אבל בעוף נ"ל לפי מה שבארנו לעיל מה שכתב המרכבת המשנה (בפ"ה מהלכות תמידין ומוספין) דיש שני ענינים קדושת הגוף וקדושת קרבן (ע"ש אף שכתב כ"ז גבי מנחה) והיינו דתיכף בקדושת פה בבהמה חל קדושת הגוף והיינו שהבהמה ניקנית לגזא דרחמנא ונכנסת לרשות מזבח אבל אינו חל עליה קדושת קרבן עד אחר שחיטה היינו שאז הסכין מקדשה וחל עליה קדושת קרבן (עיין מנחות ע"ח סוטה ט"ו) ועיין בפירש"י במנחות (דף ק"א) שכתב דמכלי שרת לא אשכחן דמיפרק לאחר שקידש בכלי שרת ואפילו בהמה בעלת מום שנאמר בה פדיון לאחר שקדשה בכלי שרת כגון ששחטה לא אשכחן בה פדיון ע"ש (ועיין בש"מ וברש"ש שם ועיין בתוס' חגיגה דף כ"ד) והטעם דלא מהני פדיון אחר שחיטה נ"ל דלאו משום העמדה והערכה אלא משום דלא מהני פדיון אלא על קדושת

הגוף היינו דהפדיון מוציאה מרשות הקדש אבל על קדושת קרבן לא שייך פדיון ולכן אחר שחיטה דאז חל על הבהמה קדושת קרבן לא מהני פדיון והנה רש"י במנחות (שם ק"א) פירש ד"ה עופות קדושת הגוף נינהו שהן עצמן קרבין ואין צריכין קדושת כלי ע"ש והיינו כיון שאין בהם קדושת כלי כמו גבי בהמה אלא דכל עבודתן הוי ביד ממילא לא שייך לומר דחל קדושת קרבן במליקה כמו בשחיטה כיון דאין בה קדושת כלי שרת לכן יש לומר דתיכף בקדושת פה חל קדושת קרבן כיון שאחר כך בשעת עבודה ג"כ לא נתוסף בה קדושה כיון שאין כאן כלי שרת (ועיין ברש"ש מה שכתב בזה) ולכן יש לומר בעוף דחל קדושת קרבן בקדושת פה היינו כיון דמיד בקדושת פה הוכשרה להקרבה כיון דלא נתוסף בו שום קדושת כלי גם אח"כ ולכן אין לעוף פדיון דלא שייך פדיון על קדושת קרבן וכמו דלא מהני פדיון בבהמה אחר שחיטה אפילו בלאו הא דבעינן העמדה והערכה כמו שבארנו לעיל (דהא יש לומר דשייך בה העמדה והערכה בעודה מפרכסת אמנם לפי מה שכתבו התוס' בב"ק ע"ו ובחולין (פ"ד) דבשחיטה כשרה לא אמרינן בה מפרכסת הרי היא כחיה י"ל דהוי כמד"א קדשי מזבח לא בעינן העמדה והערכה) ובזה מבואר דברי הש"ס במעילה (דף י"ב ע"א) בהא דאמרינן ר"ש אומר תורים שלא הגיע זמנן מועלין בהן בני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין בהן ושם בגמרא בשלמא ר"ש כדקתני טעמא שהי' ר"ש אומר וכו' אלא רבנן (ועיי"ש בפירש"י שפירש ת"ק דאמר לא נהנין ולא מועלין) מ"ש ממחוסר זמן דקדוש והני תורים נמי לקדשו קודם זמנן וימעלו בהם אמרי מחוסר זמן מידי דהוי אבעל מום דבר פדיון הוא אבל הני עופות כיון דאין מום פסול בעופות אין לעופות פדיון וע"ש בתוס' ד"ה אבל שכתבו לאו דוקא משום דאין מום פוסל דהא מחוסר אבר שפוסל בעופות נמי לית ביה פדיון כדמשמע במנחות (דף ק) שאין פדיון אלא בבהמה וע"ש בש"מ שכתבו לפרש דהא דנקט הגמרא אין המום פוסל אינו לדוגמא דעוף חלוק מבהמה ולכן יש לומר דבבהמה גלי קרא דשייך פדיון אבל לא בעוף והנה דברי הגמרא אינו מובן מאי שייטא דפדיון הכא כיון דקושית הש"ס היה דהני תורים שלא הגיע זמנן לקדשי קדושת הגוף כמו מחוסר זמן בבהמה דקדוש קדושת הגוף (עיין תוס' זבחים דף קי"ד ע"ב ד"ה היתר במה שכתבו להדיא דמחוסר זמן קדוש קדושת הגוף) וא"כ מאי משני דאין לעוף פדיון וראיתי שגם הקרן אורה בחידושיו במעילה הרגיש ג"כ בדברי הש"ס כאן אמאי לא ימעלו בתורים משום קדושת הגוף דהוי קדשי ד' ומאי תליא זה בפדיון אולם לפי מה שבארנו לעיל דעוף שאני מבהמה דבבהמה מתחלה חל עליה קדושת הגוף היינו מה שהיא ניכנסת לרשות גבוה לגזא דרחמנא ואח"כ תוספות הקדושה מחמת הכלי שרת (עיין מנחות ע"ח) מקדשה קדושת קרבן

מה שאין כן בעוף דאין בה שום תוספות קדושה דאין בה קדושת כלי ולכן חל עליה תיכף בקדושת פה קדושת קרבן וכמו שבאר דעל קדושת קרבן לא שייך פדיון ולכן אין בעופות פדיון וזהו פירוש הגמרא דלכן תורים שלא הגיע זמנן אין מועלים בהן דלא דמי למחוסר זמן דבהמה דגבי בהמה כיון דיש לה פדיון בבעל מום קודם קדושת כלי והיינו משום דעדיין לא חלה קדושת קרבן ואין בה אלא קדושת הגוף היינו שגופה קנוי לגזא דרחמנא והיא ברשות הקדש ולכן שפיר אם הקדש מחוסר זמן קדוש אף שאינו ראוי להקרבה עדיין ואינה ראויה לחול עליה קדושת קרבן עכ"פ חל על הקדש ומועלים בה משום שהיא קנויה לגזא דרחמנא והיא ברשות הקדש כמו מקדיש נקבה לעולה דחל קדושת הגוף כמבואר בתמורה (י"ט) והיינו דבבהמה כיון דלעולם חל קדושת הגוף קודם קדושת קרבן ולכן אם הקדיש דבר שאינו ראוי לחול השתא קדושת קרבן אין מעכב על קדושת הגוף לחול ושפיר חל קדושת הגוף היינו שהיא קנויה להקדש אבל כ"ז הוי דוקא בבהמה דיש בה קדושת הגוף בלא קדושת קרבן אבל בעוף דחל עליה קדושת קרבן תיכף בקדושת פה ואין בה קדושת הגוף מכו שבארנו משום שאין בה קדושת כלי ולכן אינו חל קדושה עליה כ"ז שאינו ראוי להקרבה ולכן שפיר אם הקדיש תורים שלא הגיע זמנן אין מועלין כיון דלא חזי להקרבה ואינו חל עליהם קדושת קרבן וגם קדושת הגוף בלא קדושת קרבן ל"ש בעוף וזהו פי' הגמ' מה דאמרינן אבל עוף כיון דאין להו פדיון פירוש דמזה שאין לעוף פדיון ידעינן דאין בה קדושת הגוף אלא דחל תיכף קדושת קרבן ועל קדושת קרבן לא שייך פדיון ולכן ממילא דאינו ראוי להקרבה דל"מ קדושת הגוף לחול אין בה קדושה כלל וחדית לן הגמרא דכל היכא דאין בה אלא קדושת קרבן באינה ראויה להקרבה אינו חל עליה קדושה ומה דנקט הגמרא כיון דאין המום פוסל בעופות זהו לאו דוקא אלא דבעי למימר דאין לעוף פדיון ועיין בש"מ כאן מה שכתב על הא דאין המום פוסל בעוף דהיינו כיון דמצינו חילוק בין בהמה לעוף גבי מומים ממילא אמרינן דאין פדיון אלא בבהמה כיון דלא דמי עוף לבהמה אמרינן דלא גלי לן קרא פדיון אלא בבהמה אבל לא בעוף ע"ש והשתא א"ש דלא תיקשה על הש"ס קושית הקרן אורה הנ"ל במה דנקט אין פדיון היינו דזה מגלה לן דעוף קדש קדושת קרבן תיכף בקדושת פה אמנם צ"ע אמאי לא נקט הש"ס הא דאין קדושת כלי שרת בעוף דמזה ידעינן כל עיקר דחל בעוף תיכף קדושת קרבן אולם מפני חומר הקושיא יש להעמיס מה שפירשנו בדברי הגמרא:

והנה הרמב"ם בפ"ו מהלכות איסורי מזבח כתב דעופות אין להם פדיון משום שאינו בהעמדה והערכה ע"ש שכתב וז"ל הסולת והיין והשמן והלבונה והעופות וכו' אין פודין

אותן שנאמר והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה נעריך ואלו אינם בכלל העמדה וכו' מבואר דהא דאין לעוף פדיון הוי משום ההעמדה והערכה דעוף אינו בכלל העמדה והערכה וכבר העירו האחרונים על הרמב"ם הא שפיר שייך בעוף העמדה עיין בתוי"ט במנחות (פי"ד) ובספר חסדי דוד על תוספתא פירוש בתוספתא מנחות פי"ב דעוף אינו בכלל העמדה משום שפורח הוא ע"ש וזה לכאורה אינו מובן עכ"פ מדברי הרמב"ם מבואר דלא כדברינו דלפי דברינו הוי הטעם דאין לעוף פדיון משום דחל תיכף קדושת קרבן ואין בו קדושת הגוף בלא קרבן כמו בבהמה ולאו משום העמדה והערכה אמנם על הרמב"ם קשה טובא מהא דמבואר בתמורה דף ל"ג דאמרינן הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תני לוי במתני' ואפילו חיה ואפילו עופות ע"ש מבואר דגם עוף ישנו בכלל העמדה והערכה וכן יש להעיר למה שינה הרמב"ם מלשון הגמרא במנחות (דף ק"א) דמבואר שם משום דלא נאמר פדיון אלא בבהמה ע"ש אולם ראיתי דמקור הרמב"ם הוא מהת"כ פרשה בחוקותי פרשה ד' דאיתא שם והעמיד את הבהמה לפני הכהן בהמה ניפדית ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים וע"ש בפירוש הראב"ד מבואר מהתו"כ דהא דאין פדיון לעוף הוי משום העמדה והערכה דקרא דוהעמיד בבהמה כתיב והיינו כשיטת הרמב"ם וכן יש לפרש הא דמנחות ק"א דלא נאמר פדיון אלא בבהמה היינו דקרא דוהעמיד גבי בהמה כתיב אמנם גם לדברינו נ"ל שיש מקור מברייתא בת"כ במ"א ובזה יהיה מתורץ דברי הרמב"ם שלא תיקשה מהא דתני דבי לוי בתמורה שם והא דאמרינן בתו"כ פרשה ויקרא (פרשה י' פרק י"ח) גבי תורים והביא אותם אל הכהן ואין לעוף פדיון ע"ש הרי דהת"כ יליף כאן דאין לעוף פדיון מהא דוהביא אותם דכתיב גבי תורים בהקרבה וראיתי להגאון מלבי"ם בפירושו להת"כ שם שהקשה למה לן קרא דאותם הא מקרא דוהעמיד את הבהמה לפני הכהן דכתיב בפרשה בחוקותי ילפינן דאין לעוף פדיון כמבואר בת"כ שם וכתב לתרץ דהאי קרא בעינן להיכי שהפריש עוף והעני שאין פודין אותה ע"ש וזה צ"ע כיון דאין שייך פדיון בעוף מה"ת לומר דאם העני יהיה פודין אותה ועיין בת"כ פרשה ויקרא (סוף פרק י"ז) וגם בתוספות עזרה שם הקשה קושיא זו למה לן תרי קראי דאין פדיון לעוף ע"ש ולכן נ"ל דהנך תרי ברייתות דת"כ פליגי היינו דלהך ברייתא דפרשה בחוקותי דיליף דאין לעוף פדיון מהא דוהעמיד את הבהמה לפני הכהן הוי הטעם דאין לעוף פדיון משום העמדה והערכה והיינו כשיטת הרמב"ם אבל הברייתא דפרשה ויקרא דדריש דאין לעוף פדיון מהא דוהביא אותם אל הכהן היינו כיון דגלי לן קרא שיביא אותם כמו שהן אל הכהן להקרבה יש לפרש דהטעם דאין לעוף פדיון הוי כמו שבארנו משום דחל תיכף

קדושת קרבן ולכן לא שייך פדיון היינו כיון דגלי לן קרא דיביא אותם אל הכהן כמו שהן להקרבה היינו שחל עליהם הכשר הקרבה תיכף כמו שהן וממילא איו לעוף פדיון דל"ש פדיון על קדושת קרבן ולכן יש לומר דמה שבארנו לעיל בסוגיא דמעילה גבי תורים שלא הגיע זמנם שם זה הוי לפי הדרשה דת"כ דדריש דאין לעוף פדיון מקרא דאותם אבל הרמב"ם דסבר דהא דאין לעוף פדיון הוי משום העמדה והערכה יש לפרש הסוגיא שם באופן אחר והנה לכאורה יש להעיר על דברינו מהא דמבואר בעירובין (דף ל"ז) וביומא (דף מ"א) דאמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשית כהן מבואר דבעשית כהן יכולים לשנות הרי דלא חל עדיין קדושת קרבן אמנם זה אינו דודאי חלה קדושת קרבן תיכף בקדושת פה אלא דגזה"כ דולקח ועשה גלי לן דהכהן יכול לשנות אפילו אחר קדושת קרבן בעוף והא דתני דבי לוי בתמורה (דף ל"ג) דהכל היו בכלל העמדה והערכה אפילו עופות (עיין בפירש"י ותוס' שם שפירשו דמיירי בעופות לדמים ע"ש) הרי דגם בעוף שייך העמדה יש לפרש דסבר כדרשה דת"כ דאותם ואין שום קושיא על הרמב"ם מתנא דבי לוי כיון דהנך ברייתות חלוקות בזה והרמב"ם פסק כהך ברייתא דפרשה בחוקותי דממעט עוף מהעמדה והערכה ותנא דבי לוי הוי כברייתא דאותם דממעט דאין לעוף מקרא דוהביא אותם דקרא מיירי דוקא בקדשי מזבח וכמו שבארנו משום דקדש תיכף קדושת קרבן:

והנה לפ"ז נ"ל דיש נפק"מ טובא בין הנך שתי ברייתות דת"כ בהא דאין לעוף פדיון אי ילפינן מהא דוהביא אותם י"ל דהוי דוקא בקדושת מזבח אבל בקדושת בדק הבית שייך שפיר פדיון בעוף אבל אי ילפינן מהא דהעמדה והערכה א"כ למאן דאמר קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה א"כ אין לעוף פדיון כלל ולפ"ז לשיטת הרמב"ם דכתב הטעם דאין לעוף פדיון משום העמדה והערכה ובפ"ה (מהלכות ערכין וחרמים) כתב דגם קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה א"כ אין לעוף פדיון לשיטת הרמב"ם כלל בין בקדשי מזבח ובין בקדשי בדק הבית עיין כריתות כ"ח וש"מ שם והנה לכאורה יש להעיר מהא דאמרינן בחולין (דף פ"ד) דאמרינן דכסוי הדם אינו נוהג במוקדשין וכו' ומוקמינן בקדשי בדק הבית ופריך הש"ס וליפרקינהו וליכסינהו בעינן העמדה והערכה ע"ש בפירש"י שכתב הטעם משום דאין פודין את הקדשים לאחר מיתה מפני שכתב בהם והעמיד הכהן את הבהמה ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד וי"ל דהרמב"ם אינו מפרש כפרש"י אלא דמפרש דגבי פדיון בעינן העמדה והערכה ועוף אינו בר העמדה והערכה אבל רש"י י"ל דקאי אליבא דהך תנא דת"כ דילפינן מוהביא אותם א"כ קדשי

בדק הבית הוי שפיר בני פדיון ולכן פירש משום דלאחר שחיטה לא שייך העמדה והערכה:

(והנה לכאורה עלה בדעתי לומר לפי מה שבארנו דבעוף כיון שאין פדיון לעוף והיינו כמו שבארנו דבעוף ליכא קדושת הגוף כלל אלא חל תיכף קדושת קרבן א"כ ליכא בעוף רשות הקדש ואינה קנויה לגזא דרחמנא כמו בבהמה דבזה א"ש שיטת המאירי בפסחים (דף צ) שכתב שם דאף דאין אתנן חל על מוקדשים בבהמה אבל בעוף הקדש שפיר חל אתנן ע"ש וזה תימה מ"ש מבהמה והא דאמרינן בתמורה דף ל' דאתנן חל על עוף היינו בעוף חולין ע"ש ועוד קשה הא אינו שלו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש בתמורה (דף ל) ונ"ל כמו שבארנו לעיל לפי הש"מ ב"ק הנ"ל דבכור נמכר אפילו תם משום שאינו בר פדיון וכמו כן יש לומר בעוף כיון דאין בעוף רשות הקדש אלא קדושת קרבן ועיין ברש"י במעילה (דף ח ע"א) במשנה בריש חטאת העוף שכתב שם להדיא דחטאת העוף נמכר שכתב להדיא כגון שמכרה דהוציאה לחולין ע"ש ודברי רש"י צ"ע וכמו כן יש לומר דחל אתנן על עוף כיון דנמכר משום שאין בה קדושת קרבן ולא קדושת הגוף ואין בה רשות הקדש המעכב אמנם גם הרמב"ם בפ"ד מהלכות איסור מזבח פסק ג"כ דחל אתנן בעוף הקדש וכבר השיג הראב"ד ע"ש ועל הרמב"ם לא שייך כלל לומר כדברינו דהא פסק דבכור אין מוכרין אותו תם וגם לא ס"ל לחלוק בין בהמה ועוף כמו שבארנו ובמקום אחר ביארנו שיטת הרמב"ם בענין אתנן עיין לקמן). ועיין ברמב"ם (בפ"ב מהלכות מעילה) שכתב שם דלכן אין מועלים בהקדיש תורים שלא הגיע זמנם משום דהוה כחטאות המתות ובגמרא לא נזכר זה ולפי דברינו דהרמב"ם לא פסק כהסוגיא דמעילה שם דסמך על הת"כ הנ"ל א"ש: והנה הרמב"ם כתב (בפ"ה מהלכות מעילה) המקדיש תרנגולת למזבח מועלין בה ובביצתה וכו' הקדיש תורים למזבח לבדק הבית מועלין בהן ובביצתן כמו שביארנו וקשה כיון דהרמב"ם פסק דגם קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה וכתב (בפ"ה מהלכות איסורי מזבח) דלעוף אין פדיון משום שאינו בהעמדה והערכה וביארנו דה"ה עוף בדק הבית ג"כ אין פדיון א"כ הוי כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה ואיך כתב הרמב"ם דמועלין בהן ולכן נ"ל דשיטת הרמב"ם דע"כ לא אמרינן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אלא דוקא בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא' שייך לומר קדשים שמתו ואפילו באינו בר פדיון נמי מועלין דבקדשי מזבח מועלין משום דהוו קדשי ד' לכן כיון דאינו ראוי להקרבה אינו עוד קדשי ד' ונפקע קדושתן כמ"ש התוס' במעילה (דף ג') דכיון שהולכין לאיבוד לא איקרי עוד קדשי ד' ע"ש וכן כתבו התוס' שם (דף י') דה"ט שאין מועלין בחטאות

המתות כיון דאזלי לאיבוד לא קרינא בהו מקדשי ד' אבל בקדשי בדק הבית דהמעילה לאו משום קדשי ד' אלא משום דהוי ממון הקדש ונכסי גבוה ולכן אפילו באינו בר פדיון ג"כ נפקע קדושתן ואטו בנכסי הדיוט כה"ג אם אינו יכול למוכרן יהיו הפקר ואפילו באיסורי הנאה כתבו הרבה ראשונים דהוי של בעלים לכן שפיר לא נפקע רשות הקדש מהן ולא דמי לקדשי מזבח ומה שבארנו לעיל דגם בקדושת מזבח נמי יש בה קדושת דמים אין ענין לכאן דקדושת דמים שיש בקדושת מזבח אינו ענין נפרד מקדושת הגוף אלא מסתעף מקדושת הגוף משום שחל עליה רשות הקדש להקרבה או היא עצמה או דמיה כגון במקדיש נקבה לעולה וכ"ז שהיא עצמה ראויה להקרבה או דמיה הוי בכלל קדשי ד' אבל באינו ראויה לא היא ולא דמיה אז נפקע ממנה קדשי ד' ויצאו מידי מעילה כיון דהמעילה הוי משום קדשי ד' אבל בקדשי בדק הבית הוי המעילה משום דהוי נכסי הקדש ולכן אפילו אינו בר פדיון משום העמדה והערכה אינו נפקע הקדושה ממנה וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב (בפ"ג מהלכות מעילה) וז"ל קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה ומשמע דוקא קדשי מזבח אבל לא קדשי בדק הבית אמנם מדברי הכ"מ שם שהעיר בזה למה נקט דוקא קדשי מזבח מבואר דלא ס"ל לחלק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית אולם ראיתי דהבה"ז שם כבר הקשה על הכ"מ מסוגיא דמעילה (דף הע דאמר עולא אמר ר"י קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה במאי אילימא בקדשי בדק הבית אפילו כי מתו נמי לא יהא אלא דמקדיש אשפה לבדק הבית לאו אית בה מעילה אלא בקדשי מזבח וכו' הרי מבואר דסוגיא זו סברה דלא שייך קדשים שמתו בקדשי בדק הבית ומכאן הוכיח הבה"ז דבקדשי בדק הבית לא שייך קדשים שמתו ועיין בקרן אורה במעילה שם שהשיג על הבה"ז דאין שום הוכחה מסוגיא דהא הרמב"ם פסק דגם קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ואם מתו יקברו וא"כ פשיטא דלית בהו מעילה וכמו שכתבו התוס' שם וזה אין לומר כמו שכתב התוס' דמיירי דהעמידו מחיים וכו' דזה אינו דהא הרמב"ם בהלכות ערכין כתב דבעינן גם הפדיה מחיים וכמ"ש התוס' בריש פרק ראשית הגז ועיין במל"מ בהלכות ערכין שם ומסיק שם הקרן אורה דבדוקא נקט הרמב"ם קדשי מזבח שמתו דלית בהו מעילה מן התורה אבל מדרבנן אסור אבל בקדשי בדק הבית אפילו איסור דרבנן ג"כ ליכא בהו כיון שאין להם פדיון אמנם זה אינו לפי מה שבארנו דבקדשי בדק אינו מגרע זכות ההקדש משום שאין לה פדיון ועיין באור שמח בהלכות מעילה שכתב ג"כ דשיטת הרמב"ם דבקדשי בדק הבית לא שייך קדשים שמתו ע"ש שהאריך בזה הרבה ותירץ שם קושית התוס' במעילה ע"ש שהביא הא דאמרינן במעילה (דף י"ב) דאמרינן שם חמורה מועלין בה ובחלבה ע"ש ובירושלמי

פ"ג דמעשר שני דמקשינן שם וחלב לאו כמתה וכל שאין לה פדיון אין מועלין בו ע"ש וכתב דהוי פלוגתא דירושלמי וש"ס דילן דבש"ס דילן לא מקשינן על הא דחמורה מועלין בה ובחלבה אף שאין לה פדיון והיינו דס"ל דבקדשי בדק הבית אפילו באין בו פדיון ג"כ לא נפקע הקדושה ממנו אבל הירושלמי לא ס"ל כן אלא דכל היכא שאינו בר פדיון אינו במעילה ע"ש ובמ"א ביארתי בענין זה באריכות יותר (עיין בסמנים הבאים) וכתבתי דיש לומר דאין ראיה מהא דחמורה מועלים בה ובחלבה דבקדשי בדק הבית לא אמרינן קדשים שמתו מהא דלא הקשה הש"ס דילן כמו הירושלמי וחלב לאו כמתה כמו שכתב באור שמח והוא לפי מה שהקשו התוס' בחולין (דף קל"ה) גבי הא דאמרינן שם ראשית הגז אינו נוהג במוקדשים ומקשינן שם בגמרא מוקדשין מאי טעמא אמר קרא צאנך ולא צאן הקדש טעמא דכתב רחמנא צאנך הא לאו הכי הוי אמינא קדשים חייבין בראשית הגז הא לאו בני גיזה נינהו דכתיב ולא תגוז בכור צאנך וכו' הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית וכו' סד"א הואיל ומדאורייתא בני גיזה היכא דגזז ליה ליתיב ליה והא קדיש לה סד"א לפריק וליתיב ליה והא בעי העמדה והערכה וכו' ושם בתוס' הקשו מה שייך העמדה והערכה בגיזה הא הוי כמקדיש עצים ואבנים וי"ל כיון שהיה מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה צריך העמדה והערכה ע"ש ולפי"ז נ"ל דכ"ז שייך דוקא בגיזה אבל בחלב דכ"ז שהחלב בגוף הבהמה אין שם חלב עליו אלא דהוי כגוף הבהמה ממש כבשרה עיין בחולין (ק"ט) דמבואר דכחל מותר ועיין (דף קי"ב) דממעטינן דחלב שחוטה אין שם עליו אלא דלאחר שפירש חל עליו שם חלב ופנים חדשות באו לכאן ממילא לא דמי לגיזה דהוי כמו אבר הבהמה ושפיר הוי בהעמדה והערכה כמו הבהמה אבל גבי חלב לא ש"ל כמו שכתבו התוס' כיון דמתחלה היתה מחובר בבהמה הוי כגופה דזה החלב כמו שהיא עתה לאחר שפירשה מן הבהמה לא היתה מחובר בבהמה כיון דפנים חדשות באו לכאן ולא דמי לגיזה דזה הגיזה כמו שהיא עתה היתה מחובר בבהמה אבל בשעת חיבורה בבהמה אין זה חלב ולפ"ז י"ל דלא בעינן העמדה והערכה דהוי כמקדיש עצים בעלמא ולכן אין שום ראיה מהא דלא מקשה הש"ס במעילה גבי חמורה מועלין בחלבה כמו בירושלמי דמעשר שני (פ"ג) דמקשינן וחלב לאו כמתה כיון דבעינן העמדה והערכה די"ל דשיטת הש"ס דילן דלא בעינן העמדה והערכה על חלב אמנם באמת דוחק לחלק בין חלב לגיזה אבל באופן אחר נ"ל לומר דאין שום ראיה מהא דחמורה מועלין בה ובחלבה דבקדשי בדק הבית לא שייך קדשים שמתו והוא דהרמב"ם (בפ"י מהלכות בכורים) כתב דראשית הגז אינו נוהג במוקדשין כיצד הרי שהקדיש בהמות לבדק הבית וגזזן יכול יהי' חייב לפדות וליתן לכהן וכו' ת"ל צאנך ע"ש והקשה הכ"מ בשם מהר"י

קורקוס ז"ל כיון דהרמב"ם פסק דקדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה איך שייך פדיון על הגיזה והא בעינן העמדה והערכה כמבואר בגמרא שם וזה תמה לכן נ"ל דשיטת הרמב"ם הוי דגיזה אינה בהעמדה והערכה דהוי כמו מקדיש עצים ואבנים כמו שכתבו התוס' בקושיתם והרמב"ם לא ס"ל כתירץ התוס' וכמו כן ג"כ חלב נמי לא בעי העמדה והערכה והרמב"ם מפרש דלכן חמורה מועלין בחלבה משום דהוה בר פדיון ולכן שפיר לא הקשה הש"ס במעילה שם קושית הירושלמי (דמעשר שני פ"ג) משום דשיטת הש"ם דילן דלא כהירושלמי בזה היינו דהש"ס דילן במעילה סבר דלא בעי העמדה והערכה והרמב"ם מפרש דפליגי הש"ס דמעילה עם הגמרא דחולין ושיטת הש"ס בחולין הוי כהירושלמי דמעשר שני והרמב"ם סמך על הש"ס במעילה וא"ש ממילא דאין כ"כ הכרח כדברי האור שמח דהש"ס דמעילה סבר דלא שייך קדשים שמתו בקדשי בדק הבית:

אמנם נ"ל להביא ראי' מהש"ס דחולין שם דמקשינן מוקדשין לאו דידיה ומשנינן דפריק לה ועל זה הקשה הש"ס הא בעי העמדה והערכה ומאי קושיא אדרבה כיון דבעי העמדה והערכה ולאו בר פדיון ממילא דהוי קדשים שמתו והוי של בעלים ולא קשה תו קושית הש"ס מוקדשין לאו דידיה אלא ע"כ כמו שבארנו דבקדשי בדק הבית לא שייך קדשים שמתו וכן יש להעיר עוד מכמה סוגיות אמנם כבר כתבו בזה בספרי אחרונים האור שמח שם וכן הנועם ירושלמי בפירושו לירושלמי במ' פאה ע"ש שכתב דלא כדברינו מסוגיא דפסחים דף כ"ט גבי חמץ של הקדש (ויש להעיר עליו ואכ"מ) שוב ראיתי בספר מנחת ברוך להגאון אב"ד דקרינק שכתב להסתפק אי שייך מעילה בקדשי בדק הבית שאינם בני פדיה משום העמדה והערכה וכתב לדבר פשוט דלא שייך בקדשי בדק הבית קדשים שמתו והביא להגאון בעמק יהושע שכתב דגם בקדשי בדק הבית שייך קדשים שמתו והשיג עליו והביא ג"כ ראיה זו ע"ש בסי' פ"ו:

אמנם יש סתירה לדברינו מהא דערכין (דף ה) גבי קדשי עכו"ם אמר רב חסדא אמר אבימיא וערכו נגנז ומקשה הש"ס אלא מעתה לא ימעלו בו דתנן חמש חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלך לא נהנין ולא מועלין אלמה תניא במד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהם וכו' מבואר דבקדשי בדק הבית נמי שייך קדשים שמתו ולכאורה יש לומר דכאן כיון דמעולם לא נכנסה לרשות הקדש דהא עיקר ההקדש מתחלה היה לגניזה ולא חלה עליה קדושה אלא לגניזה בזה שייך קדשים שמתו כיון דלא היה על זה רשות הקדש ולא נכנסה לגזא דרחמנא אמנם יש לעיין מהא דמדמי הש"ס קדשי בדק הבית לקדשי מזבח דחטאות המתות וכו' ויש לעיין בזה וצ"ע ועיין באור שמח הלכות מעילה מש"כ בזה ויש להאריך בזה טובא ואכ"מ: והנה כל מה שכתבנו

דבקדשו בדק לא אמרינן קדשים הוי דוקא כל היכא דבעצם הדבר יש בה שיווי היינו דעצם הדבר ראוי לתשמיש ושוה ממון אלא שאין לה פדיון משום העמדה וההערכה אבל בדבר שבעצם הדבר אין בה שיווי ולא חזי למידי בזה יש לומר דודאי נפקע הקדושה ממנו ודמי לקדשים שמתו (יעיין ברמב"ם בפ"ה מהלכות מעילה) שכתב וז"ל ערבה הגדילה בשדה הקדש לא נהנין ולא מועלין וע"ש מה שכתב בפירוש המשנה (במעילה פ"ג) וז"ל וכשצמוח ערבה בשדה הקדש הואיל ואינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר לא נהנין ולא מועלין לדברי הכל עכ"ל והיינו כיון שאין בה שום שיווי ואינה ראויה למידי נפקע הקדושה ממנה ועיין בקרית ספר להמבי"ט שהביא ג"כ הטעם שפירש הרמב"ם בפירוש המשנה:

סימן י

במ' נדה (דף מ"ג) בעי רבא זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה מהו אם תמצי לומר בתר עקירה אזלינן הני מילי שכבת זרע דלא מצי נקיט לה אבל מימי רגליה דמצי נקיט לה לא או דילמא לא שנא תיקו (וע"ש בפירש"י שכתב ונעקרו מימי רגליה דהוי מעין אב הטומאה וירדה וטבלה וטהרה מזובה ואח"כ הטילתו מהו מי אזלינן בתר עקירה ומטמאה או לא דלא מצי נקיט לה מלצאת הילכך מכי עקר חשיב צורך יציאה ע"ש) וקשה הא אפילו אי אזלינן בתר עקירה ג"כ המי רגלים טהורין ממנ"פ לאחר שטבלה לפי מה דמבואר ב"מ מקואות (פרק י משנה ח) שתה מים טמאים טבל והקיאן טהורין מפני שהם טהורין בגוף וע"ש בפירוש הר"ש שכתב דנטהרו המים ע"י השקה הרי דמהני השקה למים שבגוף וא"כ מאי בעי הש"ס הא כאן המי רגלים טהורין ממנ"פ דאם לא אזלינן בתר עקירה ולא חל טומאה על המי רגלים כ"ז שהן בגוף אלא לאחר שיצאו מן הגוף וכאן כיון דיצאו אחר שטבלה פשיטא דלא מטמאין ואי אזלינן בתר עקירה וחל טומאה על המי רגלים בתוך הגוף ג"כ המי רגלים טהורין דנטהרו בהשקה בשעה שטבלה וכבר הקשה קושיא זו הערוך לנר (ב"מ נדה) ונשאר בצ"ע ע"ש. ונראה דהנה אמרינן ב"מ מכות (דף ד') אמר ר' יהודא א' רב חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לג' לוגין שלא יהו במקום אחד וכו' וע"ש בתוס' ד"ה אמר שהקשו אמאי לא מהני השקה למים שבחבית ולכך כתבו דגרסינן חבית מלאה יין ע"ש אבל במים מהני השקה ועיין בריטב"א שם שכתב לתרץ קושית התוס' באופן אחר שלא לשבש הספרים דשאני הכא דהים הגדול מימיו מלוחין וכבדים ואין המים המתוקין מתערבין עמהם ואותן שלשה לוגין הם עומדין במקומן והוי כאיסור

שנפל להיתר והוא ניכר שם שאינו מתבטל ולא אמרו שהשאובין או הטמאין נכשרין במקוה אלא דוקא במקוה או בנהרות שמימיהן אינן מלוחים ומתערבין מיד ואינן ניכרין כלל ע"ש וכתב כ"ז בשם הרב ר' משה הדרשן והנה דברי הריטב"א צריכין ביאור למה לא מהני השקה וכדי להסביר דבריו נ"ל דיש לחקור במהות השקה דהנה ענין השקה מבואר בפסחים (דף ל"ד ע"ב) דהוי מטעם זריעה דאמרינן גבי מי החג מכדי זריעה נינהו וכו' (ועיי בפרש"י ביצה דף יז ובכורות דף כ"ב מש"כ שם) והנה עיין בת"כ הובא בפירוש הרא"ש נדרים (דף ע"ו) מנין לזרעים טמאים שזרען בקרקע שהן טהורין שנאמר על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא יכול אפילו לא השרישו ת"ל הוא בהוייתו יהא ע"ש אמנם גבי השקה יש לחקור אימת נטהרו מים הטמאים בהשקה אי בחיבור לבד היינו דבמה שנתחברו מים הטמאים לטהורים ונגעו בהדדי נטהרו מטעם זריעה או דילמא דלא סגי בהא לחוד אלא דבעינן שיתבטלו מים הטמאין למים שבמקוה לגמרי ויהיו לאחדים [ועיין בפרש"י ביצה י"ז שכתב שם וז"ל מי שיש לו מים יפים לשתות ונטמאו ממלא מהם כלי אבן ונותנן למקוה עד שמשיק מים למים ונמצא אילו זרועים ומחוברים למקוה ובטלי אגבייהו וטהרי] ע"ש (ועיין בב"מ דף נ"ז דבעי שם הש"ס גבי עומר בחיטין שזרען בקרקע כמאן דשדיין בכדא דמי ושרינהו עומר או דילמא בטלינהו אגב ארעא ע"ש) וכמו כן יש לומר גבי השקה דבעינן שיתבטלו הטמאים לטהורין ולא יהא עליהם שם משקה בפני עצמן כלל והשתא יש לומר דשיטת הר"מ המובא בריטב"א הוי כיון דכל עצם השקה הוי משום דבטלו הטמאים לטהורין ונעשו גוש אחד (ועיין בש"מ ביצה י"ז שכתב דטעם השקה הוי מפני שהמים חוזרין לטבען ולמקורן והיינו דבזה שהמים שהן זרועין ומחוברין למי מקוה בטלי אגבייהו בטל שם משקה מן המים ונפקע טומאתן) ולכן שפיר כתב הריטב"א דבים הגדול שמימיו מלוחים וכבדים ואין מתערבין עם מים אחרים לא שייך השקה כיון דהא לחודא קאי והא לחודא ובהשקה בעינן שיתבטלו המים הטמאים לגבי המקוה אמנם תקשה על הריטב"א היאך מהני השקה על המים שבגוף דמבואר ב"מ מקואות (פרק י) גבי שתה מים טהורין וטבל דנטהרו מחמת השקה ועיין במפרשים שם בפירוש המשנה שכתבו דה"ט דמהני השקה למים שבגוף משום דהיינו רביתיה כיון שגוף צריך להמים לשתות אין הגוף חוצץ והגוף נוגע בהמים שבתוכו ובמי מקוה לכן מהני השקה אבל עכ"ז לא שייך לומר דבטלי מים שבגוף למי מקוה ונעשים לגוש אחד דהא הגוף מפסיק אף דאינו חוצץ וע"כ מוכח מזה דבהשקה לא בעינן שיתבטלו המים הטמאים להמקוה ואפילו באין מתערבין המים אינו באלו לגמרי ג"כ שייך השקה ונ"ל דלהריטב"א בשם הר"מ ע"כ לא מהני השקה אלא דוקא היכא שמתערבין ונעשו לאחדים

מים הטמאים עם המקוה אבל במקום שאין יכולין להתערב לא שייך השקה ועצם ענין השקה הוי שהמים הטמאין מתבטלים לגבי הטהורין ונפקע שם משקה מהם במה שנעשו מקוה או מעין דמעין ומקוה אינם מקבלין טומאה משום שאין שם משקה עליהם דמעין או מקוה כ"ז שהן מחוברין לקרקע אין עליהם שם משקה (ועיין בת"כ פרשה שמיני ומניין אם טמא יטהרנו ובקרבן אהרן שם פירש דהת"כ מיירי לענין המשכה גבי מקוה שאין בה מ' סאה דממשיכה דרך קרקע למקוה שיש בה מ' סאה ויה' מטהר וכן שנינו בפ"ו דמקואות מטהרין את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב עוד כתב הקרבן אהרן ואית דמפרשי מניין אם טמא יטהרנו דאית להו דמקוה שאין בה ארבעים סאה מקבל טומאה וה"ק מניין שאם היה המקוה טמא יטהרנו ע"י השקה וזה טעות דקיי"ל בריש מקואות אין המים עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו עכ"ל הקרבן אהרן ועיין בשו"ת הרא"ש (כלל ל"א) שהביא ג"כ הת"כ וכתב לפרש ג"כ כמו שכתב הקרבן אהרן דמיירי לענין המשכה מקוה חסרה למקוה שלמה להכשירו לטבול בתוכה ע"ש אולם באמת יש לתרץ גם האית דמפרשי שהביא הקרבן אהרן לפי שיטת הרמב"ם (בפט"ו מהלכות טומאות אוכלין) דאפילו מים מחוברין ג"כ מקבלין טומאה ברצון ועוד נבאר בזה ולא תקשה על הריטב"א מהא דשתה מים טמאים טבל והקיאן דטהורין דיש לומר דהריטב"א לא יפרש המשנה כמו שפירשו הרמב"ם והר"ש דטהורין מטעם השקה אלא דטהורין מטעם אחר כמו שיטת הראב"ד בפ"י מהלכות טומאת אוכלין דמבואר שם מדבריו דטהורין מחמת דהמים ששתה נתבטלו בתוך גופו ופקע טומאתן ע"ש דהרמב"ם שם כתב שתה מים טמאים והקיאן הרי אלו טמאין מפני שלא טהרו ביציאתן (בלא טבל) ובטבל טהורין ועל זה כתב הראב"ד דגרסינן מפני שנטמאו ביציאתן א"א והוא ששתה רביעית שנטמא האיש בשתייתן ועכשיו ביציאתן הוא מטמא אותן אף על פי שנטלה טומאתן בהיותם בתוך מעיו עכ"ל מבואר דלשיטת הראב"ד הוי הטעם מפני שנטהרו בתוך הגוף ולפי זה אין סתירה לדברי הריטב"א אכן לפי שיטת הר"ש והרמב"ם דמפרשים דנטהרו מטעם השקה עלינו לומר דפליגי על הריטב"א וסברי בענין השקה לא בעינן כלל שיתבטלו הטמאים למקוה לגמרי אלא דמים שנתחברו נטהרו ולא בעינן שיעשו גוש אחד ולכן שפיר שייך השקה אפילו על מים שבגוף והנה זה אין להקשות על הריטב"א איך מהני השקה בכלי הא אינו מתערב ודמי לשלשה לוגין שנפלו בים הגדול דשאני התם גבי כלי מנוקב דכיון דבמקום הנקב נעשו גוש אחד אולם לפי שיטת הראב"ד דהטעם דנטהרו המים הוי משום שהן בטלין להגוף ונפקע טומאתן ולא משום השקה תיקשה אמאי לא מהני זה ג"כ גבי שאר משקין בשלמא אי טעמא משום השקה

א"ש דגבי שאר משקין לא שייך השקה אבל לפי טעם הראב"ד תקשה אמאי גם שאר משקין נמי לא נטהרו ויש לומר עפ"י הדחק דשאני שאר משקין דיש עליהם שם משקה יותר ממים (ועיין תוס' ב"ב דף צ"ז דרבינו שמואל מפרש דמים אינו מכשיר אלא דוקא בניחא לו אבל שאר משקין מכשירין אפילו בלא ניחא ע"ש) ולפי"ז א"ש די"ל דשאר משקין לא נפקע מהם שם משקה בתוך הגוף כיון דהן משקה יותר חשובין אלא דוקא מים נפקע מהם שם משקה בגוף ונ"ל ראי' לשיטת הראב"ד דע"כ הטעם דנטהרו המים לאו משום השקה מהא דמבואר בתוספתא [בפרק ב' דטבול יום] חומר במים שאין במשקים ובמשקים שאין במים שהמים נעשין אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים ופוסלין את המקוה בשלשה לוגין ואת הגוף בשלשה לוגין מה שאין כן במשקין חומר במשקין שהמשקין אין להם טהרה מטומאתן ואין להם טהרה בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה מה שאין כן במים והובא תוספתא זו בר"ש פ"ב דטבול יום ע"ש ופירש שם יש להם טהרה היינו השקה וטהורין בגוף כגון בשתה מים טמאין והקיאן דטהורין הרי מבואר להדיא דהטעם דשתה מים טמאין וטבל דנטהרו לאו מטעם השקה הוי אלא מטעם דנטהרו בגוף דאי לאו הכי אמאי חלקינהו לתרתי אין להם טהרה מטומאתן דהיינו השקה ואין להם טהרה בגוף הא היינו הך וע"כ הא דנטהרו בגוף לאו משום השקה הוי אלא כשיטת הראב"ד וא"ש דברי הריטב"א והשתא א"ש הקושיא שהקשינו בריש דברינו בהא דזבה שירדה לטבול אמאי לא מהני השקה על המי רגלים דלפי מה שבארנו דלשיטת הריטב"א דהשקה הוי דוקא באופן שמתערבין מים הטמאים לגבי הטהורין לגמרי ונעשו גוש אחד וחזרו המים לטבען ולמקורן ולא סגי בחיבור לבד א"ש דלא מהני השקה על מי רגלים שבתוך הגוף דבהשקה דבעינן שיתערבו לגמרי הטמאים לגבי המקוה והמעין ולא מהני השקה על מים שבתוך הגוף כמו שבארנו לעיל גבי שתה מים טמאים דלהריטב"א לאו מטעם השקה קאתינן דלא שייך השקה על מים שבגוף כמו שכתב הריטב"א דלא מהני השקה על מים שנפלו בים הגדול אלא דעדיין תשאר הקושיא על הרמב"ם והר"ש דמפרשים הא דשתה מים טמאין הוי מטעם השקה הרי דמהני השקה על מים שבתוך הגוף א"כ תקשה ג"כ בהא דירדה לטבול אמאי לא מהני השקה על המי רגלים אמנם גם זה לא קשה דיש לומר כיון דמי רגלים של זבה טמאים משום מעינות הזב שהן עצם טומאה והוי כמו שרץ עצמו ועל זה לא מהני השקה דכל ענין השקה הוי משום דבטל מן המים שם משקה וממילא נפקע הטומאה כיון דהטומאה הוי משום דיש עליהם שם משקה ומשום זה קבלו טומאתן וכיון דנפקע שם משקה מחמת שנתחברו למקוה או למעין ממילא בטלה הטומאה מן המים כאשר נבאר בסמוך

אבל במי רגלים דטומאתן הוי משום דהן מעינות הזב והן עצם טומאה לא מהני על זה השקה דהשקה לא מהני אלא על מים שקבלו טומאתן ממקום אחר מחמת שהן משקה אבל לא על מים שהן עצם טומאה דהוי שרץ עצמו ואין זה תלוי כלל שיהא על זה שם משקה או לא ולכן לא מהני על זה השקה ועיין ברש"י זבחים (דף ע"ח) שכתב ג"כ דלא מהני השקה במי חטאת הואיל והן אב הטומאה וכו' ע"ש (ועיין בר"ש בפ"ק דכלים שכתב דמהני השקה במי חטאת וזה צע"ג מהא דמבואר בפסחים דף ל"ד דאין זריעה להקדש וכ"ש למי חטאת ועיין בר"ש ב"מ פרה (פרק י"ב) שכתב להדיא בהגהה דאין השקה למי חטאת וצ"ע) אמנם כ"ז הוי דוקא אי אמרינן דגבי השקה די לנו בחיבור לבד אבל אי בעינן שיתבטלו הטמאים לגמרי למקוה וחזרו למקורן ופנים חדשות לגמרי באו לכאן אולי יש לומר כיון דנשתנו במציאות היה מהני השקה אפילו על אב הטומאה כיון דנתבטלו לגמרי במציאות:

והנה לפי מה שבארנו שיטת הרמב"ם והר"ש דענין השקה הוי בחבור לבד ולא בעינן שיתבטלו הטמאים למקוה לגמרי להיות כפנים חדשות ולכן מהני לפי שיטתן השקה אפילו על מים שבגוף א"כ תקשה על הרמב"ם מהא דחבית שנפל לים הגדול אמאי לא מהני השקה ולפי שיטת הרמב"ם דסבר דבהשקה לא בעינן שיתבטלו ויהיו פנים חדשות לגמרי לא שייך לתירוצי כתירוץ הריטב"א וגרס חבית של מים שנפלה לים הגדול כמבואר בדבריו (בפ"ו מהלכות מקואות) גבי חבית שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה ע"ש: ולתרץ דברי הרמב"ם נ"ל דהנה כל עצם ענין השקה דהוה מטעם זריעה כמו שמבואר בפסחים (דף ל"ד) וברש"י בכורות כ"ב נ"ל פשוט דהוי משום כמו דזריעה באוכלין מפקיע שם אוכל בזה שנעשה מחובר ועיין תוס' (חולין דף קי"ח) דמבואר שם דאפילו הכשר בטל באוכל שהוכשר ואח"כ נעשה מחובר בטל ההכשר ממנה והיינו בזה שנתחבר לקרקע נעשה כקרקע ואין עליו שם אוכל וכמו כן גבי השקה במים נמי כיון שכל עיקר הא דמים מקבלים טומאה הוא משום שם משקה שיש עליהם היינו בזה שחל עליהם שם משקה ע"י אדם היינו במחשבה וברצון דמים מצד עצמן אין שם משקה ולכן מים שבקרקע אין מקבלים טומאה דאין עליהם שם משקה וחשובי כקרקע ובעינן תלישה ברצון ואין מקבלין טומאה אלא ברצון כמבואר בריש מקואות וברמב"ם (פ' ט"ו מה' טומאת אוכלין) ועי' בר"ש (בפ"ב דטבול יום) מה שכתב על התוס' חומר באוכלין מבמשקין שהקשה הא גם באוכלין שייך טהרה ע"י זריעה ע"ש שכתב דהזריעה מבטל את האוכל במציאות וכן ראיתי בקרית ספר להמבי"ט בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין שכתב וז"ל כל האוכלין שנטמאו אין להם טהרה במקוה כדתניא

בתוספתא דטהרות פרק קמא וכו' אבל משקין יש להם טהרה ע"י השקה במקוה כדתנן בפ"ב דביצה דהוי כעין זריעה כדאשכחן נמי טהרה באוכלין ע"י זריעה דכיון דאשרש כחיטין אחרינא חשיבי וכדאמרינן בירושלמי (פרק ה') דמעשרות דרבתה תורה בטהרת אוכלין כדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע וכו' טהור הוא אוכלין שמחוברין לכלים בטלו מתורת אוכל ומתטמאין בטומאת הכלי הואיל ומשמשין שימוש עץ כדאמרינן סוף פרק העור והרוטב כששימש מעשה עץ שבטל מתורת אוכל ונעשה עץ ככלי והרי הוא ככלי ע"ש מבואר מדבריו דמפרש ג"כ דכל עצם ענין השקה הוי מפני שבטל שם משקה מהמים והא דמצינו דמהני השקה גם במקוה ושם לא שייך בהא לחוד משום דנפקע שם משקה מן המים דהא אכתי נשאר פסול שאובין בארתי במקום אחר באריכות דלשיטת הרמב"ם באמת לא מהני כלל השקה במקוה דכל ענין השקה שייך דוקא לסלק פסול מן המים שחל על המים מחמת שהן משקה אבל לא להכשיר את המקוה והא דמבואר בכמה דוכתי דמהני עירוב מקואות להכשיר מקוה חסירה ע"י מקוה כשרה בחיבור זהו מטעם כל המחובר למקוה הרי היא כמקוה ויש לומר דזה מרבינן בתו"כ מקרא דמקוה מעין יהי' טהור ושוב ראיתי בשו"ת הרא"ש כלל ל"א דהביא ג"כ התו"כ וז"ל ומניין אם טמא יטהרנו ת"ל מקוה מים ומעין יהיה טהור אין לי אלא מעין את המקוה מקוה את המעין מקוה את הבור בור את הבור בור את המקוה מניין ת"ל מעין יהי' טהור ומקוה יהי' טהור ובור יהי' טהור עכ"ל הת"כ ובארתי במקום אחר דמכאן י"ל דילפי כל הנך שיטות דסברי דהא דמהני עירוב מקואות הוי דוקא כ"ז שהן מחוברין אבל בנפסק החיבור חוזר הפסול לכמו שהיה (ועיין ברבינו ירוחם שכתב דנסתפקו בזה המפרשים) ולכאורה אם נאמר דהשקה מהני במקוה אמאי בנפסק החיבור נשאר השאוב בפסולו כמו שהיה אלא דע"כ לאו מטעם השקה קאתינן עלה אלא משום דכל המחובר למקוה הרי הוא כמקוה וזה לא מהני אלא כ"ז שהן מחוברין אבל לא בנפסק החיבור והנה שיטת הרמב"ם משמע ג"כ דלא מהני אלא דוקא כ"ז שמחוברין אבל בנפסק החיבור חוזר הפסול לכמו שהיה קודם לכן ולא מטהרו לגמרי וכן כתב הכ"מ להדיא בפ"ו מהלכות מקואות ע"ש דכתב הרמב"ם גבי שלשה מקואות זה בצד זה בכל אחד מהם כ' סאה מכוונת ואחד שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונערמו המים מכולם ונתערבו מלמעלה המקואות כשרים והטובלין טהורין וכו' ועל זה כתב הכ"מ וז"ל ומדקדוק דברי רבינו נראה שהוא סובר דהא דקתני המקואות טהורין היינו לומר שלא נפסלו בתערובת השאוב אבל השאוב בפסולו עומד וכן מבואר מדברי הכ"מ (בפכ"ב מהלכות שבת) שכתב על הרמב"ם דהא דשתי מטהרות זו על גב זו נוטל את הפקק מבנתים ומשיקן ומחזיר את הפקק למקומו

מפני שאינו בא לידי סחיטה שהרי דעתו שיצא המים ועל זה כתב הכ"מ ונ"ל דברישא שכוונתו להשיק שתי מטהרות אלו כשמחזיר את הפקק למקומו אין לחוש שידחוק הפקק בנקב דאדרבה מחזירו בענין שלא ימלא כל הנקב דאם כן תפסק השקתו והיינו כמו שבארתי ועיין בר"ש בפרק ח' דמקואות משנה א' שכתב גם כן דאין השקה מועלת אלא דוקא כ"ז שמחובר אבל בנפסק אין מועיל השקה ע"ש וכן נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא בתוספתא דמקואות פ"ק גבא שאין בו ארבעים סאה נפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין טמאים פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין לקוות עליהם ירדו גשמים רבי ושטפו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה רבו אע"פ שלא שטפו וכו' וכדברי ר"ש שטפו אעפ"י שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין לקוות עליה עד שיצא מלואו ועוד וכו' הובא בר"ש בפ"ק דמקואות מבואר דשאני בין השקה דמים להשקה דפסול שאובין דהא כאן דירדו כ"כ גשמים עד שנטהרו המים הטמאים מטומאתן ונטהרו לחלה ולתרומה מ"מ פסולין לקוות עליהם לטבילה ע"ש (ובמ"א תירצתי עפ"ז קושית הרא"ש בפרק מרובה על הרמב"ם דהא דנטל סאה ונתן סאה ואכ"מ) ועתה נשוב לתרץ הקושיא על הרמב"ם דהא דחבית שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה אמאי לא מהני השקה אמנם לפי מה שכתבנו לפרש דענין השקה הוי מה שנפקע שם משקה מן המים בזה שנתחבר להמקוה או להמעין ונעשה לאחדים בזה נפקע שם משקה מן המים ונטהרו כיון דנעשה כאחת עם המקוה או המעין הוי כמו שנעשה מחובר לקרקע וממילא נפקע הטומאה דאין שם טומאה על מחובר לקרקע כמו שמבואר בת"כ גבי אוכלין שאין עליהם טומאה במחובר (והא דלא מהני השקה על שאר משקין היינו משום דשאר משקין אין שייך עליהם לומר דנעשו חטיבא אחת עם מעין או עם מקוה כיון דהן שני מינים נפרדים לא שייך לומר שנעשו אחת עם מי מקוה וגדולה מזו כתב הרא"ה (הובא בריטב"א מכות דף ד' ובש"מ ביצה י"ז) דלא מהני השקה אפילו במים גופא בשני מיני מים ע"ש ויש להאריך בדבריו וכן כתב הרא"ש בפירושו למקואות פרק י' גבי מחלוקת ב"ש וב"ה גבי חמין וצונן כיון דעיקר השקה הוי בזה דבטלי הטמאים אגב המקוה או המעין וכיון דהוי שני מינים לא שייך זה ע"ש. אולם כ"ז שייך דוקא אי אמרינן דהשקה הוי באופן שמתערבים מים הטמאים עם מי המקוה או המעין שייך לומר דהטמאין בטלו אגב המקוה ונעשו כגוף אחת עם מי המקוה וממילא נפקעה מהמים שם משקה ונטהרו משום דנעשו כמי המקוה עצמה או מי המעין שהן טהורין אבל לשיטות הרמב"ם ושאר ראשונים דמפרשי הא דבלע מים טמאין וטבל והקיאם נטהרו משום השקה הרי דבהשקה לא בעינן שיתערבו הטמאים בטהורין לגמרי א"כ

איך שייך לומר דטהרתן הוי מחמת שנעשו כמחובר כיון דהן בפני עצמן ואין מתערבין להיות כאחת אמנם נ"ל דאפילו בכי ה"ג ג"כ שייך לומר דנפקע שם משקה מן המים בזה אפילו אם לא נתערבו לגמרי להיות גוף אחד אלא שנגעו במי המקוה או המעין ג"כ נפקע הטומאה והוא כמו דמצינו בכמה דוכתי בש"ס ועיין חולין קכ"ט ופסחים דף מ"ה) גבי קופת שאור שיחדה לישיבה בטלה היינו דנפקע שם אוכל ממנה ונעשה כלי ועיין בשבת דף נ"ב דמבואר שם גבי כלים דאפילו לאחר שנטמאו נפקע טומאתן בשינוי מעשה דפריך שם הש"ס על הא דמשני כגון שריתכן כיון דריתכן עבד בהו שינוי מעשה ופרחה לה טומאתן דתנן כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה ע"ש ועיין בסוכה י"ד דהש"ס מדמה אוכלין ג"כ לכלים בהא דשינוי מעשה (וע"ש בתוס' י"ג ע"ב ד"ה אם ותוס' שבת נ"ב ע"א ותוס' ב"ב דף י"ט עב ע"ש ותוס' פסחים מ"ד) מבואר דכמו שיכולין לבטל כלי מטומאתו ע"י שינוי מעשה כמו כן שייך לבטל שם אוכל ע"י מעשה אמנם לשיטת התוס' בעינן דוקא שיעשה שינוי מעשה ולא סגי בלא שינוי מעשה (ובענין זה תמוהים מאד דברי הט"ז באו"ח קנ"ז שכתב בזה"ל דלא חילקו בזה לומר דמעשה מבטל מעשה אלא לענין כלים דטומאה שירדה ע"י מעשה שעשה כלי בזה אמרו דשינוי מעשה שנעשה באותה כלי מהני כמבואר דבר זה בסוף פרק כ"ה דכלים אבל בטומאת אוכלין ומשקין לא שייך לומר דאין יוצא מטומאתו הראשונה אלא א"כ נפסל מאכילת כלב אבל לעשות ע"י האוכל למשקה לא נשמע וזה תמה דהא מצינו גבי כופת שאור שיחדה לישיבה דיכולין לעשות מאוכל אפילו כלי ע"י שינוי מעשה לפי שיטת התוס' וכן בכל הנך דוכתי כתבו התוס' דמועיל שינוי מעשה באוכלין ועיין סוכה י"ג וי"ד וע"ש בכל הנך דוכתי מ"ש התוס' ודברי הט"ז צע"ג):

ועיין בחולין קכ"ט דאמרינן בית שסיככו בזרעים טיהרו והיינו משום דכיון דבטלינהו למחובר נפקע שם אוכל מהם ונטהרו מטומאתן ועיין בתוס' סוכה דמבואר לחד לישנא דאפילו שינוי מעשה לא בעינן וכמו כן יש לומר לענין השקה במים דמיד שנתחברו למקוה או למעין נעשה מחובר לקרקע כמותו ונפקע שם משקה מהם אפילו באופן שלא נתערבו להיות כאחד אולם בזה יש חילוק בין השקה שנתערבו המים הטמאין במקוה לגמרי ונעשו לאחדים ונפקע במציאות שם משקה מן המים ופנים חדשות באו לכאן שנתבטלו לגמרי לגבי המקוה או המעין בזה אפילו אם נפלו ממילא שלא ע"י אדם נמי נטהרו מטומאתן כמו זריעה דלא בעינן שתעשה ע"י אדם ואטו אם נפלו שלא ע"י אדם חיטין טמאין לקרקע ונשרשו לא נפקע הטומאה מהן אבל בהשקה באופן שהמים הטמאים לא נתערבו לגמרי דלבטלי להמקוה או להמעין להיות כמי מקוה אלא

שנטהרו משום שינוי מעשה באוכלין בזה יש לומר דשיטת הרמב"ם דבעינן דוקא ע"י אדם וכמו בית שסיככו בזרעים דנטהרו הזרעים מפני שנעשו כמחוברים כמו קרקע ונפקע שם אוכל מהן אפילו בלא שינוי אלא דהא לחוד שסיכך הבית וזהו ע"י מעשה כמו כן נמי אדם ששפך מים לתוך המקוה או מעין נטהרו משום זה כמו בית שסיככו בזרעים דנטהרו והשתא א"ש דלכן שפיר פסק הרמב"ם גבי חבית שנפל לים הגדול דלא מהני השקה משום דאף דהרמב"ם סבר דהשקה סגי בחיבור לבד ולא בעינן שיתערבו לגמרי אולם כיון דהים הגדול אין מימיו מתערבין עם שאר מים כמו שכתבו הראשונים ולכן בעינן דוקא שיבאו המים ע"י אדם אז מהני השקה אבל כאן כיון דמירי שנפלה החבית מעצמה שלא ע"י אדם דהא איתא בגמרא חבית שנפלה לים הגדול בזה לא מהני כמו שבארנו:

ובזה ישבתי מה שהקשה עלי ידידי הרב הג' מוהר"ר בנימין פערסקי שליט"א אב"ד דקרעטינגא על מה שפירשתי בדברי הריטב"א הנ"ל דלכן לא מהני השקה משום דסבר דענין השקה הוי שיתבטלו המים הטמאים לגמרי למקוה או למעין אבל אם עומד בפני עצמו לא מהני השקה והקשה מהא דאמרינן בנדה [דף י"ז] גבי שלג נטמא מקצתו לא נטמא כולו נטהר מקצתו נטהר כולו יעיין בר"ש בפ"ג דטהרות שכתב הטעם משום השקה ולפי דברי קשה איך שייך השקה על שלג כיון דאינו מתערב עם המים אמנם שפיר יש לומר דמירי כגון שנעשה ההשקה ע"י אדם ושפיר מהני אפילו באופן שאינו מתערב עם המים לגמרי כמו שבארנו דהוין כמו בית שסיככו בזרעים דנטהרו וכן מהני ג"כ גבי שתה מים טמאים השקה למים שבגוף משום כיון דאין הגוף חוצץ כלל דהיינו רביתיה והאדם טובל את עצמו שפיר יש לומר דהמים נעשו מחוברין למקוה ונטהרו ע"י האדם הטובל כמו שבארנו והא דמבואר בתוספתא בפ"ק דמקואות שהבאתי לעיל גבי מי תמציות דמבואר דשייך השקה אפילו בנפלו מעצמן שלא ע"י אדם יש לומר דשם מיירי באופן שמתערבין המים הטמאין עמהם ונעשו כאחד ע"ש והנה ראיתי במפרשים שהעירו אמאי לא מהני השקה במים פחות מארבעים סאה ולמה בעינן דוקא מ' סאה אולם יש לומר לפי מה שנבאר לקמן בסימן י"א דאפילו מים שבקרקע אף דאינם מקבלין טומאה אפ"ה שם משקה עליהם והא דאינם מקבלין טומאה זהו מחמת סיבה צדדית ואין זה חסרון בעצם לומר שאין עליהם שם משקה אלא יש לומר דשייך שפיר שם משקה אפילו במחובר כאשר נבאר ולכן לא שייך לומר דלפקע שם משקה מהמים הטמאין משום שנתחברו למים שבקרקע שאין בהם מ' סאה אבל ביש בהן מ' סאה כיון שהתורה גלתה לן מקוה מים יהי' טהור כמבואר בת"כ לפי פירוש הקרבן אהרון בשם היש אומרים

ועיין ב"מ מכשירין (פרק ב') דאמרינן שם מי שפיכות אם נתערבו במי גשמים הולכין אחר הרוב ואם רוב מי גשמים בטלה שם משקה מהם וטהורין ואם רוב מי שפיכות טמא וע"ש ברמב"ם שכתב דמיירי בין בקרקע בין בכלים ע"ש ועיין ב"מ זבחים (דף כ.) דמבואר שם גבי כיור (ד"ה מוכני) דמשקעו במים כדי שיהיו מימיו מחוברין למי המעין ובטלה לינתן מבואר דמהני השקה אפילו לענין פסול לינה וזה חידוש גדול דלא מצינו השקה אלא גבי טומאה ולא לענין שאר פסולין כמבואר בפסחים (דף ל"ד) ע"ש ועיין בש"מ שם דגריס ובטלה קדושתן מבואר דמהני השקה להפקיע הקדושה אמנם התוס' שם כתבו דמיירי קודם שנפסלו בלינה דלאחר שנפסלו בלינה הא אמרינן בפסחים דאין זריעה להקדש. ע"ש ועיין בירושלמי פ"ט דתרומות דמבואר שם דשייך זריעה גם בהקדש ופליג על הש"ס דילן בפסחים דאמרינן התם על מי החג שנטמאו אחר שהקדישן דאין השקה מועלת משום דנדחו ע"ש מבואר דאי לאו טעמא דנדחו היה מועיל השקה אפילו לאחר הקדש עיין ברמב"ם (פ"ו מהלכות איסורי מזבח) שפסק ג"כ כדברי הירושלמי ולפ"ז יש לומר דשיטת הר"ש (בפ"ק דכלים משנה ד') שכתב ג"כ דמועיל השקה על מי חטאת הוי ג"כ כהירושלמי אולם יש לומר דשיטת הר"ש הוי אפילו כתלמודא דידן והוא דהא בלאו הכי קשה איך מהני השקה על מי חטאת הא כיון שנטמאו נפסלו בהיסח הדעת כמבואר בפסחים (דף לד) אבל זה לא קשה דהר"ש קאי שם על התוספתא דחשיב שם חומר בנבלה שאין במי חטאת וחומר במי חטאת שאין בנבלה דנבלה אין לה טהרה מטומאתה מה שאין כן מי חטאת יש להן טהרה מטומאתן כגון בהשקה א"כ יש לומר דזה לא איכפת לן מה שנפסלה בהסח הדעת אבל עכ"פ מטומאתן נטהרו וכמו כן יש לומר לענין הא דאין זריעה להקדש היינו שאינו ניתר באכילה גבי תרומה אבל הטומאה נפקעה וכן לענין מי חטאת יש לומר אף שאינו כשר להזאה אפילו אחר שהשקה אבל הטומאה שפיר נפקע ושייך לומר דנבלה חמור ממי חטאת דאין לה טהרה כלל אבל מי חטאת חשיב שפיר יש טהרה ע"י השקה אף דאינו ניתר לגמרי ועל דברי התוס' בזבחים שם יש לעיון שכתבו דלכן לא מהני השקה במי כיור שנפסלו בלינה משום דאין זריעה להקדש הא בלאו האי טעמא ג"כ היאך שייך השקה על פסול לינה וצ"ע:

סימן יא

בתוספתא מקואות הובא (בר"ש בפ"י) שם שתה שאר משקין אעפ"י שטבל והקיאן טמאים לפי שלא נטהרו בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין פרה ששתתה מים טמאים והקיאתן טמאים מפני שאינם טהורין בגוף אדם ששתה מים טמאים והקיאן

טמאים מפני שנטמאו ביציאתן ועיין בהשגת הראב"ד (בפ"י מהלכות טומאת אוכלין) דמבואר דמפרש התוספתא שנטמאו במה שנגעו בהאדם בשעת יציאתן ולכן כתב דבעינן דוקא שיהא רביעית ע"ש ולעיל הבאתי ראי' לזה מהתוספתא (בפ"א דטבול יום ע"ש) והנה קשה לפי פירש הראב"ד דמפרש דלאו מטעם השקה נטהרו המים בגוף האדם אלא משום שנבלעו המים בגוף האדם א"כ מ"ש דגבי אדם נטהרו בגוף וגבי פרה לא נטהרו בגוף דבתוספתא אמרינן אדם ששתה מים טמאים והקיאן טמאים מפני שנטמאו ביציאתן והיינו דלא טבל האדם אבל בטבל כיון דלא נטמאו ביציאתן שפיר נטהרו מחמת ששתתן אדם או משום שהן בתוך גופו של אדם וא"כ גבי בהמה נמי אמאי לא נטהרו מפני ששתתן הבהמה בשלמא לשיטת הרמב"ם והר"ש דמפרשים דהא דנטהרו הוי מחמת השקה א"ש דהשקה לא שייך אלא דוקא במים שהן בתוך גופו של אדם דכיון דהאדם הוא בר טבילה לכן גופו לא חייץ בין המים להמקוה אבל בהמה יש לומר דגופה חוצץ כיון דלאו בת טבילה היא וכבר הקשה קושיא זו הגאון באור שמח ע"ש שנשאר בקושיא על שיטת הראב"ד עוד יש להעיר לפי שיטת הראב"ד כיון דלאו משום השקה קאתינן אלא דנטהרו בגוף א"כ מ"ש שאר משקין ממים דלא נטהרו בגוף אלא דוקא אם נסרחו או יצאו מלמטה:

ונ"ל דהראב"ד מפרש דמים שאני מן שאר משקין דשאר משקין הן משקין מחמת עצמן ומיוחדין לשתיה מתחילת הוייתן דתיכף מתחילת הויתן חל שם משקין עליהם משום שנעשו או נבראו לשתיה ולא נפקע שם משקין מהם אלא דוקא בנסרחו או נפסלו לשתיה לכלב אבל מים מתחילת הוייתן לאו לשתיה עומדין ולכן אין עליהם שם משקין מחמת עצמן עיין מכשירין (פ"ו משנה ח') אמר ר"ש מכאן ואילך היינו משיבין לפניו מי גשמים יוכיחו שתחלתן וסופן משקה וכו' א"ל לא אם אמרת במי גשמים שאין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות ורוב החלב לאדם ע"ש מבואר לאו מתחלת הויתן באו לאדם לשתיה ולכן אין שם משקה אלא דוקא באופן שיחדו לצורך אדם לשתיה וכל עצם שם משקה עליהם אלא דוקא כ"ז שיחדו לשתיה ולא דמי לשאר משקין דמתחלת הויתן היה שם משקין עליהם מחמת עצמן לכן לא נפקע שם משקין מהם אלא דוקא בנסרחו ונפסלו כמו באוכלין אבל במים דשם משקה עליהם משום שעתה הן עומדין לשתיה ולכן אם בטלה הכשרתן לשתיה ואין עומדין עוד לשתיה נפקע שם משקין מהם ולפ"ז יש לפרש התוספתא לפי שיטת הראב"ד דמפרש דהא דתנן במקואות שתה מים טמאין וטבל והקיאן דנטהרו בגוף דלאו מחמת השקה הוי והיינו לפי מה שבארנו דמים שם משקין עליהם דוקא כ"ז שהן עומדין לשתיה אבל אם בטלה הכשרתן לשתיה

נפקע שם משקין מהם והוי כמו באוכל דאם בטלה שם אוכל ממנו דנטהר כמו שבארנו לעיל מהא דבית שסיככו בזרעים דנטהרו (ועיין בשבת דף נ"ב ע"ב) דמבואר דבשינוי מעשה נפקע הטומאה אפילו שהיתה מקודם והשתא א"ש מה שהקשינו לעיל בשם האור שמח מ"ש אדם מבהמה אולם לפ"ז א"ש כיון דכל עיקר הא דנטהרו הוי משום דבמה שנכנסו לתוך גופו של אדם נמאסו ואין עומדין לשתיה ובזה נפקעה שם משקין מהם משום דבטלה הכשרתן לשתיה והיינו שבטל שם משקין מהם בזה שאין עומדין עוד לשתיה וכמו כופת שאור שיחדה לישיבה ואף דמבואר בכמה דוכתי בתוס' דבעינן דוקא שינוי מעשה ועיין סוכה י"ג ושבת נ"ב וב"ב י"ט) דמבואר דבעינן דוקא שינוי מעשה ומחשבה וי"ל אף דכאן לא נעשה שינוי מעשה גמור אמנם די במחשבה עם מעשה שהכניסן לתוך הגוף ואין עומדין עוד לשתיה ולכן כ"ז שייך דוקא באדם שיש לו מחשבה שייך לומר דבזה שהכניסן לגוף בשתיה תיכף בהכניסן לגוף בטלה הכשרתן לשתיה אפילו לאחר שהיקיאן ונפקע שם משקין בזה אבל גבי בהמה דאין לה מחשבה לא שייך לומר דליבטל שם משקה בזה שנכנסו לתוך גופה כיון דלא הוה שום מחשבה לבטל שם משקה מהם וזה אין לומר דלבטל שם משקה מהם משום שאין עומדין עוד לשתיה דהא לאחר שתקיא אותן הבהמה עדיין הן מים וראוין לשתיה למי שלא ראה ששתתן הבהמה (עיין תוס' כתובות דף ל' ע"ב) דהא לא נסרחו ולא נפסלו לגמרי ולא הוי בטל הכשרתן לשתיה לגמרי אלא באדם דוקא שיש לו מחשבה ויש בידו ליחד ולבטל שם אוכל מן האוכל או ממשקה וכן יש לומר דזה מהני דוקא גבי מים שאינן משקה מחמת עצמן כמו שבארנו אבל בשאר משקין שהן משקה מחמת עצמן לא סגי בהא לחוד שאין עומדין עוד לשתיה אלא בעינן מעשה יותר גדול לבטל שם משקה מהם ובעינן מעשה כמו באוכלין ולכן שפיר בשתה שאר משקין לא נטהרו בגוף וא"ש התוספתא לפי שיטת הראב"ד: והנה כ"ז ביארנו שיטת הראב"ד אבל לשיטת הרמב"ם י"ל דמים לאחר שנעשו משקין היינו לאחר שחישב עליהן חל עליהן שם משקה כמו שאר משקין ואין יוצאין מטומאתן אלא דוקא כשאר משקין עיין רמב"ם (בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כ"א) שכתב כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נסרח ונפסד אין יוצא מטומאתו לעולם שאין המשקה יוצא מטומאתו על ידי הכלב וע"ש בכ"מ מ"ש בזה אמנם בזה גם הרמב"ם מודה דמים שאני משאר משקין דמים אין שם משקה עליהם מחמת עצמן אלא בעינן לעשותן למשקה במחשבה כמו שבארנו לעיל עפ"י דברי התוס' בב"ב (דף צ"ז) מה שכתב שם רבינו שמואל דמים שאני משאר משקין דלא בעינן מחשבה אבל במים בעינן מחשבה ע"ש והנה מדי עסקי בענין זה נ"ל לבאר דברי הרמב"ם (בפרק

ט"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה א') שכתב וז"ל מים שבכלים מתטמאין בין לרצון ובין שלא לרצון ומטמאין אוכלין וכלים בין שנפל עליהם לרצון ובין שנפל עליהם שלא לרצון אבל מים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גבאים שאין בהן ארבעים סאה אין מתטמאין אלא לרצון ואין מטמאין אלא ברצון כיצד מים שבקרקע שאין בהם ארבעים סאה בין שהיו שאובין ובין שאינן שאובין שנפל לתוכן המת או שהלך בהן הטמא הרי אלו טהורין אבל אם שתה מהן אדם טמא או שמלא בהן בכלי טמא או שנפלו לתוכן משקין טמאין ברצון הרי אלו טמאים אעפ"י שהן בקרקע שתה מהן הטהור אחר שנטמא בקרקע או שמלא מהן בכלי טהור נטמא השותה ונטמא הכלי שהרי ברצון שתה או מילא נפל לתוכן ככר של תרומה טהור כשהיה שאין מתטמאין אלא לרצון לפיכך אם הדיח ידו להוציא הככר נטמא הככר במים שהרי הן ברצון עכ"ל וע"ש בהשגת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם וכתב וז"ל הדרך הזאת שכתב רחוקה מכליותי וזרה אצלי מאד ואינו מן הסוד המופלא הצפון לישרים כי לא מצאתי קבלת טומאה ונתינת טומאה תלוי ברצון וע"ש בכ"מ שלא תרץ כלום קושית הראב"ד ודברי הרמב"ם תמוהין מאוד היכן מצינו קבלת טומאה דוקא ברצון וע"ש בהשגת הראב"ד מה שהשיג שם עוד על הרמב"ם בהא שהלך שם הטמא אמאי חשוב שלא ברצון אבל זה לא קשה כ"כ דשפיר זה לא חשיב רצון דהא הטמא אינו רוצה דוקא לילך במים אלא שאין לפניו דרך אחרת ואם לא היה שם מים היה רוצה יותר לכן זה לא חשיב רצון (ועיין בתפארת ישראל) וכדי לתרץ שיטת הרמב"ם נ"ל דזה פשוט דמה שכתב הרמב"ם דאין מתטמאין אלא לרצון היינו דבעינן רצון כדי לחול שם משקה על המים כמו שבארנו אולם מים שבכלים שם משקה עליהם מחמת הכלי היינו בנתינת המים לכלי חל עליהם שם משקה לכן לא בעינן רצון במים שבכלים דשם משקין עליהם מחמת שהן בכלי אמנם זה קשה טובא למה אין מטמאין אחרים אלא ברצון היינו קושית הראב"ד וכדי לתרץ קושיא זו נ"ל דהנה המל"מ (בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין) כתב וז"ל נסתפקתי למד"א דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אם שני חצאי ביצה נטמאו כל אחד בפני עצמו וחזרו ונצטרפו ונעשו כביצה מי הוי טמאים או דילמא כיון דבשעת קבלת הטומאה לא הי' בו כשיעור נמצא שלא קבל טומאה וא"כ כי נצטרפו אח"כ אינו מעלה ומוריד וההיא דכתב רבינו (בפ"ד מהלכות שאר אבות הטומאה דין י"ג) פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאים מד"ס אינו ענין לזה דשאני שרץ ונבלה שהטומאה היא מצד עצמה ולא קבלו טומאה ממקום אחר ולפיכך כל שיש כשיעור מצטרפין אף שבתחלה לא היה בו כשיעור ופשיטא דאם צירף ב' חצאי נבלה דמטמאין אבל בדבר המקבל

טומאה מאחר ובשעת קבלתו לא היה בו שיעור נ"ל שאף אם תפח אינו מעלה ומוריד וכן אם צירף ב' חצאי ביצה הכי שוב ראיתי בתוספתא הביאה הר"ש (פרק ח' דפרה מ"ו) קדרה שהיא מלאה משקין טהורין ותורמסין טמאים פחות מכביצה נתונים לתוכה נתפחו ונעשו כביצה הרי זו אומר טמאני וטמאתיו ופירושו שהמשקין גרמו את התפוח וכמו שכתב הר"ש והתורמסין אומרין למשקין שעשו אותו כביצה ואני חזרתי וטמאתי המשקין וא"כ מוכח מהכא דאוכלין טמאים פחות מכביצה שתפחו ועמדו על כביצה שהן טמאים ולפ"ז נ"ל דה"ה אם צירף שני חצאי ביצה והדבר צריך תלמוד עכ"ל ע"ש והנה חידוש גדול השמיענו המל"מ בזה דלפי דבריו אוכל פחות מכשיעור שאינו מקבל טומאה עכ"ז אם נתפח ונעשה אח"כ כשיעור מטמא מהנגיעה הראשונה יע"ש במל"מ שכתב שם עוד פירוש אחר בתוספתא הנ"ל דהיינו כגון שמתחלה היה בו בכשיעור ונפחת ואח"כ נתפח מטמא מנגיעתו הראשונה אבל זה סתר בעצמו (בפכ"ג מהלכות טומאת כלים) שכתב דאוכל שנפחת לא פקע ממנו הטומאה ע"ש והנה הוא כ"ז מסברא דנפשיה אבל באמת כן מבואר בת"כ פרשה שמיני הובא בתוס' (פסחים דף ל"ג) דאין שבירה באוכלין ע"ש ועיין בשער המלך הלכות ברכות והנה זה קשה לומר דמיירי כגון שנפחת מרביעית ואף דלא פקע לגבי עצמו אבל לטמא אחרים כיון דבעינן כביצה אינו מטמא ויהיה זה פירוש התוספתא טמאני וטמאתיו דזה קשה דלשון טמאני משמע שהמים גרמו לה טומאה ועיין בישועות יעקב (סימן קנ"ד) שצידד לפרש התוספתא כן וחזר בסוף ע"ש ועיין בספר דבר בעתו להגאון בעל, פתח הבית שהביא ג"כ התוספתא וכתב לפרש ג"כ דמיירי כגון שקבל טומאה בשעה שלא היה כשיעור ותפח אח"כ דטמא והיינו כהמל"מ הנ"ל ועיין עוד בפירוש הר"מ על מ' אהלות (פרק י"ג ופ"א דטהרות משנה ד') והנה אף כי זהו חידוש גדול לפרש התוספתא כן ולחדש דבר כזה אבל כיון שראיתי שכל הנך גדולי אחרונים מפרשים כן נ"ל להסביר כ"ז כן דסברי דבגדר הטומאה יש בה שני ענינים היינו מגע שרץ וחלות הטומאה והנה בענין טומאת אוכלין ומשקין מצינו שיש שני גדרים היינו דבעינן שיהא אוכל ומשקה במציאות וראוי לאכילה ועוד דבעינן שיהא בו שיעור לטמא היינו להנך שיטות דבעינן כביצה לטמא ואין אוכל מטמא בכל שהו ולשיטת הרמב"ם מטמא בכל שהו:

אמנם אינו דומה גדר הראשון דבעינן שיהא אוכל ראוי לאכילה במציאות לגדר השני היינו דבעינן שיהא בו כשיעור דגדר הראשון מעכב לגמרי היינו דאם אינו אוכל שראוי לאכילה כגון שנפסד או נסרח כיון דאין ראוי לאכילה נפקע ממנו שם אוכל ואין בו כלל כל ענין קבלת טומאה היינו כיון שאין עליו שם אוכל לכן לא שייך בו דיני טומאה כלל

היינו שאין עליו לא שם טומאה ולא מגע שרץ היינו אם נגע בו שרץ בשעה שאינו ראוי לאכילה ואח"כ נעשה ראוי לאכילה אז ג"כ אינו מטמא מחמת נגיעתו הראשונה כיון שהנגיעה היתה בשעה שלא היה עליו שם אוכל כלל אבל לא כן גבי גדר השני היינו הא דבעינן שיהא בו כשיעור בזה יש לומר כיון דשם אוכל עליו גם בפחות מכשיעור אלא דכזית יותר חשוב (ועיין בפסחים מ"ח) דאמרינן שם דאיסורו חושבו (ועיין בשבת צ"א) גבי זרק כזית תרומה וברשב"א שם דמבואר דהא דבעינן כזית אינו אלא משום שהוא יותר חשוב ולכן שפיר שייך לומר דאיסורו חושבו וא"כ כיון דהשיעור אינו חסרון בעצם האוכל אלא שהוא ענין צדדי והיינו שהוא תנאי בטומאה שאין הטומאה חלה אלא דוקא בשיעור כזית א"כ יש לומר דאין זה מגרע אלא דוקא חלות הטומאה אבל זה ודאי מגע שרץ שפיר פועלת עליו שאם יהיה אח"כ השיעור שפיר יטמא מחמת שפעלה בו הנגיעה אפילו בשעה שלא היה בו כשיעור ולפ"ז יש לומר דהתוספתא מיירי ג"כ שקבל התורמס טומאה בשעה שלא היה בו כביצה ואח"כ תפח ע"י המשקין אז חל הטומאה מהנגיעה הקודמת וזה פירוש הרי הוא אומר טמאני וטמאתיו כ"ז נ"ל לפי דברי המל"מ הנ"ל והגאון בעל פתח הבית בספרו דבר בעתו ועיין בירושלמי (תרומות פ"ב) גבי הא דכביצה אוכלין שהניחן בחמה ונתמעטו וכן כזית מן המת וכו' ע"ש הניחן בגשמים ונתפחו טמאים וחייבין וכו' ושם פליגי אמוראי דר"י ור"ל אמרי אע"ג שאין בו כזית מעיקרא ועיין בנועם ירושלמי שכתב שם דר"י ור"ל מיירי שהנגיעה היתה בשעה שלא היה בה כביצה ואח"כ תפח ונעשה כביצה דטמא ע"ש שרצה לפרש הירושלמי כהתוספתא בתורמס וכתב לפרש כהמל"מ מבואר דיש בטומאת אוכלין שני ענינים היינו הטומאה והמגע שרץ ופחות מכשיעור כיון דזה אינו חסרון בעצם שם אוכל אלא תנאי צדדי אף דאינו ראו לחול עליו הטומאה בפועל אבל עכ"פ ראוי הוא לקבל מגע שרץ ועיין בזבחים (דף ל"א ע"א) חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו אמר רבא ויקץ כישן הפיגול ורב המנונא אמר עירוב מחשבות הוי אמר רבא מנא אמינא לה דתנן כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני שבללן זה בזה ראשון חלקן זה וזה שני הא חזר וערבן ראשון ע"ש ופירש"י אלמא דהדרי ומצטרפי ראשון שבזה ושבזה ומשני ר"ה התם איכא שיעורא הכא ליכא שיעורא ופירש"י וז"ל הכא איכא שיעורא מעיקרא שמו עליו ונחלק הלכך כשחזר וערבו שמו עליו אבל הכא מעיקרא לא היה בו כשיעור דהוי חצי ולא נקרא שמו עליו ע"ש א"כ מבואר דלרב המנונא שני חצאי ביצים לא מצטרפי אבל לרבא דלא סבר חילוק דרב המנונא משמע דאפילו אם הנגיעה היתה בשעה שלא היה בו כשיעור ואח"כ נעשה כשיעור שפיר מטמאה ע"ש ועתה לפי מה שבארנו יש

לפרש דברי הרמב"ם באופן זה דהנה ב"מ פסחים (דף ט"ז) פליגי שם רב ושמואל אי משקין טמאין מן התורה דרב סבר דכן דכן ממש היינו דאין למשקין טומאה כל עיקר ושמואל סבר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן ע"ש דשמואל סבר יש טומאה למשקין מן התורה ומקשה הש"ס מהא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ומשני מאי יטמא הכשר ומקשינן הא מרישא דקרא שמעינן ומתרץ חד בתלושין וחד במחוברין וצריכא דאי כתב במחוברין הוה אמינא דוקא מחוברין מכשיר אבל תלושין לא משום דמחוברין חשיבי אבל תלושין לא וכו' ע"ש והנה התוס' שם (דף ט"ז ד"ה חד) הקשו מהא דמבואר בת"כ דמחוברין אין מכשירין ע"ש שכתבו לתרץ בשם הריב"א דהא דמחוברין מכשירין היינו לאחר שהעלן מן הקרקע היינו לאחר שהעלה הפירות מן המים המחוברין והמים עוד על הפירות אז חל ההכשר לאחר שהעלן ע"ש וכן העיר הראב"ד בת"כ פרשה שמיני ע"ש ועיין בתוס' חולין (דף ל"א ע"ב ול"ה ע"ב) שכתבו דלשמואל דסבר טומאת משקין דאורייתא וליכא אלא חד קרא לענין הכשר א"כ לשמואל אינם מכשירין אלא דוקא מחוברין ולא תלושין ע"ש ולכאורה יש להבין כיון דאין ההכשר חל אלא דוקא אחר שהעלן הפירות מן המים המחוברין א"כ אז הן תלושין ולא מחוברין ואיך שייך לומר דאין מכשירין אלא מחוברין ולא תלושין לכן נלענ"ד דגבי הכשר יש שני ענינים חדא על המשקה איזה משקה מכשירי וחדא על חלות ההכשר ושיטת הריב"א דהא דאמרינן דמחוברין מכשירין זהו דין על המים שאין מכשירין אלא דוקא מחוברין דאז הן חשובין משקה יותר מתלושין והא דממעטינן דאין הכשר אלא דוקא בתלושין כמבואר בת"כ זהו דין חלות ההכשר היינו חלות ההכשר על הפירות בזה בעינן דוקא בתלוש מן הקרקע ולפי מה שבארנו לעיל דמים אין עליהם שם משקה מחמת עצמן ע"כ עלינו לומר דהא דמרבינן דמחוברין מכשירין היינו שנפלו המים לקרקע לאחר שחל עליהם שם משקה כגון שהיו בכלים קודם שנפלו לקרקע וחל עליהם שם משקה בשעה שהיו בכלים ואח"כ כשהן בקרקע לא חשיבי טפי ומכשירין ועוד יש לומר דמיירי אפילו כשהיו המים מתחלתן בקרקע וחל עליהם שם משקה בזה שנפלו הפירות לרצון ועיין בפירוש הראב"ד לת"כ שכתב ג"כ כמו שכתבנו לעיל דמיירי שנפלו המים לקרקע לרצון ועיין ב"מ מכשירין פ"ד דמבואר קופה שהיא מליאה פירות וכו' וכן צנון שבמערה נדה מדחתו והוא טהור העלתו מן המים כל שהוא טמא (ועיין רמב"ם פי"ב מהלכות טומאת אוכלין) מבואר דמים מחוברין ג"כ שם משקה עליהם כמו שבארנו דהא לענין הכשר דוקא מחוברין מכשירין ולא תלושין לשמואל כמו שכתבו התוס' בחולין הנ"ל והא דאין ההכשר חל עד לאחר שיתלשו זהו דין צדדי ולא חסרון בתורת משקה ועיין

רמב"ם פי"ב מהלכות טומאת אוכלין שכתב וז"ל הנותן פירות לתוך המים ברצונו אם היו המים בתוך הקרקע אינם מכשירין כ"ז שהן במים הוציאן מן המים הוכשרו במים שעליהם או שעל ידיו שהרי ברצון נתלשו והא דאין ההכשר חל עד לאחר שיתלשו היינו משום דגלי קרא מהא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי כמבואר בת"כ (פרשה שמיני ע"ש) ועיין רש"י חולין ט"ז ועיין צל"ח בפסחים שכתב לשיטת הרמב"ם דפסק כשמואל דטומאת משקין מדאורייתא ע"כ קרא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מיירי בין לענין טומאה ובין לענין הכשר וכן מבואר מדברי הרמב"ם (בהלכות טומאת אוכלין פ"ב הלכה י"ד) שכתב וז"ל כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם וכו' וכן משקה שנסרח ונפסד ואינו ראוי לשתיית אדם אינו מקבל טומאה כדרך שאינו מכשיר שנאמר אשר ישתה בכל כלי ע"ש ועיין רמב"ם (פ"ז מהלכות אבות הטומאה) שכתב וז"ל דבר מפורש בתורה שהאוכלין והמשקין מתטמאין בכל שהן שנאמר מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים וכו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ע"ש מבואר דשיטת הרמב"ם דקרא דאשר ישתה בכל כלי יטמא מיירי בין לענין טומאה ובין לענין הכשר לכן נ"ל דשיטת הרמב"ם ג"כ דמים שבקרקע ג"כ שם משקה עליהם לענין טומאה והא דאין מכשיר בקרקע לאו משום דאין שם משקה עליהם אלא משום דבעינן משקה אשר ישתה בכל כלי וכמו"כ נ"ל דה"ה נמי לענין טומאה ג"כ אף דשם משקה עליהם אבל כיון דקרא דאשר ישתה בכל כלי מיירי לענין טומאה ג"כ לכן אין מים שבקרקע מקבלין טומאה משום דבעינן אשר ישתה בכל כלי ולא במחובר ועיין בקרבן אהרן בת"כ פרשה שמיני שכתב לפרש הת"כ דמנין אם טמא יטהרנו ת"ל מקוה מים יהי' טהור וכו' וכתב דזה מיירי לענין פסול שאובין ולא לענין קבלת טומאה ע"ש שהשיג על הנך דמפרשים דמיירי לענין קבלת טומאה ולא לענין פסול שאובין ועיין פסחים ט"ז בהא דר"ש סבר בכלים טמאים בקרקע טהורין ובפרש"י שם שהביא דרשה דת"כ דמניין אם טמא יטהרנה וכו' מקוה מים יהיה טהור ע"ש ועיין בקרית ספר להמבי"ט בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין שכתב ג"כ לשיטת הרמב"ם דמים מחוברין אין מקבלין טומאה ע"ש שכתב על הרמב"ם בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין על מה שכתב הרמב"ם משקין טמאים מטמאין לרצון ושלא לרצון והוא שלא יהיו בקרקע וכתב הקרית ספר וז"ל כתב הרב והוא שלא יהיו בקרקע וכבר כתב למעלה כי המים שבקרקע אינם מכשירין ונראה שהוצרך כאן לחזור ולאומרו משום דהני מים טמאין אמרינן דמטמאי אפילו שלא לרצון ולהכי הוה אמינא דאפילו בקרקע אכתי לא פרח טומאה מינייהו וכו' ע"ש מבואר מדברי הקרית ספר דשיטת הרמב"ם דמים שבקרקע אין מקבלין טומאה (ולכאורה הא כתב

הרמב"ם דמים שבקרקע אין מטמאין אלא לרצון משמע דברצון מטמאין) ונ"ל דלפי מה שבארנו דשיטת הרמב"ם דמים מחוברין מכשירין כיון דהרמב"ם פסק כשמואל אלא דהקרא דוכל משקה אשר ישתה ממעט כ"ז שהן בקרקע ולכן אין ההכשר חל עד לאחר שיתלשו והיינו דמים מחוברין שפיר שם משקה עליהם והא דאין מכשירין זהו לאו משום חסרון תורת משקה אלא דגלתה תורה כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא כמבואר (בת"כ פרשה שמיני) וכן גבי טומאה נמי הא דמים מחוברין אין מקבלין טומאה הוי ג"כ משום דגלתה תורה כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא כמבואר ברמב"ם דהאי קרא קאי בין לענין טומאה ובין לענין הכשר עיין רמב"ם בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין ובפ"ח מהלכות אבות הטומאה ועתה א"ש שיטת הרמב"ם דמה שכתב דמים שבקרקע אין מטמאין אלא לרצון היינו כמו שבארנו דמים שבקרקע אין שם משקה עליהם מחמת עצמן ובעינן לעשותן למשקה ולכן אין חל עליהם שם משקה אלא דוקא אם השתמש בהן אדם לרצון כגון שתה טמא או שמילא בכלי טמא לרצון וכו' ובזה חל שם משקה על המים ומקבלין טומאה אולם אין חל על המים הטומאה בפועל אפילו במים שאין בהם ארבעים סאה שאין עליהם תורת מקוה אף דמדאורייתא הוי שם מקוה אפילו על רביעית הא בטלו רבנן מקוה זו וכל עיקר טומאה זו היא מדרבנן אפ"ה אין חל טומאה על המים כ"ז שהן בקרקע משום דבעינן משקה אשר ישתה בכל כלי אמנם כיון שבארנו דהא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי אין זה חסרון בעיקר שם משקה ושם משקה חל אפילו על מים שבקרקע כמו שבארנו מהא דמבואר דמים שבקרקע מכשירין ולכן שפיר פועלת מגע טומאה על המים כמו שבארנו לענין פחות מכשיעור עפ"י דברי המל"מ שכתב דאפילו למד"א אין אוכל מטמא פחות מכביצה אפילו הכי אם נגע פחות מכביצה בטומאה ואח"כ נצטרפו שני חצאי ביצה טמאים כיון דאפילו על פחות מכשיעור שם אוכל עליו שפיר פועלת עליו מגע שרץ וכמו כן ג"כ לענין מים שהן בקרקע כיון דשם משקה עליהן שפיר מקבלין מגע שרץ כיון דהא דכל משקה אשר ישתה בכל כלי אין זה חסרון לבטל שם משקה מן המים אלא סבה צדדית והוי כמו פחות מכשיעור ולכן מים שנתלשו מן הקרקע פועלת הנגיעה הראשונה וטמאים מחמת הנגיעה הראשונה אחר שנתלשו ונפקע שם מחובר מהם ומה שכתב הרמב"ם ואין מתטמאין אלא לרצון ועל זה הקשו הראב"ד ועוד למה בעינן רצון לטמא אחרים דלא מצינו בשום מקום רצון שדבר טמא יטמא נ"ל דבאמת גם לשיטת הרמב"ם לא בעינן רצון לטמא אחרים ומ"ש הרמב"ם ואין מתטמאין אלא לרצון הרצון בעינן לעשות המים המחוברין לתלוש כמבואר ברמב"ם (בהלכות טומאת אוכלין פי"ב) שכתב הנותן

פירות לתוך המים ברצונו אם היו מים שבקרקעות אינן מוכשרין כ"ז שהן במים הוציאן הוכשרו במים שעליהן או שעל ידיו שהרי נתלשו ברצון כיצד צנון או לפת שהוא בתוך המערה נדה מדיחתו שם והוא טהור העלתהו כל שהו מן המים נטמא וכן הקופה שהיא מליאה ונתונה בתוך המקוה וכו' העלם מן המים הנוגעין בקופה טמאין שהרי הוכשרו במים שבקופה שנתלשו ברצון ע"ש וכן שם בהלכה ה' כתב ג"כ גבי השוחה לשתות במים העלם בפיו ובשפמו מכשיר משום שנתלשו ברצון אבל העולין בחוטמו ובזקנו אינן מכשירין מפני שלא נתלשו ברצון והיינו דבעינן דוקא שיתלשו ברצון ועיין עוד ברמב"ם הלכה ג' שכתב וז"ל משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון אינם מכשירין לפיכך אדם או כלים או פירות שנבללו במשקין ונתלשו שלא ברצון אף על פי שנגעו אוכלין באותן משקין ברצון לא הוכשרו שהרי אותן המים שלא לרצון נתלשו וכאילו הן עדיין בקרקע שאינן מכשירין היו המים שעל האדם והכלים והפירות תלושין ברצון ונגע בהם אוכלין לרצון הוכשרו ע"ש מבואר דשיטת הרמב"ם דמלבד דבעינן רצון שיגעו המים באוכלין לרצון עוד בעינן רצון שיתלשו המים מן הקרקע ברצון ואם נתלשו שלא לרצון הרי הן עדיין מחוברין דתלישה שלא לרצון לא משוויא להו תלושין והשתא שפיר כתב הרמב"ם דמים מחוברים אין מתטמאין אלא לרצון היינו שבלא רצון אינם נעשין תלושין אבל זה ודאי דשיטת הרמב"ם ג"כ דלא בעינן רצין מים טמאים לטמא אחרים וע"כ פירוש בלשון הרמב"ם שכתב דמים שבקרקע מטמאין ברצון היינו אם נגע טומאה במים שבקרקע ברצון חל שם משקה על המים ופעלה בהם נגיעת הטומאה אבל לא חלה הטומאה בפועל כ"ז שהמים בקרקע משום דבעינן משקה אשר ישתה בכל כלי כמו שבארנו גבי פחות מכשיעור באוכלין אולם המגע פעלה על המים שאח"כ כשיתלשו יהיו טמאין מחמת נגיעה זו והא דבעינן אח"כ רצון גבי שתה טהור או מילא בכלי טהור היינו דבעינן רצון שיהיו תלושין ויטמאו טומאת משקין מחמת שהן בכלל משקה אשר ישתה בכל כלי וא"ש שיטת הרמב"ם היינו דמים שבקרקע אינם מקבלין טומאה כ"ז שהן בקרקע אבל מקבלין מגע שרץ היינו מגע הטומאה בקרקע והטומאה חלה כשיתלשו וזהו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה בריש מקואות על התוספתא שאין המים עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו ר"ל שאין המים מוכנים לקבל טומאה שבתלשה חלה הטומאה על המים וזהו שיטת הקרית ספר הנ"ל שכתב דשיטת הרמב"ם דמים שבקרקע אינם מקבלין טומאה היינו שאין הטומאה חלה בפועל אבל מגע שרץ ודאי מקבלין וגם א"ש מה שהקשה הקרבן אהרן על היש מפרשים בתו"כ מניין אם טמא יטהרנו ת"ל מקוה מים יהיה טהור היינו טהור מלטמא ועל זה הקשה הקרבן אהרן מהא דריש מקואות דקי"ל

אין מים עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו ע"ש והקשינו מהרמב"ם בפט"ו דמבואר דמים שבקרקע מקבלין טומאה לרצון ע"ש ולפ"ז יש לומר דהקרבן אהרן מפרש דת"כ מיירי כגון באופן שהטומאה כבר חלה אמנם עדיין אין קושית הקרבן אהרן על היש מפרשים כ"כ דיש לומר דהיש מפרשים מיירי לטהר מגע הטומאה שקבלו בשעה שהיו מחוברין ועיין ברש"י פסחים י"ז דמבואר כהיש מפרשין ועיין בתוספתא (בפ"ז דפרה) והובא בר"ש (פ"ח דפרה מ"ז) דאיתא מקוה שיש בה ארבעים סאה מכוונות ירד וטבל לתוכו הוא טהור ומקוה טמא הרי זה אומר טהרני וטמאתיו ע"ש והיינו דכיון שאין במקוה אלא ארבעים סאה מכוונות כיון שטבל האדם הרי אין כאן ארבעים סאה עיין מקואות פ"ז מ"ו ורמב"ם פ"ח הלכה י"ב דמבואר שם מקוה שיש בה ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה אעפ"י שרגליו של ראשון נוגעות במים הראשון טהור והשני בטומאתו ע"ש וא"כ כיון שנפחתו מארבעים סאה מקבלין טומאה ופירוש טהרני וטמאתיו היינו האדם נטהר והמים נטמאו אח"כ א"כ מבואר דמים מקבלין טומאה אפילו כשהן בקרקע דאי לאו הכי גם האדם לא נטהר דמקוה ע"כ בקרקע בעינן ולא בכלי אמנם זה אינו דע"כ אין לפרש כן דא"כ יחזרו המים ויטמאו את האדם מיד בפרישתו מן המקוה ועיין בח"ס חלק יו"ד תשובה רי"ג שהביא הרמב"ן בפרשה שמיני בפירוש התורה שכתב דמים מחוברין אין מקבלין טומאה והעיר דע"כ עלינו לומר במקוה אינו מקבל טומאה דאי לאו הכי היאך הוא מטהר את הטמא הלא המים מתטמאין מהטובל וחוזרין ומטמאין את הטובל ע"ש דאם כן הוי חוקה יותר מפרה אדומה וע"ש שוב ראיתו בשו"ת מהר"י אסאד (חלק יו"ד סימן ר') שעמד ג"כ על התוספתא זו וכתב לפרש הא דמקוה טמא היינו פסול לטבילה משום דנחסר מארבעים סאה שנדבק לגוף האדם ע"ש שהביא מה שכתב הר"ש (בפ"ז דמקואות) גבי סגוס הטובל בו את הסגוס במקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונת והעלה מקצתו טהור ופירש הר"ש טהור היינו דהמקוה כשר לטבול בה ע"ש ולפ"ז אין שום ראיה מהתוספתא דמים שבקרקע מקבלין טומאה דשפיר יש לומר דאין מקבלין טומאה כיון דהתוספתא לא מיירי אלא מדין טבילה וכן ראיתי בפירוש הגר"א בתוספתא שפירש ג"כ דמקוה נפסלה מחמת שנחסר מארבעים סאה ולפ"ז אין שום ראיה דמים שבקרקע מקבלין טומאה אמנם יש לפרש הא דהמקוה טמא היינו אחר שטבל האדם נטמא המים משום שנחסר מארבעים סאה ושפיר מקבל טומאה ולא קשה הא היאך נטהר הטובל הא המים מטמאים אותו דיש לומר לפי מה שכתב הכ"מ (בפ"ו מהלכות אבות הטומאה) דאם נטמא אדם במקוה באיזה טומאה ופשט ידו לחוץ ונגע באיזה דבר נטמא וכתב שם הכ"מ הטעם דאין הטמא נטהר בטבילתו עד שיעלה מן

המקוה ולפ"ז א"ש דאפילו אם נימא דהאדם הטובל מטמא את המקוה משום שנחסר המים שנדבקו בגופו ולפי"ז א"ש כיון דכ"ז שהאדם בתוך המקוה עדיין לא נטהר ואימת נטהר בשעה שעלה מן המקוה וממילא כ"ז שהוא בתוך המקוה לא שייך שיטמאו מי המקוה את האדם כיון דבלאו הכי האדם טמא א"כ הא שבע לו טומאה כמבואר (במנחות כ"ד) ואימת נטהר בשעה שעלה מן המקוה ואז לא שייך לומר שיטמאו המים להאדם כיון דאז אינו נוגע עוד במי מקוה אבל כ"ז ע"ד החידוד ולקושטא דמילתא עלינו לפרש כרבינו הגר"א ולפי מה שבארנו א"ש מה שכתב הרמב"ם נפל לתוכן ככר של תרומה הרי הוא טהור כשהיה שאין מתטמאין אלא לרצון לפיכך אם הדיח ידו והוציא הככר נטמא הככר במים שבידו שהרי הן ברצון ע"ש והראב"ד השיג על מה שכתב הרמב"ם נטמא הככר במים שבידו א"א ולמים שבידו למה להו רצון והלא תלושין הן וכבר נטמאו ברצון ולפ"ז כיון דהרמב"ם בעי תרי רצון חדא שיפלו על הפירות לרצון וזה ילפינן (בב"מ כ"א ובקדושין נ"ט) מכי יתן דומיא דכי יותן ע"ש ועוד דבעינן במים מחוברין שיתלשו ברצון ואם נתלשו שלא ברצון הרי הן כמחוברין עדיין ולכן שפיר בעי רצון גם למים שבידיו אולם עדיין יש לעיין בהא דמכות דף ד' חבית שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה נפל לתוכה ככר של תרומה נטמא ואיך נטמא הא בעי רצון שוב ראיתי שכבר עמד בזה התפארת ישראל ב"מ מקואות שם ע"ש והנה גדול אחד העיר על דברי לפי מה שבארתי בשיטת הרמב"ם דמים שבקרקע אין מקבלין טומאה א"כ אמאי בנטמאו המים שבקרקע ברצון ולא נתלשו עדיין חל הטומאה שיתלשו ולא מהני השקה ומלשון הקרית ספר הנ"ל משמע לכאורה דנפקע הטומאה ממים שהן בקרקע אולם לפי מה שבארתי בסימן הקודם דהשקה בעינן דוקא שיבא מכח אדם כדי לבטל שם משקה א"ש דכאן בנפלו מעצמן מיירי אולם אין אנו צריכין לזה לפי מה שבארנו דמים שבקרקע שפיר שם משקה עליהם והא דבעינן רצון היינו כדי שיהיו תלושין אבל גם בקרקע שם משקה עליהם אלא שאין מטמאין משום דבעינן משקה אשר ישתה בכל כלי א"כ לא שייך לומר השקה כיון דגם בקרקע אין חסרון מחמת שאין עליהם שם משקה וכל עיקר השקה הוי מה שמבטל שם משקה מן המים במה שמחברן למקוה או למעין שאין שם משקה עליהן ובטלו לגבייהו וכאן כיון שאין בהמים ארבעים סאה לא שייך לומר דליבטל שם משקה מהם כמו שבארנו דהשקה לא שייך אלא דוקא בנפלו למקוה או למעין שיש בו ארבעים סאה שאין שם משקה עליהם אולם במים שבקרקע שאין בהן מ' סאה שיש שם משקה עליהם אלא דבעינן משקה אשר ישתה בכל כלי ולכן אין מקבלין טומאה בזה לא שייך דיפקע הטומאה מהן כיון דלא נתבטל שם משקה מהם ועיין ברמב"ם (בפ"ב

מהלכות טומאת אוכלין הלכה כ"א) שכתב שאין המשקין יוצא ע"י הכלב לעולם ע"ש והוא מירושלמי תרומות פ"ט ע"ש:

סימן יב

הרמב"ם (בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין) כתב וז"ל נתערבו קדשים בקדשים מין במינו זה יקריב לשם בעליו וזה יקריב לשם בעליו אעפ"י שאין כל אחד מכיר קרבנו במד"א בקרבן נשים שאין בהם סמיכה אבל בקרבנות אנשים הואיל וכל אחד צריך לסמוך על ראש קרבנו הרי אלו לא יקריבו עד שיתן האחד חלקו לחבירו ע"ש ועיין בש"ס בר"פ התערובות דמוקמינן המשנה דכל הזבחים שנתערבו זה יקריב לשם מי שהוא וזה יקריב לשם מי שהוא בקרבן נשים דאין בהם סמיכה ע"ש והקשה בחידושי הגרע"א במשניות שם איך יכול להקנות חלקו לחבירו הא קיי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כמבואר בפסחים פ"ט:

ונראה לענ"ד לומר באופן זה הנה בשבועות (דף ב') אמרינן על המשנה דכל השעירין כפרתן שוה מהו שיקריבו זה בזה עיין שם פירוש רש"י אם אבד שעיר של ר"ח או של רגל ונמצא בר"ח אחר או ברגל אחר מהו שיקריב לשם רגל זה שנמצא ועיין בתוס' שם (דף י' ע"א) שכתבו וז"ל מהו שיקריבו זה בזה של ר"ח זה בר"ח אחר או של רגל זה ברגל אחר ניחא לכולהו שיקריבו ותימא דבעיא היא בפ"ק דזבחים (דף ו') אי מכפר עולה אעשה דלאחר הפרשה והשתא אי לא מכפר היאיך יקריב הא לא הופרש על טומאה שאירע בין זה לזה וי"ל דהכא כיון דנאבד נעקרה הפרשתן ואחר שהופרש במקומה כיפר על עבירות שהיה לו לזה לכפר וכשיבא ר"ח תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם לכן וכו' ע"ש ועיין תוס' זבחים (דף ו' ע"א) שכתבו ג"כ כלשון זה והוסיפו דאפילו לר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהם שעיר שלא קרב ברגל זה יקריב ברגל אחר ע"ש מבואר מדברי התוס' דאפילו למאן דלא ס"ל לב ב"ד מתנה אפילו הכי סבר דאם אינו יכול להקריב הקרבן על מה שהופרש לשם חטא זה נעקר קביעות ההפרשה ויכולין להקריבו לשם חטא אחר ומשמע מלשון התוס' דקדושת הגוף אינו נפקע אלא ההפרשה כיון דאינו יכול להקריב ל על מה שהופרש בטלה ההפרשה ושפיר יכול לעשות הפרשה אחרת וקביעות חדשה לשם חטא אחר ויש להבין הסברא בזה מאיזה טעם נפקע הקביעות וההפרשה כיון דהקדושת הגוף קיים ולכאורה נ"ל דיש לומר כמו דקיי"ל בכל דוכתי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה והיינו כיון דאינו ראוי להקרבה נפקע הקדושה כמו כן יש לומר דגם על ההפרשה שייך לומר כיון דאינו ראוי להקריבה לשם החטא שהופרשה

נפקע ההפרשה וזהו דוחק ויש לומר כן דכיון דמצינו דשייך קדושת הגוף אפילו בלא קביעות שום חטא היינו בלא הפרשה כגון הקדיש אבר אחד דאמרינן פשטה קדושה בכולה כמבואר (בתמורה י"א) וכן הקדיש זכר לדמיו דקיי"ל קדש קדושת הגוף כמבואר (בשבועות י"א ובתמורה י"ט) כיון דשייך קדושת הגוף בלא שום קביעות לשם חטא וכל עצם ענין ההפרשה והקביעת אינו שום חלות שחל על הבהמה אלא משום שעומד להקריבה לשם הבעלים ולשם החטא זה ולכן כ"ז הוי דוקא בזמן שעומד להקרבה אבל אם אינו עומד עוד להקרבה על חטא זה ממילא דבטלה הקביעות וההפרשה כ"ז יש לומר לפי תירוץ התוס' ועיין בנועם ירושלמי בפ"ק דנדרים שהביא שם הירושלמי בפ"ק דשבועות שהקשה ולא כבר כפר וכו' ע"ש ומפרש דקושית הירושלמי הוי דהוה כמו חטאת שכיפרו בעליה באחר דתמות או תרעה בציבור ע"ש ומשני כולן מכפרין כפרה אחת היינו כל השעירים לכן לא שייך כאן כפרו באחר אולם בפ"ק דשבועות כתב לפרש הירושלמי עפ"י התוס' דשבועות דקושית הירושלמי הוה מעשה דקודם הפרשה ע"ש וז"ל הירושלמי שעיר שלא קרב ברגל יקרב בר"ח לא קרב בר"ח יקרב להבא מתחלה לא הוקדשה קרבנות ציבור אלא ליקרב על מזבח ולא כבר כיפר יום הכיפורים אמר ר' מנא כיון דכתיב חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות כמו שכולן מכפרין כפרה אחת אמר רבי בון מכיון שכולן מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו כמו שכולן מכפרין כפרה אחת וראיתי להגאון בנועם ירושלמי שכתב להפרש דקושית הירושלמי ולא כבר כיפר דהכונה כיון שהפרישו על ר"ח או רגל שעבר וכבר כיפר בקרבן אחר ואיך מכפר בזה בר"ח זה או רגל זה הא הוי עשה דלאחר הפרשה דלא מכפר כמבואר בזבחים (דף ו') והיינו כמו שהקשו התוס' (ומחק תיבת יום הכיפורים) ועל זה משני הירושלמי אמר ר' מנא כיון דכתיב חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות כמו שכולן מכפרין כפרה אחת ור' בון אמר מכיון שכולן מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו כמו שכולן מכפרין כפרה אחת ומפרש דתירץ הירושלמי הוי כיון שכולן מכפרין כפרה אחת לכן לא הוי על עשה דלאחר הפרשה וכתב דכונת הירושלמי הוי כתירץ התוס' הנ"ל שכתבו ג"כ לתרץ דלא הוי על עשה דלאחר הפרשה וע"ש בנועם ירושלמי שכתב דהא דאיתא לקמן בסוף ההלכה אמר ר"י ותני כן לשם אותו הזבח שהוא קרב לשמו הוא קדש משעה ראשונה צריך להיות כאן והוא סוף התירוץ דלכן לא הוי אעשה דלאחר הפרשה והעמיס כן בכונת התוס' שבועות הנ"ל אמנם מלשון התוס' לא משמע כדבריו שכתבו כיון דנאבד נעקר הפרשתן וכן מדברי התוס' בזבחים שם ג"כ לא משמע כן ויתר יש להעמיס מה שכתבנו בדברי התוס' הנ"ל וגם מהא דאמרינן בזבחים גבי שעירי עצרת למה הן באים

הא הוי עשה דלאחר הפרשה ע"ש לא משמע כמו שפירש בירושלמי ועיין רמב"ם (בפ"ג מהלכות שגגות) שכתב וז"ל אם הביא חטאת שהפריש על חלב של אמש על חלב שאכל היום כיפר ועיין בכ"מ מה שכתב בשם הר"י קורקוס ובקרית ספר ובלח"מ והא הוי עשה דלאחר הפרשה (ויש לעיין מהירושלמי הנ"ל לפי פירוש הנועם ירושלמי) וצ"ע (וראיתי בקרן אורה בחידושיו ל"מ זבחים שם שהעיר ג"כ על הרמב"ם בזה וכתב לתרץ דהא דאמרינן דאינו מכפר על עשה דלאחר הפרשה היינו דוקא אם בא לכפר חטא שקודם הפרשה תו אינו מכפר על חטא של אחר הפרשה אבל אם הביאו על חטא שאחר הפרשה לבד שפיר מכפר ובזה תרץ קושית התוס' הנ"ל אולם זה אינו דלא משמע כן מסוגיא דזבחים שם כאשר הרגיש בעצמו מהא דכבשי עצרת ע"ש בדבריו):

ועתה נבוא לתרץ שיטת הרמב"ם במה שכתב דיקנה כל אחד חלקו לחבירו הנה המרכבת המשנה (בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות) כתב לתרץ דברי הרמב"ם שם גבי האומר דמי פרה כל שלשים יום עולה וכו' ע"ש בהשגת הראב"ד ובכ"מ וכתב שם המרכבת המשנה דשיטת הרמב"ם דאע"ג דאנן קיי"ל הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף היינו דהבהמה קדושה קדושת הגוף אבל מ"מ לא מקרי בהמה זו עולתו ושלמיו לענין הא דקיי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום אלא דשפיר יכולין הבעלים למכור אותו למחוייב עולה או שלמים וכן דייק לשון הרמב"ם לעיל (הלכה ה') שכתב והיא עצמה תקרב עולה ולא כתב ויקריבנה עולה משמע שהרשות בידו למוכרה למחוייב עולה וכן כתב ג"כ (בפ"ה מהלכות ערכין) דקדושת הגוף שבא מחמת התפשטות כיון דאינה עולתו שפיר יכול למכור ע"ש בדבריו ונראה מדבריו דהוא מפרש הא דקדשים איני יכיל למכיר איני משים דעצם החפץ אינו יכיל נמכיר אנא דבאמת שפיר היה יכול למכור הקרבן כיון שיש לו זכות בו להקרבה לכפר עליו עיין חולין (דף מ"א) ולכן היה יכול למכור הזכות שיש לו בקרבן אולם הא דקיי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום נ"ל דהוי משום דלא חזי למידי כיון דהקרבן הופרש לשם ראובן אם יתכפר בו שמעון הוי אפילו שינוי קודש כמבואר (בזבחים דף ז') דאמרינן שם תודה ששחטה לשם תודת חבירו רבה אמר כשרה ורב חסדא אמר פסולה ועיי"ש ברש"י ובתוס' שפירשו דהוי שינוי קודש ע"ש. והיינו דנקבע שם הבעלים על הקרבן ונעשה קרבנו ואפילו למאן דמכשיר משום שינוי קודש עכ"פ מפסיל בזריקה משום שינוי בעלים א"כ אם הפריש אחד קרבן אינו ראוי לאחר משום דאין זה קרבנו וכיון דלא חזי לאחר אין בה שום שיווי ולא שייך בזה מכירה והא דלר"י הגלילי יכול למכור שלמים עיין בקצוה"ה סימן ת"ו שכתב דדוקא לאכילת בשר יכול למכור אבל לא לענין

כפרה אמנם כבר הבאתי לעיל (סימן ט) דברי הש"מ בב"ק (דף ס"ו) דלר"י יכולין למכור לכפרה ע"ש שכתבו לתרץ קושית התוס' שהקשה בהא דגזל קרבן דחבריה איך יכול הגזלן להתכפר בו הא קיי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום וכתבו בש"מ לתרץ דהסוגיא דב"ק הוי כר"י הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים ושפיר יכול למכור ע"ש מבואר דלר"י הגלילי שפיר יכולין למכור אפילו להתכפר וזה לא קשה לר"י הא הוי שינוי בעלים ז"א דשינוי בעלים הוי כמו שינוי קדש וכמו שינוי קדש לא שייך אלא דוקא באופן שנשאר בקדושה הראשונה כמו כן שינוי בעלים הוי דוקא כ"ז שהיא ברשות הבעלים הראשונים אבל אם נפקע שם הבעלים הראשונים אז לא שייך שנוי בעלים ולכן כיון דלר"י הגלילי הוי ממון בעלים לגמרי י"ל דהבעלים יש בידם לבטל ההפרשה ויכול לעשות הפרשה אחרת אבל כ"ז הוי דוקא לר"י אבל לרבנן דלא הוי ממון בעלים או קדשי קדשים דהוי ממון גבוה לכו"ע כיון דאינו ראוי לאחר מחמת שהופרש בעד הבעלים לכן שפיר אינו במכירה דלא שייך מכירה על דבר שאינו ראוי למידי והשתא א"ש דברי המרכבת המשנה שכתב דיכול למכור בהקדיש זכר לדמיו אף דקיי"ל דקדש קדושת הגוף וכן יכול למכור קדושה הבאה מחמת התפשטות כיון דהוי קדושת הגוף בלא שום קביעות שם הבעלים היינו שלא הופרשה על חטא שפיר יכול למוכרה והקונה יקריבה על חטאו היינו שהקונה יעשה הפרשה וכיון דראוי להקונה שייך שפיר בזה מכירה דכיון דחזי גם לאיניש אחר להקריבה יכול למוכרה וזהו שיטת המרכבת המשנה:

והשתא א"ש דברי הרמב"ם הנ"ל היינו לפי מה שבארנו דאם אינו יכול להקרב בטלה הקביעות וההפרשה ונשאר קדושת הגוף בלא הפרשה לפי שיטת התוס' ולכן שפיר גם כאן כיון דאינו יכול להקריבה משום שנתערבו בקרבן חבירו וכיון דאינו יכול להקריבה בטלה ההפרשה ונשאר קדישת הגוף בלא הפרשה וקדושת הגוף בלא הפרשה כיון דראייה גם לאיש אחר שפיר יכול למכור כמו שביארנו לפי דברי המרכבת המשנה והא דקיימ"ל חמש חטאות מתות, ולא אמרינן דיבטל ההפרשה י"ל דהכי גמירי לן ויש להאריך בזה ואכ"מ (והנה גדול אחד העיר לפי שיטת התוס' דאם נאבד בטלה הפרשה א"כ איך שייך דיחוי גבי הא דאמר רבא זבחים ע"ג השתא דאמר רבנן לא יקריב ואי מקריב לא מרצה אמאי לא אמרינן דבטלה ההפרשה אמנם שאני התם כיון דמדאורייתא מותר להקריב דהא בטלה ברוב אלא דמדרבנן אין להקריב ובנשטתה. ובהמיר זבחים י"ב דשייך דיחוי ולא אמרינן דבטלה ההפרש היינו דשם הריעותא בבעלים ולא בקרבן ע"ש) וכן משמע מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (שקלים פרק ז' משנה ד') שכתב בהא דבהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר שכתב שם הרמב"ם דהבהמה שייך להמוצאה

לכל דיניו ומקריבן לשמו והוי קרבנו ומשמע ג"כ דבטלה ההפרשה של ראשון ע"ש ויד"נ הגאון רדר"פ שליט"א מחבר ספרי צמח דוד ומקדש דוד העירני מהא דאמרינן (בעירכין דף כ"ד) בריש כיצד מערימין דאמרינן שם ילדה שני זכרים אחד מהם יקריב עולה והשני ימכר לחייבו עולת וכו' ושם פירש רש"י דחל קדושת הגוף של עולה על שניהם מבואר דקדושת הגוף יכול למכור והיינו כמרכבת המשנה וכמו שבארנו דבריו (אמנם עדיין יש לעיין מהא דאמרינן בתמורה דף י"א אמר מר תימכר לחייבי עולת וכו' והא קמייתא בהמה מחוסרת אבר וכו' ולכאורה אמאי אינו יכול למכור גם אותו האבר לפי דברינו הנ"ל) והשתא א"ש שיטת הרמב"ם דבקרבן אנשים שצריך סמיכה ואינו יכל להקריבו בטלה ההפרשה ויכול למכור ונ"ל דאפילו בחטאת ואשם שאינו בא בנדר ונדבה ג"כ שייך דברינו הנ"ל היינו דאם אינו יכול להקריבה בטלה ההפרשה ונשאר קדושת הגוף בלא הפרשה וזה אין לומר דבחטאת כיון שאינו בא בנדר ונדבה לא שייך קדושת הגוף בלא הפרשה ז"א דעיין בפרש"י נדרים (דף ו) הרי זה חטאת הרי זה אשם כתב שם שאם אמר הרי זה עלי חטאת ואשם אע"ג דלא היה מחוייב חטאת ואשם הואיל ואמר עלי דבריו קיימין מבואר מדברי רש"י דשייך קדושת חטאת אפילו דלא היה מחויב חטאת וכבר תמה בזה השער המלך (בפי"ד מהלכות מעשה הקרבנות) שהקשה כן על פירש רש"י והביא שכתב הלשון למודים ובהלכות נדרים סימן קי"ג) שכתב בשם מהר"י אורגס דשיטת רש"י דהא דאין חטאת ואשם בא בנדר ונדבה היינו דוקא שאין מקריבין חטאת ואשם בנדר ונדבה אבל זה ודאי דחל קדושת הגוף של חטאת ואשם אפילו באינו מחוייב חטאת ע"ש ועיין ברש"י תמורה דף כ"ו שכתב גבי הא דתני התם בהמה זו חציה עולה וחציה חטאת ר"י אומר תמות ופירש"י דאף בגמר דבריו אדם נתפס ואיהו לא היה מחויב חטאת הלכך תמות ולכאורה אמאי תמות כיון דאינו מחויב חטאת לא חיילה קדושה ועיין בתוס' שם והיינו כמו שכתב מהרי"א הנ"ל דקדושת הגוף בלא הקרבה שפיר חל וא"ש וכמו כן יש לומר ג"כ כאן דאם אינו יכול להקריב בטלה ההפרשה ונשאר קדושת הגוף בלא הפרשה ושפיר יכול למכור כנ"ל. והנה מדי עסקי בענין זה אמרתי לתרץ דברי הרמב"ם (בפ"ד מהלכות איסורי מזבח) שכתב וז"ל נתן לה בהמת קדשים באתננה לא נאסרה למזבח וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו לא פסלה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא א"כ נתייאשו הבעלים ממנו אבל אם נתן לה עופות אעפ"י שהן מוקדשין אתנן חל עליהן ואסורין ומדברי קבלה היא זו ע"ש ועיין בראב"ד שכתב וז"ל א"א לא כן אנו מקובלין שהעופות אם מוקדשין הרי אמרו פרט לנדר אלא בעופות של חולין היא שנויה ועיין בכ"מ שכתב על הראב"ד דשביק כאן לרגזנותו והיא קושיא חזקה דאיך יכול לתן

לה מוקדשין הא לאו ממונו כמבואר בתמורה דאיתא שם וז"ל נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרין עופות הרי אלו אסורין שהיה בדין ומה מוקדשין שהמום פוסל בהם אין אתנן חל עליהם עופות שאין המום פוסל בהם אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם ת"ל לכל נדר להביא את העוף וע"ש בפירש"י שכתב עופות של חולין ויהא מוקדשין אתנן חל עליהם וכו' ת"ל לכל נדר ע"ש ומקשינן בש"ס טעמא דמיעטיה קרא הא לאו הכי הוי אמינא כי יהיב לה מוקדשין אתנן חל עליהם הא לאו ממונו אמר רבי הושעיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא ע"ש וכו' וקשה על הרמב"ם איך חל אתנן על עופות מוקדשין הא לאו ממונו ועיין במנחת חנוך שהעיר עוד מסוגיא דזבחים (דף קי"ד) דמקשינן אלא מוקצה וכו' אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אמאי לא משני דמירי בעוף ע"ש והנה קושית הכ"מ היא קושיא חזקה איך חל אתנן כיון שאינו שלו ואינו יכול להקנות לה דאתנן בעי קנין כמבואר בב"ק (דף ע' ע"ש) אמנם לפי דברי א"ש כיון דכל עיקר הא דאינו יכול למכור קדשי קדשים הוי משום דלאו בת מכירה משום דלא חזי למידי כמו שבארנו ולכן לא שייך ג"כ אתנן כיון דלאו בת מכירה היא אמנם כ"ז שייך דוקא בבהמה שהיא ברשות גבוה אפילו לאחר שתפסל ותרעה עד שתסתאב אבל בעוף כיון דלאו בר פדיון הוא ואם תפסל משום אתנן י"ל דהוי קדשים שמתו כיון שאינה ראויה לשום דבר ובארנו במ"א (עיין לעיל סימן ט') דבעוף אם אינו ראוי להקרבה נפקע קדושתו עפ"י הסוגיא דמעילה דף י"ב גבי בני יונה שעבר זמנם דאין מועלין בהם משום שאינם ראוים להקרבה ופקעה קדושתן לגמרי דלא חזי למידי והוי קדשים שמתו והן של בעלים (דלא מסתבר לומר שיהיו הפקר דזה לא שמענו) ולפ"ז א"ש שיטת הרמב"ם דשפיר חל אתנן בעופות משום דכיון דתכף שחל אתנן נפקעה הקדושה ושפיר יכול לתן לה כיון דאינה ראויה עוד להקרבה הוי חולין ולכן יש לומר דבאים כאחת כמו שכתב הרשב"א בקדושין וידידי הרב הגאון ר' אברהם לעווין הי"ו אב"ד דפאפילאן העירני דלפי זה יש לתרץ דברי הרמב"ם (בפ"ב מהלכות בכורות) שכתב וכן אם נעבדה בו עבירה או שהרג על פי עד אחד או שהוקצה וכו' ירעה עד שיפול בו מום כמו שבארנו בהלכות איסורי מזבח וקשה איך שייך מוקצה גבי בכור הא הרמב"ם כתב דאינו יכול להקצות קדשים קלים (עיין לעיל סימן ט' מה שכתב בזה) ולפ"ז יש לומר ג"כ דבאין כאחת כיון דגם גבי בכור לא שייך פדיון אלא דירעה עד שיפול בו מום והוי שלו והוי כמו עופות דיכול לעשותן אתנן משום דבאים כאחת היינו כיון דבמוקצה נפקע הקדושה ויכול לחול שם מוקצה שפיר חל אולם אי שייך בבכור קדשים שמתו יש לעיין טובא מכמה דוכתי ואכ"מ ובמ"א אדבר בענין זה עתה הגיע לידי ספר משך חכמה מהגאון מופ"ה ר' מאיר שמחה זצ"ל

נדפס מחדש על התורה וראיתי שם בפרשה תצא שהביא הרמב"ם דאתנן חל על עופות וכתב ג"כ סברא זו דבאים כאחת ושמחתי שכונתי לדעתו הגדולה:

סימן יג

ביאור תוספתא זבחים: בו יבואר ענין ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וענין שחיטת קדשים ושחוטי חוץ. בתוספתא זבחים (פרק י"ב השוחט והמעלה) רבי אומר הפרש בין שוחט בפנים למעלה בחוץ ובין השוחט בחוץ למעלה בחוץ שהשוחט בפנים להעלהו בחוץ היתה לו שעת הכושר והשוחט בחוץ להעלהו בחוץ לא היתה לו שעת הכושר (פירוש דס"ל כריה"ג במ' זבחים דף ק"ז דאמר שחט בפנים והעלה בחוץ חייב שחט בחוץ והעלה בחוץ פטור ע"ש) ר"א בר"ש אומר הפרש בין השוחט בפנים ומעלה בחוץ לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שהשוחט בפנים הקדש מקבלו והשוחט בחוץ ומעלה בחוץ אין הקדש מקבלו אי אפשר לשוחט אחר שוחט אבל יש מעלה אחר מעלה ע"ש (ופירוש דשחט בפנים והוציאו להעלהו בחוץ אם חזר והכניסו הקדש מקבלו ואם העלהו לא ירד ע"ש אי אפשר לשוחט אחר שוחט אבל יש מעלה וכו' פירוש אם העלה אבר או חצי בהמה ואח"כ העלה עוד אבר או חצי בהמה חייב אבל בשחיטה לא שייך שוחט אחר שוחט כיון דכולה חדא מעשה היה) ועיין בק"א בזבחים שהקשה לרבה בר שימי דאמר ב"מ חולין (דף כט) גבי פלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף היכא דשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים נמי פסול לכו"ע אפילו למד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף ועיין בפירש"י ובתוס' שם שכתבו דפסול לאו דוקא אלא ה"ה דחייב נמי משום שחוטי חוץ בשחט סימן אחד בחוץ וא"כ שפיר משכחת לה שוחט אחר שוחט כגון אם שחט אחד סימן אחד בחוץ דחייב משום שחוטי חוץ ואח"כ שחט עוד סימן השני בחוץ דמחויב ג"כ על שחוטי חוץ משום שחיטת סימן שני וזה אין לומר דעל סימן השני פטור דמהיכא נימא דיפטור (ועיין זבחים קי"ט דאמרינן עולת במת יחיד שהכניסה לפנים דקלטה מחיצות אפילו לאחר שחיטה וכיון דעל סימן ראשון חייב ה"ה על סימן שני וזה אין לומר דמיד בשחיטת סימן ראשון נעשה הקרבן בעל מום ואינו מתקבל בפנים לכן משום סימן שני פטור זה אינו דבאמת אינו נעשה בעל מום בשחיטת סימן אחד והא דאמרינן בחולין (דף ל') ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב (פירוש בשוחט את הפסח על החמץ קאי ולכן אם שחט את הפסח על החמץ במועד לשמו כיון דהוי פסח שלא בזמנו והוי פסח פסול לכן פטור משום ששחטו על החמץ וכ"ז הוי דוקא בשחטו לשמו אבל בשחטו שלא לשמו דהוי שלמים חייב משום איסור ששחטו על החמץ ע"ש)

ואמאי פטור ש"מ דפסח בשאר ימות השנה בעי עקירה וכו' ע"ש אי אמרת בשלמא ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף איפסל לו בתחילת שחיטה אלא אי אמרת אינה לשחיטה אלא לבסוף כיון דשחט ביה פורתא אידחי לו מפסח אידך כי קא שחיט שלמים קא שחיט א"ל אביי נהי דאידחי לו מפסח מדמי פסח מי אידחי וכו' וע"ש בפירש"י שכתב ראוי הוא למכור קודם גמר שחיטה את לחולין שאין לך מום קבוע גדול מזה ע"ש מבואר דתחילת השחיטה הוי מום אמנם כבר פירשו בספרי אחרונים דאין שום ראיה מכאן דתחילת השחיטה הוי מום דלפי שיטת התוס' י"ל דקושית הש"ס לאו דהשחיטה הוי מום אלא דאם יפול בו מום באמצע השחיטה פודין ולפירש"י ג"כ יש לומר דמיירי באופן דהפסיק באמצע ולא יגמור השחיטה והוי נבילה ואז שפיר נוכל לומר דזה הוי מום ע"ש ועיין בתשובת רע"א בסוף הספר תשיובה לנכדי מה שכתב ג"כ כעין זה וא"כ כיון דהקרבן כשר א"כ שפיר יש לחייבו משום שחוטי חוץ בשחט סימן אחד בחוץ ואח"כ שחט הסימן השני ג"כ בחוץ וגם זה אין לומר דהוי נתקלקלה בשחיטה כיון דהוי שחיטה לחייב על סימן ראשון משום שחוטי חוץ הוי שחיטה מעליא וא"כ קשה מהתוספתא לרבה בר שימי אמאי אין שוחט אחר שוחט:

והנה כדי לתרץ קושיא זו נקדים מתחילה לבאר שיטת הרמב"ם מה שהקשו עליו בענין זה הנה הרמב"ם (בפ"ד מהלכות שחיטה) כתב וז"ל התחיל העכו"ם לשחוט מיעוט סימנים וגמר ישראל או התחיל ישראל וגמר העכו"ם פסולה ישנה לשחיטתו מתחילה ועד סוף והקשו המפרשים למה תלה הרמב"ם בישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הא בש"ס חולין כ"ט אמרינן אמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל שהיא פסולה שהרי נעשה בה מעשה טריפה ביד עכו"ם בעולת העוף נמי היכא דמלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה פסולה שהרי עשה בה מעשה חטאת העוף למטה לא נחלקו אלא כגון ששחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים למד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מחייב ולמד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף לא מחייב וכו' מבואר דבשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל לכו"ע פסולה ואינו תלוי כלל בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ולמה נקט הרמב"ם דוקא למד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף עוד הקשו המפרשים על הרמב"ם שכתב בפ"י מהלכות טומאת אוכלין שחט וניתז הדם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן דספיקא הוי ותולין ע"ש ובחולין דף ל"ו ע"א אמרינן השוחט והתיז דם על הדלעת רבי אומר הוכשר ורבי חייא אומר תולין ואמרינן שם בש"ס דפליגי בנתקלח הדם דרבי סבר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ורבי חייא ספוקי מספקא ליה אי ישנה לשחיטה מתחילה

ועד סוף וכו' מבואר דהרמב"ם לא פסק דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וא"כ קשה למה כתב בהלכות שחיטה ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דמשמע דהרמב"ם פסק דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ונ"ל לומר לשיטת הרמב"ם דתרי ענינא לשחיטה מתחלה ועד סוף הוה חדא דמצטרף כל מעשה השחיטה למעשה אחת בזה דאמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והיינו דכל מעשה השחיטה חשובה כולה מעשה אחת וזה הוי לכו"ע ועוד חדא היינו דאמרינן דכל מקצת שחיטה שם שחיטה עלה בפני עצמה והכשר שחיטה עלה בפני עצמה אמנם זה תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והשתא יש לפרש לפי שיטת הרמב"ם דהא דאמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל דפסול שהרי נעשה מעשה טריפה ביד עכו"ם דזה דפסול הוי משום דאמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין דכל מעשה השחיטה הוי כולה חדא מעשה שחיטה ולכן מפסל לשיטת הרמב"ם דכתב ובפ"ד מהלכות שחיטה) דשחיטת עכו"ם פסול משום דכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו ועיין ברמב"ם (בפ"ב מה' אבות הטומאה) וא"כ כיון דשיטת הרמב"ם דשחיטת עכו"ם לא הוי כמו קוץ או נקב בעלמא אלא דעכו"ם הוי ודאי בר זביחה אלא דמפסל משום וקרא לך ואכלת מזבחו ולכן בעינן דוקא שיעשה העכו"ם מעשה חשובה שיהא נקרא זבחו ושפיר כתב הרמב"ם הטעם דפסל משום דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף היינו דאמרינן דכל מעשה השחיטה הוי כולה חדא מעשה וממילא שפיר מפסיל משום דהוי זבחו של עכו"ם וזהו שמדייק הרמב"ם וכתב ישנו לשחיטתו מתחילה ועד סוף היינו שכל מעשה השחיטה מצטרף להיות שם שחיטה עלה להפסל משום זבח עכו"ם וזהו דאמר רבא הכל מודים כל היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל דפסול היינו דבזה כו"ע מודים דאמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין מעשה השחיטה אמנם בזה דאמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמו כגון לענין שחוטי חוץ היכא דשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים דבעינן שם שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמה כדי להתחייב משום שחוטי חוץ זה תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף לענין שחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל ואין זה ענין להא דאמרינן בכל דוכתי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כמו שבארנו והא דאמר רבא הכל מודים כל היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וכו' היינו ג"כ מחמת ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והשתא א"ש הא דפסק הרמב"ם (בפ"י מהלכות טומאת אוכלין) השוחט וניתז דם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן

לסימן הרי זה ספק לפיכך תולין עליו לא אוכלין ולא שורפין הרי דהרמב"ם לא פסק ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דשם בעינן שיהא שם שחיטה על הסימן בפני עצמו כדי שיהא הדם דם שחיטה ולא דם מכה שאינו מכשיר ולכן כאן לא סגי בזה דאמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף לענין מעשה השחיטה דכולה חדא מעשה שחיטה הוי אלא דבעינן שיהא שם שחיטה על הסימן בפני עצמו כמו לענין שחוטי חוץ וזה תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף המבואר בכמה דוכתי ובזה לא פסק הרמב"ם דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף אולם יש להקשות על דברינו מהא שכתב הרמב"ם (בפ"א מהלכות פסולי המקדשין) שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים או ששחט מיעוטן בדרום וגמרן בצפון פסולין שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבואר מדברי הרמב"ם דאפילו לענין שחוטי חוץ ג"כ פסק הא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אפילו במקום דבעינן שיהא שם שחיטה על מקצת שחיטה בפני עצמה וא"כ שוב תקשה על הרמב"ם למה גבי שחט וניתז דם בין סימן לסימן פסק דהוי ספק:

אמנם נלענ"ד דמה שבארנו לעיל דכל היכא דבעינן שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמו כגון גבי שחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים זה תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף זהו דוקא לענין חיוב כרת משום שחוטי חוץ שם בעינן לחייב על שחיטה בחוץ ולכן בעינן דוקא שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמו ולכן כתב הרמב"ם (בהלכות שגגות בפ"ד הלכה א') דאינו חייב משום שחוטי חוץ אלא דוקא בשחט שנים או רוב שנים משום דהרמב"ם לא פסק דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין שיהא שם שחיטה בפני עצמו על כל מקצת שחיטה ששחט כמו שפסק גבי ניתז דם בין סימן לסימן בפ"י מהלכות טומאת אוכלין כמו שבארנו לעיל אבל לענין שיפסול הקרבן שפיר נפסל הקרבן בהא לחוד דאמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לענין שיהא כל מעשה השחיטה חשובה כולה חדא מעשה כמו שבארנו גבי שחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל דבזה כו"ע מודים וזהו שכתב הרמב"ם גבי שחט מיעוט סימנים בחוץ שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ואינו שייך לפלוגתא דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דמבואר בכמה דוכתי בש"ס והטעם נ"ל משום דשחיטת קדשים יש בה שני ענינים היינו שחיטה המתרת באכילה כמו בחולין ועוד יש בה עבודת השחיטה ואף דשחיטה לאו עבודה היא (כבר כתבו התום' בכמה דוכתי בש"ס) היינו משום דזר נמי כשר אבל עכ"ז היא מארבע עבודת הקרבן (ובשם הגאון מהר"י ראבינאוויץ זצ"ל אב"ד בפאניוועז שמעתי שהביא ראיה מהא דאמרינן בחולין דף ט"ז דאפילו למד"א דבמדבר לא היה שחיטה גבי חולין אלא נחירה עכ"ז בקדשים היה שחיטה ומזה הוכיח הגאון

הנ"ל דשחיטת קדשים הוי ענין אחר לגמרי משחיטת חולין ויש לעיין בזה טובא) עכ"פ זהו פשוט דבשחיטת קדשים הוי בה עבודת השחיטה חוץ ממעשה השחיטה להתיר ולכן שפיר כיון דשחיטת קדשים הוה עבודה ג"כ לכן בעינן שיהא כולה בפנים ולכן שפיר כתב הרמב"ם דאם שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים פסולין היינו משום דחסר בעבודת השחיטה קדושת פנים כיון דכל כמה דמעשה השחיטה הוי עבודה בעינן שיהא בפנים וכ"ז אם נאמר דכל מעשה השחיטה הוי חדא אפילו למד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף לכן שייך לומר דחסר בשחיטה קדושת פנים אבל אי אמרינן דאינו מצטרף כל מעשה השחיטה להיות כולה חדא מעשה לא שייך לפסול משום דחסר קדושת פנים דלמד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף כיון דסוף השחיטה דהיינו ההיתר שחיטה היה בפנים לא שייך לומר דחסר קדושת פנים כיון דעיקר השחיטה הוי בסוף וזה היה בפנים אבל אי אמרינן דכל מעשה השחיטה הוי כולה חדא מעשה שייך שפיר לפסול אפילו למד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף משום דחסר בהשחיטה קדושת פנים והא דאמרינן בזבחים קי"ט עולת במת יחיד שהכניסה לפנים דקלטו מחיצות וע"ש בפירש"י שכתב דמיירי אפילו לאחר שחיטה אמנם התוס' במעילה (דף ג') השיגו על רש"י וכתבו דמיירי קודם שחיטה וכן הרמב"ם בפי"ד מהלכות מעשה הקרבנות כתב ג"כ דמיירי קודם שחיטה ע"ש (ובאמת יש לפרש אפילו לשיטת רש"י ואיכ"מ להאריך בזה) ועיין ברמב"ם פ"ז מהלכות פסולי המוקדשין שכתב וז"ל וכן עולת העוף שעשה למטה אפילו מלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה פסולה וכו' ע"ש ולא כתב כאן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כמו בהלכות פסולי המוקדשין ויש לעיין למה שינה הרמב"ם לשונו ממה שכתב בהלכות פסה"מ ולכאורה יש לחלק בין מליקה לשחיטה דשחיטה הוי שני דברים מתיר ועבודה אבל מליקה אינו מתיר כלל דמליקה הוי נבילה אלא דהותרה לכהנים (עיין יבמות ל"ג מנחות דף ו' חולין ק"כ) ולכן לא שייך כאן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וצ"ע וגם י"ל באופן אחר דמליקה ג"כ מתיר לכהנים אבל אינו כמו שחיטה דהמתיר דמליקה היא חדא עם העבודה דבחולין ליכא מתיר כזה אבל המתיר דשחיטה אינו שייך כלל לעבודה דהא שייך בחולין ג"כ וצ"ע והא דאמרינן בב"ק (דף ע"ב) גבי השוחט חולין בעזרה דחייב ארבעה וחמשה א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי ש"מ אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך כי קא טבח לאו דמריה קא טבח וכו' ע"ש בגמרא דמסיק דלר"י דאמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף יש לומר דסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא עיי"ש בש"ס והרמב"ם בפ"ב מהלכות גניבה כתב שחט חולין בעזרה חייב דו"ה משום דחולין בעזרה

לאו דאורייתא שם ג"כ בעינן שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמו (ועיין בש"מ בב"ק (דף ע"ב) שכתב בשם המאירי הטעם דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף משום דבשחיטה תלה רחמנא דכתיב וזבחת ברחוק מקום אתה זובח וכו' ע"ש) ולכן שפיר כתב הרמב"ם הטעם משום דחולין בעזרה לאו דאורייתא כיון דהרמב"ם מספקא ליה בהא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כמו שכתב בפ"י מהלכות טומאת אוכלין הנ"ל וכן בהא דאמרינן בזבחים (דף ל') גבי מחשבת פיגול בסימן אחד דמוקי שם הש"ס דפליגי אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ע"ש התם ג"כ בעינן שיהא שם שחיטה על המקצת ששחט בפני עצמה וע"ש בתוס' שכתבו גבי סימן אחד חוץ למקומו וסימן אחד חוץ לזמנו דבעינן דוקא סימן שלם ואז הוי דבר חשוב והיינו משום דבעינן שיהא שם שחיטה על מקצת שחיטה בפני עצמה ואז שייך שפיר לפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כמו שבארנו:

והנה אין להקשות על דברינו מהא דאמרינן שם בש"ס א"ל רבה בר שימי מר לא אמר הכי ומני רב יוסף היכא דשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים נמי פסול לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרו בפנים למד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מחייב ולמד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף לא מחייב (ע"ש בפרש"י שכתב דהש"ס מיירי בעוף לכן שפיר מחייב בסימן אחד דכוותיה מצינו דכשר במליקת חטאת העוף הלכך הוי שחיטה חשובה לחייב משום שחיטת חוץ ע"ש):

מבואר דלשיטת רש"י רב שימי בר רבה משמיה דרב יוסף פליג על רבא בהא דלרבא בשחט סימן אחד בחוץ שייך פלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ורב שימי בר רבה סבר דבסימן אחד כולם מודים דחייב משום דנעשה בה מעשה חטאת העוף בפנים (ועיין בתוס' מה שכתבו לפרש בענין אחר) ומבואר דחייב ופסול כי הדדי ניהו ועיין בתוס' שכתבו דפסול לאו דוקא אלא ה"ה נמי דחייב דהא רב שימי נקט בלשונו פסול לכן נ"ל דלשיטת הרמב"ם ע"כ עלינו לפרש דהא דאמר רבא דבסימן אחד בחוץ הוי פלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דמאן דאמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מחייב ולמאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף לא מחייב וע"כ עלינו לומר דהקרבן מפסל לכו"ע דהא הרמב"ם לא פסק דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כמבואר בפ"י מהלכות טומאת אוכלין ואפ"ה פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין דשחט מקצת סימן בחוץ פסול ואינו מחויב כרת ועיין בפ"ד מהלכות שגגות שכתב הרמב"ם דאינו חייב על שחוטי חוץ אלא דוקא בשנים או ברוב שנים ותקשה על הרמב"ם מהא דרב שימי בר רבה דמשוה פסול לחייב וע"כ עלינו לפרש לפי שיטת הרמב"ם דלא כמו שפירש רש"י

אלא דרבא דנקט דפליגי אי חייב או לא דוקא בחיוב פליגי אבל בפסול לכו"ע פסול ולא תליא בפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ורב שימי בר רבה בא לומר דהיכא דשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים נמי פסול לכו"ע היינו דוקא פסול ולא חייב דבזה גם רב יוסף מודה לרבא דפסול לכו"ע שהרי עשה מעשה חשובה דהיינו מעשה חטאת העוף ופסול משום דחסר פנים אבל לא חייב כרת משום זה והא דנקט שהרי עשה מעשה חטאת העוף לרבותא נקט ולשון נמי דקאמר לאו למימר דפליג נמי בזה עליו כמו שפירש רש"י אלא נמי היינו שגם אני מודה בזה אלא דבזה פליג רב שימי בר רבה בשם רב יוסף על רבא דלרבא דוקא בשחט סימן אחד פליגי אי חייב משום שחוטי חוץ או לא אבל במיעוט סימנים לא ולרב שימי בר רבה בשם רב יוסף אפילו במיעוט סימנים ג"כ פליגי דלמד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מחייב ולמד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף פטור והגם כי קשה קצת בלשון הש"ס לדחוק כן אבל לשיטת הרמב"ם ע"כ עלינו לפרש כן דאי לאו הכי אין מקום לשיטת הרמב"ם שחילק בין פסול לחיוב וכן לשיטת התוס' ע"כ עלינו לדחוק ולומר דפסול דנקט לאו דווקא אלא ה"ה דחייב ע"ש ועיין ברש"ש מה שהעיר על התוס' בזה ובאמת היה מקום לומר דגירסת הרמב"ם היה בש"ס ברב שימי בר רבה דבסימן אחד בחוץ פסול ולא חייב ועי' בקרן אורה שכתב ג"כ דהיה להרמב"ם גירסא אחרת בש"ס באופן אחר מדברינו ע"ש אולם קשה לי לחדש גירסת חדשות בש"ס שלא מצינו בראשונים ולפ"ז א"ש דלא תיקשה מהתוספתא דזבחים הנ"ל דיש מעלה אחר מעלה ואין שוחט אחר שוחט וקשה הא שייך שוחט אחר שוחט לרב שימי דאמר הכל מודים היכא דשחט סימן אחד בחוץ דפוסל וה"ה דחייב משום דעשה מעשה חטאת העוף בחוץ אולם לפי מה שבארנו דמה שאמר רב שימי הוי דוקא פסול ולא חייב כמו שבארנו לעיל לכן שפיר ל"ש שוחט אחר שוחט דכיון דשחט סימן אחד בחוץ אינו אלא דהקרבן מיפסל והתוספתא מיירי בענין חיוב כרת והשתא א"ש דהתוספתא מצי אתיא אליבא דכו"ע בין למד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ובין למד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף ואפילו למד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אפ"ה אין שוחט אחר שוחט לפי מה שבארנו דכיון דשחט סימן ראשון בפנים אין לחייב עוד על סימן שני משום דכיון דשחט סימן ראשון בחוץ תו לא מתקבל בפנים וממילא פטור על סימן שני דבשחוטי חוץ בעינן מתקבל בפנים וא"ש התוספתא דאין שוחט אחר שוחט:

סימן יד

שייך לסימן דלעיל. יבואר ג"כ ענין שחוטי חוץ וחטאות המתות: והנה לכאורה קשה על דברינו מהא דב"ק ע"ו גבי שוחט בחוץ חייב דו"ה דמקשינן בש"ס לר"ש דאמר דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה שחוטי חוץ שחיטה שאינה ראויה היא וקשה לפי מה שבארנו לעיל שיטת הרמב"ם דבשחיטת סימן אחד בחוץ לכו"ע מיפסל אפילו לרבא דאמר דפליגי בזה דלמד"א ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מחייב ולמד"א אינה לשחיטה אלא לבסוף לא מחייב ובארנו דזה הוי לענין חיוב דשחוטי חוץ אבל לענין פסול לכו"ע פסול ועיין בתוס' שכתבו על הש"ס דקושית הש"ס דמקשה לר"ש דוקא דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה הוי דוקא למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף אבל למאן דאמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף שייך להקשות מכי שחט בה פורתא אסרה אידך כי קא טבח לאו דמרה קא טבח וכ"ז התוס' לשיטתייהו בחולין שם דלרבא דאמר דפליגי בשחט סימן אחד בפנים וסימן אחד בחוץ אם חייבין על שחוטי חוץ ואין לחלק בין פסול לחיוב לכן שפיר כתבו דהש"ס קאי למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף אבל לשיטת הרמב"ם קשה אליבא דכו"ע אמאי מקשה הש"ס לר"ש דוקא: והנה גדול אחד העיר עוד להקשות גם על התוס' שכתבו דהש"ס הוי דוקא למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף אבל למאן דאמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף י"ל מכי שחט בה פורתא אסרה אידך כי קא טבח לאו דמרה קא טבח ע"ש והעיר הנ"ל לרב שימי בר רבה דאמר הכל מודים כל היכא דשחט סימן אחד בחוץ דפסול משום שעשה בה מעשה חטאת העוף ושם בתוס' כתבו דפסול לאו דוקא אלא ה"ה דחייב וא"כ אמאי כתבו התוס' דוקא למאן דאמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הא בזה כו"ע מודים אולם על התוס' יש לומר דקיימי אליבא דרבא דאמר דפליגי בשחט סימן אחד בחוץ אבל על הרמב"ם קשה מה שהקשינו ונ"ל לתרץ די"ל דשיטת הרמב"ם אף דפסול בשחט סימן אחד בחוץ אולם י"ל כיון דאינו בר פדיון כמו שכתבתי משום דשחיטה לא הוי מום (ועיין תוס' ב"ק דף ע"ו מה שכתבו דאין שייך פדיון על מום דלאחר מיתה וצ"ע בזה) א"כ הוי קדשים פסולין שאינם בני פדיון א"כ הוי קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה ואין בהם אלא איסור דרבנן (עיין בירושלמי במ' שבת בפ"א דאמרינן שם חמש חטאות המתות אם רצו ב"ד לבטל הרשות בידם וקשה הא קימ"ל דחמש חטאות הלכתא גמירא לן מסיני אולם יש לומר דהירושלמי מיירי לענין איסור הנאה ועיין ברש"י תמורה דף כ"א שכתבו דאין אסורין אלא מדרבנן ויש לעיין ועיין בירושלמי נדרים (פ"א הלכה ג) דאמרינן שם כאימרא (היינו אם אמר הרי עלי כאימרא) ר"י אמר כולד חטאת ע"ש ומשמע דשייך

התפסה בולד חטאת ויש לעיין) ולכן כיון דאין אסורין בהנאה אלא מדרבנן לא שייך להקשות לאו דמריה קא טבח ולכן מקשה הש"ס דוקא לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה וכיון דאסור באכילה כמו שכתב הרי"ט אלגזי בפ"ה מהלכות בכורות והמקנה במ' קידושין נ"ז מלא תאכל כל תועבה ע"ש לכן שפיר הוי שחיטה שאינה ראויה אבל בהנאה מותר מן התורה ולכן לא שייך להקשות דלאו דמרה קטבח אלא גבי איסורי הנאה כמו חולין בעזרה דאסור בהנאה כמבואר בפסחים כ"ב דאותה אתה וכו' עיין תוס' ב"ק דף ע"ב מה שכתבו בזה לחלק בין איסור עכו"ם לשאר איסורי הנאה דרבנן ע"ש וכ"ז הוי דוקא לשיטת הרמב"ם וי"ל דשיטת הרמב"ם קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת כמובאר מדבריו בפ"ג מהלכות מעילה ע"ש ואין אסורין אלא מדרבנן אולם התוס' בב"ק שם יש לומר דסברי קדשים שמתו אסורין מן התורה ולכן שפיר כתבו דשייך להקשות על שחוטי חוץ ג"כ מכי שחט בה פורתא אסרה אידך כי קא טבח לאו דמרה קא טבח ע"ש ועיין בתוס' (קידושין נ"ז) שכתבו שם קדשים אין אסורין אלא מדרבנן ולא מן התורה וראיתי ברש"ש בפסחים דף ל"ה שהקשה על דברי התוס' זבחים (דף ס"ט) שהקשו לר"י דאמר דאין נבלת עוף טמא מטמא בבית הבליעה משום דלא חייל איסור נבלה על איסור טומאה א"כ איך משכחת בעוף קדשים שיטמא בבית הבליעה והרי לא חייל איסור נבלה על איסור קדשים והקשה הא קדשים שמתו יצאו מדי מעילה ד"ת עיין שם וראיתי בספרי אחרונים שכתבו להוכיח מכאן דשיטת התוס' דקדשים שמתו אף דיצאו מידי מעילה מן התורה היינו שאין בהם מעילה אבל אסורין בהנאה מן התורה ע"ש ועיין במהר"ם מלובלין במ' קדושין דף נ"ז שכתב שם על שיטת רש"י קדשים שמתו אסורין מד"ת: אמנם יש לומר דלא קשה קושית הרש"ש די"ל דכמו דר' יהודה ממעט דאין איסור נבלה חל על עוף טמא אף דעוף טמא אינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה כמו כן יש לומר אף דקדשים שמתו אינם אסורין מן התורה היינו דוקא בהנאה אבל באכילה אסורין מלא תאכל כל תועבה כמו שכתב הרי"ט אלגזי בפ"ה מהלכות בכורות ע"ש ושפיר הקשו התוס' דלא יחול איסור נבלה על איסור דלא תאכל כל תועבה שוב ראיתי בשו"ת אחיעזר שהביא בשם גדול אחד שכתב באהל תורה על דברי התוס' הנ"ל עפ"י הש"ס (בכורות דף ט"ז) דאמרינן דאיכא איסור אכילה על חטאות המתות והגאון האמיתי מהרח"ע שליט"א השיג עליו דהש"ס דבכורות הנ"ל מיירי בחטאות המתות דאיכא הלכתא וקרא אבל בקדשים שמתו אי אמרינן דנפקע איסור קודש לגמרי איזה איסור אכילה יש בהו והביא שם הא דאמרינן בת"כ פרשה אחרי דמרבינן שם את זה תאכלו מפרסת פרסה חטאות המתות ופסולי המוקדשים

ומפרש הראב"ד דקאי על פסולי המוקדשין שלא נפדו דאסורין באכילה מן התורה וכתב הגאון הנ"ל דאפילו לדברי הת"כ ג"כ לא יתישבו התוס' דע"כ צ"ל דאיסור אכילה זה מחודש אחר השחיטה דבעודה בחייה קדשים שהוממו הרי אסורין באיסור מעילה מן התורה, וא"כ מאי הקשו התוס' בזבחים הא איסור נבלה ואיסור דלא תאכלו טמא הוא לכם דמרבינן לפסולי המוקדשין אתי בהדי הדדי וע"כ דס"ל להו להתוס' דקדשים שמתו אסורים משום איסור קדש שלא ניתר ע"י זריקה ולפי"ז יש לומר כמו שכתבנו דאין שום ראיה דקדשים שמתו אסור מן התורה די"ל דקושית התוס' הוי משום לא תאכל כל תועבה ותמהני על הגאון שלא נחית לזה והנה ראיתי באור שמח בהלכות מאכלות אסורות שהקשה על הנך שיטות דאית להו דקדשים שמתו אינם אסורין מן התורה ועיין רש"י מעילה דף ג' שכתב דלא נהנין מדרבנן גבי חטאות המתות והקשה מהא דאמרינן במכילתא פרשה משפטים גבי שור הנסקל ולא יאכל את בשרו אין לי אלא בשרו עורו מניין הרי היה ר' ישמעאל אומר קל וחומר מה חטאת שבשרה מותר בשחיטה עורו אסור במיתתה שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו דין הוא שיהא עורו אסור במיתתו ע"ש מבואר דקדשים שמתו אסור מן התורה וקשה על הנך דסברי דמותר:

ונלע"ד לתרץ קושית האור שמח עפ"י הש"ס דב"ק (דף ק"י) דאמרינן שם על מתנ' דנתן את הכסף לאנשי משמר וכו' אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לאו הכי לימא ליה אדעתא דהכי לא יהיב וכו' אלא מעתה הא דקיי"ל חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעליה הלכתא גמירי לה דלמיתה אזלה ונראה לע"ד דפירוש הש"ס דבאמת אמרינן אדעתא דהכי לא מפרשה והוי חולין מעיקרא אלא דהלכתא אתא לאורויי לן דאזלה למיתה מבואר לפ"ז דחטאות המתות הוי חולין אלא דהלכתא גמיר לן דאזלה למיתה אמנם כ"ז הוי דוקא בחטאות המתות אבל בשאר קדשים שמתו לא שייך לומר אדעתא דהכי לא אפרשה דלא שייך לומר אדעתא דהכי לא אפרשה אלא דוקא באופן שהחסרון הוא בהבעלים היינו באופן שאין הבעלים צריכין עוד להקרבן כגון חטאת שמתו בעליה או שכפרו בעליה באחר דאין הבעלים צריכין עוד להקרבן וכן חטאת שעברה שנתה דקיי"ל דתמות זה הוי דוקא ג"כ לאחר שכיפרו בעלים באחר דאין עוד על הבעלים חיוב קרבן ולכן כיון דהבעלים אין צריכין עוד להקרבן ואם היו הבעלים בעת שהקדישו במצב כזה שהן עכשיו לא הקדישו שייך שפיר לומר אדעתא דהכי לא הקדישו אבל לא כן בקדשים שמתו דהבעלים צריכין עדיין להקרבן ואם היו הבעלים בשעה שהקדישו במצב כזה שהן עכשיו שפיר הקדישו את הקרבן דהא עדיין צריכין הן להקרבן גם עתה אלא שמת ואינו ראוי להקרבה זה הוי כמו שאר

פסולין בקדשים ולא שייך בזה לומר אדעתא דהכי לא הקדישו והוי כמו פיגול ונותר דלא אמרינן בזה אדעתא דהכי לא הקדישו אבל בחטאת שמתו בעליה וכן בכיפרו באחר וכן חטאת שעברה שנתה כיון דמיירי לאחר כפרה כמבואר ברמב"ם (בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין) שייך שפיר לומר אדעתא דהכי לא אפרשה ועיין גיטין כ"ח דאמרינן שם בחטאת שמתו בעליה דהוי חולין בעזרה כמו דאמרינן שם בב"ק ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר אמאי תהדר ליורשים מ"ט דאדעתא דהכי לא יהיב והיינו כיון דמת ואין כפרה למתים ואין נחוץ לו עוד כפרה שייך שפיר לומר אדעתא דהכי לא יהיב: (והנה לכאורה יש לעיין גבי הפריש קרבן ונעשה מומר וכן הפריש קרבן ונשטתה אמאי לא נימא אדעתא דהכי לא אפריש עיין זבחים (י"ב) אמנם לא קשה דגם בנעשה מומר וכן בנשטתה ג"כ אין לומר בהחלט שאין הבעלים צריכין עוד להקרבן דהא לאחר שיחזרו בתשובה או לאחר שירפא בשוטה יהיה ראוי הקרבן להם לכן ל"ש לומר אדעתא דהכי לא אקדיש):

ולפי זה יש לישב קושית האור שמח דהנה עיין בשיטה מקובצת במנחות שכתבו בשם תו"ח דקדשים קלים אסורים מן התורה אף שאין בהם מעילה אסורים מחמת נדרו משום בל יחל דברו מידי דהוי אקונמות שהרי מתפיס כבר בשלמים ואכלו עובר משום בל יחל כן בשלמים גופייהו עובר משום בל יחל ולכאורה יש לעיין איך שייך בל יחל בשלמים כיון דאינו אסור להנות מהם דבל יחל הוי משום שחילל דבריו היינו שנדר וחל איסור על החפץ אבל בשלמים דאין בהם מעילה ואינו אסור בהנאה לא שייך לומר בל יחל דהא לא חילל דברו כלל אמנם נראה דבשלמים כיון דשייך קדושה בהן הוי שפיר אסור בהנאה דהא מצינו דאפילו פסולי המוקדשין אסורין בהנאה ועיין בקדושין (דף י"ג) דאמרינן מידי דהוי אפסולי המוקדשים דמעיקרא אית בהו מעילה ואסרי בגיזה ועבודה פרקינהו מעילה לית בהו בגיזה ועבודה אסורה ע"ש מבואר דאפילו לאחר שהוממו נשאר קדושה עליהם וממילא שייך עליהם איסור בל יחל כיון שהן קדושין ואסורין מחמת הקדושה בהנאה כמו פסולי המוקדשים שאסורין בהנאה ועיין תוס' פסחים (כ"ט ע"ב) שכתבו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים לאו דוקא להאכילן לכלבים אלא ה"ה לשאר הנאות ג"כ אסור ועיין תוס' בכורות (דף ל"ב) ועיין תוס' בב"ק (דף נ"ג ע"ב) שהקשו רעהו למ"ל תיפוק ליה דאין המת שלו ע"ש דמיירי בכל הקדשים וכמו כן נ"ל דה"ה ג"כ קדשים שמתו אף שיצאו מידי מעילה מן התורה ואין עוד קדשי ד' אבל עכ"פ כיון שנשאר עליהם קדושה דהא צריכין קבורה כדתנן בתמורה ל"ב ואם מתו יקברו אם כן יש לומר דשייך בהם שפיר איסור בל יחל כמו בשלמים אף שאין בהם מעילה שייך ג"כ

בהם בל יחל משום הקדושה כמו בקדשים שמתו ג"כ כיון שנשאר בהם קדושה דהא מצותן בקבורה וכן יש לומר ג"כ דשייך קדושה שיש בפסולי המוקדשין עיין ברי"ט אלגזי בבכורות פ"ה והשתא א"ש קושית האור שמח מהא דמכילתא הנ"ל די"ל דהמכילתא דמיירי בחטאת שמתה היינו שמת הקרבן שייך שפיר לומר דעורה אסור במיתתה כמו שבארנו דהא אסורין משום בל יחל דברו כמו שבארנו אמנם רש"י שם במעילה דמיירי בחטאות המתות דשם לא שייך לומר שאסורין בהנאה משום בל יחל כמו שבארנו דהא אמרינן אדעתא דהכי לא אפרשה ונפקעה קדושתן למפרע והוי חולין שפיר יש לומר דאין אסורין אלא מדרבנן:

והנה לכאורה יש לעיין בהא דאדעתא דהכי לא אפרשה די"ל דזה לא שייך אלא דוקא בחטאת שמתו בעליה וכן בכיפרו בעליה באחר וכן בעברה שנתה אבל בולד חטאת דמבואר בתוס' תמורה (דף ל"ב) דקדוש מחמת שגלתה לן תורה דרק קדשיך אשר יהיו לך וכו' ולא משום גידולין ואיך שייך בזה אדעתא דהכי לא אפרשה כיון דלאו משום קדושת פיו הן קדושין אלא מגזה"כ וכן יש לומר ג"כ בתמורת חטאת דלא שייך אדעתא דהכי לא אפרשה כיון דקדוש אפילו בטעות אמנם שפיר יש לומר דגם איסור בל יחל לא שייך בהם כיון דלאו מחמת קדושת פה הן קדושין אבל עכ"פ יש לומר דשייך בהם איסור הנאה כמו שבארנו מידי דהוי אפסולי המוקדשים והנה בתמורת חטאת יש לומר לכאורה דשייך ג"כ בל יחל לפי מה דמשמע לכאורה מהא דאמרינן בתמורה דף ד' לא תיתני ממיר דבדיבורו קא עביד מעשה ע"ש הרי משמע לכאורה דהוי קדושת פה ועיין שם דף ה' דאמרינן שאני התם דאמר קרא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש וזה משני על הא דמקשה הש"ס למאן דאמר כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי תמורה ומשני דתמורה לאו מכחו קדש אלא מגזה"כ (ויש לעיין בזה ואכ"מ) והנה לכאורה יש לעיין מהא דאמרינן בבכורות (דף ט"ז) גבי חטאות המתות דאיצטריך קרא ואיצריך הלכתא דאי מהלכתא הוי אמינא אסורא איכא לאו ליכא ולכאורה איזה איסור שייך לפי דברינו כיון דאמרינן דנפקע קדושתן למפרע ונעשו חולין מעיקרא אמנם יש לומר דהאיסור הוי לאו מחמת הקדושה דבאמת הקדושה נפקעה מהם לגמרי אלא דהאיסור הוי משום דמבטל מהם ההלכה דתמות ועיין רמב"ם (בפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין) שכתב וז"ל וכיצד הן מתות לא שיהרגם ביד או בכלי אלא יכניסם לבית ונועל עד שימותו ודברים אילו הלכה מפי הקבלה ע"ש ושפיר יש לומר דהאיסור הוא משום שאינו מקיים בהם ההלכה ועיין בשו"ת אחיעזר הנ"ל והשתא לפ"ז א"ש קושית האור שמח הנ"ל דעל פירוש רש"י במעילה שכתב דלא נהנין מדרבנן ל"ק מידי כיון

דרש"י מיירי שם לענין חטאות המתות ולכן שפיר אין בהם איסור תורה כמו שבארנו משום דנפקעה מהם הקדושה למפרע והמכילתא מיירי בחטאת שמתה ממש ושייך איסור בל יחל כמו שבארנו וכן יש לומר ג"כ על התוס' בקידושין שם שכתבו להקשות על פירש"י שכתב דלכן שחוטי חוץ אסורים משום שאין כאן זריקת דמים ועל זה הקשו התוס' שם הא אמרינן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה אף שלא היה כאן זריקת דם ויש לפרש דגם התוס' מודים דשייך בל יחל בקדשים שמתו אלא דקושיתם על רש"י הוי באופן זה דרש"י מפרש דילפינן שיהא חולין בעזרה אסור כמו משחוטי חוץ מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי ג"כ אסור ועל זה הקשו כמו דמצינו דבקדשים שמתו נפקעה האיסור שהיה מקודם שחיטה היינו איסור מעילה ואף שלא היה זריקת דם כמו כן עלינו לומר ג"כ בשחוטי חוץ דניתר האיסור שהיה מקודם היינו איסור אבר מן החי וכן ג"כ חולין בעזרה נמי יש לומר דניתר איסור אבר מן החי שהיה קודם שחיטה ועיין במהר"ם מלובלין שם אבל בזה גם התוס' מודה דשייך איסור בל יחל בקדשים שמתו ולא קשה מהמכילתא הנ"ל והשתא א"ש ג"כ הירושלמי דמ' שבת פ"ק דאמרינן שם דחטאת המתות אם רצו ב"ד לבטל הרשות בידם היינו לבטל איסור הנאה מהם אבל אין לפרש דהיינו לבטל דין מיתה מהם דזה הוי הלכה למשה מסיני ואין רשות ביד ב"ד לבטל זה אולם מלשון הירושלמי משמע דאפילו דין מיתה ג"כ יכולין לבטל ולכאורה יש לומר עפ"י מה דאמרינן במ' תמורה דף ט"ז גבי חמש חטאות המתות דאמרינן דארבעה נתנו להם והעמידן על חמש ע"ש בפירוש רש"י שכתב דהחמישית נאמר להם רועה ובימי אבלו של משה שכחו איזה היתה רועה והלכו לחומרא ואמרו כולם מתות ולפ"ז על כל חד וחד מחטאות המתות איכא ספיקא שמא זו היא הא דרועה אלא דהב"ד הלכו לחומרא ושפיר יש כח ביד ב"ד לבטל כיון דלא הוי אלא מחמת ספק ושוב ראיתי בספר פנים מאירות על הירושלמי להרב דינובה ז"ל שהרגיש לפרש הירושלמי באופן זה. והנה אח"כ ראיתי בספר נא"י שהביא ג"כ קושית האור שמח הנ"ל וכתב לתרץ דזה תלוי בפלוגתא אי אמרינן כל מקום שנאמר לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע היינו דהמכילתא הוי אליבא דמאן דאמר כל מקום שנאמר לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה וכאן ג"כ לפי מה שכתבו המפרשים דשייך איסור לא תאכל כל תועבה בקדשים שמתו יש לומר דאסור בהנאה ג"כ מהאי טעמא והביא ג"כ מהא דב"ק דף ק"י דאמרינן שם בחטאות המתות אדעתא דהכי לא אפרשה וכתב דהש"ס דב"ק הוי דוקא בחטאת שמתו בעליה ולא בשאר חטאות ובאמת לפי מה שכתבתי א"ש דהש"ס דב"ק מיירי בכל חמש חטאות והנה ידידי הרב הגאון המפורסם מ' אהרן

גרוזאווסקי שליט"א העיר על דברי לפי מה שכתבתי לפרש הש"ס דב"ק דאדעתא דהכי לא אפרשה דהוה חולין למפרע א"כ היה עלינו לומר דאם אחד ימעל באחד מחטאות המתות בעת שלא היה עדיין מחטאות המתות ואח"כ נעשה מחטאות המתות כגון שמת בעליו יפקע המעילה למפרע וזה לא שמענו ורציתי לומר דאפילו אם אמרינן דהוי חולין למפרע אפ"ה כיון. שנהנה מהחטאת בעת שהיה קודש שפיר מעל כיון דבשעה שנהנה היה קודש הרי נהנה מן ההקדש ואף דאח"כ יפקע הקדושה כיון דכל עיקר המעילה אינה משום שמחסר להקדש היינו שמחסר ממון הקדש אלא משום מעשה ההנאה היינו משום שנהנה מן ההקדש ולכן כיון דבשעה שנהנה היה החפץ הקדש שפיר מעל אפילו אם אח"כ נעשה חולין למפרע ואמנם זהו חידוש גדול לומר כן ויש לעיין בזה טובא (ולא נפניתי עתה להאריך בזה) ועיין בירושלמי נדרים (בפ"ו) גבי הא דבעיא שם הירושלמי אי נדרים הוי דבר שיש לו מתירים או לא משום שישנו בשאלה ועיין במפרשים שפרשו דהא לכאורה אי אמרינן דהחכם עוקר את הנדר מעיקרו א"כ לא שייך לומר דהוי דבר שיש לו מתירים דהא נעשה כלא היה אסור מעולם ע"ש וצ"ע בזה:

והנה לכאורה יש להעיר מהא דכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות חגיגה הפריש עולת ראיה ומת היורשים חייבין להביא אמאי לא נימא אדעתא דהכי לא אפרשה כמו בחמש חטאות המתות שוב ראיתי בספר זרע אברהם שהעיר כעין זה על הרמב"ם (בפ"ג מהלכות שקלים) שכתב המפריש שקלו ומת יפלו לנדבה והקשה אמאי לא נימא אדעתא דהכי לא אפרשה והנה מה שהקשיתי מהא דכתב הרמב"ם דהמפריש עולת ראיה ומת דהיורשים חייבין להביא זה לא קשה לפי מה שבארתי דלא אמרינן אדעתא דהכי לא אפרשה אלא דוקא באופן שאין הקרבן נצרך כלל ולכן כיון דמבואר בירושלמי דחגיגה (הלכה א') דלא יראה פני ריקם אפילו לאחר מיתה וחייבים היורשים להביא לאחר מיתה לכן לא שייך לומר אדעתא דהכי לא אפרשה ועיין בקרית ספר להמבי"ט בפ"א מהלכות חגיגה שכתב דמקור הרמב"ם הוא מהירושלמי הזה אמנם מהירושלמי דנדרים דאמרינן התם על מתני' כאימרא כדירים ר"י אומר כולד חטאת מוכח דשייך התפסה אפילו בחמש חטאות המתות וכתבנו דיש לומר דאפילו אי אמרינן דלא הוי אלא מדרבנן שייך ג"כ התפסה אולם יש לעיין הא אי אמרינן דנפקע הקדושה למפרע לאו דבר הנדר הוי ולא שייך בזה התפסה אולם יש לעיין אולי בולד חטאת דלאו מחמת דיבורו קדש אלא שהתורה גלתה מרק קדשך וכו' יש לומר דלא שייך לומר אדעתא דהכי לא אקדשה ולכן שייך שפיר התפסה בולד חטאת וצ"ע:

סימן טו

ענין טומאת דם השרץ. במ' מעילה (דף י"ז) דם השרץ והבשר מצטרפין זה עם זה אמר רב חנין אמר רב. זעירא ובשרו (לפי גירסת רש"י פירוש הא דקתני דם השרץ והבשר מצטרפין דוקא בשרו של אותו שרץ עצמו שפירש ממנו הדם דהוי דם ובשר משרץ אחד אבל כשהדם משרץ אחד והבשר משרץ אחר לא מצטרפין) מתיב ר"י בר"ח (לפי גרסת רש"י) הטמאים מלמד שהן מצטרפין ואפילו שרץ ושרץ שרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות (פירוש רש"י ה"א יתירה מלמד שמצטרף אפילו שרץ ושרץ כלומר כחצי שיעור משרץ זה וחצי שיעור משרץ אחר משני שמות חצי שיעור מחלד וחצי שיעור מעכבר מצטרפין וקשיא לרב חנין) אמר רב יוסף לא קשיא כאן בכולו כאן במקצתו (ופרש"י אי הוי שרצים כולן שלמין בין משם אחד בין משני שמות ופירש חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה או מזה דם ומזה בשר. כיון דאתי ממקום חשוב דתרווייהו השרצים שלימים נינהו וחשיבי מצטרפין והא דאמר רב חנין כו' היינו במקצתן דלא הוו השרצים שלימים אלא מקצתו של כל אחד ואחד מונח בכאן ופירש דם מזה ובשר מזה הואיל ולא אתי משרצים שלימים לא חשיבי ולא מצטרפין הדם עם הבשר אלא עם בשר אותו שרץ שפירש ממנו הדם: והנה הרמב"ם (בפ"ד מהלכות אבות הטומאה הלכה ז') כתב וז"ל דם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה כ"ז שהוא מחובר בבשר ע"ש וכן כתב ג"כ בהלכות מאכלות אסורות בפ"ד שם דם שמנה שרצים מצטרפין לבשר והוא שיהא הדם מחובר לבשר ע"ש ועיין בהרב המגיד שם והקשו המפרשים על הרמב"ם שכתב בסתמא דבעינן דוקא שיהא הדם מחובר לבשר ולא חילק בין כולו למקצתו כמו שחילקו בש"ס וזו קושיא עצומה דשביק הרמב"ם מה דמפורש בש"ס בלי שום פלוגתא וכדי לתרץ קושיא זו נקדים מתחילה לתרץ עוד קושיא על הראב"ד בפ"ד מהלכות טומאת מת שכתב שם וז"ל ודוקא רביעית דם שחלוקתו מטהרתו אעפ"י שמאהיל על כולו טהור אבל שאר טומאות המת אף על פי שנחלקו טמאים והטעם מפני שרביעית דם נקרא נפש שהוא שיעור נפשו של קטן ואינו נפש אלא א"כ הוא מחובר ע"ש והקשו המפרשים מהא דמבואר בסוגין כאן במעילה דאמרינן ומנא תימרא מדתניא נשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס איהל על מקצתו טהור איהל על כולו טמא (פירש רש"י ומנא תימרא דשני בין כולו למקצתו נשפך על הרצפה והיה רביעית דם של מת והיה מקומו קטפרס להכי נקט רצפה שהרצפה היתה חלוקה דהוי במדרון ונתפשט הדם איהל על מקצתו של רביעית דם כגון ששחה על מקצתו טהור משום דלא איהל על כל השיעור איהל על כולו על הרביעית של דם טמא) מאי מקצתו אילימא מקצת דם והא אמר רבי חנינא אמר

רבי רביעית דם שהגיס בה טהורה (פירוש רביעית דם שהגיס בה שהפך בכוש או בכרכר טהורה ואע"ג דכי הגיס בה אי אפשר שלא יאהיל על כולו קתני טהור אותו שהגיס בו ואמאי קתני אידך ברייתא איהל על כולו טמא) אלא לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו (פירש רש"י כאן בכולו היינו כגון דאתי האי רביעית דם ממת שלם להכי חשוב דמטמא באוהל והא דקתני שהגיס בה טהור היינו היכא דלא בא האי רביעית ממת שלם אלא שיצא ממקצתו שהיה מונח שם מקצת מת ופירש ממנו אותו דם ע"ש) ועיין בפירוש התוס' מה שפירשו בשם ר"ן גאון ע"ש עכ"פ מבואר דרביעית דם אפילו אינו מחובר ג"כ מטמא לכל הפירושים וזה דלא כהראב"ד הנ"ל ועיין בקרן אורה מעילה שהעיר ג"כ על הראב"ד בזה וכתב. לחלק בין מחובר כולו ביחד או שהוא מפוזר ע"ש שהביא לתרץ שיטת הרמב"ם הנ"ל בשם ספר מים טהורים שהעמיס בדברי הרמב"ם פירוש האחרון של התוס' דלהכי בעינן מחובר בבשר כגון אם נגע במקצתו אבל אם נגע בכולו לא בעינן מחובר בבשר ובזה תירץ על הרמב"ם שהשמיט החילוק בין כולו למקצתו היינו משום דסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות טומאת מת דיש נוגע וחוזר ונוגע עיין חולין (דף קכ"ד) והקרן אורה השיג דלא העלה ארוכה להרמב"ם בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות שלא הביא לחלק בין כולו למקצתו גם גבי איסור אכילת דם דלא שייך תירץ הנ"ל וכדי לתרץ כ"ז נ"ל דהנה ראיתי בדברי הראב"ד בפירושו לת"כ פרשה שמיני שכתב לפרש הש"ס דמעילה וזה לשונו גבי הא דאיתא הטמאים מלמד שהן מצטרפין ואפילו שרץ ושרץ וכו' ואפילו דם בבשר במ' מעילה (בפרק קדשי מזבח דף י"ז) מוקי שם הגמרא דוקא בכולן אבל לא במקצתן פירש כשהיה כל הדם של השרץ משלים לכעדשה מן בשר השרץ אז הוא מצטרף אפילו עם בשר שרץ אחר אבל אם היה מקצת דם השרץ אז הוא מצטרף דוקא עם בשרו ממש של אותו שרץ עכ"ל הראב"ד ועיין במ' נדה (דף נ"ו) דמבואר שם ג"כ חילק בין כולו למקצתו גבי שרץ שיבש ושלדו קיימת וכו' ע"ש ודברי הראב"ד נ"ל לפרש עפ"י מה שכתב הקרית ספר להמבי"ט דכיון דכל עיקר טומאת שרצים ילפינן מהא דכל הנוגע בהם יטמא ובעינן דוקא בעצמיות השרץ היינו דוקא בנגע בעצם השרץ היינו גוף השרץ אבל בדם השרץ לאחר שפירש מן הגוף לא קרינא בו בהם ואינו מטמא בכעדשה כמו שרץ עצמו אלא בכזית (ויש שיטות דסברי דלא מטמא כלל וצ"ע ועיין מנחות דף ק"ג ובתוס' שם גבי הא דאמרינן דם נבילות טהור) והיינו דדם השרץ לאחר שפירש לא הוי עצמיות השרץ כמו בשר לכן לא מטמא כמו שרץ עצמו אבל בזמן שהדם מחובר בבשר אז הוי כמו בשר השרץ עצמו ומטמא כמו הבשר בכעדשה (ועיין בתוס' חולין דף פ"ז ע"ב שכתבו דדם המת כ"ז שהוא מחובר בגוף אין

שם משקה עליהם) ולכן מפרש הראב"ד דזה לא שייך לומר דדם השרץ לא הוי כמו שרץ עצמו אלא דוקא כשפירש מקצת דם השרץ לכן יש לומר דאין זה בכלל דבהם דבעינן דוקא עצמיות השרץ אבל בכולו היינו בכל דמו של שרץ כיון דכל חיותו תלוי בזה ועיין באהלות (בפ"ב) שכתב שם הרמב"ם דכל דם המת שאין בו רביעית מטמא מחמת רוב בנין שפיר קרינא בזה בהם ומטמא כמו בשר השרץ בכעדשה אפילו באינו מחובר ואם אין בכל דמו של שרץ כעדשה שפיר מצטרף עם הבשר לכעדשה והוי כמו מינו דבשר ולא בעינן בעודו בו דוקא אלא אפילו לאחר שפירש הדם מהבשר ג"כ מצטרף הדם להבשר לטמא בכעדשה ובזה יש לפרש דברי הראב"ד בת"כ אמנם בעיקר דברי הקרית ספר שחידש לן דעל בשר שייך יותר בהם מבדם יש לעיין טובא מהיכא תיתי לומר כן דבשר הוי יותר עצמיות השרץ מדם (ועיין בתוס' סנהדרין דף ד' ותוס' שבת ע"ז שחקרו בזה אי דם הוי כבשר או לא וכתבו התוס' בסנהדרין דדם חשיב גזעו מחליף) ועתה נבא לישב מה שהקשינו לעיל על הראב"ד שכתב בפ"ד מהלכות טומאת מת דרביעית דם שאינו מחובר אינו מטמא משום דכל עיקר דרביעית דם מטמא הוי משום נפש ולא הוי נפש אלא דוקא בזמן שהוא כולו ביחד ועל זה קשה מהא דמבואר כאן בש"ס דאם נשפך על הרצפה והיה מקומו קטפרס דאם איהל על כולו מטמא ואע"ג דאינו מחובר כל הדם כולו ביחד ולפ"ז א"ש והוא דמבואר באהלות בפ"ב דפליגי שם ר"ע ורבנן בדם של קטן שיצא כולו דר"ע מטמא בכל שהוא ורבנן סברי דבעינן רביעית (ועיין רמב"ם בפה"מ שם שכתב דסברת ר"ע כמו שיטמא גבי עצמות רוב בנין ורוב מנין אפילו דלא הוי בו השיעור המוגבל לעצמות כמו כן בכל דמו מטמא אפילו בלא היה בו רביעית) נמצא דלר"ע מטמא כל דם המת אפילו באין בו רביעית ולכאורה יש לומר דדם מטמא מחמת תרתי היינו בהיה בו רביעית דם מטמא מחמת נפש ובלא היה בו רביעית אז מטמא מחמת רוב מנין ורוב בנין והיינו כמו דמצינו רוב בנין בעצמות ה"נ אמרינן רוב בנין בדם וע"ש בלשון הרמב"ם שכתב וז"ל ור"ע יעמיד דם הקטן בפני עצמו ע"ש וכו' ולפ"ז א"ש דאין מהש"ס שום קושיא על הראב"ד והוא דהראב"ד לשיטתו דמפרש תירץ הש"ס כאן בכולו כאן במקצתו היינו כל דמו של שרץ ומקצתו היינו מקצת דם השרץ ועל זה מייתי הש"ס ראי' מהא דנשפך הדם על הרצפה והיה מקומו קטפרס איהל על כולו טמא איהל על מקצתו טהור מאי מקצתו אילימא מקצת דם והא אמר רבי חנינא רביעית דם שהגיס בה טהורה ועיין פירוש רש"י שכתב ואע"ג דגם בהגיס בה איהל על כולו אפ"ה טהור ואמאי קתני בברייתא דאיהל על כולו טמא אלא לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו ולפי פירוש הראב"ד א"ש דכולו היינו כל דם המת ומקצתו היינו מקצת

דמו ולכן בכל דם המת אפילו בנשפך על הרצפה והיה מקומו קטפרס ג"כ טמא ואף דאינו מחובר משום דכל דמו מטמא לאו משום דהוי נפש אלא כמו רוב בנין כמו שכתב הרמב"ם בפה"מ הנ"ל:

והנה לכאורה יש לעיין לפי פירש הראב"ד על הש"ס דמייתי ראי' דשאני בין כולו למקצתו מהא דרביעית דם אמאי לא מייתי מהא דאהלות שם בפ"ב דסבר ר"ע דדם קטן שיצא כולו טמא אפילו באין בו רביעית והיינו משום שזה כל דמו אמנם לפי מה שבארנו א"ש דלכאורה יש לעיין בכלל מאי מייתי ראי' ממת לשרץ אבל לפי מה שבארנו דברי הראב"ד עפ"י הקרית ספר להמבי"ט שכתב דהטעם דדם שאינו מחובר לא מצטרף לבשר הוי משום דבדם לא קרינא בהם ועל זה מחלק הש"ס דשאני בין כולו למקצתו היינו דכל הדם שפיר הוי בכלל בהם דהוי עצמיות השרץ ועל זה מביא שפיר הש"ס ראיה מנשפך הדם והיה מקומו קטפרס דהדם אינו מחובר ויצא מכלל נפש כמו שכתב הראב"ד בפ"ד מהלכות טומאת מת ואפ"ה באיהל על כולו היינו כל דמו של מת טמא והיינו כמו שבארנו דכל דמו הוי כמו רוב בנין והוי כמו עצמיות המת והכי נמי בשרץ כה"ג דכל דמו של שרץ הוי כמו עצמיות השרץ וזה ידעינן שפיר מהא דרביעית דם שנשפך על הרצפה והיה מקומו קטפרס דהדם לא הוה מחובר ואינו בכלל נפש דלכאורה יש לעיין כיון דכל עיקר דידעינן דדם המת מטמא הוי משום דריבה הכתוב בהא דנפש דאי לאו הכי הוי כמו כל משקה המת דקיימ"ל דטהור וכאן חזינן דאפילו באופן דלא איתרבאי בהא דנפש אפ"ה מטמא וע"כ כמו שבארנו דכיון דהוי כל דמו של מת הוי כמו עצמיות המת ויצא מכלל סתם משקה המת והוה כמו רוב בנין וכמו כן יש לומר ג"כ לענין שרץ אף דדם השרץ אינו מטמא בפירש ואינו מצטרף עם הבשר לכשיעור עדשה משום דהוי שני מינים אבל בכל דמו שפיר הוי כמו עצמיות השרץ ואף דבשרץ לא שייך רוב בנין דהא מבואר במ' חולין (קכ"ו) דעצמות השרץ לא מטמאין כלל והוי כמו בשר ומצטרף לכשיעור עדשה אבל במקצת דם השרץ שאינו מחובר אינו מצטרף עם הבשר כלל דהוי כמו שני מינים ואינו מצטרף להבשר לא מבעיא להנך דסברי דדם השרץ בפני עצמו אינו מטמא כלל אלא אפילו להנך דסברי דגם בפני עצמו ג"כ מטמא אלא דבעינן רביעית כדי שיקרש ויעמד על כזית עיין בקרית ספר (בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות) מה שכתב ושיטת הש"ס הוי דוקא אליבא דר"ע דסבר באהלות בפ"ב) דדם קטן שיצא כולו טמא אפילו באין בו רביעית אבל שם יש לומר דכיון דהוי כל דמו הוי בכלל נפש אפילו באין בו רביעית ולכן אין מכאן ראיה לשרץ דלא מצינו ריבוי דנפש בשרץ אבל בנשפך הדם על הרצפה והיה מקומו קטפרס וכו' דלא הוי בכלל נפש כמו שכתב הראב"ד וע"כ דמטמא

משום רוב בנין דהוי כמו עצמיות המת וכמו בשרץ נמי אף דלא שייך גבי שרץ רוב בנין אפ"ה י"ל דהוי כמו עצמיות השרץ ולפ"ז לא קשה מסוגיא זו על הראב"ד (ובמ"א תירצתי קושית התוס' במ' יומא דף פ"א שהקשו ל"ל קרא דרביעית דם הבא משני מתים מטמא הא קיי"ל כל ששיעורו שוה מצטרף ולפ"ז יש לומר דאי לאו קרא הוי אמינא דלא שייך צירוף כיון דהטעם דרביעית דם מטמא הוי משום נפש ולא שייך צירוף על נפש והיינו עפ"י שיטת הראב"ד הנ"ל ויש לעיין בזה): ולפי"ז יש לתרץ דברי הרמב"ם הנ"ל בריש דברינו שכתב דם השרץ ובשרו מצטרפין והוא שיהא הדם מחובר לבשר ולא הביא הא דהש"ס מחלק בין כולו למקצתו ולפ"ז א"ש דיש לומר דהרמב"ם ג"כ מפרש הא דמשני הש"ס כאן בכולו כאן במקצתו כמו שפירש הראב"ד בת"כ שם וכמו שבארנו וכ"ז הוי דוקא לר"ע דאמר שם דם קטן שיצא כולו אפילו באין בו רביעית ג"כ טמא אבל הרמב"ם דפסק דלא כר"ע אלא כרבנן שם דסברי דבעינן דוקא רביעית דם ואפילו בכל דמו של קטן ג"כ טהור היכא דליכא רביעית לכן לדידיה אין לחלק בין כולו למקצתו ושפיר לא הביא הרמב"ם הא דמשני הש"ס כאן בכולו כאן במקצתו ועיין בשיטה מקובצת שם במעילה ועיין בקרית ספר להמבי"ט שכתב להקשות איך שייך דם המת שיצא כולו ואין בו רביעית הא קיי"ל תחילת דמו של מת הוי רביעית עיין בר"ש (בפ"ב דאהלות) שהביא הספרי זוטא דתחילת דמו של מת הוי רביעית ע"ש מה שכתב בזה ועיין במפרשים שכתבו דהא דתנן דם קטן שיצא כולו ואין בו רביעית מיירי כגון שנפחת מרביעית ע"י חולי והא דתני הטמאים מלמד שהן מצטרפים הוי אליבא דר"ע: והנה התוס' שם ביומא תרצו קושיתם שהקשו למ"ל קרא דרביעית דם הבא משני מתים שמטמא הא קיי"ל כל ששיעורו שוה מצטרפין ותרצו דאיצטריך קרא דרביעית דם הבא משני נפלים שאין לא בזה ולא בזה רביעית מתחילה אבל רביעית דם הבא משני מתים שיש בכל אחד טפי מרביעית לדברי הכל מצטרפין חצי רביעית מזה וחצי רביעית מזה ע"ש וקשה מהא דמבואר בתוספתא בפ"ב דאהלות הובאה הר"ש שם (משנה ב') אמר ר"י לא נחלקו ר"ע ורבנן אלא על רביעית דם שפירשה משני רביעית משני מתים ע"ש בפירוש הר"ש היינו בנתערב רביעית דם ממת זה עם רביעית דם ממת אחר ואח"כ חלק אותם הרי להדיא דפליגי אפילו ברביעית דם הבא משני מתים גדולים שיש בכל אחד הרבה יותר מרביעית דם אולם יש לומר דתרוץ התוס' הוי לרשב"י אליבא דר"ע דפליג שם בתוספתא על ר"י ולר"י אליבא דר"ע יש לתרץ כמו שתרצו התוס' בסנהדרין דבעינן קרא דלטמא רביעית דם הבא אפילו ממת אחד משום דדם לא הוי בכלל בשר (ועיון מ"ש התוס' בשבת דף ע"ז ומנחות ק"ג) שכתבו בכלל אי דם השרץ טמא תליא בפלוגתא אי דם נבילות טמא

או לא היינו אי דם נבלות טמא אז דם הוי בכלל בשר ע"ש ואי דם נבלות טהור אז בעינן קרא על דם השרץ דלטמא וע"ש שכתבו דלמד"א דם נבלות טמא ודם הוי בכלל בשר הא דבעינן קרא דוזה לכם הטמא לדם השרץ היינו דאי לאו קרא דוזה לכם הוי אמינא דבעינן עד שיהא בו כדי שיוכל לקרש ולעמוד על כעדשה קמ"ל קרא דוזה לכם הטמא דמטמא אפילו דם צלול בכעדשה ואע"ג דכשיקרש יהא פחות מכעדשה ע"ש והנה הקרן אורה הקשה בהא דאמרינן בכריתות דף ד' כל חלב וכל דם לא תאכלו וכו' מה חלב מיוחד שחלבו חלוק מבשרו ואין מצטרפין זה עם זה אף דם שדמו חלוק מבשרו וכו' אוציא דם שרצים הואיל דאין דמם חלק מבשרן מצטרפין והא מהכא נפקא מהתם נפקא וזה לכם הטמא לימד על דם השרץ ובשרו שמצטרפין אי לאו הקישא סד"א ה"מ לטומאה אבל לאכילה אימא לא קמ"ל היקישא ע"ש ועיין במפרשים שכתבו עפ"י דברי התוס' בסנהדרין דף ד' שכתבו דלמאן דאמר דם לא הוי בכלל בשר ובעינן קרא דוזה לכם הטמא לתרתי היינו דמינה ילפינן דדם השרץ מטמא וגם מצטרף לבשר וכמו"כ עלינו לומר ג"כ כאן לענין אכילה דבעינן היקישא לענין אכילה בין לאיסור אכילה היינו שיהא דם השרץ אסור באכילה וגם לענין צירוף שיצטרף לבשר ועל זה הקשה הקרן אורה דלמה לן קרא לאסור דם השרץ באכילה תיפוק לי' בלאו הכי מהא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן כמו שאר יוצא דאסור ובכלל אי שייך יוצא בדם כבר דברו בזה האחרונים בספריהם עיין עליהם והפמ"ג כתב בפתיחתו להלכות מליחה דדם אסור משום יוצא ע"ש שכתב דדם נבלה אף שאין בו משום נבלה עצמה אבל אסור משום איסור דהטמאים היינו איסור יוצא (ויש לעיין בדבריו הרבה ואכ"מ):

והנה. הק"א שם כתב לתרץ עפ"י שיטת הרמב"ם דמהטמאים לא ילפינן מלקות אלא איסור עשה אמנם עדיין תקשה להנך דסברי דשייך גם מלקות באיסור יוצא (וכבר כתבו האחרונים ראיה מהא דחולין דף ק"כ דמקשה הש"ס ולכתוב רחמנא בשרצים ולייתי הנך וליגמרו מנייהו ומאי פריך והרי איצטריך כל הני למלקות עיין בקרן אורה לנדרים מש"כ בזה) ונ"ל לתרץ קושית הק"א לכל השיטות היינו אפילו לשיטת התוס' דסברי דאיסור יוצא הוי בלאו דאיסור יוצא נ"ל דהוי שם איסור חדש ולא אמרינן דאיסור יוצא הוי שם האיסור שיצא ממנו אלא דההתורה גלתה לן מהא דהטמאים שאסורין כל היוצא מן האיסור ובזה תירצתי קושית התוס' (בחולין קי"ב) שהקשו למה לי קרא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן תיפוק ליה דטעם כעיקר הוי דאורייתא ונ"ל עפ"י מה שכתבו התוס' במנחות (ק"ג) דלהכי בעינן קרא דוזה לכם הטמא לדם השרץ אפילו למד"א דדם חשיב כבשר משום דאי לאו קרא הוי אמינא דדם השרץ מטמא דוקא כדי שיהיה בו כשיעור

שיקרש ויעמוד על כעדשה דהיינו בדם צלול יותר מכעדשה להכי בעינן קרא דוזה לכם הטמא דלטמא בכעדשה אפילו בדם צלול והיינו דאי לאו קרא הוי דם מטמא משום דהוה כבשר לכן בעינן בדם שיעור בשר דהיינו יותר מכעדשה בדם צלול אבל בתר דגלי לן קרא דדם השרץ מטמא הוי מחמת עצמו היינו לאו משום דדם חשיב כבשר להכי מטמא אפילו דם צלול בכעדשה ולא בעינן שיעור בשר וכמו כן נ"ל ג"כ דלכן בעינן קרא דהטמאים ולא סגי לן בהא דטעם כעיקר דאורייתא משום דאי אמרינן דהאיסור הוי משום טעם כעיקר אז בעינן ג"כ שיהא בהיוצא שיעור איסור היינו כדי שיקרש ויעמד על כזית והיינו דבעינן שיהא יותר מכזית בצלול אבל אי אמרינן דהאיסור הוי משום דהטמאים היינו שגלתה לן תורה איסור חדש היינו איסור יוצא ולכן אין אנו דנין שיהא השיעור כמו הדבר שיצא ממנו אלא הוי שיעור חדש והיינו שיהא בדבר שיצא שיעור כזית בלח ולא בעינן כדי שיקרש ויהא כזית וכמו כן נ"ל ג"כ על קושית הקרן אורה הנ"ל דאי הוי האיסור דדם השרץ מחמת יוצא א"כ הוי איסור חדש ולא הוי כמו שרץ עצמו כמו שבארתי לעיל דאיסור יוצא לא הוי כמו גוף האיסור שיצא ממנו ואז היה השיעור בדם השרץ לענין איסור אכולה בכזית ולא בכעדשה דהא כל עיקר דמרבינן דשיעור אכילת שרצים הוי בכעדשה משום דהיקשא התורה אכילה לטומאה כמבואר במעילה (דף ט"ז ע"ש) וכ"ז הוי דוקא לענין גוף השרץ הוי השיעור בכעדשה אבל איסור יוצא דהאיסור הוי לאו משום דהוי כמו גוף השרץ אלא מקרא דהטמאים וי"ל דהוי איסור חדש ולאו איסור שרץ אלא דאיסור יוצא הוי איסור עצמו כללי כמו שאר איסורי יוצא ולכן השיעור הוי ג"כ לאו שיעור כמו שרץ דהיינו בכעדשה אלא כמו כל איסור תורה בכזית אבל השתא דידעינן איסור אכילה מקרא ושפיר הוי איסור מחמת שרץ הוי כעדשה והא דפירש רש"י כאן דלאכילה הוי בכזית כבר הקשו המפרשים עיין בערוך לנר מה שכתב לתרץ דרש"י כתב כ"ז לענין שאר שרצים שאינם מח' שרצים ע"ש:

והנה התוס' הקשו על רש"י דמפרש בעודו בו היינו בעוד שהדם מחובר עם הבשר והקשו מאי שייך צירוף על זה כיון דזה הוא שרץ ממש כיון שהדם הוי עם הבשר יחד והקושיא הזאת הוי ג"כ על הרמב"ם דמפרש ג"כ הא דעודו בו כנ"ל אבל יש לומר דרש"י והרמב"ם סוברין דכ"ז שייך דוקא אלא באופן דהשרץ והדם הוי כברייתו דהיינו שהשרץ ודם הוי מחוברין כברייתן אבל אם היו מחוברין שלא כברייתן אף דמחוברין שייך שפיר צירוף ופירוש הא דבעודו בו הכי פירושו שהדם מחובר עם הבשר אבל אינו כברייתו ממש ולכן לא הוי כמו שרץ ממש ושפיר בעינן צירוף:

סימן טז

יבואר שיטת התוס' והרמב"ם בענין הכשר:
בדם שחיטה. הרמב"ם בפ"י מהלכות טומאת אוכלין כתב וז"ל הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותת בשעת שחיטה מן הבהמה והחיה והעופות הטהורין אבל דם הקילוח אינו מכשיר שעדיין חיים הם והרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקזה השוחט וניתז דם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן הרי ספק וכו' והנה ראיתי בספר מקור חיים בסוף הספר בחידושי אביו הגאון שם כריתות שהקשה על הרמב"ם במש"כ הרמב"ם דאינו מכשיר אלא דוקא דם השותת היינו הדם היוצא אחר דם קילוח בסוף השחיטה דע"כ מוכח כפירוש התוס' דפירשו דדם אפילו דם קילוח שעדיין הוא בחיים מכשיר שהרי אמרינן בחולין (דף ל"ו) השוחט וניתז הדם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן פליגי בה רבי ור"ח אבל אי לא נתקנח מכשיר לדברי הכל ואם כשנתז הדם קודם שחיטת סימן שני הבהמה עדיין בחיים דאפילו במפרכסת קיימ"ל דהיא כחיה לכל דבריה וא"כ למה מכשיר הדם היוצא בין סימן לסימן הא היא בחיים ואינו מכשיר והרמב"ם עצמו הביא הא דניתז הדם בין סימן לסימן באותה הלכה עצמה:
והנה כדי לתרץ כ"ז נ"ל לבאר שיטת הרמב"ם בענין דם דהוי משקה דהנה באמת לא מצינו בשום מקום דדם יהא חשוב משקה אלא אדרבה משמע דדם הוי אוכל דהא כתיב כל נפש אשר תאכל דם וגו' אלא דהתורה גלתה בהא דדם חללים ישתה דדם הוי משקה (עיון נדה דף נ"ה ע"ב) ועיין בחולין (דף ל"ה) והנה רש"י בחולין שם פירש דשייך דם חללים אפילו גבי בהמה והתוס' שם הקשו על פירוש רש"י מהא דאמרינן בשבת (דף קמ"ג) דדם מגפתה של בהמה אינו מכשיר דאמרינן שם לא אם טמא חלב אשה שלא לרצון שכן דם מגפתה טמא יטמא חלב בהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור ואי שייך דם חללים גבי בהמה היה לנו לומר דגם דם מגפתה טמא דמה לי קטליה כולה ומה לי קטליה פלגא כמו דאמרינן בנדה (דף נ"ה) גבי אדם כה"ג דלכן דם מגפתה מכשיר משום דמה לי קטליה כולה ומה לי קטליה פלגא ע"ש עוד הקשו מהא דאמרינן בחולין (דף קכ"א) שונין ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה צריכי מחשבה והכשר ממקום אחר ע"ש ואמאי לא יהא ההכשר מחמת דם חללים מיהו רש"י שם פירש דלא מקרי דם חללים אלא ע"י גיסטרא ע"ש והיינו דשיטת רש"י דבשחיטה לא מקרי חלל והתוס' פליגי בזה על רש"י וסברי דבשחיטה נמי הוי חלל ע"ש ועיין רש"י (שבת קמ"ג) שכתב שם דגבי בהמה לא שייך דם חללים והיינו דבהמה לאו בכלל דם חללים וצ"ע דרש"י כתב כאן דשייך דם חללים גבי בהמה ומצאתי בראש יוסף שהעיר בזה:

והנה לכאורה יש לעיין אי שייך דם חללים גבי בהמה א"כ למה לן קרא דעל הארץ תשפכנו כמים דדם שחיטה מכשיר הא בשחיטה ג"כ הוי דם חללים אולם לפי מה שכתב רש"י (בחולין קכ"א) דשחיטה לא הוי חלל דלא מקרי חלל אלא מן הצואר ע"ש כמו שכתוב לתת על צואר רשעים והנה שיטת הרמב"ם נ"ל דסבר דשייך דם חללים בין באדם ובין בבהמה והיינו הא דגלתה לן תורה בהא דדם חללים ישתה דדם הוי משקה בין באדם ובין בבהמה אלא דבזה יש לחקור בהא דעל הארץ תשפכנו כמים דמיני' מרבינן דם שחיטה דמכשיר מאי אתא לאשמעינן כיון דדם חללים דבהמה נמי מכשיר וי"ל לכאורה דלהכי בעינן הא דעל הארץ תשפכנו כמים לרבות דדם שחיטה הוה משקה כמו דם חללים דאי לאו הא דעל הארץ תשפכנו כמים הוי אמינא דדם שחיטה לא הוה משקה דשחיטה לא הוי דם חללים כמו שכתב רש"י הנ"ל דלא מקרי דם חללים אלא מן העורף ולא בשחיטה או דיש לומר באופן אחר דבאמת אי אין דם חשוב משקה אלא דוקא דם חללים ובשחיטה ג"כ הוי חלל ולא בעינן על זה שום ריבוי אלא דזה אתא לן לאשמעינן הא דעל הארץ תשפכנו כמים דגבי בהמה לא סגי לן בהא לחוד דדם חללים אלא דבעינן ג"כ היתר שחיטה על הדם כדי שיהא שם משקה על הדם לפי מה שכתבו האחרונים דשייך איסור אינו זבוח גבי דם והיינו דשייך היתר שחיטה בדם (ונפ"מ לענין דם שבשלו) וא"כ כיון דהשחיטה מהני על הדם ג"כ להתירו מאיסור אינו זבוח ולהחשיבו אוכל לכן יש לומר דלא מקרי דם משקה אלא דוקא דם חללים בשחיטה שיהא היתר שחיטה על הדם ואז שפיר הוה דם משקה ועיין בחולין (דף ל"ה) דאמרינן שם דלר"ש שחיטה מכשרת ולא דם הרי דשחיטה פועלת על הבשר להחשיבו אוכל כמו כן יש לומר דהשחיטה פועלת על הדם להחשיבו משקה והיינו משום היתר שחיטה דמהני על הדם להתירו מאיסור עשה דאינו זבוח והנה לכאורה עלה בדעתי שיש לתלות כ"ז בפלוגתא דתנאי (במכשירין בפ"ו) דפליגי שם תנאי בהא דדם שחיטה מכשיר אי דוקא בבהמה וחיה ועופות הטהורים או אפילו טמאים ג"כ מכשירין ע"ש וי"ל דמאן דאמר דוקא בהמה וחיה ועופות טהורין מכשירין סבר דהא דדם שחיטה הוי משקה הוי משום דמהני היתר השחיטה על הדם להחשב משקה והיינו דלא מקרי דם חללים משקה אלא בשחיטה ולכן דוקא בטהרה הוי משקה להכשיר משום דמהני היתר שחיטה אבל בטמאים דלא שייך היתר שחיטה לכן לא מכשיר דמם אבל מאן דאמר דאפילו דם בהמה וחיה ועופות הטמאים ג"כ מכשיר אף דלא שייך בהו היתר שחיטה י"ל דסבר דלא בעינן התר שחיטה והא דמכשיר דם שחיטה בבהמה וחיה ועופות הטמאים הוי משום דם חללים דבבהמה נמי שייך דם חללים לשיטת הרמב"ם וקרא דעל הארץ תשפכנו כמים

אתא לאורוי לן דגם דם שחיטה הוי ג"כ בכלל דם חללים דלא נימא דלא שייך דם חללים אלא דוקא מן העורף כמו שכתב רש"י בחולין שם והיינו דסבר דאפילו גבי בהמה ג"כ הוי דם חללים משקה כמו גבי אדם ולא בעינן היתר שחיטה ובמ"א כתבתי ע"ד החידוד לתרץ בזה קושית המפרשים על הרמב"ם שכתב דדם הקזה הוי תולדה ודם שחיטה הוי אב וזה נגד המשנה דמכשירין דמבואר שם דדם שחיטה הוי תולדה ולא כתבתי כ"ז כאן מפני הדוחק:

והנה לכאורה תיקשה על הרמב"ם כל הנך קושיות שהקשו התוס' בחולין על רש"י שכתב דשייך דם חללים גם בבהמה וכיון דבארנו דשיטת הרמב"ם הוי ג"כ דשייך דם חללים גבי בהמה תשאר עליו כל הנך קושיות הנ"ל אמנם לפי מה שבארנו דשיטת הרמב"ם דבעינן תרתי היינו היתר שחיטה וגם דם חללים היינו דלא מכשיר דם חללים של בהמה אלא דוקא עם היתר שחיטה אבל דם חללים בלא היתר שחיטה אינו מכשיר והשתא א"ש דלא תקשה כל הנך קושיות היינו מה שהקשו התוס' אי שייך דם חללים גבי בהמה היה לנו לומר דגם דם מגפתו בבהמה נמי יכשיר כמו גבי אדם דאמרינן (בנדה דף נ"ה) דמכשיר משום דמה לי קטליה כולה מה לי קטליה פלגא אבל לפ"ז א"ש דלכן דם מגפתו אינו מכשיר גבי בהמה משום דבעינן גם היתר שחיטה על הדם בבהמה אבל זה ודאי דשייך דם חללים גבי בהמה נמי ובלא דם חללים לא הוי דם משקה אלא דגם בדם חללים לחוד לא סגי לן שיכשיר אלא דבעינן ג"כ התר שחיטה על הדם אבל אי לאו הא דבעינן היתר שחיטה על הדם היה מכשיר גם דם מגפתו בבהמה ג"כ וי"ל דלמאן דסבר במכשירין שם דמכשיר דם בהמה וחיה הטמאים ולא בעינן התר שחיטה י"ל דכמו כן נמי מכשיר דם מגפתו בבהמה וכן א"ש קושית התוס' מהא דאמרינן ישראל בטמאה ועכו"ם בטהרה צריכין הכשר ולא מכשיר הדם והיינו משום דבעינן התר שחיטה וישראל בטמאה לא היה התר שחיטה על הדם לכן לא מכשיר וא"ש שיטת הרמב"ם דלא תיקשה עליו כל הנך קושית התוס' על רש"י וא"ש ג"כ הא דכתב הרמב"ם דאינו מכשיר אלא הדם היוצא בשעת שחיטה היינו דם השותת ולא דם קילוח והיינו משום דלא מקרי דם חללים בקטליה כולו אלא דוקא היוצא לאחר מיתה כמו שכתבו התוס' (בחולין דף ל"ו ע"ש) ועיין במהרש"א שם שכתב על התוס' להעיר אמאי בעינן דוקא דם היוצא לאחר מיתה ולא סגי בדם קילוח דהא לא גרע מקטליה פלגא דאמרינן בנדה דמכשיר וכתב דכיון דקטליה כולו בעינן הדם היוצא בסוף והיינו לאחר מיתה ע"ש ועיין שם בפרש"י שכתב דגם בדם הקזה אינו מכשיר אלא דוקא הדם היוצא בסוף והיינו דלא מקרי דם חללים אלא דוקא הדם היוצא בסוף אפילו בקטליה פלגא ולרש"י

יש לומר דלא קשה קושית המהרש"א דשיטת רש"י דבעינן בכל גונא דם היוצא בסוף היינו בדם חללים בעינן דוקא הדם היוצא בסוף היינו לאחר מיתה ובדם מגפתו בעינן ג"כ הדם היוצא בסוף וכן בדם הקזה כמו שכתב רש"י, דבלאו הכי לא מקרי דם חללים וכמו דבקטליה כולה בעינן דם היוצא לאחר מיתה ואז הוי דם חללים כמו כן בקטליה פלגא בעינן ג"כ דוקא הדם היוצא בסוף והשתא א"ש קושית הגאון אבי המקור חיים בחידושיו לכריתות שהקשה על הרמב"ם אמאי מכשיר הדם היוצא בין סימן לסימן כיון דבעינן דוקא דם היוצא בסוף היינו לאחר מיתת הבהמה אפילו בדם שחיטה ולא כמו שכתבו התוס' דגבי שחיטה מכשיר דוקא דם היוצא קודם שחיטה ולפי מה שבארנו א"ש דמה שכתב הרמב"ם דאינו מכשיר אלא דוקא הדם היוצא אחר מיתה היינו דוקא בקטליה כולה ושם בעינן דוקא דם חללים היוצא בסוף דבלאו הכי לא מקרי דם חללים וכ"ז הוי דוקא בקטליה כולה ולפי מה שבארנו שיטת הרמב"ם דגם בבהמה שייך דם חללים והא דאינו מכשיר בבהמה דם מגפתו ולא אמרינן מה לי קטליה כולו מ"ל קטליה פלגא היינו משום דבבהמה לא סגי להחשיב דם משקה בלא התר שחיטה אלא בעינן תרתי דם חללים ע"י השחיטה דהא הרמב"ם פסק כמד"א דאינו מכשיר אלא דם שחיטה של בהמה וחיה הטהורים וכמו שבארנו אבל לו יצוייר לן גבי דם מגפתו דם מכה עם התר שחיטה בודאי היה מכשיר דגם בבהמה אמרינן מ"ל קטליה כולו מ"ל קטליה פלגא כיון דגם בבהמה שייך דם חללים ולכן שפיר פסק הרמב"ם הא דהשוחט וניתז דם בין סימן לסימן דמכשיר היינו דמכשיר מחמת דם מגפתו כיון דהיה בין סימן ראשון לסימן שני ואז עדיין לא היה קטליה כולה אלא הוי כדם מכה ושפיר מכשיר הדם אם אמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דאז הוה שם שחיטה על כל מקצת שחיטה בפני עצמה כמו שבארנו במקום אחר דאי אמרינן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אז כל מקצת שחיטה הוי שם שחיטה עלה בפני עצמה ולכן כיון דהוי דם מגפתו עם התר שחיטה לכן שפיר מכשיר הדם מחמת דמה לי קטליה כולה מה לי קטליה פלגא והא דכתב הרמב"ם דאינו מכשיר אלא דוקא דם השותת היוצא בסוף שחיטה היינו דוקא בדם היוצא אחר שחיטת שני הסימנים דאז כיון דהבהמה תמות מחמת זה והוה קטליה כולה לכן בעינן שיהא הדם דם חללים היוצא דוקא לאחר מיתה כיון דהוי. קטליה כולה אבל בניתז הדם בין סימן לסימן דאז לא הוי קטליה כולה אלא קטליה פלגא ושפיר מכשיר הדם אף דלא הוי דם היוצא לאחר מיתה כיון דהוי דם מגפתו והנה לכאורה יש לעיין למה לא הזכיר הרמב"ם הא דדם חללים גבי אדם י"ל בפשיטות דסמך על כל הנך דחשיב שם דם המת מכשיר וע"כ משום דם חללים והנה גדול אחד העיר לתרץ קושית התוס'

על רש"י מהא דישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה צריכין מחשבה והכשר ממקום אחר אמאי לא יכשיר מחמת דהוה דם חללים ואמר דכיון דכל עיקר הא דמטמא טומאת אוכלין גבי ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה במפרכסת הוי מחמת השחיטה וא"כ איך שייך להכשיר מחמת דם חללים כיון דהוי שחיטה ומקרי שחיטה ולא חלל אבל לפי מה שבארתי לעיל דשחיטה הוי ג"כ ההכשר מחמת דם חללים ובשחיטה ג"כ מקרי דם חללים לא שייך לומר כנ"ל:

סימן יז

ענין טומאת התהום: הרמב"ם בפ"ו מהלכות קרבן פסח כתב מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרחבו של דרך אם היה המת טומאת התהום אעפ"י שהוא טמא לתרומה הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל את פסחו ואע"פ שאפשר שנגע הואיל והוא טומאת התהום טהור לפסח ואעפ"י שהמת שלם והוא מן הקצה אל הקצה הרי זה עושה פסחו עד שידע בודאי שנטמא בו במד"א כשהוא מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע אבל אם רוכב או טעון משא הרי זה טמא אעפ"י שהוא טומאת התהום לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יאהיל ושלא יסיט וכבר ביארנו טומאת התהום בהלכות נזירות (ועיין בכ"מ שהעיר על הרמב"ם שכתב דשוחט ואוכל את פסחו לכתחלה מ"ש משאר קרבנות) ועוד יש להקשות על הרמב"ם מהא דמבואר בתוספתא דזבחים הובא ברש"י פסחים (דף פ"א) כיצד גבי טומאת התהום אמר לו קבר היה עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא עשה פסחו צריך לעשות פסח שני משעשה פסחו אין צריך לעשות פסח שני וכן נזיר שהיה הולך להביא קרבנותיו אמרו לו מת היה עמך בבית שנכנסת בו ונודע לו בין עד שלא הביא קרבנותיו בין משהביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה אבל אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה ומהו קרבן טומאה אשם אחד ושתי תורים ומתחיל למנות נזירות אחרת. מבואר דדוקא בנודע לו לאחר שעשה פסחו אינו צריך לעשות פסח שני אבל בנודע קודם שעשה פסחו אינו יכול לעשות פסחו דלא הותרה אלא דוקא בדעבד אבל לכתחילה אינו עושה פסחו בטומאת התהום וזה שלא כשיטת הרמב"ם שכתב דשוחט ואוכל את פסחו אפילו לכתחילה ועוד קשה על הרמב"ם במה שכתב במד"א כשהוא מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע וכו' אבל ברוכב או טעון משא הרי זה טמא שהרי אי אפשר שלא יגע מבואר דלא מרצה טומאת התהום אלא דוקא בספק טומאה אבל לא בודאי טומאה וזה דלא כמו שמבואר

בש"ס בפסחים (דף פ') שם. דאמרינן דשומרת יום כנגד יום שראתה פטורה מלעשות פסח שני משום דהוי טומאת התהום דמרצה מבואר דאפילו בודאי טומאה ג"כ שייך טומאת התהום וקושיא זו כבר העירו המפרשים (עיין בש"ש שמעתתא ה' פרק ד) ועיין בנזיר שם דף ס"ב במפרש שהביא ג"כ גרסא זו כמו גרסת הרמב"ם וכתב דזה ט"ס:

והנה כדי לתרץ כ"ז נקדים תחלה לתרץ קושית התוס' על רש"י בזבחים (דף כ"ג) בהא דאמרינן שם בש"ס דלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד למת למעוטי מאי לאו למעוטי טומאת התהום דזיבה ופרש"י טומאת התהום דזיבה כגון ראה ביהש"מ ספק כולה מן היום ספק כולה מן הלילה ואין כאן אלא ראייה אחת ספק חצייה מן היום וחצייה מן הלילה והוי לה כשתי ראיות דזב מטמא בימים ובראיות והך טומאת התהום הוא דממעט משום דחמירא דיוצא עליו מגופו והתוס' שם הקשו מהא דכיצד צולין דלא מצי משכח לה לר"י דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא טומאת התהום בזיבה ולימא בכי האי גונא וכתבו לתרץ וז"ל ונ"ל ברו"ך דבעינן שלא יהא נודע הספק עד לאחר שחיטה מבואר דשיטת רש"י דאפילו בנודע הספק קודם שחיטה הוי ג"כ טומאת התהום וקשה קושית התוס' מפסחים הנ"ל:

והנה כדי לישב שיטת רש"י נ"ל לומר לכאורה דרש"י מפרש דסברה זו היינו אי שייך טומאת התהום בנודע הספק תליא בפלוגתא דתנאי דאמרינן בנזיר דף ט"ו דשייך טומאת התהום אפילו בזיבה ועיין שם בתוס' שכתבו דהאי תנא סבר דשייך טומאת התהום אפילו בזיבה והיינו דהוי פלוגתא דתנאי אי הלכה דטומאה הוי במת דוקא ולא בזיבה או אפילו בזיבה וע"כ עלינו לומר דהאי תנא דסבר דאמרינן טומאת התהום גבי זיבה אף דבזיבה הוי נודע הספק סבר דידיעת ספק אינו מבטל דין טומאת התהום ולכן סבר דגם גבי זיבה אף דהוי נודע הספק אפ"ה הוי טומאת התהום ומאן דפליג וסבר דלא אמרו טומאת התהום אלא במת בלבד ולא בזיבה י"ל דמה"ט ממעט טומאת התהום בזיבה משום דנודע הספק קודם שחיטה והאי תנא דאמר דלא שייך טומאת התהום בזיבה משום הכי. הוא וע"כ שיטת הש"ס בפסחים שם דר"י ממעט דלא שייך טומאת התהום בזיבה ע"כ דסבר דידיעת ספק מבטל דין טומאת התהום ולכן ס"ל דלא שייך טומאת התהום בזיבה אפילו בזב בשביעי שלו שהספק הוא שמא יראה היום ויסתור כל שמנה ספק לא יראה אף דעדיין לא ראה בשביעי ולא הוי ידיעת הטומאה דהא עדיין ליכא מציאות טומאה כלל והא דאמרינן דלמפרע הוא מטמא בזב שראה וכו' נ"ל דלאו דהטומאה הישנה נמשכת דהא אמרינן דאינו מטמא כלי חרס בהסט כמבואר במגילה ח' טהור השתא מלטמא כלי חרס בהסט אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע והיינו

משום דאפילו אי אמרינן דלמפרע מטמאה עכ"ז עצם הטומאה הוי טומאה חדשה אלא שהתורה חידשה דדיני הטומאה שמטמאין למפרע אמנם הטומאה הישנה כבר הלכה לה ופירוש למפרע מטמאה הוי דמטמאה למפרע אבל עצם הטומאה הוי חלות חדשה ועיין ברש"י זבחים כ"ט ובתוס' שם וכ"ש באופן שכתב רש"י בזבחים בראה בהש"מ דיש לומר דהוי כשתי ראיות והוי ידיעת הספק וגם מציאות הטומאה בשעת שחיטה וזריקה דזה לא איצטרך לן למעט ולכן יש לומר דש"ס בפסחים דקאי אליבא דהך תנא דסבר דלמת הוי למעוטי זיבה משום דהוי ידיעת ספק לא קשה על רש"י למה לא מוקי הש"ס שם גבי הא דמקשה ולר"י דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא למת למעוטי מאי למה לא מוקי הש"ס למעוטי זיבה בכה"ג דראה בין השמשות די"ל דזה לא איצטריך לן למעט כיון דהוי נודע הספק וגם מציאות הטומאה בשעת שחיטה וזריקה וזה גרע הרבה מראה בשביעי ואפ"ה הוי ידיעת ספק וממעט לו האי תנא דלא הוי טומאת התהום וכ"ש בזה דהוי נודע הספק וגם מציאות הטומאה בשעת שחיטה וזריקה:

והנה בזה י"ל לפרש הש"ס בפסחים דף צ"א בהא דתנן האונן והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהם על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן שמא יביאו את הפסח לידי פסול לפיכך אם אירע בהם פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחילתו אמר רבה בב"ח אמר ר"י לא שנו אלא גל עגול אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני אימא טהור היה בשעת שחיטה וכו' ע"ש בפרש"י והנה קשה אמאי בגל ארוך פטור מלעשות פסח שני לחזי היכי דמי אי ברשות הרבים ספקו טהור ופטור מלעשות פסח שני ואי ברשות היחיד ספקו טמא וחייב בפסח שני ולפי מה שבארנו דאפילו בנודע הספק הוי ג"כ טומאת התהום וידיעת ספק אינה מבטל דין טומאת התהום יש לומר דלכן בגל ארוך פטור מלעשות פסח שני אפילו ברשות היחיד דספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא אפילו לענין פסח כמבואר בירושלמי (פסחים פרק ז') משום דגל ארוך הוי טומאת התהום וטומאת התהום מרצה אפילו ברה"י ומצאתי אח"כ ברש"ש שהעיר ג"כ בקושיא זו וכתב ג"כ לפרש דהוי טומאת התהום ולא העיר כלל בהא דהוי נודע הספק דזה תליא לכאורה בפלוגתא דרש"י ותוס' וגם נדחק מאד מ"ש גל עגול דלא הוי טומאת התהום ע"ש ולדעתי נראה דגל עגול כיון דהוי ידיעת ספק שעומד להתברר דהא לאחר שיפקח יתברר לו מיד אם הוא טמא או לאו דהא אם ימצא שם מת בודאי האהיל עליו כיון דהוי גל עגול ואין זה טומאת התהום ולא דמי לראה בין השמשות דשם הוי ספק שאינו יכול להתברר לעולם ושפיר הוי טומאות התהום אבל בידיעת ספק שעומד להתברר לא הוי טומאת

התהום והא דזב שראה בשביעי שלו דהוי טומאת התהום אף דהוי ידיעת ספק שאני התם דבשעת שחיטה עדיין לא היה טומאה בעולם אבל כאן אם ימצא מת הרי היה טמא בשעת שחיטה דהא בודאי האהיל על המת בגל עגול:

והנה יש להעיר לפי דברינו דכל היכא שעומד להתברר אין זה טומאת התהום א"כ בגל ארוך אמאי הוה טומאת התהום הא הטומאה עומד להתברר לאחר שיפקחו את הגל וימצאו שם מת אמנם נ"ל לחדש דכל היכא דנטמא האדם בקבר התהום ואח"כ נתודע הקבר ואינו עוד טומאת התהום עכ"ז האדם שנטמא הוא טמא בטומאת התהום וכל גדרי טומאת התהום עליו כיון דבשעה שנטמא היה הטומאה טומאת התהום וכמו כן גם כאן בגל ארוך כיון דבשעה שהאהיל האדם על הגל לא נודע אם האדם שבגל מת או לא ואז הוי טומאת התהום ולא איכפת לן במה שעומד להתברר אח"כ דהא זה לא יתברר לעולם אם האדם טמא או לא ולכן כיון דאנו דנין על האדם אם טמא או לא זה הוי שפיר טומאת התהום מה שאין כן בגל עגל דשם כיון דגם זה אם האדם טמא או לא ג"כ עומד להתברר דהא אם ימצאו שם מת בודאי גם האדם האהיל וטמא כיון דהוי גל עגל לכן שפיר כיון דעומד להתברר אין זה טומאת התהום והנה בכל ספק מגע דלא הוי טומאת התהום נ"ל דשם מיירי באופן דבשעה שחל הספק אז היה עצם הטומאה ידועה ולא טומאת התהום אלא שאי אפשר לברר אם האדם טמא או לא לכן לא הוי טומאת התהום אבל אם בשעה שקבל טומאה היה גם עצם הטומאה טומאת התהום וגם אי אפשר לברר הספק זה ודאי הוי טומאת התהום ועיין רש"ו בפסחים פ"א שפירש טומאת התהום היינו טומאת ספק ותוס' סוטה כ"ח שפירש ג"כ טומאת התהום היינו טומאת ספק ע"ש:

ואין לומר דכאן לא הוי ידיעת ספק משום דמוקמינן בחזקת חיים כמבואר (בגיטין דף כ"ח) דכאן לא שייך חזקת חיים דכיון דנפל הגל איתרע ליה חזקת חי כמבואר באחרונים (עיין יו"ד סימן שצ"ז ובט"ז שם ובנקה"כ ושו"ת חכם צבי סימן ג) ועיין תוס' שם שהקשה על הא דאמרינן שהיה טמא מתחילתו תימא לר"י במפקח את הגל נימא חי הוה כשהתחיל לפקח וכתבו די"ל דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחילתו היה מת שכל הטומאות כשעת מציאותן ועיין באחרונים שהקשו על התוס' איך אפשר להביא על סמך זה דכל הטומאות כשעת מציאותן פסח שני להקל ולהביא חולין בעזרה ולא נחוש שמא חי היה הא בהדיא כתבו התוס' בנדה (דף ד') דהא דכל הטומאות כשעת מציאותן לא הוי אלא גבי קדשים לחומרא לפי דהא דכל הטומאות כשעת מציאותן לא הוי אלא מדרבנן ועיין בנודע ביהודה (מ"ק סימן ל"א) שכתב וז"ל ולענ"ד נראה דשם

בנגע באחד בלילה יש לזה הנוגע חזקת טהרה וגם לזה הנמצא חזקת חיים עד עכשיו וכו' אבל בנפל הגל על האדם תיכף כשנפל איתרע חזקת חיים משעה שנפל הגל שהרי תיכף נולד לנו ספק בו שמא מת בגל וכבר כ' התוס' (בחולין י"א) גבי סוטה דלא מיקרי לגבה חזקת טהרה כיון דקינה לה בעלה ונסתרה כו' נמצא לפ"ז תיכף כשנפל הגל נולד לנו ספק שמא נהרג בגל ושוב איתרע החזקה ונכנס בגדר ספק חי ספק מת לכך מהני שעת מציאה להיות ודאי מת משעה שנפל עליו הגל ושפיר תרצו התוס' כיון דנמצא מת אמרינן דבודאי מת שמה וזה אינו סותר שום חזקה כיון דנפל עליו הגל איתרע החזקה ע"ש בזה והא דתנן במתני' דאונן ומפקח את הגל שוחטין עליו לכתחלה זה הוי ע"כ בגל ארוך דמותר לכתחילה משום דהוי טומאת התהום אבל לא בגל עגול והסיפא מיירי בגל עגול שוב ראיתי בקרית ספר להמבי"ט שכתב כן בשיטת הרמב"ם דהסיפא מיירי בגל עגול ולכן אין שוחטין לכתחילה משום ספק טומאה:

והשתא א"ש שיטת הרמב"ם ולא קשה מה שהקשינו מהתוספתא דמבואר להדיא דאין שוחטין לכתחלה והרמב"ם כתב דשוחטין אפילו לכתחלה משום דהרמב"ם לא כתב כ"ז הא דשוחטין לכתחלה אלא דוקא בידיעת ספק טומאה שכתב וז"ל מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרחבו של דרך אם היה המת טומאת התהום אעפ"י שהוא טמא לתרומה הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל את פסחו ואעפ"י שאפשר שנגע הואיל והוא טומאת התהום טהור לפסח והיינו דשיטת הרמב"ם דידיעת ספק אינו מבטל דין טומאת התהום כמו שבארנו לכן שפיר כתב הרמב"ם דשוחט ואוכל את פסחו לכתחילה משום דהוי כמו כל טומאת התהום כיון דאינו יודע בודאי שנטמא אלא שיודע הספק והוי כמו טומאת התהום דזיבה דהוי טומאת התהום אף שיודע הספק כמבואר בנזיר (דף ט"ז) דאמרינן שם דגם גבי זיבה אינו סותר משום טומאת התהום כמו שכתבו התוספות שם ד"ה הכי נמי דהאי תנא סבירא ליה דאפילו טומאת התהום דזיבה הותרה לעושי הפסח ע"ש והנה אף דמצאו את המת עכ"ז הוי טומאת התהום כיון דבשעה שנטמא האדם היה טומאת התהום והרי האדם טמא בטומאת התהום שאין אפשר לברר כמו שבארנו לעיל והתוספתא דמבואר שם דלכתחלה אין שוחטין מיירי באופן שידע בודאי שנטמא בטומאת התהום ולכן כיון דהיה לו ידיעה ודאית אין זה טומאת התהום שוב ראיתי במאירי על נזיר בסוגיא בטומאת התהום שכתב שם להדיא בשם גדולי המחברים וז"ל והא דטומאת התהום הוי דוקא בדעבד זהו דוקא בודאי נטמא אבל בספק שוחטין אפילו לכתחילה וידוע דהמאירי קורא להרמב"ם בשם גדולי המחברים הרי מבואר להדיא כדברינו:

והנה לכאורה יש לעיין בהא דאמרינן (בפסחים פ"א) אמר מר בר רב אשי לא שנו אלא שנודע לו לאחר זריקה דכי איזדריק דם שפיר איזדריק אבל נודע לפני זריקה לא מרצה ומקשינן בש"ס מהא דהמוצא מת מושכב לרוחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור וכל טהור וטמא להבא משמע וכו' ולפ"ז מאי מקשה הש"ס הא האי ברייתא דהמוצא מת מיירי בספק טומאת התהום כמו שבארנו ולכן שפיר טהור אפילו לכתחילה ומר בר רב אשי י"ל דמיירי בודאי טומאת התהום אמנם י"ל לפי מה שבארנו דזה תליא בפלוגתא אי טומאת התהום דזיבה הותרה או לא וכיון דסוגיא זו ממעט טומאת התהום דזיבה: והיינו משום דבידיעת ספק ליכא טומאת התהום לכן ע"כ לפי הש"ס דפסחים הברייתא דהמוצא מת מיירי אפילו בודאי טומאת התהום אולם הרמב"ם י"ל דפסק דשייך טומאת התהום בזיבה כמבואר בפ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ג' שכתב זב שראה שתי ראיות וספר ז' ימים וטבל בשביעי שוחטין עליו והוא אוכל לערב ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני וכן שומרת יום כנגד יום טובלת ביום השימור כמו שבארנו וכו' והקשו המפרשים הא בש"ס מוקמינן כ"ז דוקא למאן דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא והרמב"ם הא פסק דלמפרע הוא טמא בפ"ה מהלכות משכב ומושב ע"ש:

והשתא א"ש ג"כ הקושיא שהקשו על הרמב"ם במה שכתב בסוף ההלכה במד"א כשהיה מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא אעפ"י שהוא טומאת התהום לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל והקשו דלפי דברי הרמב"ם משמע בודאי טומאה אין זה טומאת התהום ולא כן מבואר בש"ס עיין בש"ש ולפי מה שבארנו א"ש דהרמב"ם אינו בא לשלול דבודאי טומאה לא הוי טומאת התהום אלא הרמב"ם קאי על ריש דבריו דשם שוחטין אפילו לכתחלה אף דהוי ספק טומאה וגם יש כאן ידיעת הספק ועל זה כתב הרמב"ם דבודאי טומאה כה"ג אין שוחטין לכתחילה אף דהטומאה היא טומאת התהום בשעה שנטמא אפ"ה בטומאת התהום אינו מרצה אלא דוקא בדעבד אבל לא לכתחילה כמו שמבואר בכמה דוכתי וברישא דכתב הרמב"ם דשוחטין אפילו לכתחילה לאו דסבר הרמב"ם דבטומאת התהום אפילו לכתחילה שוחטין אלא דכיון דאין זה ידיעה ודאית אין זה מבטל טומאת התהום והוי כמו בדיעבד משום דלבטל דין טומאת התהום בעינן דוקא ידיעה ודאית אבל בסיפא דהוי ידיעה ודאית בטל דין טומאת התהום משום הידיעה אבל אם היה שוחט את הפסח ואח"כ מצאו המת אז אפילו ברוכב אף דנטמא בודאי שפיר היה מרצה וא"ש וכמו שכתב המאירי הנ"ל ות"ל שכונתי בזה לדעת ראשונים המאירי ויש להביא ראי' לדעת

הרמב"ם בזה דבידיעת ספק הותרה אפילו לכתחילה מהא דבעיא הש"ס שם בפסחים אי כהן המרצה בקרבנותיהם היינו בתמיד אי הותרה לו טומאת התהום או לא הותרה לו טומאת התהום וקשה לפי שיטת הרמב"ם בפ"ד מהלכות ביאת מקדש דלא הותרה טומאת התהום לפני זריחה אלא דוקא אם זרק הורצה אבל לא לכתחילה ולפי זה קשה למאי נפקא מינה אי הותר טומאת התהום בתמיד או לא בשלמא בפסח שייך שפיר טומאת התהום אף דטומאה הותרה בציבור אבל זה הוי דוקא בנטמא ברוב קהל או הכהנים אבל ביחיד נדחה לפסח שני לכן אהני הא דטומאת התהום דאפילו ביחיד נמי הותרה אבל גבי תמיד דקיי"ל דטומאה הותרה בציבור כמבואר (ביומא דף ז') ובדעבד מרצה אפילו כהן אחד טמא מאי נפקא מינה אי הותרה טומאת התהום או לא כיון דגם טומאת התהום נמי אינו מרצה אלא דוקא בדעבד אפילו בנודע לאחר זריקה בשלמא לשאר ראשונים דסברי דגם קודם זריקה יכול לעשות הזריקה לכתחלה יש נ"מ אי יכול כהן טמא לעשות זריקה דמשום טומאה הותרה בציבור אי יכולין לעשות בטהרה שפיר טפי אבל משום טומאת התהום יכול הכהן לעשות בטומאה הזריקה, אפילו לכתחילה אבל לשיטת הרמב"ם דגם בטומאת התהום אין לעשות הזריקה לכתחילה בטומאה מאי נפק"מ אי הותרה טומאת התהום בתמיד או לא סוף סוף הא טומאה הותרה בציבור אבל לפי שיטת הרמב"ם דפסק טומאה דחויה בציבור יש נפקא מינה בספק טומאת התהום ברשות היחיד דאי הותרה טומאת התהום בתמיד אז בספק טומאה שוחטין אפילו לכתחילה משום טומאת התהום אבל משום טומאה הותרה בציבור זה לא הוי אלא בדעבד אבל לכתחילה אין שוחטין כיון דטומאה דחויה בציבור כנ"ל לכאורה קצת ראיה והנה לכאורא יש לעיין בהא דנזיר מהא דנזיר דף ס"ג ירד לטבול ונמצא מת משוקע בקרקע המערה אם ירד להקיר טהור משום טומאת התהום אבל אם, היה המת צף על פני המים דאין זה טומאת התהום טמא ולכאורה יש לעיין הא הוי ספק טומאה כמו שכתבו התוס' שם דהוי ספק טומאה ברשות היחיד ואפ"ה קתני רישא אם נודע לו קודם גילוח סותר אף דהוי ספק אם נטמא או לא ולפי שיטת הרמב"ם הא אפילו לכתחילה נמי אולם יש לומר דדוקא בצף על פני המים שייך ספק שמא לא היה המת בשעה שטבל אבל במת משוקע בקרקע הוי ודאי טומאה וכן מדויק לשון המאירי דמשוקע הוי ודאי טומאה ע"ש:

סימן יח

גרסינן בירושלמי יומא פרק ז' רבי אלעזר שאל פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מהו שיטמאו בגדים (וצ"ל אוכלין ומשקין לפי גרסת המפרשים) בלא הכשר ובלא טומאה מפני שסופן לטמאות טומאה חמורה התיב שמואל קפודקאי מעתה יטמאו את אמוריהם אלא בשפירשו ואפילו תימר לא פירשו כהדא אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור וליטמאת ממנו התיב ר' ירמיהו הרי נבלת עוף הטהור הרי הוא מטמא טומאת אוכלין בלא הכשר ובלא טומאה מהני שסופן לטמאה טומאה חמורה אמר ר"י נבלת עוף הטהור אין לה מחיצות אמר ר' מנא נבלת עוף הטהור יש לה מחיצות אדם הוא מחיצתה דאי לא תימא הכי אלו הביא כלב והלבישו בגדים והאכילו נבלת עוף הטהור שמא אינו מטמא בגדים אמר ר' לעזר דרמאי נבלת עוף הטהור מחיצתה בכל מקום אלו מחיצתן חוץ לחומת ירושלים ע"ש במפרשים שכתבו לפרש דהבעיא הוי אי סופן לטמא טומאה חמורה מטמאה טומאת אוכלין או לא ועיין תוס' זבחים ק"ד שהביאו הירושלמי ולכאורה יש לעיין טובא הא זהו מחלוקת דר"מ ורבנן בזבחים ק"ה ע"ש דגרסינן שם בזבחים פרה ופרים מטמאין טומאת אוכלין מפני שסופן לטמא טומאה חמורה וכו' ולבאר הירושלמי נ"ל דהנה רש"י בחולין קכ"א כתב גבי נבלות עוף טהור דמטמא משום דסופו לטמא טומאה חמורה בעינן דוקא שיגע בו השרץ ואי לאו הכי אינו מטמא ועל זה הקשה בשו"ת רע"א מהדורא תנינא סימן צ"ט היכן מצינו דנבלת העוף שמטמא טומאה קלה לבעי מגע שרץ עיין נדה נ"א דמבואר להדיא דלא בעי מגע שרץ ועיין ברש"י בבכורות (דף י) שכתב ג"כ גבי הא דאמרינן דנבלת העוף דצריכא מחשבה ואינה צריכא הכשר וכתב שם רש"י דבעינן ג"כ שתגע בשרץ ובלאו הכי אינה מטמאה ע"ש והעיר בשו"ת גור אריה יהודה להגאון מה"א ל"ת סימן ב' ע"ש שלא העלה ארוכה לזה והנה בשו"ת רע"א שם כתב לתרץ די"ל דהסוגיא דזבחים דאמרינן שם אמרי במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר סברה דהא דסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא על הכשר מים דלא בעינן אבל מגע שרץ ודאי בעינן וזה פירוש צריכין הכשר טומאה ממקום אחר אף דרש"י בזבחים שם פירש באופן אחר עכ"ז י"ל דרש"י בחולין מפרש הסוגיא כן והש"ס דזבחים פליגא בזה על הש"ס דנדה דמבואר שם דלא בעינן גם הכשר שרץ ועיין ראב"ד (בפ"ק מהלכות אבות הטומאה) שכתב לפרש הסוגיא דזבחים ג"כ דפליגי אי בעינן הכשר שרץ או לא:

ונ"ל לומר דהנך סוגיות דזבחים דמשמע דסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא דלא בעינן הכשר מים אבל הכשר שרץ שפיר בעינן ודנדה דמבואר דלא בעינן לא הכשר

שרץ ולא הכשר מים פליגי בזה היינו בביאור הא דסופו לטמא טומאה חמורה דהש"ס דנדה דמבואר דלא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ סברה דסופו לטמא טומאה חמורה דמטמא טומאה קלה הוי משום דבכל טומאה חמורה יש בה ג"כ טומאה קלה ולכן אם נעשה אוכל כגון שחישב עליה לאכילה. מטמאה טומאת אוכלין ולא הוי כלל ענין קבלת טומאה אלא דכל טומאה חמורה אם נעשה אוכל מטמאה טומאת אוכלין מחמת הטומאה חמורה ולא הוי כלל ענין קבלת טומאה אלא דהטומאה קלה מסתעפת מהטומאה חמורה ולכן שפיר לא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ אבל הסוגיא דזבחים דסברה דבעינן מגע שרץ הוי משום דטומאה קלה לא שייכא כלל לטומאה חמורה והא דסופו לטמא טומאה דלא בעינן הכשר מים הוי משום דכל עיקר דבעינן הכשר הוי משום דיהא שם אוכל כמבואר (בחולין דף קי"ח) הכשר גמר מלאכה הוי ולכן מחמת חשיבות זו דסופו לטמא טומאה לא בעינן הכשר מים וזה ילפינן מהא דמה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה ובעינן הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה לא בעינן הכשר ושפיר בעינן על טומאה קלה מגע שרץ:

ועתה נבא לפרש הירושלמי דיומא הנ"ל דהא דבעי ר' אלעזר אי פרים הנשרפים מהו שיטמאו בלא הכשר בלא טומאה הוי אליבא דכו"ע בין לר"מ ובין לרבנן דזבחים ובעיית ר' אלעזר הוי בזה אי הא דסופו לטמא טומאה חמורה מהני דלא בעינן הכשר מים אבל הכשר שרץ בעינן או דילמא לא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ והיינו פלוגתא דש"ס דזבחים ונדה ועל התיב ר' ירמיהו הרי נבלת עוף הטהור הרי הוא מטמא בלא הכשר ובלא טומאה מפני שסופן לטמא טומאה חמורה ועל זה משני הש"ס אמר ר"י נבלת העוף אין לה מחיצות פירוש כיון דאין לה מחיצות שמטמא בכל מקום יש לומר דהוי עצם טומאה וכיון דהוי עצם טומאה שייך שפיר למימר דמטמאה בלא הכשר ובלא טומאה משום דסופו לטמא טומאה חמורה וכמו שבארתי דהא דמטמא טומאה קלה הוי משום דבטומאה חמורה יש בה ג"כ טומאה קלה דבכל טומאה חמורה אם נעשה אוכל מטמאה טומאת אוכלין ולא בעינן מגע שרץ אמנם כ"ז הוי דוקא באופן דהטומאה חמורה הוי עצם טומאה שייך לומר דאם נעשה אוכל מטמאה ג"כ טומאת אוכלין אבל אם הטומאה לא הוי עצם טומאה אלא דמטמא מחמת התעסקות בזה לא שייך לומר דהטומאה קלה הוי מחמת שחל שם אוכל על הטומאה חמורה דהא עדיין ליכא טומאה חמורה וזהו כונת הירושלמי בזה דמחלק בין נבלת עוף דאין לה מחיצות והוי עצם טומאה לפרים הנשרפין דיש להם מחיצות היינו דאין מטמאין אלא לאח"כ שיצאו וכיון דאינם מטמאים בכל מקום א"כ משמע דלא הוי עצם טומאה ולכן שפיר

בעינן מגע שרץ לטמא טומאת אוכלין ובלא מגע שרץ לא מטמאין כלל ואין שום מנבלת עוף טהור לפרים הנשרפים ומקשה הש"ס נבלת עוף טהור נמי יש לה מחיצות אדם הוא מחיצתה דהא לא מטמאה אלא בבית הבליעה וא"כ ג"כ לא הוי עצם טומאה ואמאי מטמא טומאה קלה בלא מגע שרץ ומשני ר' אלעזר דרמאי דנבלת עוף טהור מחיצתה בכל מקום פירוש דמטמאין בכל מקום והא דבעינן דוקא בית הבליעה של אדם זה הוי דין במגע היינו דבעינן מגע כזה שיהא בבית הבליעה אבל כיון דמטמא בכל מקום ואין לה מחיצות שפיר הוי עצם טומאה אבל פרים הנשרפים כיון דאין מטמאים אלא חוץ לחומת ירושלים מזה הכרח דלא הוי עצם טומאה ולכן בעינן שפיר מגע שרץ לטמא טומאת אוכלין וזהו פירוש הירושלמי:

והנה לפי מה שבארנו יש לתרץ דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות אבות הטומאה שכתב שם וז"ל אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה לטמא טומאה זו החמורה אלא כיון שבלע ממנה כזית מכל מקום הרי זו מטמא בבית הבליעה חישב עליה לאכילה הרי זו מטמאה טומאת אוכלין והרי זו כאוכל ראשון לטומאה אף על פי שלא נגעה בה טומאה אחרת ואינה צריכה הכשר פרה אדומה ושעירים הנשרפין אינן כן אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן אם חישב עליהם לאכילה צריכין שתגע בהם הטומאה ואחר כך יטמאו טומאת אוכלין ועיין בכ"מ שהקשה על הרמב"ם למה מחלק בין פרים הנשרפין לנבלת עוף טהור דנבלת עוף טהור מטמאה טומאה קלה בלא מגע שרץ ובפרים הנשרפים בעינן דוקא מגע שרץ לטמא טומאת אוכלין ולפי מה שבארנו א"ש שיטת הרמב"ם דשיטת הרמב"ם מבואר להדיא בירושלמי דמחלק בין נבלת עוף לפרים הנשרפין דנבלת עוף אין לה מחיצות והוי עצם טומאה ולכן לא בעינן מגע שרץ אבל פרים הנשרפים דכיון דיש להם מחיצות ולא הוי עצם טומאה שפיר בעינן מגע שרץ ומבואר שיטת הרמב"ם בירושלמי וגם בש"ס ג"כ לא מצינו שחולק להדיא על הירושלמי דהש"ס דנדה דאמרינן מ"ש הכשר מים דלא בעי הכשר שרץ נמי לא בעי זה קאי שם גבי נבלת עוף טהור ולא בפרים הנשרפין ועיין בכ"מ מ"ש על הרמב"ם לחלק בין נבלת עוף טהור דהוי טומאת מגע לפרים הנשרפין דלא מטמאין אלא את המתעסקין ולפי מה שבארנו סוגית הירושלמי יש לכוון דבריו בירושלמי ועיין בשו"ת חכם צבי (סימן ק"ז) מה שכתב על הרמב"ם (ויש לי להעיר על דבריו ואכ"מ וכתבתי במ"א) אולם מה שכתב שם דגבי נכרי שאכל נבלת עוף טהור לא שייך טומאת בית הבליעה יש לעיין מהירושלמי הנ"ל דמשמע לכאורה דאפילו בכלב שלבש בגדים ואכל נבלת עוף טהור נמי נטמאו הבגדים ויש לומר דהחכם צבי יפרש דהש"ס אמר כ"ז בלשון [בתמיה ובאמת כלב שאכל נבלת

עוף טהור לא נטמאו הבגדים ועיין במפרשי הירושלמי מ"ש בזה ועיין בשו"ת ברית אברהם חיו"ד (סימן כ"ד) שכתב דנבלת עוף טהור אין בנבלתה שום טומאה אפילו בבית הבליעה אלא שגזרת הכתוב על האוכל מנבלתה שיטמא, וזה היפך מדברינו הנ"ל אולם גם מהירושלמי משמע דלא כדבריו וגם הכ"מ על הרמב"ם כתב להדיא היפך מדבריו שכתב דנבלת עוף טהור הוי טומאת מגע וכן כתב בשם הרמב"ם בפירוש המשנה דסוף זבים:

והנה לפי דברינו אלו יש לישב דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות טומאת אוכלין שכתב וז"ל החותך בשר מאבר מן החי של בהמה ואח"כ חישב עליו צריך הכשר חישב עליו ואח"כ חתכו אינו צריך הכשר מפני שמטמא טומאה חמורה כנבילה וכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר ועיין בראב"ד שכתב א"א טעה בכל זה שאין סופו לטמא טומאה חמורה אף על פי שעל גב אביו היה מטמא כששימש מעשה עץ שומש ומה שאמרו חישב עליו ואחר כן חתכו מוקים לה בשהוכשרו בחיבורו עם האבר נטמא וכל זה אליבא דר"מ דאמר טומאת ביה"ס מטמאה כל זה מן הגמרא אבל הוא תפס כהתוספתא שמצא עכ"ל עיין סוגית הש"ס בחולין שם דף קכ"ט דאמרינן ת"ר החותך כזית בשר מאבר מן החי חתכו ואחר כך חישב עליו טהור חישב עליו ואחר כך חתכו טמא רב אסי לא בא לבי מדרשא אשכחיה לר' זירא אמר ליה מאי אמור רבנן בבי מדרשא א"ל מאי קשיא לך א"ל דקתני חישב ואח"כ חתכו טמא טומאת בית הסתרים היא וטומאת בית הסתרים לא מטמא א"ל אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרבי אבא בר ממל ואמר לי הא מני ר"מ היא דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה וכו' שני ליה בין טומאה דבעיא הכשר לטומאה דלא בעיא הכשר אמר רבא דילמא בשהוכשר וכו' למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו אמר ליה כששימש מעשה עץ שימש ע"ש בפירוש רש"י ותוס' שם והנה הקושיא שהקשה הראב"ד על הרמב"ם מהא דהש"ס מוקי כ"ז כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים מטמא אבל הרמב"ם דפסק דלא כר"מ אמאי מטמא בשר הפורש מאבר מן החי הא הוי טומאת בית הסתרים יש לישב לפי מה שבארנו דהש"ס דזבחים דאמרי מערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר היינו דבעינן הכשר שרץ ולא הכשר מים פליגי על הש"ס דנדה נ"א דמבואר שם דלא בעינן לא הכשר שרץ ולא הכשר מים וכמו שבארתי דפלוגתייהו הוי בזה דהש"ס דנדה דמבואר דלא בעינן לא הכשר שרץ ולא הכשר מים סבר דכל טומאה חמורה אם נעשה אוכל מטמאה טומאת אוכלין משום דכיון דחל טומאת אוכלין בשעה שיש בה טומאה חמורה ולא הוו כלל ענין קבלת טומאה ואפילו אחר שפקעה הטומאה חמורה לא פקעה טומאת אוכלין מן הבשר משום

דהטומאת אוכלין הוי חלות שחל טומאה על האוכלין ולא פקעה עד שיפסול מאכילת כלב וכ"ז הוי דוקא לפי הש"ס דנדה אבל הגמרא דזבחים דמבואר דצריכין הכשר טומאה ממקום אחר סבר דסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא דלא בעינן הכשר מים אבל מגע שרץ שפיר בעינן והיינו משום דסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא לשויא אוכל בלא הכשר אבל אינו ענין כלל לטומאה קלה דטומאה חמורה וקלה שני ענינים נפרדים הן ולכן שפיר יש לומר לפי זה דהש"ס דחולין הנ"ל דמוקמינן כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה הוי דוקא. אליבא דאמרי במערבא דצריכין הכשר טומאה ממקום אחר דסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא דלא בעינן הכשר מים וא"כ הוה האי בשר הפורש מן האבר טמא מחמת נגיעה ולכן שפיר מקשה הש"ס דהוי טומאת בית הסתרים ובעינן לשנויה כר"מ אבל הרמב"ם דפסק כהש"ס דנדה (בפ"ג מהלכות אבות הטומאה) דנבלת עוף טהור לא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ והיינו משום דטומאה קלה לא הוי כלל קבלת טומאה אלא משום דבכל טומאה חמורה אם נעשה אוכל מטמאה נמי טומאת אוכלין מחמת הטומאה חמורה לכן לא שייך להקשות דהוי טומאת בית הסתרים דטומאת בית הסתרים לא שייך אלא בקבלת טומאה מחמת מגע וזה לא הוי כלל מגע טומאה ושפיר פסק הרמב"ם דהחותך כזית בשר מאבר מן החי דטמא אף דלא פסק כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה וא"ש ג"כ קושית התוס' דמקשה למה לן לאוקמי כר"מ הא מבואר בנדה דכל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ ולפי דברינו יש לומר דהש"ס קאי לפי הא דאמרי מערבא דצריכין הכשר טומאה ממקום אחר אמנם עדיין תקשה על הרמב"ם הא בש"ס מבואר דלא שייך כאן כלל סופו לטמא טומאה חמורה משום דשימש מעשה עץ ולמה כתב הרמב"ם דמטמאה משום דסופו לטמא טומאה חמורה:

ולישב קושיא זו נ"ל דהנה התוס' (בחולין ע"ג) כתבו גבי בשר הפורש מן האבר דמטמא טומאה חמורה בעודו מחובר ואפי"ה כשפירש בעיא אפילו הכשר מים משום דדוקא כל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעיא הכשר אבל תחילתו היה מטמא טומאה חמורה ואין עוד סופו מטמאה טומאה חמורה בעיא הכשר מים אבל בעודו במעשה עץ שימש ג"כ מטמאה בלא הכשר אלא מחובר לא בעיא הכשר ואע"ג דשימש מעשה עץ שימש כדאמרינן בהעור והרוטב דף קכ"ט דהא אמרינן בס"פ טבול יום דף ק"ה דפרה ופרים הנשרפים מטמאים אוכלין ומשקין מחמת שסופן לטמא טומאה חמורה ולא אמרינן שימש מעשה עץ שימש אע"ג דטומאה חמורה שלהן אינו מטעם. ראויות אוכל דאפילו העוסק בשריפת עור ועצמות מטמא בגדים וצריך לומר דטעמא דמעשה עץ שימש מהניא

לכשפירש שאין סופו לטמא טומאה חמורה מבואר מדברי התוס' דבעודו מחובר אפילו דלאחר שפירש במעשה עץ שימש בעינן הכשר מים ולא אמרינן דיטמא בלא הכשר מים משום דהיה עליו הטומאה חמורה ולכאורה יש לעיין היאך יפקע ההכשר מהאוכל כיון דאמרינן דבעודו. מחובר לא היה צריך הכשר והרי הוא כאלו הוכשר מדוע יפקע ההכשר אח"כ לכן נ"ל דהא דאמרינן דבסופו לטמא טומאה חמורה לא בעינן הכשר מים משום דילפינן מהא דמה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה אף כל וכו' לאו דהוי כמו הכשר מים במציאות אלא כיון דכל עיקר הא דבעינן הכשר הוי כדי לשוויא אוכל כמו דאמרינן בש"ס חולין דף קי"ח הכשר גמר מלאכה ע"ש ולכן בסופו לטמא טומאה חמורה אמרינן דמשום חשיבות זו דמטמא טומאה חמורה הוי שם אוכל (לאחר שחישב לאכילה) בלא הכשר ולכן כ"ז לא מהני אלא דוקא בלא שימוש מעשה עץ דהיינו שהיה הטומאה מחמת עצמו אבל בדבר שמעשה עץ שימש היינו שלא היה הטומאה מחמת עצמו כגון אבר מן החי שהבשר אינו מטמאה מחמת עצמו אלא אגב אביו היינו האבר בזה לא שייך לומר דלאחר שפירש הבשר מן האבר יהא החשיבות זו עליו שלא יהא צריך הכשר מים ושפיר נפקע חשיבות זו של הכשר כיון דלא היה הכשר במציאות:

ועתה נבוא לישב דברי הרמב"ם והוא דכל זה לא שייך אלא דוקא למד"א דסופו לטמא טומאה חמורה מהניא דלא בעיא הכשר מים אבל מגע שרץ בעינן אבל למד"א דסופו לטמא טומאה חמורה לא בעינן לא הכשר מים ולא מגע שרץ אלא דכיון דיש עליו טומאה חמורה אם חישב עליו לאכילה ונעשה אוכל מטמאה טומאת אוכלין שלא מחמת מגע אלא מחמת עצמו וכיון שחל על הבשר של אבר מן החי טומאת אוכלין נשאר עליו הטומאה אפילו אחר שפירש הבשר מן האבר דטומאה הוי ענין חלות שחל על האוכל שם טומאה ולכן אינו נפקע ולא דמי להוכשר משום חשיבות דסופו לטמאה טומאה חמורה שאינו שום חלות דנפקע שפיר לאחר שפירש והשתא א"ש דהש"ס, בחולין שם דהוי אליבא דאמרי מערבא דזבחים דסברי דכל שסופו לטמא טומאה חמורה מהניא דלא: בעינן הכשר מים אבל מגע שרץ בעינן ולכן שפיר משני כששימש מעשה עץ שימש ולכן בעינן הכשר משום דכיון דשימש מעשה עץ ממילא נפקע ההכשר דהא לא היה הכשר במציאות ולא הוי שום חלות כמו שבארנו והנה כאן גבי בשר הפורש מאבר מן החי דאמרינן דבעיא הכשר אף דקבלת הטומאה היה בשעה שהוא מחובר עדיין דמוקי הש"ס כר"מ דאמר מגע ביה"ס מטמאה ואז לא היה שייך לומר הא דשימש מעשה עץ כמו שכתבו התוס' הנ"ל דבעודו מחובר לא שייך שימש מעשה עץ וא"כ לאחר שפירש הבשר מן האבר עלינו לומר דמשום הא דשימש מעשה עץ יפקע גם הטומאה שקבלה

בעודה מחובר אולם נ"ל דכיון דאמרינן דנפקע ההכשר משום דשימש מעשה עץ ממילא נפקע ג"כ הטומאה משום דכיון דאין אוכל מקבל טומאה אלא דוקא בהכשר א"כ אוכל שלא הוכשר הוי כנסרח והוי כעץ בעלמא כיון דבעינן דוקא בהכשר דנפקע הטומאה ממנו אמנם כ"ז הוי דוקא אי אמרינן דסופו לטמא טומאה חמורה מהניא דלא בעינן הכשר מים אבל הכשר שרץ שפיר בעינן והיינו דיש לומר דהנך סוגיות דנדה וזבחים פליגי ג"כ בזה דהש"ס דנדה דמבואר שם דלא בעינן לא הכשר שרץ ולא הכשר. מים והיינו דסבר דהטומאה קלה הוי מחמת הטומאה חמורה והיינו דכיון דחל שם אוכל על הטומאה חמורה מטמאה טומאת אוכלין ולא הוי שום קבלת טומאה לכן יש לומר דלא בעינן הכשר מים כיון דאינו ענין קבלת טומאה לכן לא בעינן הכשר מים אלא כיון שחישב עליו לאכילה מטמאה טומאת אוכלין מעצמה מחמת הטומאה חמורה:

אולם הש"ס דזבחים דאמרי במערבא כיון דסברי דבעינן מגע שרץ שפיר יש לומר דבעינן גם הכשר מים על האוכל אלא דהסופו לטמא טומאה חמורה מהני שיהא כמו הוכשר ולכן שפיר כשנפקע ההכשר לאחר שפירש משום דמעשה עץ שימש נפקע גם הטומאה משום דהוי כמו שבטל שם אוכל מן האוכל והוי כעפרא בעלמא אבל הרמב"ם דפסק כהש"ס דנדה דלא בעינן לא הכשר מים ולא מגע שרץ והיינו דהטומאה קלה הוי מחמת טומאה חמורה ולא הוי כלל ענין קבלת טומאה יש לומר דלא בעינן כלל הכשר מים וחלות הטומאה הוי בלא הכשר דלא בעינן הכשר כלל וא"כ לא שייך לומר דיפקע הטומאה משום דמעשה עץ שימש דהטומאה אינו נפקע לאחר שחלה אלא דכל היכי דבעינן הכשר אז שייך לומר דכיון דבטל ההכשר ממילא בטלה שם אוכל לגמרי והוי כעפרא בעלמא ממילא בטלה הטומאה כגון בבשר הפורש מן אבר מן החי אע"ג דחלה הטומאה בעודו מחובר אבל כיון דחלות הטומאה היה מחמת קבלה שקבלה מן האבר לאחר שהוכשר מחמת דסופו לטמא טומאה חמורה אע"ג דלא היה הכשר במציאות דזה לא איכפת איזה הכשר אלא כיון דהאוכל בעיא הכשר ממילא לאחר שפירש דבטל ההכשר בטל גם הטומאה אבל כל היכי דלא בעינן מגע שרץ כיון דמטמאה בלא שום קבלת טומאה יש לומר דלא בעינן הכשר כלל ממילא לא נפקע הטומאה ושפיר פסק הרמב"ם דההחותך בשר מאבר מן החי מטמא משום דסופו לטמא טומאה חמורה ולא בעינן הכשר ומה שכתב הרמב"ם בלא הכשר היינו בלא הכשר מים ולא הכשר שרץ דהש"ס קרי גם מגע שרץ הכשר כמבואר בנדה נ"א מ"ש הכשר מים דלא בעיא הכשר שרץ נמי לא בעיא ע"ש ולא שייך שימש מעשה כמו שבארנו והש"ס דחולין הוי אליבא דאמרי מערבא כמו שבארנו וא"ש:

סימן יט

ענין פרת חטאת: הרמב"ם בפ"א מהלכות פרה אדומה כתב נשחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת נשחטה על גב מערכתה אין לה פדיון עולמית וכתב הכ"מ וז"ל ויש לתמוה על מ"ש רבינו ואינה מכפרת דהא לא כתיב בה כפרה ואין לומר שטעמו' משום דחטאת קרייה רחמנא דהא חטאת ששחטה לשם חולין כשירה כמו שכתב בפרק ט"ו מהלכות פסולי המוקדשין והנה כדי לישב קושיא זו נקדים מתחילה קושית התוס' בחולין י"א ובע"ז כ"ג שהקשו בהא דאשכחן גבי פרת חטאת שבכמה דברים אמרינן בה חטאת קרייה רחמנא ומש"ה יש בה פסולי חטאת כמו לענין טרפות בחולין שם ולענין רביעה ויוצא דופן (בע"ז כ"ג) ולענין מעילה (במנחות נ"א) וכן שחטה שלא לשמה פסולה כחטאת (ב"מ פרה פ"ד) ובכמה דברים אמרינן שאני פרה דקדשי בדק הבית היא (בשבועות י"א) גבי פדיון שנפדית בלא מום ולא בעי העמדה והערכה לר"ש (וביומא דף מ"ב) ששחיטתה אינה כשרה בזר לפי שאין בה חילוק עבדות ובתמורה (דף כ') אמרינן שאינה עושה תמורה ובבכורות כ"ה שמותרת בגיזה ועבודה מדאורייתא מטעם דקדשי בדק הבית היא ואמאי לא יהא בה כל הדינים הללו מטעם דחטאת קרייה רחמנא ומאי חזית טפי לומר להני מילי חטאת קרייה רחמנא יותר מהני (ע"ש בתוס' חולין ד"ה חטאת ותוס' ע"ז ד"ה אלא מה שתרצו שם) ולולא דבריהם היה נלענ"ד דיש לישב כ"ז עפ"ו דרך זו דהנה כבר הבאתי מה שכתב המרכבת המשנה דבכל קרבנות יש בהו תרתי קדושה וקרבן וכבר בארתי כ"ז בסימנים הקודמים וכמו כן נ"ל ג"כ כאן גבי הא דאמרינן חטאת קרייה רחמנא היינו לומר שהתורה חידשה בפרה אדומה דיש בה כל דיני חטאת היינו בזה דחטאת קרייה רחמנא גלתה לן תורה דכל דיני קרבן דמעכב בחטאת היינו שמעכבים ופוסלים את הקרבן כמו יוצא דופן שהוא פסול בקרבן ורביעה וכן שחטה שלא לשמה וטרפה דכל הנך הם פסולים הפוסלין את הקרבן ומעכבין מלחול שם קרבן על הבהמה ולא יצוייר שם קרבן כיזי דשייכא הנך פסולים וכמו כן אמרינן כיון דקרייה רחמנא לפרה אדומה חטאת דכל הנך פסולים פוסלין ג"כ בפרה אדומה כיון דהן עיכוב בחלות שם קרבן לכן שייכא גם בפרה אדומה אבל בדברים דלא מעכבא בחלות שם קרבן אלא שהן דינים המסתעפים מהקדושה כגון העמדה והערכה דלא הוי עכוב בחלות שם קרבן אלא שהתורה נתנה דינים כיצד לנהוג בקרבן כשבא לפדות וכן תמורה ג"כ הוי דין המסתעף מקדושת הקרבן אבל לא הוי כלל עיכוב בדיני חלות הקרבן (וגם כל עצם ענין תמורה הוי מכח הקדושה ולא מחמת קרבן דהא אפילו בבעל מום ג"כ שייך תמורה) וכן איסור גיזה ועבודה הוי ג"כ מחמת הקדושה לכן שייך לומר על זה חטאת

קרייה רחמנא כלל הדבר דלא שייך לומר חטאת קרייה רחמנא אלא דיני חטאת ולא על קדושת חטאת (והא דפסול זר בשחיטת פרה אף דכשר בשחיטת חטאת זה פשוט דעל זה לא שייך חטאת קרייה רחמנא דלא שייך חטאת קרייה רחמנא אלא דבר המעכב בחטאת ואם היה דין בחטאת דבעינן דוקא זר בשחיטה אז היה שייך לומר גם בפרה כיון דחטאת קרייה רחמנא דיהא דוקא שחיטה בזר אבל כיון דהא דכשר זר בשחיטה הוי משום דשחיטה לאו עבודה לכן בפרה י"ל דבעינן דוקא כהן מידי דהוי אמראות נגעים דבעינן דוקא כהן) וא"ש קושית התוס' ולפי"ז י"ל ג"כ קושית הכ"מ על הרמב"ם במה שהקשה למה שחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת מאי כפרה שייך בפרה ואין לומר משום דחטאת קרייה רחמנא הא בחטאת קיי"ל דלשם חולין כשר אולם לפי דברינו א"ש דהא דחטאת קרייה רחמנא לא הוי אלא על קרבן חטאת ולא על קדושת חטאת ולכן שפיר יש לומר דפרה שייך ודאי כפרה משום דחטאת קרייה ולכן שחטה שלא לשמה אינה מכפרת ומה שהקשה הכ"מ דהא חטאת ששחטו שלא לשמה כשר י"ל משום דחטאת לאו מינו דחולין כמבואר שם דלאו מינא לא מחריב בה דחטאת דהוי קדושת הגוף הוי ודאי לאו מינא אבל פרה אדומה אף דאמרינן חטאת קרייה רחמנא זה לא שייכא כלל לענין קדושת חטאת כמו שבארנו לכן לא שייך לומר גם על פרה אדומה לאו מינה כיון דלא הוי אלא קדושת בדק הבית וקדושת בדק הבית יש לומר דהוי שפיר מינו דחולין שוב ראיתי בספר זרע אברהם שכתב ג"כ על דברי הרמב"ם הא דפסול לשם חולין משום דחולין וקדשי בדק הבית הוי שפיר מינא ומחריב בה והביא שכן מפורש בירושלמי חלה בפ"ד דאמרינן שם קב הקדש מצטרף (פירוש אם היה שני עיסות שאין בכל אחד כשיעור ובאמצע היה מונח מין אחר אינן מצטרף אבל אם היה באמצע קב הקדש מצטרף ע"ש) ע"ש בספר הנ"ל מה שהאריך בענין זה אי חולין וקדשי בדק הבית הוי מינו או לא:

אולם קשה על דברינו מהא דאמרינן במנחות דף נ"א חטאת הוא מלמד שמועלים בה והא מעילה הוי מחמת הקדושה ואפ"ה מרבינן מחטאת וזה הוי דלא כמו שבארנו וכדי לתרץ זה נ"ל מתחלה לישב קושית התוס' שהקשו וז"ל תימה תיפוק לו דקדשי בדק הבית היא ולמ"ל הא דחטאת קרייה רחמנא וכתבו לתרץ דאיצריך למועיל אחר מועיל דאינה אלא בבהמה וכלי שרת בלבד ע"ש וראיתי להתיו"ט (בפ"ב דפרה) שכתב לתרץ קושית התוס' דבאמת הגמרא לא מרבה מהא דחטאת דמועלים אלא דהמעילה הוי מחמת קדשי בדק הבית אלא דהש"ס בא למעט מהא דאין מועלין באפרה ע"ש ולפי דברי התוסיו"ט אין שום סתירה על דברינו מכאן ולולא דברי התוס' נ"ל לתרץ קושית התוס'

באופן אחר והוא דבאמת מועלין בפרה מחמת קדשי בדק הבית כיון דהיא בא מתרומת הלשכה כמבואר בספרי (פרשה חקת) ויקחו אליך פרה אדומה מתרומת הלשכה (וע"ש בהתוה"מ להגאון מלבי"ם שכתב דהוא משום דויקחו אליך הוי משל ציבור) ולא משום דבעינן דוקא מתרומת הלשכה מחמת הקדושה אבל נ"ל דלא שייך מעילה מחמת קדשי בדק הבית אלא דוקא עד שלא נשחטה משום דקיי"ל פרה נפדית על גב מערכתה והיינו קודם שחיטה אבל לאחר שחיטה אין לה פדיון כמו שפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות פרה אדומה נשחטה על גב מערכתה אין לה פדיון עולמית וכיון דאין לה פדיון ואין להקדש בדק הבית בה כלום הוי לה כמו קדשים שמתו דיצאו מדי מעילה כיון דאין להקדש בה כלום וזה אין לומר דלא הוי חדשים שמתו משום שעדיין יש להקדש בה זכות הזאה מה שמזין מעפרה על הטמאים דזה אינו דהזאה לא הוי של הקדש אלא של ציבור דהא לא מצינו בשום מקום שיהיו נותנין מעות להקדש בעד ההזאה אלא דהעפר שייך לכל ישראל להזאות על הטמאים ולא הוי ברשות הקדש כלל (ועיין בתוס' ב"ק ע"ז מה שכתבו בענין זה הא דלוקחין המעות מתרומת הלשכה דאיכא תרי לישני בזה) ולכן אימת שייך קדשי בדק הבית אלא דוקא כ"ז דשייך פדיון אבל לאחר שחיטה דלא שייך פדיון ממילא אין בה לקדשי בדק הבית כלום כיון דהזאה לאו דקדשי בדק היא וזה אין לומר דאכתי שייך להקדש אפילו לאחר שחיטה דהא אם תפסול ויהיו צריכין להביא אחרת יקחו המעות מתרומת הלשכה ויהי' הפסד להקדש דזה אינו דאם היה החיוב להביא מתרומת הלשכה אז היה שייך שפיר לומר כיון דאיכא הפסד להקדש לכן מועלים אבל כיון דאין החיוב להביא דוקא מתרומת הלשכה דהא אם יזדמן מעות להציבור שלא מתרומת הלשכה יביאו הפרה של מעות הקדש לכן לא שייך דמשום זה יהיה מעילה בפרה אדומה כיון דזה הוי סבה צדדית שלוקחין המעות מתרומת הלשכה ולכן לא שייכא לתרומת הלשכה אלא דוקא קודם שחיטה אבל לאחר שחיטה כיון דאין לה פדיון נפקע ממנה רשות הקדש דהזאה לא הוי ברשות הקדש דהא הקדש לא היו לוקחין מעות בעד הזאה ולכן בעינן הא דחטאת קרייה רחמנא דאחר שחיטה שאינו עוד קדשי בדק הבית שימעלו משום דחטאת קרייה רחמנא וכ"ז יש לומר על קושית התוס' ובזה א"ש מה שהקשה בספר דבר אברהם (סימן ז') על הש"ס דמנחות שם דאמרינן בה מועלין ואין מועלין בעפרה כיון דחזו דקאי מזלזלי בה וקעבדי מיניה למכתן גזרו בו מעילה היכי הוי מזלזלי בה הרי מהא דבה מועלין ואין מועלין בעפרה לא נתמעטה אלא המעילה דחטאת קרייה רחמנא עכ"ז עדיין מועלין בה משום דקדשי בדק הבית כמו שכתבו התוס' דמועלין בפרה מחמת קדשי בדק הבית ואמאי הוצרכו לתקן

עוד מעילה בעפרה ולפ"ז א"ש דהמעילה דקדושת בדק הבית שיש בפרה לא הוי אלא קודם שחיטה דשייך פדיון אבל לאחר שחיטה דנפקע קדושת בדק הבית ואז מועלים משום דחטאת קרייה רחמנא וכיון דנתמעט עפרה מבה מועלין ואין מועלין בעפרה שפיר הוצרכו לתקן מעילה אחרת. ועתה נבא לתרץ מה שהקשינו לעיל מהא דחטאת קריה רחמנא דמינה מרבינן מעילה ולפי דברינו לא שייך לרבות מהא דחטאת קרייה רחמנא מעילה דהא מעילה הוי מחמת הקדושה ונ"ל לומר דהנה בקדשים קלים מצינו דאפילו האימורים מחיים ג"כ אין מועלין בהם ולאחר שחיטה מועלים בהם והייינו משום דהמעילה לא הוי מחמת המקדיש היינו מחמת קדושת פה שחל על הבהמה מכח המקדיש אלא דלאחר זריקה שהאימורים עומדים להקריבן על המזבח והיינו משום דבזריקה חל הכשר הקרבה על אימורין והוי קדשי ד' שעומדים להקרבה על המזבח והיינו שיש מעילה מחמת קדשי ד' דבזריקה נפקע קדושת פה וחלה קדושה אחרת על הקרבן מחמת שאימורים עומדים להקרבה וכן נ"ל ג"כ באימורי קדשי קדשים אף דאיכא בהו מעילה מחיים אפ"ה נ"ל דמעילת אימורין לאחר זריקה הוי מעילה חדשה שחל על אימורים מחמת שעומדין להקרבה והוי קדשי ד' ומעילה דהוי מחמת קדושת פה מכח המקדיש נפקע בזריקה דכיון דניתר הבשר לכהנים בטל הנדר (ועיין בר"ן נדרים דף י"ב ובמאירי שם) וז"ל המאירי גבי הא דבעיא הש"ס אי בעיקרו קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס ואף כשתאמר בדהשתא קא מתפיס הרי אף עכשיו אסורה היינו תרומת לחמי תודה מחמת הנדר לזרים והוי לה כמו פיגול ונותר של עולה תרצו בתוס' שזה שאנו דורשים כי ידר נדר בדבר הנדור פירושו בדבר הנדור שיהא עומד ככל אותה קדושה וככל אותה איסור שהיה עליו מעולם מצד ההקדש או הנדר וזו לאחר זריקת דמים כבר הוקל חומר קדושתה שבתחלה היה אסור לכהנים ועכשיו מותרת להם ולא נאסרה אלא לזרים מבואר מדברי המאירי דלאחר זריקת דמים אף שאיסורן לזרים עכ"ז אותה קדושה מחמת קדושת פה נפקעה בזריקה וכן כתב הר"ן שם וז"ל ואיכא דקשה ליה אפילו אם תמצא לומר דבהתירא קא מתפיס כלומר שיהא כזה ממש דמחית קמיה אכתי ליתסר דהא איסור לטמאים מחמת נדרו תו אקשי והא איכא חזה ושוק שאסור לזרים מחמת נדרו ולדידי לא קשיא דאי מחמת נדרו ראוי היה שיהא אסור לכל דהוא הא אקדשיה ואסריה אכולי עלמא אלא דלבתר זריקת דמים פקע ליה נדרו ואסור דטמאים ודחזה ושוק לזרים לאו משום הנדר הוא דאי הכי היה אסור לכל אלא איסורא הוא דרמי רחמנא עליה והיינו נמי טעמא דמתפיס בתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים ומתפיס בבכור לאחר זריקת דמים לא מתסר כדמוכח בסוגיין בסומך אע"ג דאסירי לזרים משום דכיון

דשרא רחמנא לכהנים לאו מחמת נדריה הוא שאילו כן היה אסור לכל אלא איסורא הוא דרמי רחמנא עליה ע"ש מבואר דבזריקה נפקע קדושת פה דהוי מחמת הנדר וחל איסור חדש אחר הזריקה כמו כן נראה לי לענין מעילה דמועלין באימורים לאחר זריקת דמים הוי ג"כ מעילה חדשה והמעילה דהוי מחמת קדושת פה של המקדיש כבר נפקעה בזריקה וענין המעילה החדשה הבאה. לאחר זריקה נ"ל משום דהזריקה מכשירתן לגבוה. היינו דבזריקה נעשו קדשי ד' שעומדין להקרבה על המזבח ומועלין בהם מטעם זה שעומדין להקרבה וכמו. אימורי קדשים קלים דבזריקה חל עליהם מעילה משום קדשי ד' שעומדין להקרבה על המזבח וכן משמע מדברי התוס' במעילה (דף ח) ד"ה אין מועלים בעורות וכתבו התוס' וז"ל אבל מועלים בבשר דמאחר שזרק דמה זכה המזבח בבשר והו"ל קדשי ד' ע"ש מבואר מדברי התוס' דאפילו בעולה לאחר זריקה הוי המעילה משום שזכה המזבח בבשר לאחר זריקה ואז הו"ל קדשי ד' במה שעומד להקטיר על המזבח אולם על דברי התוס' הנ"ל שכתבו דבעולה הוי ג"כ המעילה משום דהוי קדשי ד' ומשמע דהמעילה הבא מכח המקדיש נפקע וחלה מעילה חדשה לאחר זריקה צ"ע מהא דנדרים דף י"ב דמבואר שם דבנותר של עולה מועלים בו דהו"ל דבר הנדור וע"ש בר"ן שכתב וז"ל ואפילו אם תמצא לומר דבהשתא קמתפיס אכתי נדריה לא פקע מבואר דבעולה לא נפקע קדושת פה בזריקה וצ"ע:

שוב מצאתי בספר תורת מרדכי להגאון מהרמ"א ז"ל שהביא שם שכתב בספרו נר למאור ג"כ סברה זו גבי אימורי קדשי קדשים דהוי מעילה חדשה וכתב כן אפילו גבי עולה ולא העיר מהש"ס דנדרים הנ"ל בנותר של עולה אולם הביא התוס' במנחות דף ע"ט ד"ה והדר ביה שכתבו וז"ל דדוקא קק"ד דלא מהני זריקה דידהו באימורים דבין קודם זריקה ובין לאחר זריקה יש בהם מעילה וכו' משמע דלא הוי מעילה חדשה באימורי קדשי קדשים וכן העיר מהתוס' זבחים פ"ד ד"ה וחוץ למקומו וכן מהתוס' מ"ה ד"ה רואה שכתב אבל באימורים ועולה דהמעילה לא פקע וכו' ע"ש בספר הנ"ל והנה מהש"ס דנדרים אין שום סתירה אלא על עולה אבל באימורי קדשי קדשים י"ל דודאי הוי מעילה חדשה וענין המעילה הוי משום דלאחר זריקה הוי קדשי ד' משום הקרבה משום שהוכשרו להקרבה בזריקה והשתא א"ש ג"כ מה שהקשינו על דברינו מהא דמרבינן מחטאת היא דמועלים בפרה אדומה לפי מה שכתבו דמחטאת לא מרבינן אלא דיני קרבן, ולא קדושה ומעילה הוי מחמת קדושת חטאת אבל לפי דברינו א"ש דהא דמרבינן מחטאת היא מעילה הוי המעילה כמו אימורי קדשי קדשים לאחר זריקה וכן אימורי קדשים קלים לאחר זריקה דהמעילה לא הוי מחמת הנדר היינו קדושת פה אלא דהמעילה הוי משום דקדשי ד'

שעומדין להקרבה על המזבח וכמו כן נ"ל ג"כ גבי פרה אדומה דהמעילה דחלה לאחר שחיטה הוי משום קדשי ד' היינו משום דמיד בזריקה הוכשרה להקטרה היינו לשרפה ושרפת פרה הוי הקרבה ממש דהא בעי כהן ובגדי כהונה כמבואר ב"מ פרה (פ"ד משנה ד) ועיין מעילה דף ט' דמבואר דכל היכי דבעי בגדי כהונה בקדושתיה קאי והשתא לפ"ז א"ש דלא מרבינן מחטאת אלא דחל על הפרה לאחר שחיטה דיני קרבן היינו דהוי קדשי ד' לאחר שחיטה משום שהוכשרה בשחיטה להקטרה ולכן מועלין בה ג"כ משום זה כמו אימורים וכאן לא שייך לומר דיחל דיני קרבן אחר זריקה דזריקה בפרה לא הוי כמו זריקה בשאר קרבנות דזריקת פרה לא מהני להתיר כלום ולכן שפיר בשחיטה הוי הכשרה למהוי קדשי ד' והמעילה הוי ג"כ מחמת קדשי ד' וא"ש:

סימן כ

יבואר איסור יוצא מהקדש אי מועלין. הרמב"ם (פי"ג מהלכות שחיטה) כתב המקדיש עוף לבדק הבית ופרח מידו והרי הוא מכירו ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים לוקח הכל ומביאן לידי גזבר שאין שילוח האם נוהג במוקדשין שנאמר ואת הבנים תקח לך ואלו אינם שלך עכ"ל וכתב הלח"מ ויש להקשות על רבינו למה הניח הטעם האמור בגמרא שפטרו את המוקדשין משום רישא דקרא שלח תשלח את האם וי"ל דהתוס' כתבו דמסיפא דקרא דואת הבנים לא מצי לאתויי דהא ביצי תורים לא נהנין ולא מועלים וא"כ היכי מצי למימר ואלו אינם שלך הא מן התורה אין מועלין בהם ואע"ג דבקדשי בדק הבית מועלין מתני' איירי בקדשי מזבח וא"כ הרמב"ם דנקט בדיני קדשי בדק הבית שפיר נקט הטעם הפשוט יותר דהיינו ואת הבנים תקח לך ע"ש והנה ראיתי להגאון באור שמח שהקשה על הלח"מ מהא דמבואר בירושלמי בערלה בפ"ק הלכה ה') ביצת הקדש שנעשה אפרוח אמר ר' יוסי פליגי בה כהנא ור' יוחנן כהנא אמר אסורה ור' יוחנן אמר מותרת וכתב האור שמח דע"כ הירושלמי מיירי בקדשי בדק הבית דבקדשי מזבח לא הוי אמר כהנא דאסורה דהא משנה מפורשת במעילה (דף י"ב) דחלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלים (והיינו דביצי תורין אינם אסורין אלא מדרבנן) וא"כ ע"כ מיירי הירושלמי בקדשי בדק הבית ואפ"ה אמר ר' יוחנן דאפרוח מותר והלכה כר' יוחנן וא"כ אזיל לו תירוץ הלח"מ דהא גם בקדשי בדק הבית ג"כ לא שייך הא דאת הבנים תקח ואלו אינם שלך דהא בקדשי בדק הבית ג"כ האפרוח הנולד מן הביצה מותר וכן קשה ג"כ על התוס' דמכילתין אולם על התוס' י"ל דהוי אליבא דכהנא דסבר דאסורה והאור שמח שם העיר על הירושלמי אמאי אפרוח הנולד מביצת קדשי בדק הבית מותר

מ"ש מהדיוט דאפרוח שייך לבעל הביצה. וכדי לתרץ קושית האור שמח נלע"ד דהנה אמרינן בחולין קכ') הטבל והחדש וההקדש והשביעית והכלאים כלם משקין היוצא מהם כמותן וע"ש בש"ס דגמרינן לה מתרומה וע"ש בתוס' ד"ה היכא והנה לכאורה יש לחקור דהא דאמרינן דבהקדש אסור יוצא אי הוי דוקא בקדושת דמים אבל בקדושת הגוף לא או דילמא ל"ש והטעם נ"ל משום דיש לחלק בין קדושת הגוף לקדושת דמים משום דבקדושת הגוף לא הוקדש אלא להקרבה ולכן לא היה בדעתו אלא כל שראויה להקרבה על המזבח היינו עצם הקרבן אבל היוצא כיון דאינו צריך להקרבה על המזבח עם הקרבן יש לומר שלא הקדיש כלל אבל בקדושת דמים דכל עצם ההקדש לא הוי אלא מחמת השווי שהשיוי שייכא לגבוה ולכן כיון שהקדיש את הדבר יש לומר שהיה בדעתו להקדיש כל היוצא מן הדבר כיון שיש בה שיווי להקדש והוי ממון הקדש וכמו כן כתב הקרבן אהרן בת"כ (פרשה ויקרא פרק כ') על הא דאמרינן בת"כ יכול אפילו הקדיש תורים יהיו מועלים בביציהם הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים אשפה ואח"כ נתמלא זבל וכו' ר' יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלים בהם ובגידוליהם ע"ש והקשה הקרבן אהרן אמאי לא פליג ר"י גם בהקדיש תורים למזבח יהיו מועלים בביציהם וכתב לתרץ דכיון דהתורין הם קדושת הגוף למזבת להקרבה והביצים לא חזי למזבח אלא לדמי א"כ כיון דלא חזי למאי דחזי אביהם לזה אין מועלים אפילו לר"י והיינו כדברינו דכיון דלא חזי למאי דחזי אביהם מאין יחול עליהם קדושת הגוף. אמנם יש להביא ראיה דשייך יוצא גם בקדושת הגוף דהא בש"ס בחולין שם גמרינן הא דיוצא אסור מתרומה היינו חטא חטא מתרומה ועיין בזבחים (דף מ"ה) גבי קדשי עכו"ם דר"י סבר דמועלין בהם אמרינן שם בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא מ"ט כי גמרינן חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דהוי קדושת הגוף אבל קדושת בדק הבית דהוי קדושת דמים לא מבואר דלא ילפינן מתרומה אלא קדושת הגוף ולכן כמו כן נמי נ"ל כאן כיון דילפינן מתרומה י"ל דהוי ג"כ בקדושת הגוף אולם אין מכאן הכרע דלפי"ז עלינו לומר דיוצא אסור דוקא בקדושת הגוף אבל לא בקדושת. דמים וזה לא יתכן כמו שבארנו ונ"ל דגם בקדשי מזבח נמי שייך איסור יוצא עפ"י מה שבארתי לעיל בסימן י' דגם קדשי מזבח נמי יש בהו קדושת דמים היינו דהדמים נמי שייכין למזבח דהא בנעשה בעל מום ונפדה הדמים אינם יוצאין מרשות הקדש ובארתי שם דאין ראיה מהא דאמרינן בב"ק דף ע"ט דבקדושת בדק הבית שפיר חייב דו"ה דמה לי מכרה להדיוט מה לי מכרה לגבוה ובקדושת המזבח אמרינן מעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן דקדשי' מזבח אין בהם קדושת דמים דאי יש קדושת דמים גם בקדשי מזבח

היה הדין דמחויב דו"ה גם בגנב והקדיש למזבח דאפילו אי אמרינן דבקדשי מזבח נמי יש בה קדושת דמים היינו דהדמים שייכין למזבח אפ"ה לענין דו"ה לא שייך להתחייב דלא שייך לומר מה לי מכרו לגבוה מה לי מכרו להדיוט בקדשי מזבח משום דקדושת בדק הבית שאני בזה מקדושת מזבח דבבדק הבית מיד בשעה שהקדישה וחל עלה רשות גבוה נפקע ממנו שם הבעלים לגמרי והוי כולה ברשות הקדש היינו שנשתקע שם הבעלים מהדבר לכן שפיר הוי כמו מכירה להתחייב דו"ה אבל לא כן קדשי מזבח דלא נפקע שם הבעלים ממנו כלל דהא עדיין היא ברשות הבעלים לאכילת בשר בקדשים קלים או לכפרה בקדשי קדשים לכן כיון דאגידא לבעלים לא שייך להתחייב דו"ה ועיין לעיל בדברינו מה שכתבנו שם ומעתה לפ"ז כיון דגם בקדשי מזבח יש בה ג"כ ממון למזבח לכן י"ל דגם היוצא מקדשי מזבח אסור מחמת ממון הקדש עיין ברי"ט אלגזי בכורות פ"ג שכתב דגם בקדשי מזבח שייך ממון הקדש ובאור שמח בהלכות מעילה שכתב דקדשים קלים אסורים מחמת ממון הקדש ובמנחת חינוך מצוה י"ד וקכ"ז ועיין זבחים דף לה דמבואר דאין חייבין על חלב וביצי תורים משום פיגול וצ"ע וכבר העיר בזה בתוס' רי"ד בע"ז אבל אין מועלין משום דלא הוי קדושת פה כמו שכתב הרמב"ן (בב"ב דף ע"ט) דלא שייך מעילה אלא בקדושת פה ויוצא לא הוי קדושת פה וכמו שכתבו אחרונים דגם בקדושה הבאה מכח התפשטות ליכא מעילה משום דלא הוי קדושת פה והנה לכאורה יש להעיר על דברינו מהא דפסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות מעילה דמועלים בגידולי קדשי בדק הבית אף דהגידולין ג"כ לא הוי קדושת פה אולם זה פשוט לפי מה שכתב הקצוה"ח בסימן כ' להוכיח מהא דאמרינן בנדרים דף ל"ד היתה ככר של הפקר לפניו ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה נטלה להורישה לבניו לא מעל אלא לפי טובת הנאה וע"ש בפירוש הרא"ש והר"ן דקנה בקנין חצר דהיה בתוך ד"א שלו מבואר דבדבר הקנוי ממילא מועלים ומסיק הקצוה"ח דבאמת לא בעינן קדושת פה והא דפליגי בזבחים אי מועלים בקדשי עכו"ם היינו דוקא בקדושת הגוף דבעינן שיבא מכח מקדיש ישראל דגמרינן מהא דבני ישראל אבל בקדשי בדק הבית כו"ע מודים דמועלים ולא בעינן קדושת פה עכ"ל ולפ"ז שפיר מועלים בגידולין וה"ה נמי דמועלים ביוצא מקדשי בדק הבית והטעם נ"ל למה לא בעינן קדושת פה בקדשי בדק הבית ובקדשי מזבח בעינן קדושת פה והיינו דבקדשי בדק הבית מיד בהקדשו נשתקע שם הבעלים מהדבר ואינה אלא ממון הקדש כדאמרינן בב"ק (דף ע"ט) מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לגבוה אבל בקדשי מזבח דאמרינן דלא נפקע לגמרי מרשות הבעלים דמעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן ולכן כיון דקדשי מזבח עדיין יש לה שייכות עם

המקדיש ולכן בעינן שיהא קדושת פה אבל קדשי בדק הבית לא בעינן קדושת פה משום דאין לה שום שייכות עם המקדיש וכן ג"כ לענין יוצא אין מועלין משום דלא הוי קדושת פה אבל ודאי אסור משום ממון הקדש דהא גם להקדש שייך איסור גזל (כמו שכתב הריט"א הנ"ל והאור שמח בהלכות מעילה דאיסור קדשים קלים הוי משום גזל הקדש) והנה זה אין לומר כיון דכל עצם איסור יוצא הוי משום ממון הקדש א"כ היה עלינו לומר דלא בעינן ג"כ קדושת פה כמו בכל קדושת דמים דלא בעינן קדושת פה אמנם זה אינו כיון דהדמים אינו קדושת דמים שהקדיש את הדמים אלא דהוי קדושת דמים המסתעף מחמת קדושת הגוף היינו דהדמים מתהוי מקדושת הגוף א"כ קדושת דמים הוי כמו קדושת הגוף ולכן אין מועלים משום דבעינן קדושת פה ולפ"ז הא דתנן במשנה דמעילה חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין הא דלא נהנין הוי איסור דאורייתא מחמת איסור יוצא וע"ש בתוס' ד"ה חלב שכתב ג"כ דחלב הוי איסור דאורייתא שוב ראיתי בקרן אורה על מעילה שכתב שם להעיר על התוס' אמאי לא כתבו דאיסור דחלב הוי מחמת יוצא וכתב שם דשייך איסור יוצא בין בקדשי מזבח ובין בקדשי בדק הבית דהא מדמי חלב לקדשים קלים דאתי העברה העברה מבכור גבי ולד המעושרת לא תניק מן המעשר כמבואר בש"ס שם וקדשים קלים אסורין מדאורייתא (עיין פסחים כ"ז רש"י שם ותוס' נדרים דף י' ומעילה י"ב וכריתות כ"ג גבי כל חלב לד' וכו') והנה זה אין להקשות על דברינו דא"כ דבקדשי מזבח אין מועלין ביוצא משום דלא הוי קדושת פה ולכן ג"כ אין מועלים בגידולי קדשי מזבח משום דלא הוי קדושת פה א"כ אמאי מועלים בולדות קדשים הא זה הוי כמו גידולים ולא הוי קדושת פה אמנם עיין בתוס' תמורה דף ל"א ד"ה ואפילו שכתבו שם דולדות לא קדשי מחמת גידולין אלא דהתורה ריבתה מקרא דאשר יהיו לך דמינה מרבינן ולדות קדשים ע"ש בתוס' שכתבו וז"ל פירש רש"י כגון ולדות ולי נראה דודאי ולדות אינם קדושים מטעם גידולין אלא מטעם דכתיב יהיו לך אלו ולדות ועוד קשה דלא אשכחינן שום תנא דאית ליה מועלים בגידולי קדשי מזבח וכו' וכתבו בשם הרמ"ר דשמא היינו דזעירי דאמר במעילה בפרק ולד חטאת המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו ופריך עלה רב המנונא והתנן חלב המוקדשין וביצי תורים לא נהנין ולא מועלין ומדפריך ליה מגידולין אלמא חשיב דם לגידולין ולהכי קאמר אפילו למאן דאמר מועלין בגידולין וה"פ אפילו למאן דאמר יש מעילה ה"מ דם דחזי ליזרק אבל גידולין כגון חלב המוקדשין וביצי תורין לא ע"ש בתוס' מבואר מדברי התוס' דמפרשי הא דאמרינן דמועלין בגידולי קדשי מזבח הוי במקיז דם לבהמת קדשים דמועלין בהדם והדם הוי ודאי קדושת פה דהא בשעה שהקדיש את הבהמה חל קדושה על הדם מחמת

קדושת פה ולפ"ז י"ל ודאי דבשאר גידולי קדשי מזבח אין מועלים משום דלא הוי קדושת פה ומדברי התוס' משמע דאין מועלים בולדות קדשים שכתבו ועוד קשה דלא אשכחינן שום תנא דאית ליה מועלין בגידולי קדשי מזבח וזה קאי על שיטת רש"י דולדות קדשים הוי גידולים ולכאורה יש לעיין אמאי לא ימעלו בולדות קדשי מזבח ומצאתי בספרי אחרונים שהעירו בזה וכתבו לפרש משום דלא הוי קדושת פה:

והנה בעיקר מה שכתבנו לעיל אי שייך איסור יוצא בקדשי מזבח או לא מצאתי בשו"ת חתם סופר חלק יו"ד סימן קי"ד שהביא הכ"מ בפרק י' מהלכות מאכלות אסורות שכתב דאיסור יוצא לא הוי אלא מדרבנן והעיר דאם כן הפליטה מקדשים לא הוי אלא מדרבנן וכתב שם הח"ס לחלק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית דמה שכתב הכ"מ דלא הוי אלא מדרבנן מיירי בקדשי בדק הבית אבל קדשי מזבח אסור מן התורה ע"ש ועיין בתוס' רי"ד בסוף מ' ע"ז מה שכתב שם על הא דאין חייבין על הרוטב משום פיגול):

והנה לכאורה יש להעיר על דברינו איך שייך לומר דיוצא דקדשי מזבח אסור משום דהוי ממון הקדש הא אינו בר פדיון משום דאינו בהעמדה והערכה דהוי כמו קדשים שמתו וא"כ לא שייך לאסור משום יוצא מהקדש אמנם נ"ל דביוצא לא שייך לומר דלבעיא העמדה והערכה דלא שייך העמדה והערכה משום דכל זמן שהיא מחוברת דהיינו שהיא בתוך הגוף אין לה קדושה בפני עצמה כלל ואימת חל עלה קדושה בפני עצמה לאחר שפירש מן הגוף ואז לאו בר העמדה והערכה דהוי כמו מקדיש עצים ואבנים דלא בעיא העמדה ועיין תוס' חולין (דף קל"ה) גבי הא דאמרינן שם ראשית הגז נוהג בחולין אבל לא במוקדשין משום דכתיב צאנך פרט להקדש ופריך הש"ס ל"ל למעט מצאנך הא אסור בגיזה וכו' ומוקמינן בקדשי בדק הבית והא בעיא העמדה והערכה ע"ש והקשו התוס' מה שייך העמדה והערכה בגיזה הא הוי כמו מקדיש עצים ואבנים וכתבו דכיון שהיה מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה והערכה שפיר שייך העמדה והערכה ונ"ל דכ"ז שייך דוקא בגיזה אבל בחלב דכ"ז שהחלב בגוף הבהמה אין שם חלב עליו אלא דהוי כמו גוף הבהמה ממש כבשרה עיין בחולין (ק"ט) דמבואר דכחל. מותר ועיין שם קי"ב דממעטינן דחלב שחוטה אין שם חלב עליו אלא דלאחר שפירש חל עליו שם חלב ופנים חדשות באו לכאן ממילא לא דמי לגיזה דזה הגיזה כמו שהיא עתה היתה מחובר בבהמה אבל גבי חלב כ"ז שהיא בתוך הבהמה אין שם חלב עליה ולכן שפיר יש לומר דהוי כמו מקדיש עצים ואבנים. ולאו בר העמדה והערכה והוי שפיר בר פדיון ולכן שפיר הוי חלב המוקדשין וביצי תורים בר העמדה והערכה והנה כל דברינו הוי דוקא אי אמרינן דיש פדיון ליוצא מקדשי מזבח אבל אי אמרינן דיוצא לא הוי בר פדיון

משום דלא שייך פדיון על אבר אחד אלא על בהמה עיין מהרש"א חולין קל"ה מ"ש שם א"כ לא שייך לאסור יוצא משום ממון הקדש כיון דלאו בני פדיון אולם כבר כתב הר"ש משנץ בפרשה בחוקתי דשייך פדיון לגידולי הקדש אף דלאו בר מעילה וה"ה נמי דשייך פדיון ליוצא:

אולם לכאורה יש סתירה לדברינו מהא דאמרינן בירושלמי במעשר שני פרק ג' על מתני' דחמורה מועלין בה ובחלבה ופריך הירושלמי וחלב לאו כמתה ע"ש בירושלמי דמוקי שם הש"ס כמאן דאמר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה מבואר בירושלמי דחלב בעיא העמדה והערכה (וכתבתי לעיל בסימן ט' דהוי בזה פלוגתא דש"ס דילן במעילה והירושלמי דהש"ס במעילה לא פריך הא דחלב לאו כמתה (ועיין באור שמח בפ"ה בהלכות מעילה) אולם בחלב קדשי מזבח י"ל כמו שכתבו התוס' בזבחים דף פ"ו דגרסינן מועלים בעצמות קדשי מזבח אפילו פרשו מחיים דוקא עד זריקה משום דהזריקה מתרת אותם וכמו כן יש לומר על יוצא מקדשי מזבח דמהני זריקה עלייהו ונפקע קדושתו ולכן לא הוי קדשים שמתו ויד"נ הגרדר"פ שליט"א מח"סס צמח דוד ומקדש דוד העירני כמו כן לישב מה שהקשו המפרשים בהא דאמרינן במ' מעילה י"ב המקיז דם לבהמת קדשים מועלים בהם וקשה הא זה הוי קדשים שמתו דיצאו מדי מעילה ותירץ ג"כ עפ"י דברי התוס' הנ"ל משום דהזריקה מתרת את הדם ולכן לא הוי קדשים שמתו כיון דשייך התר זריקה אולם הירושלמי דמעשר שני שם מקשה שפיר משום דמיירי בקדשי בדק הבית גבי חמורה מועלין בחלבה ולא שייך התר שחיטה ושפיר מקשה. דחלב הוי כמתה ע"ש:

והנה כל מה שבארנו הוי דוקא גבי בהמה שייך לומר דיוצא אסור משום דהוי ממון הקדש אפילו בקדשי מזבח ובארנו דגם בקדשי מזבח יש שיווי לגבוה דהא הדמים לעולם הוי של הקדש דאם נעשה בעל מום ג"כ נפדה והדמים הוי להקדש כמו שבארנו לעיל (עיון סימן ט' מש"כ בארוכה) אבל בעוף דאין בה דמים להקדש דהא אינו בר פדיון וכל קדושתה לא הוי אלא קדושת קרבן מה שעומד להקרבה כמו שהוכחנו לעיל מהא דאמרינן במעילה גבי תורים שלא הגיע זמנם ובני יונה שעבר זמנם דלא נהנין ולא מועלים דמקשה הש"ס מ"ש ממחוסר זמן ומתרץ דמחוסר זמן שאני דבר פדיון הוא אבל בעוף דאין לעוף פדיון וכו' וכבר העיר הקרן אורה דהש"ס מקשה שיהא קדוש קדושת הגוף כמו מחוסר זמן דקדש קדושת הגוף כמו שכתבו התוס' (זבחים דף קי"ד) דמחוסר זמן קדוש קדושת הגוף ומאי שייכא הא דאין לעוף פדיון דזה אינו שייך אלא בקדושת דמים ולא בקדושת הגוף ובארנו שם דשפיר מתרץ הש"ס דבבהמה אף דאינה ראויה

להקרבה אבל עכ"ז חל עליה קדושת הגוף בלא קדושת קרבן כמו שמצינו דחל קדושת הגוף על מקדיש נקבה לעולה והיינו דגופה קדש וקנוי למזבח שאין הדמים יוצא מידי מזבח לעולם שפיר במחוסר זמן דיש לה פדיון ואם מקדיש בהמה למזבח חל קדושה על הדמים ג"כ היינו דהדמים קדושים דהשיווי הוי למזבח לכן חל שפיר קדושה על היוצא מקדשי מזבח אבל בעוף דאינו קנוי למזבח כלל ואין בו קדושת דמים אלא דכל קדושתה הוי קדושת קרבן היינו שעומד להקרבה היינו קדושת קרבן ואין בו כלל קדושת דמים יש לומר דאין היוצא קדוש דלא שייך לומר דיקדש היוצא כיון דכל עיקר הא דקדוש הוי קדושת קרבן ולכן לא שייך קידוש על היוצא כיון דאינו קרב על המזבח לא הוי קדשי ד' וגם בדעתו של מקדש לא היה אלא כל הראוי להקרבה אבל דבר שאינו ראוי להקרבה לא היה בדעתו ליקדש כלל:

והנה כל מה שבארנו לא שייך אלא דוקא בחלב וביצי תורים דשפיר אסורין מחמת יוצא מן ההקדש אבל באפרוח הנולד מבואר בתמורה דף ל"א דלא שייך לאסור מחמת יוצא אמנם נ"ל דהש"ס שם בתמורה דמבואר דאפרוח ביצת טריפה מותר נ"ל דלא שייך כ"ז אלא דוקא גבי ביצת טריפה דכיון דהתהוות האפרוח הוי מעפרא בעלמא ולכן אינו נאסר הולד וכ"ז לא שייך אלא לענין איסור כגון ולד טריפה אבל גבי הקדש בזה שפיר יש לומר דהאפרוח ג"כ הוי הקדש כיון דהוא שייך להקדש דלענין ממון הקדש לא איכפת לן בזה דבא מעפרא בעלמא ואפילו הש"ס דתמורה מודה דאפרוח הוי הקדש ועיין בב"מ קי"ח דאמרינן שתי גינות זו על גב זו והירק בינתים אמר ר' מאיר רואין מהיכן ירק זה חי והיינו דכיון דהירק חי מיניקת הקרקע שייך הירק לבעל הקרקע וכמו כן וכ"ש הוא דאפרוח שייך לבעל הביצה וא"כ בהקדש גם האפרוח שייך להקדש כמו שבארנו בביצי תורים:

ועתה יש לפרש הירושלמי דערלה הנ"ל דמיירי בקדשי מזבח ומחלקותן הוי בזה דר"י דאמר ביצת הקדש שנעשה אפרוח דמותרת היינו דס"ל כמו שבארנו דבעוף שאין בו קדושת דמים כלל ואין בו אלא קדושת קרבן ואין בו קדושת דמים לכן י"ל דהיוצא מותר ואין בו קדושה כלל כמו שבארנו לעיל ולכן לר"י יש לומר דהא דתנן במעילה חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין שאני לא נהנין דחלב דהוי איסור דאורייתא משום יוצא כמו שבארנו אבל לא נהנין דביצי תורים לא הוי אלא מדרבנן כמו שבארנו דלא שייך איסור יוצא בעוף (וע"ש בתוס' שכתב ג"כ לפרש דחלב הוי איסור דאורייתא וביצי תורים לא הוי אלא מדרבנן) ורב כהנא דאמר אסורה סבר דאפילו בעוף שאין לה פדיון אפ"ה יש בה קדושת דמים דאטו אם יש חפץ. לאדם שאינו יכול למוכרו וליקח עבורו דמים לאו בר דמים הוא החפץ ולכן שפיר גם היוצא אסור כיון דשייך ג"כ קדושת

דמים וכמו דבהדיוט כה"ג שייך היוצא לבעל הבהמה או העוף כמו כן גבי הקדש ג"כ שייך להקדש ואסורה ולכן גם האפרוח אסור ויש לומר דאף דאין לעוף פדיון עכ"פ הוי היוצא אסור כמו שבארנו דלא הוי כמו קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה דבר תורה דהא הזריקה מתרת כמו שבארנו לעיל עפ"י התוס' בזבחים פ"ו וגם צ"ע אולי שייך פדיון ביוצא אפילו בעוף כיון דחלות הקדושה ביוצא הוי לאחר שפירש מן הגוף כמו שבארנו לעיל וצ"ע בזה והא דאמרינן שם בירושלמי אמר ר' זעירא לר"י הא ר"י אמר מותרת אף הוא פודה אותה בזמן זרעה פירש שאינו צריך לפדות האפרוח בשוויה אלא מדמי הביצה והיינו מדרבנן צריך ליתן להקדש כמבואר במעילה שם דביצי תורים לא נהנין אבל לרב כהנא צריך פדיון גמור והנה לפ"ז הא דפליגי בירושלמי באפרוח הוי רבותא דאפילו האפרוח ג"כ אסר רב כהנא וה"ה דשייך פלוגתויהו גם בביצה עצמה בלא נעשה אפרוח וי"ל דאיידי דאיירי שם הירושלמי בביצת ע"ז שנעשה אפרוח נקיט נמי גבי הקדש כה"ג:

והנה לפי מה שבארנו דיוצא דהקדש אסור אי אמרינן דולד הוי ג"כ יוצא ע"כ הא דאמרינן בתמורה השוחט את החטאת ומצא בה בן ז' נאכלת לכל אדם ולכאורה אפילו אי אמרינן בהויתן הן קדושים אמאי אינו אסורה משום יוצא אולם יש לומר דמיירי לאחר פדיון וע"כ עלינו לומר כן לפי מה שכתבו התוס' (בזבחים קי"ב) דאפילו למד"א בהויתן הן קדושים עכ"פ במעי אמן ג"כ קדושים קדושת דמים וכן יש להעיר מהא דאמרינן בחולין (דף צ) דגיד הנשה נוהג במוקדשים למד"א ולדות קדשים בהווייתן הן קדושין ולא אמרינן דלא אתי איסור מוקדשים וחל על איסור גיד דאיסור גיד קדים ועיין זבחים קי"ד ולכאורה לפי דברינו הא אסורין משום דאתי מכח הקדש והו"ל כמו יוצא אולם יש לומר דלא שייך איסור יוצא על ולד לפי מה שכתב בספר עמודי אש להגאון מהרא"ש מאיישישאק עפ"י דברי הפמ"ג והחות דעת שהקשו למה בעינן ב"מ בכורות תרי קראי גבי יוצא חד לאסור פרה הבאה מגמל ואחד לאסור צירן ורוטבן וכתב דמהטמאים לא מרבינן אלא צירן ורוטבן שהן מתמצין מגוף ממש והן כמו עצמיות האיסור אבל ולד טמאה כיון דלאו מגופה ממש אלא מש"ז הסרוחה ה"א דמותר ולא שייך יוצא ואי כתב גמל גמל לפרה הנולד מן הגמל אז הוי דיוצא מן האיסור מותר והא דפרה הנולד מן הגמל אסורה הוי משום דכיון דכל עיקר איסור דטמאה אסורה תלוי בסימנים והיינו דכל עיקר איסור דבהמה טמאה אסורה הוי משום המין דכל המין שיש להם סימנים אלו אסורים ולכן כיון דנולד מן הטמאה הרי זה ודאי מן טמאה ואין לך סימן גדול מזה (ואף כי זה צ"ע גדול מכמה דוכתי בש"ס ואכ"מ בזה) אבל ולד הקדש דלאו מחמת המין

אסור וגם אין שייך לאסור מחמת יוצא כמו צירן ורוטבן כיון דבא מש"ז סרוחה לכן יש לומר דשפיר מותר ולא דמי לביצה דביצה הוי יותר מחמצה מן הגוף מולד וצ"ע:

אולם בלאו הכי יש לומר דלא קשה מהא דחולין דחל איסור גיד על ולדות קדשים למד"א בהווייתן הן קדושין דאפילו אי אמרינן דגם גבי ולד הקדש נמי שייך יוצא אפ"ה לא הוי אלא מחמת ממון הקדש והוי בר פדיון וכיון דלא הוי איסור עצמי אלא משום ממון יש לומר דשפיר חל על זה איסור אחר והשתא א"ש קושית האור שמח על הלחם משנה שכתב על הרמב"ם דלכן נקט הרמב"ם הטעם דואת הבנים תקח לך אף דהש"ס נקט רישא דקרא שלח תשלח את האם משום דהרמב"ם דמיירי בקדשי בדק הבית וביצי תורים שפיר אסורין ולכן גם אפרוח הנולד ממנה אסור ועל זה הקשה האור שמח מהא דאמרינן בירושלמי דר"י ס"ל דאפרוח הנולד מביצת הקדש מותר וכתב דע"כ הירושלמי מיירי בקדשי בדק הבית דבקדשי מזבח לא הוי אמר רב כהנא דאסור דהא משנה מפורשת במעילה דחלב המוקדשין וביצי תורים לא נהנין ולא מועלים ע"ש ולפי דברינו דהירושלמי מיירי בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לכו"ע אסור א"ש אולם כ"ז דוחק דלפ"ז אמאי פליגי באפרח הא מצי פליגי גם בביצה עצמה ונ"ל לומר באופן היותר פשוט לתרץ קושית האור שמח על הלח"מ והירושלמי מיירי אפילו בקדשי בדק הבית דהנה המפרשים הקשו על הא דתנן במעילה דחלב המוקדשין וביצי תורים לא נהנין ולא מועלין במד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה הקדיש חמורה מועלין בה ובחלבה ועוד תנן התם הקדיש אילן ואח"כ נתמלא פירות שדה ואח"כ נתמלאה עשבים מועלין בהם ואין מועלים במה שבתוכן רבי יוסי אומר הקדיש את השדה מועלין ואת האילן מועלין בה ובגידולה ע"ש והקשו המפרשים מ"ט בהקדיש אילן פליגי תנאי אי מועלים בגידולין וגבי הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה לדברי הכל עיין בתוס' יו"ט במעילה וברש"ש שם:

ונ"ל דיש לומר עפ"י מה שכתב הרשב"ם ב"ב דף ע"ט דטעמא דמד"א אין מעילה בגידולין הוי דס"ל דמשום גרמא דקגרים ליה קרקע הקדשו ליגדל אין לנו לעשותו הקדש ולכן ס"ל דאין הגידול הקדש כלל ולא כשיטת הרמב"ן שכתב דהטעם הוי מחמת קדושת פה דלא הוי קדושת פה אבל זה ודאי דקדשי ולפ"ז שפיר יש לומר דלכן פליגי גבי שדה ואילן אי מועלים בגידולים משום דלא הוי הקרקע אלא גרם בעלמא להגידולין אבל בביצת תרנגולת דמגופה אתי הוי שפיר יותר מגרם ולכן מועלין לכו"ע וגם דהא מצינו דהתורה ריבתה בקדשי מזבח דהולד שייך להקדש והא דאין מועלין הוי משום דלאו קדשי ד' דלא חזי להקרבה ולפ"ז יש לומר דהירושלמי סבר כמד"א אין מועלים בגידולין

והיינו דסברי דכל היכי דלאו. מגופה דהקדש אתי אינו שייך להקדש אולם דפליגי אי אפרוח הנולד מביצה הוי כמו ולד וחלב דמגופה ממש אתי או דהוי כמו פירות שדה דלא חשיבי אלא גרמא ולכן מאן דאמר אסורה סבר דאפרוח הוי יותר מגוף מפירות שדה ומאן דאמר דמותרת סבר דאפרוח הוי כמו פירות שדה דלא הוי אלא גרמא ולכן מותר למד"א אין מעילה בגידולין וכן אח"כ ראיתי בספר מנחת ברוך להגאון מקריניק שכתב לפרש הירושלמי גם כן כדברינו דהוי דוקא למד"א אין, מעילה בגידולין והביא מהא דפסחים דף נ"ה דאנשי יריחו היו מתירין גמזיות של הקדש וכו' ושם בגמרא אמרינן מ"ט דאנשי יריחו אמרו אבותינו לא הקדישו אלא קורות ואנו נתיר גמזיות של הקדש ושל חרוב ושל שקמה ובגידולין הבאים לאחר מכאן עסקינן וסברי לה כמאן דאמר אין מעילה בגידולין מבואר דלמד"א אין מעילה בגידולין לא זכה הקדש כלל בגידולין והעיר מכאן על הרמב"ן ב"ב דסבר דלמד"א אין מעילה בגידולין היינו מעילה ליכא אבל זה ודאי דזכה הקדש בהן ע"ש בספר מנחת ברוך מה שהעיר שם עוד בענין זה ובזה תירץ שם הא דלא הביא הרמב"ם האי ירושלמי דאפרוח, והיינו דהרמב"ם פסק כמד"א מועלין בגידולין אבל הירושלמי הוי אליבא דמד"א אין מועלים בגידולין ולפ"ז א"ש קושית האור שמח על הלח"מ דהרמב"ם הא פסק בפ"ה מהלכות מעילה דמועלין בגידולין והיינו דסבר דאפילו בפירות שדה דאינה אלא גרם הקדש אפ"ה מועלין ולכן בזה לכו"ע מודים דמועלין באפרוח דכל עיקר הפלוגתא לא הוי אלא אליבא דמד"א אין מועלין בגידולין ושפיר שייך טעם הרמב"ם דאת הבנים תקח לך כיון דקדש האפרוח:

סימן כא

עוד בענין הנ"ל. עוד הקשה הלח"מ על הרמב"ם אמאי לא כתב בעוף קדשי מזבח שאינו חייב לשלחו דשמואל דאמר קדשי בדק הבית אף קדשי בדק הבית קאמר וא"כ היה לו לכתוב קדשי מזבח או לפחות ליתן טעם שלח תשלח במי שאתה מצווה לשלחו וכו' שהוא טעם השוה לקדשי מזבח וקדשי בדק הבית (דמאת הבנים תקח לך לא שייך למעט אלא קדשי בדק הבית כמבואר לעיל) וי"ל דקדשי מזבח נפקינן ליה מעוף שהרג את הנפש דפטור מלשלח וכו' דזה מפקינן ליה מעוף שהרג את הנפש דפטור כדאמרו בגמרא הלכך עוף טהור וכו' פטור מאי טעמא דאמר קרא שלח תשלח וכו' וכיון שכתב דין עוף שהרג את הנפש וכו' מכאן נלמד דין קדשי מזבח דחד טעמא הוא עכ"ל הלח"מ ודברי הלח"מ הוא דחק דעכ"פ היה להרמב"ם לתפוס קרא דשייך בתרווייהו: ונ"ל לתרץ קושית הלח"מ כן דהנה כבר בארתי לעיל (בסימן ט') דקדושת קרבן בהמה

שאני מקדושת קרבן עוף דגבי בהמה בקדושת הגוף הדמים היינו השיווי שייך לגבוה דהא אם נעשה בעל מום הוא נפדה והדמים הן של גבוה לצרך קרבן אחר ולכן אפילו בנעשה אינו ראוי להקרבה ג"כ לא נפקע בהדמים קדושתו דהא עדיין הוא ברשות הקדש לפדות וליקח קרבן אחר מה שאין כן בקרבן עוף דאין בו אלא קדושת קרבן בלבד היינו שגופו עומד להקרבה ועיין בפירש"י מנחות ק"א ד"ה עופות קדושת הגוף וברש"ש מה שכתב שם ובזה בארתי לעיל הש"ס דמעילה דף י"ב דתורים שלא הגיע זמנם אין מועלין בהם ומקשינן בש"ס מ"ש ממחוסר זמן ומשני הואיל ואין לעוף פדיון ע"ש במה שהעיר הקרן אורה וכתבנו לפרש דבעוף כיון דכל קדושתה הוי מחמת שעומדת להקרבה ולכן אם אינה ראויה להקרבה נפקעה קדושתה והוי כמו קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה אבל בבהמה אף דאינה ראויה להקרבה עכ"פ עדיין היא בקדושתה משום דעדיין היא ברשות גבוה להקרבה ולפי"ז יש ליישב קושית הלח"מ והוא דהנה התוס' (ב"מ שבועת דף י' וזבחים ו') הקשו בהא דאמרינן דשעירי ר"ח שנאבדו ונמצאו יקריבו בר"ח אחר וכן שעירי הרגלים שנאבדו ונמצאו יקריבו ג"כ ברגל אחר והקשו התוס' הא הוה עשה דלאחר הפרשה ובעיא היא בזבחים אי מכפר על עשה דלאחר הפרשה וכתבו די"ל דכיון שנאבדו נעקרה הפרשתן וכו' ע"ש וכשיבא ר"ח או רגל אחר תחול עליו הפרשה וכו' ע"ש ובארנו דכל ענין הפרשה (אף דאם משנה לשם אדם אחר הוה אפילו שינוי קודש כמבואר בזבחים דף ז' גבי תודה ששחטה לשם תודת חבירו דהוי שינוי קודש) אפ"ה י"ל דהוי דוקא כ"ז שעומד להקרבה אבל בנאבד כיון דאינו עומד להקרבה לשם בעלים זה בטלה ההפרשה ובעינן לעשות הפרשה חדשה אבל קדושת הגוף לא נפקעה מן הבהמה בזה שאינו יכול להקריבה אלא דהוי קדושת הגוף בלא הפרשה דבבהמה אפילו באינה ראויה להקרבה ג"כ לא נפקע קדושת הגוף דהוי כמו מפריש נקבה ועולה דקדש קדושת הגוף והא דאמרינן בכל דוכתי באבוד דקריבה יש לומר דהיינו ג"כ בהפרשה חדשה והא דקיימ"ל דחטאת אבודה מתה יש לומר דזה הוי משום דהלכתה גמירי לן בחטאת (ועיין לעיל בסימן י"ז מה שבארנו בזה) ועתה א"ש מדוע לא כתב הרמב"ם דין שילוח הקן בעוף קדשי מזבח דהנה בחולין שם מקשה הש"ס הני מוקדשין היכי דמי אילימא דהוה לה קן בתוך ביתו ואקדשיה מי מחייב כי יקרא קן ציפור פרט למזומן אלא דחזא קן בעלמא ואקדשיה ומי קדוש איש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו וכו' רב אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו ושם בפירש"י מרדו היינו שיצאו וקננו במקום אחר דהשתא לאו מזומן הוא ע"ש מבואר דאי אפשר לאוקמי בקדשי מזבח אלא דוקא באופן זה היינו כגון שמרדו דבלאו הכי הוי מזומן ומזומן פטור. משילוח

ולפי מה שבארנו דבעוף אם אינו עומד להקרבה נפקע קדושתו כיון דכל קדושתו הוי בזה שעומד להקרבה וכיון שכתבו התוס' דבנאבד נפקע ההפרשה, ואינו עומד להקרבה אלא בעינן שתחל עליו הפרשה אחרת וכ"ז הוי דוקא גבי בהמה דיש בה קדושת הגוף בלא הפרשה היינו בלא קביעת שם הבעלים להקריבה לשמו אבל בעוף מיד שבטלה ההפרשה נפקע ג"כ הקדושה כיון דאינו עומד להקרבה ואין שום קדושה אלא הקרבה: והנה לכאורה יש לעיין מהא דמבואר בנזיר י"ב קן סתומה שפרחה גוזל אחד מהן לאויר העולם או שפרחה לבין חטאות המתות או שמת אחד יקח זוג לשני וכו' ומקשה הש"ס ואילו שאר קינין בעלמא מיתקנן ואמאי לימא כל חדא וחדא דילמא האי ניהו וכו' ולפי דברינו דבנאבד נפקע הקדושה כיון שאינה ראויה להקרבה א"כ מאי מקשה משאר קנין דעלמא היאך מיתקנן כיון דנפקע הקדושה מאבודה אמנם נ"ל דאף דנפקע הקדושה ממנה אבל עכ"פ היא אסורה משום דהוי קדשים שמתו דאף דיצאו מידי מעילה אבל עכ"פ היא אסורה כמו כל קדשים שמתו ולכן שפיר מקשה הש"ס היאך מיתקנן שאר קנין דעלמא דאי לא אזלינן בתר רובא וכמו שבארנו במקום אחר דשיטת הרמב"ם הוי דקדשים שמתו אסורין מן התורה כמו שבארנו לעיל בסימן י"ד וא"כ כיון דהרמב"ם כתב הטעם דלכן קדשי בדק הבית אין בה דין שילוח משום דכתיב ואת הבנים תקח לך ואלו אינם שלך עכ"ל ועתה א"ש קושית הלח"מ שהקשה על הרמב"ם מדוע לא הביא דין קדשי מזבח לענין שילוח או לפחות ליתן טעם דשייך ג"כ לענין קדשי מזבח ע"ש ולפי מה שבארנו א"ש דשפיר כתב הרמב"ם טעם דשייך גם לענין קדשי מזבח מהאי קרא דואת הבנים תקח לך ואלו אינם שלך וזה שייך גם גבי קדשי מזבח אפילו לפי מה שבארנו דבנאבד נפקעה הקדושה אבל עכ"פ אסורה משום דהוי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה אבל אסורים מן התורה ולכן שפיר שייך ליפטור מחמת קרא דואת הבנים תקח לך ואלו אינם שלך משום דאסורים מן התורה:

סימן כב

יבואר ענין מליקה וטומאת בית הבליעה איתא בתוספתא דזבחים פרק חטאת העוף חטאת העוף הבא על הספק מטמא בספק ומטמא אבית הבליעה ע"ש וראיתי מקשים על הרמב"ם מדוע השמיט ולא הביא הרמב"ם הא דחטאת העוף הבא על הספק מטמא ועיין אחיעזר בחלק ב' שהקשה כן ע"ש ול"נ לתרץ דהנה בזבחים דף ס"ט איכא פלוגתא דתנאי גבי מלק ונמצאת טרפה דר"מ סבר דאינו מטמא בגדים ור' יהודה סבר דמטמא אמר ר' מאיר ק"ו אם נבלת בהמה שמטמא במגע ובמשא שחיטתה מטהרת טריפתה

מטומאתה נבלת העוף שאינו מטמא במגע ובמשא אינו דין שתהא שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה ור' יוסי אומר דיה כנבלת בהמה שחיטתה מטהרת ולא מליקתה ועיין בש"מ ופרש"י שם שכתבו דאיכא בזה ג' מחלוקת ור"מ סבר דבין שחיטה ובין מליקה מטהרת טריפתה מטומאתה ור' יהודה סבר דבין שחיטה ובין מליקה אינו מטהרת טריפתה מטומאתה ור' יוסי סבר דשחיטה מטהרת אבל לא מליקה ע"ש ונראה לפרש דפליגי בזה דר"מ סבר דענין מליקה הוי כמו שחיטה והיינו דמליקה הוי במקום שחיטה ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם שכתב דר"מ משוה מליקה לשחיטה וכו' והש"מ בזבחים (דף ע') כתבו דלר"מ מליקה מטהרת אפילו בחולין וכמבואר בש"ס שם דאפילו בבעלי מומים ג"כ מטהר ר"מ והא דמבואר בש"ס דבעינן דוקא פסולי בקדש במליקה לטהר מטומאת נבלה הוי דלא כר"מ דלר"מ אפילו לא היה פסולי בקדש ג"כ מטהר ומליקה מהני לר"מ לטהר מטומאת נבלה משום דהוי כמו שחיטה והא דמבואר בש"ס (זבחים ס"ט) דבעינן קרא דמליקה אפילו כשרה מטהר מטומאת נבלה הוי אליבא דר' יהודה דלר"מ לא בעינן שום קרא על מליקה דמליקה מטהר כמו השחיטה כיון דהוי במקום שחיטה ע"ש בש"מ וכ"ז הוי אליבא דר"מ אבל לר' יהודה דסבר דבין שחיטה ובין מליקה אינו מטהר מטומאת נבלת ומבואר בש"ס שם דר' יהודה יליף מהא דנבלה וטריפה להביא טריפה ששחטה שמטמא ומזה יליף ר' יהודה למליקת טריפה דאינה מטהרת מטומאתה מבואר דר' יהודה ג"כ מדמה מליקה לשחיטה דמחד קרא ממעט בין שחיטה ובין מליקה והיינו ג"כ משום דסבר דמליקה הוי ג"כ ענין שחיטה כמו דסבר ר"מ אלא דלרבי יהודה לא מהני מליקה אלא דוקא בכשירה היינו במליקה המתרת באכילה לכהנים משום דיליף לה מקרא דנבלה וטריפה בש"ס זבחים ס"ט מה טריפה שאינה מתרת את האיסור אף כל שאינה מתרת את האיסור יצא מליקה שהיא לפנים הואיל והיא מתרת את האיסור אינה מטמא בגדים בבית הבליעה ע"ש ועיין בפרש"י שכתב דהאי ברייתא אתי כר"מ אולם הש"מ כתב דהוי כר' יהודה דסתם ספרא ר"י ולר"מ י"ל דלא בעינן קרא על מליקה לטהר מטומאת נבלה דהוי כמו שחיטה (ועיין בפרש"י כת"י שכתב דכל עיקר הקרא לא קאי אלא על מליקה פסולה אבל על מליקה כשרה לא בעינן קרא) ולר"מ אפילו במליקה פסולה דלאו פסולה בקדש ג"כ מטהר מטומאת נבלת והא דתנן במתנ' דף ס"ח דכל דלאו פסולה בקדש מטמא בגדים י"ל דהוי כר' יוסי דאמר שחיטה מטהרת ולא מליקה גבי טריפה והיינו משום דטריפה לא הוי פסולה בקדש והנה הרמב"ם פסק (בפ"ג מהלכות אבות הטומאה כר' יוסי דמליקת טריפה אינה מטהרת מידי נבילה ושחיטת טריפה מטהרת מידי נבילה ולא כר' יהודה ע"ש והיינו

כר' יוסי דסבר דמליקה אינו מטהרת בטריפה והיינו דר' יוסי סבר דמליקה הוי עבודה ולא שחיטה ולכן מליקה כשרה מטהרת מידי נבילה מחמת דכפרה כתיב בה כקדשים כמו דאמרינן בזבחים דף ע' גבי עגלה ערופה דעריפה מטהרת משום דכפרה כתיב בה כקדשים ולפ"ז יש לומר דכיון דמליקה מטהרת משום דהוי עבודה ולכן מטהרת משום דכפרה כתיב בה כקדשים אמנם הא כפרה כתיב כקדשים לא שייך אלא דוקא בקדשים כשרים אבל בקדשים פסולים לא ועיין ברמב"ם (בפ"ג מהלכות אבות הטומאה) שכתב דעגלה ערופה שנערפה כהלכתה כשרה משום דכפרה כתיב כקדשים משמע דוקא כהלכתה ולכן במלק טריפה דלא הוי כהלכתה שפיר מטמא בגדים אבל בפסולי בקדש י"ל דגם קרבן פסול כזה שם קרבן עליו ושייך ג"כ כפרה כתיב בה כקדשים ובזה יש לומר מה שהקשו המפרשים על התוס' במנחות (דף ק"א) גבי הא דאמרינן שם הערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה כולן מטמאין טומאת אוכלין וכתבו שם התוס' ד"ה עגלה ערופה דעגלה ערופה לאו כשנערפה דאם כן תיפוק לה משום טומאת נבילה אלא בששחטה וכו' מבואר מדברי התוס' דעגלה ערופה עריפתה אינה מטהרתה וזה נגד הש"ס בזבחים הנ"ל דמבואר להדיא דאמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים אולם לפי דברינו יש לומר דכל זה הוי דוקא למאן דמטהר מליקה בקדשים משום דמליקה הוי עבודה והיינו ר' יוסי אבל לר' יהודא דסבר דמליקה הוי במקום שחיטה והא דמליקת טריפה אינו מטהר הוי משום דשחיטה בעוף טריפה ג"כ אינו מטהר והיינו משום דבעינן בעוף לטהר מטומאת בית הבליעה דוקא שחיטה המתרת באכילה והא דמליקה כשרה מטהרת מטומאת נבלה הוי משום דיליף לה מקרא דמה טריפה וכו' ויש לפרש דמה טרפה שאינה מתרת את האיסור שבה אף כל שאינה מתרת את האיסור שבה יצתה מליקה שהיא. מתרת את האיסור הוי ג"כ משום דמתרת את האיסור נבלה ומתרת לאכילה לכהנים דהא כל עיקר טומאת בית הבליעה הוי משום איסור אכילה כמו שכתוב לא יאכל לטמאה בה ואפילו עולת העוף ג"כ מתרת באכילה וליכא איסור נבלה אלא שאינה נאכלת לכהנים משום דהיא כולה כליל (ועיין בפרש"י שפירש דלא כדברינו שכתב דהא דילפינן דמליקה מטהר מידי נבילה מהא דמה טריפה שאינה מתרת וכו' הוי אליבא דר"מ ופירש יצאתה מליקה שהיא מתרת הוי משום דמתרת לגבוה היינו להקרבה) אולם הקרבן אהרן בת"כ (פרשה אחרי) הביא בשם רבינו הלל שכתב לפרש ג"כ הא דיצאתה מליקה שהיא מתרת את האיסור שבה היינו איסור נבלה ע"ש בקרבן אהרן מה שכתב שם ולפ"ז יש לומר דלר' יהודה דמליקה מטהרת מידי נבלה ילפינן מקרא והיינו משום דמתרת באכילה לכהנים ולית ליה לר' יהודה הא דכפרה

כתיב בה כקדשים ולכן יש לומר דבעגלה ערופה כיון דאינה מתרת באכילה ממילא דהיא טמאה ומטמאה טומאת נבלה ולכן יש לומר דהתוס' במנחות שם הוי אליבא דר' יהודה ושפיר כתבו דעריפת עגלה מטמאה (ועיון רש"י בכורות דף ט') מה שכתב ג"כ התוס' מנחות הנ"ל ולפ"ז א"ש מדוע השמיט הרמב"ם התוספתא דחטאת העוף הבא על הספק דמטמא בית הבליעה משום דהרמב"ם פסק כר' יוסי דהא דמליקת קדשים מטהר מטומאת בית הבליעה הוי משום דהוי עבודה ומכשיר להקרבה וכמו כן גם חטאת העוף הבא על הספק דהוי נמי הכשר הקרבה נמי מטהר מטומאת בית הבליעה והתוספתא הוי אליבא דר' יהודה דאמר דכל עיקר הא דמליקה מטהר הוי משום דמתיר באכילה לכהנים ואפילו בעולה אף דאינו נאכל אבל י"ל כיון דמתיר איסור נבלה לכהנים ומשום דטומאת בית הבליעה הוי מחמת איסור אכילה כדכתיב לא יאכל לטמאה בה לכן מטהר נמי מטומאת נבלה אבל חטאת העוף הבא על הספק כיון דאינו ניתר באכילה כלל דהוי נבלה לכן שפיר אינו מטהר נמי מטומאת נבלה ושפיר מטמאה אבית הבליעה:

והנה מדי עברי בענין זה ראיתי שהקשה המנחת חינוך על הרמב"ם שכתב (בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה ז') שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לפיכך השוחט עגלה ערופה חייב משום אותו ואת בנו לא תשחטו ע"ש והקשה דהו"ל להרמב"ם לאשמעינן רבותא יותר דאפילו ערף עגלה גם כן חייב משום אותו ואת בנו אם שחט אחר כך את אמה כמבואר בזבחים דעגלה ערופה שנערפה הוי שחיטה לענין טהרה מידי נבלה והוא ע"פ דברי התוס' בחולין (דף פ"ב ותוס' יומא דף ס"ד) דאמרינן עריפתו הוי שחיטתו ומחייב משום אותו ואת בנו כמו דאמרינן דחייתו לצוק זו היא שחיטתו גבי שעיר המשתלח ומחייב משום אותו ואת בנו בשעיר המשתלח ע"ש ונ"ל מתחלה לתרץ קושית התוס' בחולין וביומא שם שהקשו למד"א שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה היה לן לחייב על עריפת עגלה משום אותו ואת בנו ואמאי לא משני הש"ס דשוחט דמתנ"י היינו עורף ומחייב משום אותו ואת בנו משום דאמרינן עריפתו זו היא שחיטתו כמו דאמרינן דחיתו זו היא שחיטתו ונ"ל דעד כאן לא אמרינן דחייתו לצוק זו היא שחיטתו אלא דוקא גבי שעיר המשתלח משום דהוי מסוג הקדשים דשייך גבייהו שחיטה ולכן אמרינן שפיר דחיתו זו היא שחיטתו דאמרינן דהתורה נתנה דחיה במקום שחיטה וממילא אמרינן דהדחיה הוה ג"כ שחיטה ועוד דבשעיר המשתלח לא נעקרה ענין שחיטה מהשעיר לגמרי דהא כל עיקר הדחיה בעינן שימות מהדחיה ועיין יומא (דף ס"ו) דאמרינן דחפו ולא מת מהוא שירד אחריו וימיתנו ע"ש וזה פשוט דאם שחטו לאחר שדחפו ולא מת ג"כ מקיים מצות הדחיה הרי דלא נעקרה ענין שחיטה מהשעיר לגמרי משא"כ בעגלה ערופה

דלא שייך כלל שחיטה גבי עגלה כמבואר בש"ס חולין כ"ד דפרה בשחיטה פסולה ע"ש הרי דנעקרה שם שחיטה מהעגלה לגמרי אולם זה לא הוי למד"א דעגלה בשחיטה כשרה אולם זה פשוט דעד כאן לא אמרינן דחיתו לצוק זו היא שחיטתו אלא דוקא גבי קדשים דשייך בהו ענין שחיטה כמו שעיר המשתלח דהוי מסוג קדשים דשייכא שחיטה גבייהו ולכן שפיר שייך לומר דחיתו לצוק זו היא שחיטתו אבל עגלה ערופה דהוי מין קדשים בפני עצמה לגמרי היינו דהוי סוג קדשים בפני עצמה (עיין רש"י קידושין דף נ"ז שכתב דעגלה ערופה הוי איסור הנאה ולא קדושה ועיין תוס' יומא דף נ"ט ד"ה והרי תה"ד שכתבו ג"כ דעגלה ערופה הוי איסורי הנאה ולא קדושה ואין מועלין ועיין בתוס' רי"ד (בקדושין דף נ"ז) שכתב בהדיא דעגלה ערופה אין בה אלא דיני כפרה ולא דיני קדושה ועיין מאירי יומא דף ס' שכתב ג"כ דעגלה ערופה אין בה אלא איסורי הנאה ע"ש) וא"כ כיון דהוי ענין קרבן בפני עצמו מסוג חדש שאינו שייך בו ענין שחיטה דלא מצינו בעגלה ערופה כלל ענין שחיטה ולכן לא שייך לומר ערפתו זו היא שחיטתו וכמו כן יש לומר על מה שהקשו המפרשים אמאי לא אמרינן מליקתו זו היא שחיטתו גבי עוף ולמה לן קרא על מליקה לטהר מידי נבלה ולפי"ז יש לומר כיון דלא מצינו גבי עוף שום קרבן בשחיטה לכן לא שייך לומר דהמליקה תהא במקום שחיטה דלא מצינו כלל ענין שחיטה גבי קדשים בעוף ולפ"ז יש לומר דשפיר דייק הרמב"ם וכתב דוקא שחט עגלה ערופה חייב משום אותו ואת בנו ולא עריפה משום דעל עריפה פטור משום אותו ואת בנו דלא שייך לומר עריפתו זו היא שחיטתו והא דאמרינן בעגלה ערופה טהורה היא היינו משום דכפרה כתיב בה כקדשים ע"ש:

אולם בירושלמי סוטה (פ"ט הלכה ו') פליגי ר' ינאי ור"ל אליבא דר"מ אי עריפה חייב, משום אותו ואת בנו דאיתא התם ר' ינאי דברי ר"מ אפילו עריפה חייב (פירוש משום אותו ואת בנו) ור' אמי בר אחא בשם ר"ש בן לקיש אמר אפילו לר"מ עריפה פטור הרי דפליגי בזה בירושלמי אולם לפי מה שבארתי דר"מ סבר דעריפה הוי במקום שחיטה דמהני אפילו בחולין כמו שכתבו בש"מ בזבחים שם וכמו כן יש לומר דעריפה הוי ג"כ במקום שחיטה ולכן מחייב משום אותו ואת בנו והנה הא דאמרינן בירושלמי דנזיר (פרק ד') בסוף הפרק דמליקה הוי כנוחר ומעקר ולכן לא הוי חולין בעזרה זה הוי ג"כ דלא כר"מ דלר"מ מליקה הוי במקום שחיטה כמו שבארנו והירושלמי הוי כר' יוסי ולפ"ז יש לומר ג"כ מה שכתב רש"י בכריתות כ"ו דלא שייך חולין בעזרה על מליקה יש לומר דהוי בשיטת הירושלמי (ועיין בשער המלך הלכות שחיטה) שהביא קושית האחרונים על רש"י כריתות שכתב דלא שייך חולין בעזרה במליקה והקשו מהא דמבואר להדיא

בנזיר כ"ט דשייך חולין בעזרה במליקה ונ"ל לתרץ עפ"י מה שכתבו התוס' בזבחים (פ"ד) דמליקה ומיצוי הוי חדא והיינו דהמיצוי הוי סוף המליקה וכ"ז שלא נעשה המיצוי לא נגמרה המליקה עיין בברכת הזבח שכתב דהטעם הוי משום דבשחיטה מוציא הדם אבל במליקה אינו מוציא הדם קודם המיצוי וכמו כן יש לומר ג"כ גבי חטאת העוף דהוה בהזאה ג"כ דהזאה הוי סוף המליקה וקודם ההזאה שעדיין לא יצא הדם לא נגמרה המליקה עדיין וממילא לא הוי כמו שחיטה דבשחיטה במעשה השחיטה מוציא הדם ולכן ב"מ כריתות י"ל דמיירי שנודע קודם המיצוי ועיין בש"מ שם והוי כמו שלא נגמרה המליקה דהמיצוי שמצה את הדם הוי סוף המליקה ולכן לא שייך לומר דהמליקה הוי שחיטה אלא דוקא לאחר המיצוי וכאן כיון שנודע קודם המיצוי והוי מליקה בלא מיצוי דהא נשרפת קודם המיצוי ממילא לא שייך לומר דיהא שם שחיטה על מליקה זו ולכן שפיר כתב רש"י דליכא חולין בעזרה אולם הש"ס דנזיר. מיירי דלא נודע כלל ולכן הוה מליקה והזאה ושפיר חייב משום חולין בעזרה וראיתי בשו"ת אחיעזר חלק ב' שכתב לתרץ באופן אחר כיון דשם בכריתות דמיירי שנודע אח"כ ולכן איגלאי מילתה למפרע דלא היה קרבן ולכן לא שייך חולין בעזרה אבל בלא נודע לומר כיון דהוי קרבן והוי מליקה כשרה וכיון דהוי מליקה כתיקונה יש לומר דשפיר שייך חולין בעזרה ע"ש אולם עדיין לא העלה ארוכה לדברי רש"י (בכריתות דף ז' ע"ב) דמבואר שם ג"כ דלא שייך חולין בעזרה במליקה אפילו בלא נודע ג"כ וכאן לא שייך גם מה שכתבתי:

אמנם קשה על דברינו דא"כ אמאי מוקי הש"ס הא דתקבר מדרבנן הא שפיר יש לומר דתקבר מדאורייתא ומיירי לאחר המיצוי' וי"ל לכאורה כיון דמתניתין דלעיל (כ"ב) מיירי במליקה קודם מיצוי כדמשמע מהש"ס כאן דאמר רב אם משנמלקה נודע מזה דמה וכו' כמו כן פשיטא להש"ס דגם משנתינו מיירי כן וצ"ע:

סימן כג

בע"ה יום ו' עש"ק נצבים תרפ"ח סלאבאדקא קאוונא:

אמע"כ הרב הגאון המובהק חריף:

עצום ובקי טובא בחדרי תורה מופלא:

ונעלה כש"ת מה"ו ישכר שלמה:

טייכטהאל שליט"א מחבר ספרי משנה:

שכיר וטוב יגאל רב ורב"ד דק"ק:

פישטיאן (במדינת סלוואקאי) קבלתי את שני הספרים משנה שכיר וטוב יגאל:

אשר כבדני מעכתה"ר ותשואת חן להכמעכתה"ר על:
תשורתו הכבודה והנה עד עכשיו לא עלתה בידי:
לעיין בספריו היקרים ועתה לקחתי לי מועד לעיין:
בספרו משנה שכיר והנה מלא על כל גדותיו בחריפות:
ובקיאות נפלא והנני להודיע לכ"ג את אשר הגו:
רעיוני מידי שוטטי בספריו היקרים בסימן צ"ב אות ג' בתשובה להגאון המנוח ר' מאיר דן זצ"ל כתב להקשות על שיטת המרש"ל בסוכה (דף נ"א) דפסול לינה הוא דוקא בנץ החמה ולא מעמוד השחר מהא דאמרינן בשבועות (דף ט"ו) דאין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה ופריך הש"ס ואמאי נקדשה בשתי הלחם דעצרת משום דלא אפשר היכי ניעבד נבנייה מאתמול ונקדישיה מאתמול, שתי הלחם בשחיטת כבשים הוא דקדשי וכו' ונקדשיה האידנא בעינן קידוש בשעת בנין נבנייה ביום טוב ונקדשיה ביום טוב אין בנין בית המקדש דוחה יום טוב נשבקה לבתר הכי ונבנייה וניקדשה איפסלה בלינה נבנייה ממעלי יומא ונשייר ביה פורתא דעד דקדיש יומא לאלתר נגמריה וניקדשה אין בנין בית המקדש בלילה וכו' והביא שם דברי הרשב"א שכתב שם וז"ל ומיהו אכתי תמי' לי הלא בתחילת יציאה נפסלת שיצאה ואיך תקדש אחר שנפסלה אפסלה בלינה כלומר וכל שנפסלה מעיקרא והא אמרינן גביה נבנייה למחר ונקדשה אפסלה בלינה כלומר וכל שנפסלה אין מתקדשת וא"כ מ"ש הכא וי"ל התם נפסלו קודם קידוש אבל הכא הכל בא כאחד מבואר מדברי הרשב"א דאם לא נפסל קודם הקידוש אף שנפסל אח"כ בשעת קידוש לא איכפת לן וא"כ קשה כיון דמבואר דבנין בית המקדש כשר מעמוד השחר עיין מגילה (דף כ') וברמב"ם בהלכות בית הבחירה וא"כ שפיר יכולין לקדש בשתי הלחם דעצרת היינו במוצאי יו"ט יכול בנות אחר עמוד השחר ועדיין שתי הלחם לא נפסל בלינה קודם נץ החמה לפי שיטת המרש"ל הנ"ל ושפיר הוי קידוש בשעת בנין ועיין פסחים (צ"ד) דמבואר דמעמוד השחר עד הנץ החמה הוי ה' מילין וא"כ אמאי לא אפשר לקדש בשתי הלחם דעצרת ואף אם באמצע הבנין יפסול בלינה היינו כשיגע הנץ החמה זה לא יכפת לן כמו שכתב המרש"ל והנה מעכ"ת כתב לתרץ עפ"י שיטת הרשב"א אולם עדיין נשאר בקושיא על הרמב"ם דשיטת הרמב"ם הוי דלינה הוי בנץ החמה ופוסק הא דאין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה וקשה הא שפיר יכול לקדש גם בשתי הלחם דעצרת והנה לפי הבנת מעכ"ת בשיטת מהרש"ל דפסול לינה הוי דוקא בנץ החמה עדיפא היה לו לכת"ר להקשות על המרש"ל ממתנ' דריש ברכות דמבואר שם דהקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר (ועיין שם בפרש"י שכתב להדיא דנפסלים בלינה ועיין

בפירש המשנה להרמב"ם) ועיין זבחים (פ"ז) דאמרינן שם גבי פלוגתא דרבה ורב חסדא בפירשו קודם חצות והחזיר אחר חצות דרב חסדא אמר עמוד השחר עוכלתן ואמרי בי רב מאי טעמא דרב חסדא ומה חצות שאין עושה לינה עושה עיכול עמוד השחר שעושה לינה אינו דין שעושה עיכול מבואר להדיא דפסול לינה הוי בעמוד השחר ולמה לכתר"ה להקשות מהש"ס דשבועות שאינו מפורש להדיא עדיפא היה לו להקשות מסוגיא זו דמבואר להדיא דלא כהמרש"ל וכן יש להעיר על המרש"א בסוכה שם שכתב להעיר על המרש"ל ולא הביא סוגיא זו דמבואר להדיא דלא כדבריו ומה שכתב כתר"ה להקשות על הרמב"ם דפסק דפסול לינה הוי בנץ החמה ואפ"ה כתב דאין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה ולא בשתי הלחם תמיהני על כת"ר שלא ראה דמפורש ברמב"ם להדיא (בפרק ד' מהלכות מעשה הקרבנות) שכתב להדיא דפסול לינה הוי בעמוד השחר ע"ש בהלכה ה' שכתב דנסכים הבאים בפני עצמן מקדישין ומקריבין בלילה ועלות השחר פוסלת בהן כאיברי העולת ע"ש. ועיין ברמב"ם (בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט') דכתב גם כן להדיא דפסול לינה הוי בעמוד השחר וכן כתב (בפ"א מהלכות קרבן פסח) דפסול לינה הוי בעמוד השחר מבואר מכל הנך דוכתי דפסול לינה הוי בעמוד השחר ולא בנץ החמה כדברי כת"ר ואין שום קושיא על הרמב"ם אולם שוב ראיתי שיש מקום לדברי מעכתר"ה מהא דכתב הרמב"ם (בהלכות ביאת מקדש בפ"ה) שכתב וז"ל קידש ידיו ורגליו לתרומה"ד אעפ"י שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזר ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש עכ"ל ולכאורה קשה כיון שקידש אחר עמוד השחר לתרומה"ד כמבואר (ב"פ מהלכות תמידין ומוספין שכתב להדיא אימתי תורמין הדשן בכל יום משיעלה עמוד השחר וכו' וא"כ האיך שייך פסול לינה אחר עמוד השחר ע"כ מבואר דפסול לינה הוי בנץ החמה וקשה על הרמב"ם מהנך דוכתי בש"ס ועוד דקשה דסותר דברי עצמו דהא בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ופי"ח מהלכות פסולי המוקדשין כתב להדיא דפסול לינה הוי בעמוד השחר ואיך כתב כאן דהוי בנץ החמה:

והנה כדי לתרץ ד' הרמב"ם נ"ל מתחלה להביא ראיה מהש"ס לשיטת הרמב"ם (בפ"ה) מהלכות ביאת מקדש דפסול לינה הוי בנץ החמה מהא דאמרינן במס' זבחים (דף כ) אמר ר' יוחנן קידש ידיו ורגליו לתרוה"ד למחר אינו צריך לקדש שכבר קידש מתחילת עבודה ופריך הש"ס למאן אי לרבי הא אמר פסלה לינה אי לר' אלעזר בר"ש הא אמר אין צריך לקדש אפילו מכאן עד עשרה ימים אמר אביי לעולם לרבי ולינה דרבנן ומודה רבי דמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה רבא אמר לעולם ר' אלעזר בר"ש וראה ר'

יוחנן דבריו בתחילת עבודה ולא בסוף עבודה מיתיבי ראוהו אחיו הכהנים שירד והן רצו ובאו מהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור בשלמא לאביי דמוקים לה כרבי ומודה רבי דמקרות הגבר עד צפרא לא פסלה לינה הא מני רבי היא אלא לרבא דמוקים לה כר' אלעזר בר"ש אבל לרבי מקרות הגבר ועד צפרא פסלה לינה הא מני אי רבי הא אמר פסלה לינה ואי ר' אלעזר בר"ש הא אמר אפילו מכן עד עשרה ימים אינו צריך לקדש לעולם ר' אלעזר בר"ש והכא במאי עסקינן בכהני חדתי ע"ש בש"ס:

ולפי מה שכתב הרמב"ם (בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין) דתרומת הדשן היה אחר שיעלה עמוד השחר א"כ קשה מאי קמ"ל ר' יוחנן דאם קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אינו צריך לקדש ואינו נפסל בלינה פשיטא דלא שייך כאן פסול לינה כיון דפסול לינה הוי בעמוד השחר ואחר עמוד השחר לא שייך פסול לינה וע"כ דמכאן מקור לשיטת הרמב"ם והמרש"ל דפסול לינה בנץ החמה אולם עדיין קשה מכל הנך דוכתי דמבואר דפסול לינה הוי בעמוד השחר וכן מדברי הרמב"ם גופה קשה כמו שבארנו לעיל ונ"ל ליישב שיטת הרמב"ם שלא יהא דבריו סותרין זה את זה דהנה במכילתא פרשה בא איתא ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וכו' עד בקר למה נאמר אלא בא הכתוב ליתן תחום לבוקרו של בקר וע"ש בפרש"י בפרשה בא שהביא ג"כ המכילתא וכתב לפרש וז"ל ליתן בקר על בקר שהבקר משמעו משעת הנץ החמה ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר מבואר מפירש"י דסתם בקר הוי נץ החמה ועיין במכילתא פרשה בשלח על הקרא דכתיב ויהי באשמורת הבקר וישקף וכו' דבר אחר זה היה עם הנץ החמה (ובהגהות הגר"א ז"ל דגריס עמוד השחר) ועיין פסחים (דף ב') דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב ויליף לה מהבקר אור והאנשים שלחו וע"ש בפירש"י שכתב דהיינו נץ החמה מבואר ג"כ דבקר הוי נץ החמה וע"ש ועיין בהתורה והמצוה להגאון מלבי"ם בפרשה צו שכתב דשם בקר יאמר ברחבה על הנץ החמה כמו שכתב ויהי בבקר כזרח השמש (שופטים ט') וישכימו בבקר והשמש זרחה (מלכים ב' ג') וכן מהמכלתא הנ"ל אולם בקר שנאמר על צד הדיוק הוא בעמוד השחר ע"ש והביא מירושלמי בריש ברכות דבקר הוי בעמוד השחר ע"ש בדברי הגאון ועיין (זבחים פ"ו ויומא דף כ') גבי הא דאמרינן אמר ר"י ממשמע שנאמר כל הלילה אינו יודע שעד הבקר ומה ת"ל עד בקר תן בקר לבקרו של לילה וכו' וכתב שם רש"י דבקר הוי בעמוד השחר ע"ש מבואר דבקר הוי בעמוד השחר ועיין פרש"י (ברכות ט' ופסחים קכ') ועיין פירש"י בפרשה כי תשא גבי לא ילין לבקר זבח חג הפסח כתב רש"י להדיא דהוי בעמוד השחר ע"ש מבואר מכל הנך דוכתי דלשון בקר נופל בין על הנץ

החמה ובין על עמוד השחר אולם מדברי הגאון מלבי"ם מבואר דשם בקר נופל יותר על נץ החמה מעל עמוד השחר ולכן נ"ל דהנה הרמב"ם כתב בפירוש המשנה בריש ברכות דלכן הקטר חלבים ואיברים הוה בעמוד השחר משום דכתיב היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר וכו' ומכאן ילפינן פסול לינה דהוי בעמוד השחר והיינו כיון דכתיב כל הלילה דוקא עד הבקר וכיון דכתיב בקר אחר כל הלילה ע"כ שם בקר הוי בעמוד השחר דהא אפילו אי אמרינן דעמוד השחר לאו יום ממש אבל עכ"פ זה פשוט דמכלל לילה נפיק ולכן כיון דכתיב כל הלילה עד הבקר הוי בקר עמוד השחר ולכן שפיר פסק הרמב"ם בכל הנך דוכתי דפסול לינה הוי בעמוד השחר גבי איברים של קרבן משום דזה ילפינן מהיא העולה כל הלילה עד הבקר דכתיב כל הלילה ולכן הוי בקר עמוד השחר כמו שבארנו ולכן יש לומר דכ"ז הוי דוקא באימורי קרבן דגלתה בהם תורה מהא דכל הלילה דהוי בעמוד השחר אבל במי כיור דלא כתיב בהם כל הלילה אלא דנפסלין בלינה מחמת דהוי קדושת הגוף ולכן יש לומר דבהם הוי לינה בנץ החמה ולכן אין שום סתירה על הרמב"ם דבכל הנך דוכתי שכתב דפסול לינה הוי בעמוד השחר הוי ככל הקרבנות בזה ילפינן מהיא העולה כל הלילה אבל בפ"ה מהלכות ביאת מקדש דשם מיירי הרמב"ם גבי מי כיור דזה לאו בכלל דהיא העולה כל הלילה עד הבקר בזה שפיר הוי פסול לינה בנץ החמה דהא גם באיברים אי לאו דגלתה לן תורה מהא דכל הלילה אז הוי גם הן נפסלים בנץ החמה דסתם בוקר יאמר יותר על הנץ מעמוד השחר אמנם זהו דוחק לומר כן דע"כ פסול לינה דמי כיור הוי ג"כ משום דהוי קרבן וזה ילפינן משאר קרבנות ומהיכי נימא דהוי בהו זמן אחר פסול לינה עוד נ"ל לומר דלא קשה על הרמב"ם מהש"ס וגם מדברי עצמו לא קשה והוא עפ"י מה שכתב הקרית ספר (בפ"ה) מהלכות ביאת מקדש דפסול לינה דמי כיור לא הוי אלא מדרבנן כלינת ידים דפשיטא דלא הוי אלא מדרבנן ע"ש ועיין בש"מ זבחים (דף כ') שכתבו גם כן דפסול לינה במי כיור הוי מדרבנן משום דלא הוי אלא קדושת הגוף מחמת כלי שרת ולא קדושת קרבן ועיין בירושלמי פ"ב דיומא חלפא אמר כשם שאין הלינה פוסלת בידים כך אין הלינה פוסלת בכיור ע"ש א"כ יש לומר דעד כאן לא כתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות ביאת מקדש) דפסול לינה הוי בנץ החמה אלא דוקא במי כיור אבל בכל שאר קרבנות שפיר הוי פסול לינה בעמוד השחר והיינו דגבי פסול לינה דמי כיור דלא הוי אלא מדרבנן י"ל דרבנן לא גזרו אלא דוקא עד הנץ החמה דאז הוי סוף לילה ממש ולא בעמוד השחר אולם כ"ז שייך דוקא במי כיור אבל במי החג י"ל דפסול לינה הוי מדאורייתא כמו כל הקרבנות דהוי קדושת קרבן ממש (עיין ירושלמי סוכה בסוף פרק לולב וערבה דאמרינן ר' פדת

בשם ר' הושיעא מי סוטה נפסלין בלינה ר' אחא בשם ר' אבינא כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו וכו' ע"ש) א"כ יש לחלק בין מי כיור למי החג ולפ"ז אי אמרינן דשאני מי כיור דהוי מדרבנן אין שום קושיא על הרמב"ם מהש"ס דזבחים (דף פ"ו) דעד כאן לא כתב הרמב"ם דפסול לינה הוי בנץ אלא דוקא במי כיור דהוי מדרבנן אולם עדיין לא העלינו ארוכה לדברי המרש"ל בסוכה שם שכתב דגם במי החג הוי פסול לינה בנץ החמה ושם פסול הוי דאורייתא:

עוד נ"ל לתרץ שיטת הרמב"ם והמהרש"ל באופן אחר והוא דמהנך דוכתי משמע דשם בקר יאמר על הנץ יותר מעל עמוד השחר כמו שכתב הגאון בהתורה והמצוה ועיין אבן עזרא פרשה יתרו שכתב וז"ל דע כי בקר האמת הוא כזרוח השמש גם יקרא בקר כעלות עמוד השחר וזה יקרא על דרך מקרא בקר ונ"ל דשיטת הרמב"ם והמרש"ל הוי דשם בקר קאי על הנץ החמה יותר מעל עמוד השחר והא דפסק הרמב"ם בכל הנך דוכתי דפסול לינה הוי בעמוד השחר היינו משום דגלי קרא היא העולה על המזבח כל הלילה היינו משום דכתוב כל הלילה כמו שבארנו לעיל ואי לאו קרא דהיא העולה הוה אמינא דפסול לינה הוי בנץ החמה (ועיין מנחות ס"ח) ולכן נ"ל לומר מילתא חדתא לשיטת הרמב"ם והמרש"ל והוא דסברי כיון דגבי פסול לינה איכא תרי קראי היינו חדא דלא ילין חלב חגי עד בקר ועוד קרא היא העולה כל הלילה על המזבח עד הבקר דמחד קרא דהיא העולה כל הלילה מרבינן דפסול לינה הוי בעמוד השחר משום דכתיב כל הלילה ובעמוד השחר דלא הוי עוד לילה אלא דיצא מכלל לילה אף דעדיין לאו יום בהיר עכ"ז אמרינן דדוקא כל הלילה הוי על המזבח ומשם ואילך נפסל בלינה בעמוד השחר ומהא דלא ילין עד בקר חלב חגי דלא נזכר כלל לילה ושם הוי עד בקר היינו נץ החמה הרי דפסול לינה הוי בנץ החמה (ועיין בירושלמי בריש ברכות דאיתא שם תנא דבי ר' ישמעאל בבקר בבקר כדי ליתן תחום לבקרו של בקר וע"ש במפרשים שכתבו לפרש דתרי בקר הוי חדא מעמוד השחר ועדיין לא הוי יום ברור עד הנץ החמה כמבואר במגילה דף כ' דכל היכי דבעינן יום הוי בנץ החמה אלא דבדיעבד כשר מעמוד השחר) ולפ"ז כיון דהוה שינוי זמנים היינו דעמוד השחר משנה את ודאות הלילה לספק יום היינו ליום אי מבורר ונץ החמה משנה את הספק יום לודאי יום היינו ליום ברור ולפ"ז יש לומר דשיטת הרמב"ם הוי דתרי פסולי לינה הן חדא מעמוד השחר וזה ילפינן מהאי קרא דהיא העולה כל הלילה, דהבקר הוי עמוד השחר ועוד חדא פסול לינה הוי בנץ החמה וזה ילפינן מלא ילין חלב חגי עד הבקר דבקר משמעו נץ החמה כמו שכתב האבן עזרא הנ"ל דתרי בקר הוה עמוד השחר ונץ החמה ולכן שייך פסול לינה בשניהם היינו בעמוד השחר אם

לנו כל הלילה שלא על המזבח ואם לנו על המזבח והורידן קודם נץ החמה כשיגיע נץ החמה יפסלו בלינה אבל זה פשוט דאחר עמוד השחר קודם הנץ לא שייך פסול לינה דפסול לינה הוי דוקא בשינוי זמנים היינו בעמוד השחר ובנץ החמה אבל אם לנו כל הלילה על המזבח עד אחר עמוד השחר והורידן אחר עמוד השחר לא מפסול בלינה עד הנץ החמה היינו כשיגיע הנץ דאז הוי שינוי זמן (וידידי הרב הגאון המפורסם ר' אהרן גרוזבסקי שליט"א העירני מהש"ס דזבחים דף פ"ז דאמרינן שם גבי הא דמקשה הש"ס אלא עולת העוף דפסול בה מחשבה וכו' כגון דאמר הריני מולק ע"מ להורידה קודם עמוד השחר ולהעלותה לאחר עמוד השחר משמע דבעינן דוקא עמוד השחר לענין פסול לינה אבל אם הורידן לאחר עמוד השחר קודם הנץ והעלן ג"כ לאחר עמוד השחר לא שייך פסול לינה ועיין תוס' זבחים דף (פ"ז ע"א) ד"ה ורב חסדא אמר דמשמע ג"כ כעין זה דגבי פסול לינה בעינן דוקא שינוי זמנים וזה פשוט דלא בעינן גבי לינה שילין כל הלילה בפסול דאפילו אם היו איברים על המזבח כל הלילה עד רגע אחרונה לפני עמוד השחר וברגע האחרונה לפני עמוד השחר הורידן לארץ נפסלין בלינה עיין זבחים פ"ז ותוס' בב"מ (דף ק"י ע"ב) שכתבו כן ולפ"ז אם היו האברים על המזבח כל הלילה' עד אחר עמוד השחר דקימ"לן דאין לינה מועלת בראשו של מזבח והורידן לארץ קודם הנץ החמה כשיגיע הנץ יפסלו בלינה בנץ החמה ולכן בכל הנך דוכתי היינו בפ"ד מהלכות מעשי הקרבנות ובשאר דוכתי שפיר כתב הרמב"ם דנפסלו בלינה בעמוד השחר דהא עמוד השחר הוי קודם נץ החמה אבל בפ"ה מהלכות ביאת מקדש גבי קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן שפיר כתב הרמב"ם דנפסל בלינה כשיגיע הנץ החמה אי לאו טעמא דהוי תחלת עבודה דהא הרמב"ם בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין כתב דתרומת הדשן הוי אחר שיעלה עמוד השחר ושפיר מפסיל בנץ החמה אבל בכל הנך דוכתי שכתב הרמב"ם דפסול לינה הוי בעמוד השחר לא בא למעט פסול לינה בנץ החמה אלא דשם מיירי באופן דנפסל בלינה בעמוד השחר אבל באופן דלא נפסל בלינה בעמוד השחר כגון בקידש ידיו ורגליו אחר עמוד השחר לתרומת הדשן שם שפיר נפסל בנץ החמה ומעתה יש לומר דגם. שיטת המרש"ל כן דהוי תרי פסולי לינה בעמוד השחר ובנץ החמה כיון דשם בקר שייך על שניהם ומה שכתב המרש"ל דפסול לינה הוי בנץ לא למעט פסול לינה בעמוד השחר אלא דשם מיירי באופן דלא שייך פסול עמוד השחר דקריאת הגבר הוי לפי שיטת הרמב"ם עמוד השחר וכן כתב המאירי ב"מ יומא להדיא דקריאת הגבר הוי בעמוד השחר. וז"ל וקריאת הגבר פירשו בגמרא על כרוז הממונה לומר עמדו כהנים לעבודתכם לוים לדוכנכם ישראל למעמדכם והוא בזמן עמוד השחר עכ"ל ועיין

בלחם משנה מה שהעיר על הרמב"ם (בפ"ב מהלכות תמידים ומוספין) שכתב דתרומת הדשן הוי בעמוד השחר ממתנ' דיומא (דף כ') דמבואר דתורמין מתרומת הדשן וכתב דאידי ואידי חד שיעורא הוי ע"ש (ויש לעיין בזה הרבה ואכ"מ) ויש להקשות על זה מהא דאמרינן בתענית דף י"ב עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ר' אלעזר בר"ש אומר עד קרות הגבר מבואר דקרות הגבר ועמוד השחר תרי שיעורי הוי דאל"כ במאי קמיפלגי ומצאתי קושיא זו על הרמב"ם בספר תורת מרדכי להגאון מהרמ"א ז"ל מסאפעטקין ע"ש וכתב לתרץ דהרמב"ם קאי אליבא דהך מד"א דקרא הגבר הוי קרא גברא היינו הממונה וזה הוי בעמוד השחר אולם הש"ס בתענית שם הוי אליבא דמד"א קרא הגבר היינו קרא התרנגל וכן מבואר בירושלמי תענית שם בהדיא דמה שאמר ראבר"ש עד קריאת הגבר היינו קריאת התרנגול וזה הוי קודם עה"ש ועיין רש"י תענית שם ועיין יומא כ' דמבואר דתרומת הדשן הוי עבודת לילה אולם לפי מה שכתבו יש לומר דקרי לה עבודת לילה משום דהוי קודם נץ החמה ומעתה א"ש קושית מעכתה"ר על המרש"ל מהא דשבועות דשפיר לא מצינו לקדש בשתי הלחם בעצרת משום דמפסל בלינה דמה שכתב המרש"ל דפסול לינה הוי בנץ החמה אינו שולל פסול לינה דעמוד השחר וזה ודאי מודה דשייך פסול לינה בעמוד השחר כמו שבארנו לעיל וא"ש כ"ז נלענ"ד לבאר שיטת הרמב"ם והמהרש"ל:

עוד ראיתי לכת"ר בספרו משנה שכיר סימן נ"ד שהקשה על שיטת התוס' מגילה (דף י' ע"א) ותוס' זבחים (דף ס"א) שכתבו בשם ר"ח דאף למאן דסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אפ"ה אין אחריה היתר גבי ירושלים וכשהלכו בגולה אחר ירושלים וחזרו הבמות נשארו באיסורן והקשה מהירושלמי סנהדרין (בפ"א הלכה ד') דאיתא שם ניחא בעלייתן (פירש בעליית עזרא בבנין בית שני) שהיו להם תודות לקדש העיר (ר"ל דכיון דסבר קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא ומקריבין אע"פ שאין בית וקידוש שעשה עזרא היה רק לזכר בעלמא כמבואר בש"ס ע"כ היו להם תודות ממה שהקריבו אז בבואם) בכניסתן לארץ במה קידשו (פירש דאז בבואם לארץ בפעם ראשון דעדיין לא נתקדש המקום לא היו יכולין להקריב תודות טרם הקידוש) ומשני בתודות שבאו מנוב וגבעון פירוש קודם ירושלים היתה התר בנוב וגבעון וע"כ הביאו תודות משם והקשה מעכתה"ר למאן דסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא וקדושת עזרא היתה באמת קידוש מחדש ולא לזכר בעלמא א"כ לדידיה תקשה מאין לקח עזרא תודות לקידוש העיר דאין לומר דלקחו תודות ממה שהקריבו בבמה דהא הבמות נאסרו לאחר שבאו לירושלים אף דהקידוש לא היתה לעולם ויקשה קושית הירושלמי על עלייתו

בימי עזרא בשלמא הירושלמי דאמר ניחא בעלייתן שפיר משום דאזיל בשיטת. המד"א קידשה לעתיד לבא אבל למאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא יקשה אדרבה ניחא בכניסתן לארץ דהיה להם תודות ממה שקרבו בנוב וגבעון כמבואר בירושלמי אבל בימי עזרא מאין לקחו תודות לקדש העיר כיון דקדושת המקום בטלה ולא היו יכולין להקריב אז תכף בבואם וגם הבמות נאסרו א"כ קשה קושית הירושלמי על האי מד"א לפי שיטת ר"ח המובא בתוס' הנ"ל וזה אין לומר דקידוש והקרבן באים כאחת דזה אינו דא"כ אין מקום לקושית הירושלמי והעיר מזה על התוס' שבועות (דף ט"ו) שכתבו דאמרינן דהקידוש והחינוך באים כאחת א"כ תקשה על הירושלמי דשפיר היו יכולין לבנות מזבח ולהקריב מנחה והקידוש והחינוך באים כאחת וא"כ יקריבו תודות לקדש העיר וע"כ דאי אפשר לעשות כאחת וצע"ג על התוס' עכ"ל מעכת"ר: ולדעתי נראה דלא קשה והוא עפ"י מה דאמרינן בשבועות שם (דף ט"ז) דפליגי רב הונא ורב נחמן אי בכל אלו תנן או באחת מכל אלו תנן דרב הונא אמר בכל אלו תנן ורב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן פירוש בהא דתנן במתנ' אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא עפ"י ב"ד ואו"ת ומלך ושתי תודות אי בעינן דוקא כל הנך דתנן במתנ' או דסגי באחת מכל אלו ושם בש"ס רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתא וקדשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעביד ורב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתא וקדשה לעתיד לבא ועזרא קדושה קדיש ואע"ג דלא היה אורים ותומים מבואר דמאן דסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא סבר דבאחת מכל אלו תנן א"כ לא קשה קושית מעכתה"ר מאין לקח עזרא שתי תודות למאן דסבר לא קידשה לעתיד לבא די"ל כיון דסבר דסגי באחת מכל אלו שפיר יכולין לקדש בלא שתי תודות ועיין פירש"י (דף ט"ו ע"ב) שכתב להדיא למאן דאמר באחת מכל אלו תנן דסגי אפילו בלא שתי תודות נמי שכתב וז"ל או נביא או מלך או כהן גדול או אורים ותומים או שתי תודות ע"ש וא"כ לא קשה על רבינו חיים מהיכן לקחו שתי תודות לקדש העיר למאן דאמר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא דיש לומר דבאמת לא קידשה בשתי תודות אלא בנביא או בכהן גדול והא דמבואר בש"ס וכן כתוב להדיא בספר נחמיה (י"ב) דעזרא קידש בשתי תודות דכתיב ואעמידה שתי תודות יש לומר עפ"י מה שכתב הריטב"א בשבועות דמאן דאמר באחת מכל אלו תנן היינו שאין האחרות מעכבות אבל למצוה בעיא כולהו כדכתיב וכן תעשו ע"ש בריטב"א ולפ"ז שפיר יש לומר דהקידוש היה באחת מכל אלו חוץ משתי תודות היינו דהקדוש היה בנביא או בכהן גדול והא דמבואר דהיה גם שתי תודות יש לומר דהשתי תודות היו מחמת המצוה משום דמצוה להביא בחנוכת ירושלים שתי

תודות (ועיין בריטב"א שכתב גבי אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה שכתב דהיה כדי לסמן תחום אכילת קדשים היינו קדשים קלים בכל העיר וקדשי קדשים בעזרה) ולכן יש לומר דבתחילה קידשו בנביא או בכהן גדול ואח"כ הלכו בשתי תודות וב"ד דהמצוה בכל הנך לאו דוקא שיהא כל הנך בקידוש אלא דאעפ"י שחל הקידוש ג"כ יש מצוה להביא כל הנך בחנוכת ירושלים דהא למד"א דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא אפ"ה היו כל הנך בחנוכת הבית המקדש ואע"ג דכבר נתקדש בבית ראשון דעזרא זכר בעלמא הוא דעביד ולא היה צריך כלל לקידוש והיינו משום שהמצוה בכל הנך לא תליא בקידוש אלא בחנוכת הבית ולכן תיכף לאחר קידוש הקריבו השתי תודות והלכו בהם לקיים המצוה לעשות החנוכת הבית המקדש וירושלים בכל הנך דכתיב דילפינן ממעשה המלאים וזה לא שייך לומר דלא שייך חנוכת הבית המקדש והעיר אלא דוקא קודם שהקריבו אבל לא לאחר שהקריבו זה אינו דהא גם בימי עזרא דמבואר בירושלמי דאמרינן ניחא בימי עזרא שלקחו תודות והקריבו בעזרה ואח"כ הלכו בהם לחנוכת ירושלים לזכר בעלמא כמבואר בש"ס וכמו כן יש לומר למאן דאמר באחת מכל אלו תנן שהקריבו לאחר הקידוש שתי תודות לקיים המצוה כמו שכתב הריטב"א דאפילו למד"א באחת מכל אלו תנן היינו דלא מעכב אלא אחת והשאר למצוה כ"ז נ"ל שהוא דוחק קצת:

עוד ראיתי לכת"ר בספרו משנה שכיר (סימן מ') שהביא דברי הרמב"ם (בפ"י מהלכות מעשי הקרבנות) שכתב וז"ל קרבן ציבור הבא בטומאה אעפ"י שהטמאין מקריבין אותו אין חולקין עם הטהורין לאכול לערב מפני שאינן ראוין לאכילה והקשה הכ"מ דמלשון הרמב"ם משמע דמיירי שהטמאים בעצמם הקריבו ואם כן קשה הא קיי"ל דקרבן ציבור הבא בטומאה אינו נאכל וכן פסק הרמב"ם להדיא דקרבן ציבור הבא בטומאה אינו נאכל בטומאה וע"ז כתב מעכת"ר לפרש עפ"י מה דמבואר ברמב"ם בהלכות ביאת מקדש וכן כתב רש"י (קדושין דף נ"ג) דהפשט ונתוח כשרה בפסולין ועל זה כתב דהרמב"ם מיירי בקרבן ציבור שכל הכהנים טמאים והשחיטה וההפשט ונתוח נעשה ע"י בעלי מומים טהורין והבשר לא נטמא ואח"כ הקריבו הכהנים הטמאים את האימורים על המזבח וממילא הבשר לא נטמא דהטמאים לא נגעו בבשר ובאופן זה דהבשר לא נטמא שפיר נאכל והא דאמרינן דקרבן ציבור הבא בטומאה אינו נאכל מיירי דוקא באופן שנטמא הבשר ורמז להא דאמרינן בב"ק דף ק"י אימא לבעלי מומין טהורין ע"ש יפה חידש אמנם כבר קדמו הגאון מהר"י ז"ל עטלינגער מאלטונא בספרו בנין ציון (בסימן קפ"א) ובאמת זהו פלוגתא בירושלמי פסחים פרק ז' וזה לשון הירושלמי שם בא בטומאת עובדין היך

עבידא שחטו אותו בעלי מומים וזרקו אותו טמאין לפי גרסת הקה"ע אמר רי' הילא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הרי לא נגע בו טמא והבשר כל טהור יאכל בשר הרי יש כאן טהורין שיאכלוהו ע"ש רבי זעירא אמר מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה ונאכלת בטומאה והכא כמו שבא בטומאה וע"ש במפרשים שפירשו דפליגי אי קרבן ציבור הבא בטומאה והטמאים לא נגעו בבשר כגון ששחטו בעלי מומים והזריקה היה ע"י הטמאים דהבשר לא נטמא בזה פליגי אי נאכלת בטומאה או לא ע"ש בפני משה ובקרבן העדה וטוב ירושלים מה שכתב ועיין תוס' יומא דף ז' ד"ה דם שכתבו דלמאן דאמר טומאה הותרה בציבור נהי דלאכילה אין התר גם לדידיה היינו היכי דאיטמו שריים אבל היכי דהבשר לא נטמא שרי אפילו באכילה אבל למאן דאמר טומאה דחויה בציבור כיון דמחמיר כולי האי וכו' סברא הוא שיש להחמיר בבשר שאין לאוכלו אעפ"י שהוא טהור ויש לעיין בזה טובא ואכ"מ: עוד הביא כת"ר דברי הדגול מרבבה ביו"ד (סימן רס"ח) שכתב על דברי המחבר שכתב דכותית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה דזה הוי בזמן שידעו הב"ד שהיא מעוברת אבל בלא ידעו הב"ד מהעובר יש לומר דתליא בפלוגתא ע"ש ועל זה הקשה מעכת"ר מהא דאמרינן ביבמות (דף מ"א) מתיב רבא לפיכך גר וגיורת צריכין להמתין ג' חדשים הכא מאי להבחין איכא ע"ש ולפי דברי הדגול מרבבה קשה דהא ע"כ מיירי דהב"ד לא ידעו מהעובר דאם כבר הוכר עוברה למה צריכה עוד הבחנה וכיון דמיירי שלא ידעו הב"ד מהעובר וא"כ מאי פריך מאי להבחין איכא הא שפיר שייך הבחנה כדי לדעת אם לא היתה מעוברת בשעת טבילה ישראל גמור הוא כיון דנתעברה אחר הטבילה אבל אם היתה מעוברת בשעת טבילה והב"ד אז לא ידעו וא"כ לא אהני להולד טבילת האם והולד צריך טבילה מחדש כדין גר שבא להתגייר הנה כבר קדמו בקושיא זו הגאון מלבוב ביד שאול ביו"ד (סימן רס"ח) ע"ש מה שכתב לתרץ ובעיקר דברי הדגול מרבבה יש לעיין טובא ועיין בחידושי רע"א כתובות ובהפלאה שם דף י"א גבי גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד וע"ש ביד שאול שרצה ג"כ לתרץ כמו כ"ג ופלפל ג"כ בקושית הא"מ שהביא כת"ר וכתב מסברא דנפשיה הא דאם נתגייר ביחד עם אמו אינו יכול לחזור בו ולא הביא דברי הח"ס שהביא מעכ"ת ויש להאריך בזה ואין הזמן גורם כ"ז העליתי בשעה שעינתי בספרו היקר ויותר אין לי פנאי כעת לעיין בדבריו היקרים והנני אומר שלום למכתר"ה ולכל הנלוים לו המברכו בכוח"ט ויזכה להפיץ מעינותיו החוצה על חיבוריו היקרים דש"ת יעקב יצחק באאמ"ו הרהג"צ מהר"י ליב הלוי זצ"ל:

סימן כד

ענין שחוטי חוץ בשעיר המשתלח:

הרמב"ם מהלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ח הלכה י"א) כתב שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ אם עד שלא התודה עליהן חייב כרת על שניהם הואיל וראוין לבוא לפני השם לוידוי ואם אחר שהתודה פטור על המשתלח שהרי אינו ראוי לבוא לפני השם עכ"ל וכתב שם הראב"ד וז"ל א"א אני שונה בברייתא ב"מ יומא עד שלא הגריל חייב על שניהם ופירש שם רב חסדא הואיל וראוין לשעיר הנעשה בחוץ משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל אלמא אפילו קודם שהתודה כיון שהגריל ועלה עליו הגורל לעזאזל פטור עליו בחוץ אע"פ שעתיד להתודות עליו שאין ראוי לבוא בפתח אוהל מועד ויהא מיוחד לשם אלא שיהא ראוי לזריקה ולהקטרה שנאמר לד' וכו' והנה עיין בש"ס דזבחים שם (דף קי"ב) דאיתא בפרק בתרא שם במתניתין שעיר המשתלח ששחטו בחוץ פטור דכתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו לא חייב הכתוב אלא בראוי להביא אל פתח אוהל מועד מה שאין כן בשעיר המשתלח ושם בש"ס ורמינהו או קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן כענין שנאמר ונקרב את קרבן ד' וכו' ת"ל ואל פתח אוהל מועד לא הביאו וכו' אוציא את אלו ולא אוציא שעיר המשתלח ת"ל לד' להוציא שעיר המשתלח (פירוש וקשה דמתנ' ממעט שעיר המשתלח מקרא דאל פתח אוהל מועד היינו שאינו ראוי להבאה ובברייתא קאמר דמההוא קרא לא נפיק אלא קדשי בדק הבית אבל שעיר המשתלח ראוי הוא להבאה ולא נתמעט אלא מקרא דלהשם וא"כ קשה מתנ' ובברייתא אהדדי) ומשני לא קשה כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה (פירוש מתנ' דקא ממעט מאל פתח אוהל מועד מיירי לאחר הגרלה היינו משום דאינו ראוי להבאה אבל ברייתא מיירי קודם הגרלה דראוי להבאה ולהגרלה ולכן ממעטו מקרא דלהשם) ומקשה הש"ס אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי (פירוש והיכי ממעטו מקרא דאל פתח אוהל מועד הא ראוי להבאה לענין וידוי) ומשני כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי פירוש דמתני' מיירי לאחר וידוי ולכן מעטו מאל פתח אוהל מועד לא הביאו ובברייתא מיירי קודם וידוי ולכן מעטו מקרא דלהשם מבואר בהדיא בש"ס דבין קודם וידוי ובן לאחר וידוי פטור על שחוטי חוץ וע"ש בתוס' ד"ה כיון קודם וכו' והכ"מ כתב דהרמב"ם היה לו גירסא אחרת בש"ס דזבחים דגרסינן יכול שאני מוצא שעיר המשתלח דפטור על שחוטי חוץ משום דאינו ראוי להבאה ת"ל לד' לרבות שעיר המשתלח דחייב עליו משום שחוטי חוץ וע"ש בלח"מ מה שהקשה על גירסה זו מהא דפ"ק דתמורה ופרק שני שעירים דף ס"ב דפרכינן על הא דאמרינן שם דלד' לרבות מהאי ברייתא דלד'

הוי להוציא ע"ש בלח"מ מבואר דלד' מוציא שעיר המשתלח ופטור על שחיטת חוץ ע"ש בכ"מ שהאריך בזה להקשות על גירסה זו ועיין ביומא דף ס"ב דאמרינן שני שעירי יוהכ"פ עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם משום שחוטי חוץ משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל וכו' והיינו אפילו קודם וידוי פטור על של עזאזל כמבואר שם:

והנה. כדי לתרץ דברי הרמב"ם אלו נקדים דברי הש"ס בסנהדרין (דף קי"ב) דאמרינן בעי רב חסדא בהמת עיר הנדחת מהו דתהני בה שחיטה לטהרה מידי נבלה לפי חרב אמר רחמנא ל"ש שחטה משחט לא שנא קטלא מקטל או דילמא כיון דשחטה מהני לה שחיטה מאי ועיין ברש"י וז"ל ל"ש משחט שחטה ל"ש מקטל קטלא דבין בשחיטה ובין בהריגה לפי חרב קרינא דאפילו שחטה מיתה בעלמא היא ולא מהני מידי או דילמא לפי חרב היינו שלא כדרך שחיטה אבל דרך שחיטה מהני לטהר מידי נבלה דנהי דלאכילה אתסרא ואיסור הנאה הוא אבל תהני לטהר מידי נבלה ע"ש מבואר מדברי רש"י דהטעם דלא מהני שחיטה לטהר מידי נבלה משום דהשחיטה הוי ג"כ לפי חרב ועיין בשו"ת ענג יו"ט סימן ס"ח שהעיר מ"ש גבי שור הנסקל דאם שחטו מהני לטהר מידי נבלה כדמוכח בב"ק דף ע"א גבי גנב שור הנסקל וטבחו דפליגי ר"ש ורבנן אי ראויה שמה שחיטה וחייב דו"ה או לא אבל מידי נבלה לכו"ע מטהר דאי לא היה מטהר מידי נבלה היה פטור מדו"ה דהוי כנוחר ומעקר דפטור מדו"ה (דף ע"ח) וא"כ מ"ש בהמת עיר הנדחת משור הנסקל וכתב דשור הנסקל דמצותו בסקילה אם שחטו לא חייל על מעשה השחיטה דין סקילה ולא איתעביד ביה מצות סקילה דשחיטה וסקילה תרי מילי נינהו ולהכי מטהר מידי נבלה אבל בעיר הנדחת דמצותו בהריגה דלפי חרב שפיר יש לומר דאם שחטו לא חייל על מעשה השחיטה בין שחיטה לטהר מידי נבלה אלא דין הריגה ובשחיטה זו מקיים מצות הריגה לפי חרב ע"ש:

אמנם זהו דוחק ונ"ל באופן אחר לבאר בעיית רב חסדא ולפרש פירוש חדש לפי שיטת הרמב"ם דלא כפרש"י דהנה אמרינן בזבחים דף ס"ט יכול תהא שחיטת קדשים בפנים מטמא בגדים אבית הבליעה (פירוש כשחיטת עוף קדשים) ת"ל נבלה ע"ש הרי דהש"ס מצריך קרא לשחיטת עוף קדשים שלא תטמא ולכאורה למה לן קרא מהיכי תיתי דלא יהני שחיטה בעוף מוקדשים בפנים ונ"ל לומר בסברת מילתא חדתא דכל היכי דההתורה חידשה דין שחיטה אחרת על הבעל חי הפקיעה תורה מצות השחיטה הכללי ממנו ולכן גבי עוף כיון דההתורה חידשה דבעינן דוקא מליקה ולא שחיטה במוקדשים הפקיעה התורה ההתר שחיטה מן העוף ולכן שפיר בעינן קרא על השחיטה שיטהר

מידי נבלה ועיין בתוס' שם ד"ה יכול שכתבו הא דמצרכינן הכא קרא לשחיטת עוף קדשים שמטהרת מידי נבלה ולענין איסורי הנאה לא מצרכינן קרא לשחיטתה שמטהרת מידי נבלה לא דקדשים אין הכשר אכילתן בשחיטתן אבל איסורי הנאה הכשר אכילתן בשחיטתן ואע"ג דהשתא אין שחיטתן מכשרתן באכילה מ"מ מטהרתן מידי נבלה ונ"ל לפרש פשוט דברי התוס' דקדשים כיון דאינם אסורין בהנאה לכהנים אלא דהתורה נתנה דין חדש היינו מליקה וממילא הפקיעה מהם התר שחיטה אבל איסורי הנאה דהתורה לא נתנה להם דין שחיטה אחרת דהתורה אסרתן בהנאה וממילא בא להם דין חדש משום ובערת הרע מקרבך כגון שור הנסקל דמצותו בסקילה אין דמשום הסקילה לא יהני בו שחיטה לטהר מידי נבלה כיון דהסקילה נובע ומסתעף משום מצות ובערת הרע מקרבך ולא שייך כלל לומר כיון דהתורה נתנה דין חדש הפקיעה ממנו מצות שחיטה דאין זה דין חדש כלל אלא אמצעי היאך לבערו מן העולם לכן שפיר אם שחטו מהני בו שחיטה לטהרו מידי נבלה וזהו סברת רב חסדא ולכן מיבעי ליה לרב חסדא היאך הוא בעיר הנדחת דאם דחדשה תורה בעיר הנדחת דבעינן לפי חרב אעפ"י שהבהמה בעצמה לא חטא ואין עליה מצוה של ובערת הרע מקרבך דהאדם הוא חטא ולא הבהמה ולכן הא דחדשה התורה הא דלפי חרב הוי דין חדש שנתנה תורה בבהמת עיר הנדחת והוי כמו מליקה בעוף קדשים וכיון דאין לנו רבוי בעיר הנדחת לטהר מידי נבלה אמרינן דהתורה הפקיעה דין השחיטה מן הבהמה ונתנה דין חדש היינו לפי חרב או דילמא גם בעיר הנדחת הוה הא דלפי חרב הוי ג"כ אמצעי לקיים הבערת הרע מקרבך כמו בשור הנסקל ולכן שפיר בשחטו מטהר מידי נבלה ובשחיטה לא מקיים הלפי חרב לפ"ז (והנה זה אין להשיב דלא דמי למליקה דגבי מליקה כיון דהוי שחיטה חדשה דהא מתרת אותה לכהנים ולכן שפיר שייך לומר דהוי במקום שחיטה אבל הלפי חרב דאינו מתיר כלל לא שייך לומר דזה יהיה במקום שחיטה אולם זה אינו דגם מליקה נמי אינו מתרת איסור נבלה דהא מבואר ביבמות דל"ג דזר שאכל מליקה חייב ואפילו לכהנים נמי אינו בתורת מתיר אלא דבאמת הוי למליקה נבלה אלא דהתורה התירה נבילה זו לכהנים עיין מנחות (דף מה) דאמרינן כהנים איצריך סד"א כיון דאישתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבלה קמ"ל וכן אמרינן בחולין ק"כ דלכן אי כתב נבלה לא אתי שאר איסורין מיני' שכן הותרה לכהנים הרי דגם מליקה גם כן אינו מתיר כלל איסור נבלה) ולפ"ז מה שבארנו סברת רב חסדא דכל היכי דהתורה נתנה דין חדש במקום שחיטה הפקיעה התורה התר שחיטה מבהמה א"כ יש לומר דגם בשעיר המשתלח דהתורה נתנה דין דחיה לצוק א"כ יש לומר דנפקע ממנו התר שחיטה ואם שחטה לא מהני השחיטה לטהר מידי נבלה

וכמו כן יש לומר נמי דאם שחט בחוץ שעיר המשתלח אין זה שחיטה ולא מחייב משום שחוטי חוץ דגבי שחוטי חוץ בעינן דוקא שחיטה וגבי שעיר המשתלח כיון דהתורה הפקיעה ממנו דין שחיטה לכן פטור משום שחוטי חוץ ולפ"ז יש לתרץ הקושיא על הרמב"ם מהא דאמרינן ביומא (דף ס"ב) שני שעירי יוהכ"פ עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם משום שחוטי חוץ משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל ופריך הים למאי חזי אמר רב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ולכן יש לפרש דפטור משום שחוטי חוץ לאו משום דאינו ראוי לשם לאחר הגרלה דבאמת יש לומר דהוי ראוי לשם קודם וידוי אפילו לאחר הגרלה והא דאמרינן דפטור לאחר הגרלה יש לומר דהוי משום דלאחר הגרלה כיון שחל על השעיר דין דחיה ממילא נפקע ממנו היתר שחיטה ולכן שפיר פטור על שחוטי חוץ משום דאין זה שחיטה וגבי שחוטי חוץ בעינן דוקא שחיטה וכו' וכ"ז הוי דוקא לרב חסדא אבל הרמב"ם דפסק דלא כרב חסדא עיין במפרשים שהקשו עליו מדוע השמיט הרמב"ם בעית רב חסדא הא דבהמת עיר הנדחת אם מטהר מידי נבלה עיין מנחת חינוך וכן כתב גם כן הבית לוי דמקור הרמב"ם הוי מהא דאמרינן בחולין (דף ק"מ) גבי ציפורי מצורע דטהורות דכתיב גבי ציפורי מצורע אתו למעט ציפורי עיר הנדחת ושם בש"ס אמרינן אי לשילוח הא לא אמרה תורה שלח לתקלה אלא לשחיטה ע"ש והנה בציפורי מצורע כתיב ושחט את הציפר הרי מבואר דמהני שחיטה בעיר הנדחת ולא אמרינן דהשחיטה הוי ג"כ לפי חרב ולא מהני לטהר מידי נבלה אף דגבי עוף הוי ג"כ דין של לפי חרב כמבואר ברמב"ם בהלכות עכו"ם פרק ב' הלכה ו' שכתב והורגין כל נפש חיה שבה ושורפין את כל שללה ע"ש ועיין בצל"ח בחולין (דף ק"מ) וא"כ דהרמב"ם לא פסק כרב חסדא וסבר באמת דכל היכי דהתורה נתנה דין חדש לא הפקיעה התורה התר שחיטה ולכן שפיר גם על שעיר המשתלח חייב משום שחוטי חוץ א"כ לא קשה על הרמב"ם מהברייתא ביומא דאמרינן דאחר הגרלה פטור על שעיר המשתלח משום שחוטי חוץ משום דהש"ס הוי אליבא דרב חסדא דכל היכי דהתורה חדשה דין שחיטה הפקיעה התורה התר שחיטה ולא מהני כלל השחיטה לטהר מידי נבלה ולכן אינו חייב ג"כ משום שחוטי חוץ דאין זה שחיטה ולכן אין מכאן שום סתירה על הרמב"ם. כיון דכל עיקר הטעם דפטור משום שחוטי חוץ אחר הגרלה הוי משום דאין זה שחיטה בשעיר המשתלח אבל זה שפיר דמיקרי ראוי לשם מחמת הוידוי ממילא כיון דהרמב"ם לא פסק כרב חסדא שפיר פסק דאחר הגרלה קודם וידוי ג"כ חייב משום שחוטי חוץ (וכן מוכח מהא דאמרינן בזבחים דחייבין משום שחוטי חוץ גבי עוף בשחיטה ע"ש) וזה דלא כרב חסדא עוד נ"ל מקור לשיטת הרמב"ם מהא

דאמרינן בזבחים דף ע' דאם שחט עגלה ערופה מטהר מידי נבלה ולא אמרינן דכיון דהתורה נתנה דין חדש היינו עריפה הפקיעה ממנו דין שחיטה אלא דאפ"ה מהני בה שחיטה לטהר מידי נבלה והנה קשה על דברי לפי מה שבארתי סברת רב חסדא מהא דתנן בחולין (פ"א) שחט עגלה ערופה ושור הנסקל ר"ש פוטר וחכמים מחייבין והיינו דפליגי אי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה או לא שמה שחיטה ושם בש"ס אמרינן דאפילו למד"א שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה מודה שמטהרת מידי נבלה ע"ש מבואר דמתנ' סברא דאפילו בעגלה ערופה ג"כ מהני שחיטה לטהר מידי נבלה ולא אמרינן דהתורה נתנה דין עריפה הפקיעה התורה ממנה השחיטה וזה דלא כרב חסדא וזה קשה לומר דרב חסדא פליג על הש"ס בחולין וסבר דשחיטה שאינה ראויה אינו מטהר גם מידי נבלה ונ"ל דיש לומר דלא קשה ממתניתין דחולין הנ"ל על רב חסדא והוא עפ"י מה דאמרינן בכריתות (דף כ"ה) דפליגי רב המנונא ורבא גבי עגלה ערופה מאימתי נאסרת מחיים או לאחר עריפה דרב המנונא אמר מחיים ורבא אמר לאחר עריפה אמר רב המנונא מנא אמינא לה השוחט פרת חטאת ועגלה ערופה ושור הנסקל דר"ש פוטר משום אותו ואת בנו וחכמים מחייבין בשלמא לדידי דאמינא מחיים בהא פליגי דר"ש סבר שחיטה שאינה ראויה ל"ש שחיטה ורבנן סברי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אלא אי אמרת אחר עריפה אמאי פטר ר"ש שחיטה ראויה היא וכי תימא סבר ר"ש עגלה בשחיטה כשרה (פירוש והוה לה שחיטה שאינה ראויה באכילה דנאסרת בשחיטה זו) והתנן כשר בפרה פסול בעגלה כו' פרה בשחיטה כשרה עגלה בשחיטה פסולה אישתיק לבתר דנפק אמר מ"ט לא אמינא ליה דר"ש סבר עגלה בשחיטה כשרה ורב המנונא אמר לך לא לשתמיט תנא דלתני עגלה בשחיטה כשרה דתימא ר"ש היא ע"ש ועיין בתוס' מנחות (דף, ק"א ע"ב) גבי הא דאמרינן עגלה ערופה מטמא טומאת אוכלין דכתבו שם בהדיא דאף לפי המסקנא נשאר לחד מאן דאמר דר"ש סבר עגלה ערופה בשחיטה כשרה א"כ שפיר יש לומר דרב חסדא באמת סבר דר"ש ורבנן פליגי בסברא זו אי עגלה ערופה בשחיטה כשרה ולפ"ז שפיר מטהר השחיטה בעגלה ערופה מידי נבלה אפילו לרב חסדא כיון דגם בשחיטה מקיים מצות עריפה ממילא דלא שייך לומר דכיון דהתורה נתנה דין עריפה נפקע ממנו התר שחיטה כיון דגם בשחיטה נתקיים המצוה מעתה אין שום סתירה לרב חסדא ממתנ' דחולין הנ"ל ולפ"ז יש לומר דאין שום ראיה מהש"ס דזבחים דף ע' דאמרינן שם דשחיטת עגלה ערופה מטהרת מידי נבלה דהוי דלא כרב חסדא דיש לומר דהש"ס שם סבר דעגלה ערופה בשחיטה כשרה אולם זהו דוחק לומר על סתמא דש"ס שם דסבר דעגלה כשר בשחיטה: והנה כ"ז בארנו לתרץ הקושיא

מהש"ס דיומא אמנם עדיין תיקשה ממתנ' דזבחים דאמרינן דשעיר המשתלח פטור על שחוטי חוץ משום דאינו ראוי לפתח אוהל מועד או משום דאינה לשם ומבואר שם בש"ס להדיא דבין קודם וידוי ובין לאחר וידוי פטור ע"ש והרמב"ם פסק שם דמחייב (ועיין בקרן אורה שרצה לחדש דפליגי שם בזבחים מתנ' ובריייתא אהדדי ע"ש וזהו דוחק) ול"נ לומר דהש"ס בזבחים הוי דוקא אליבא דהך תנא דסבר וידוי אינו מעכב ועיין בש"ס יומא (דף מ"א) דפליג שם ר' יהודה ורבנן אי וידוי מעכב או לא רבי יהודה סבר וידוי אינו מעכב ור"ש סבר וידוי מעכב ע"ש דאמרינן עד מתי יהא זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמים של חבירו דברי ר' יהודה ור"ש סבר עד שעת וידוי ואמרינן במאי קא מפליגי כדתני לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר וכן הוא אומר וכלה מכפר את הקדש מה להלן בכפרת דמים אף כאן בכפרת דמים הכתוב מדבר ור"ש אומר לכפר בכפרת דברים הכתוב מדבר ע"ש והנה הרמב"ם פסק דוידוי מעכב דהא כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות עבודת יוהכ"פ זה שנאמר בתורה וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל מפי השמועה למדו שזה וידוי דברים נמצאת למד שהוא מתודה ביום זה ג' וידויים אחד ע"י עצמו תחנה ב' ע"י עצמו עם שאר אחיו הכהנים והוידוי ג' ע"י כל ישראל על שעיר המשתלח ע"ש ברמב"ם מבואר דהרמב"ם פסק דהאי ברייתא דוכפר הוי כפרת דברים בשעיר המשתלח ועיין תוס' ישינים יומא דף מ' ע"ב שכתבו דהאי ברייתא ע"כ אתא כר"ש דסבר וידוי מעכב ולכן לא הוצרך הרמב"ם להביא הא דעד מתי הוא זקוק לעמוד חי עד שעת וידוי דאינו צריך תו להשמיענו זה כיון שכבר הביא דוידוי מעכב אמנם בזה יש לעיין הא אנן קיי"ל דר"י ור"ש הלכה כר"י כמבואר בעירובין (מ"ז) ואיך פסק הרמב"ם כאן כר"ש דוידוי מעכב ולא כר"י ועיין בספר יראים סימן רס"ג שהיה לו גרסא אחרת ולא גרס ר"ש אלא ר"מ אולם עדיין קשה למה פסק הרמב"ם כר"מ נגד ר' יהודה אולם ראיתי בירושלמי בפ"ק דשבועות דהיה הגרסא היפך דר"י סבר דוידוי מעכב ור"ש סבר וידוי אינו מעכב וכן הוא ג"כ בירושלמי יומא ע"ש ולפ"ז יש לומר דהרמב"ם שפיר פסק כר' יהודה עפ"י גרסת הירושלמי וא"ש ועוד דאם לא כן תיקשה האי ברייתא דוכפר הוי כפרת דברים הוא ברייתא בתורת כהנים וסתם ספרא ר"י והנה ראיתי בספר בנין שלמה להגאון מו"ה שלמה הכהן מווילנא שכתב דהרמב"ם פסק דוידוי אינו מעכב ובמחכ"ק לא דק ולא ראה דברי הרמב"ם שהבאתי ולפ"ז א"ש דיש לומר דהסוגיא דזבחים דמבואר דבין קודם ווידוי ובין קודם הגרלה מקרי אינו ראוי לשם זה הוי דוקא למאן דאמר הגרלה אינו מעכב וכן וידוי ג"כ אינו ולכן שפיר פטור על שחוטי חוץ דלא שייך לומר דהוי ראוי לשם מחמת הוידוי והגרלה כיון דלא מעכבא אבל הרמב"ם דפסק דוידוי מעכב שפיר

פסק דחייב בשעיר המשתלח משום שחוטי חוץ דהוי ראוי לפסח אוהל מועד לוידוי ונקרא שפיר לשם וע"כ להאי מאן דאמר דוידוי מעכב לא שייך לתרוצי כמו שתירצו בש"ס זבחים כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי דקודם וידוי לכו"ע חייב משום שחוטי חוץ והנה מתניתין דזבחים דקתני דעל שעיר המשתלח פטור על שחוטי חוץ יש לומר דהוי כמד"א דוידוי אינו מעכב או דיש לומר דמיירי לאחר וידוי (ועיין בירושלמי בפרק טרף בקלפי דאיתא שם שני שעירי יוהכ"פ ששחטן בחוץ אית תני תנא חייב ואית תני תנא פטור וכו' מאן דאמר חייב סבר הגרלה מעכב ומאן דאמר פטור סבר הגרלה אינו מעכב ע"ש במפרשים שרצו להגיה ולשבש הירושלמי ולפי דברינו יש לדחוק באופן אחר ולא להגיה וצ"ע) אולם מהמשך דברי הירושלמי לא משמע כן ועיין בתוס' זבחים כאן שהקשו דביומא משמע דקודם הגרלה חייב על שניהם וכאן משמע דפטור אפילו קודם הגרלה ולפי דברינו א"ש דכאן קאי הש"ס אליבא דמאן דאמר הגרלה אינו מעכב והש"ס דיומא סבר דהגרלה מעכבת וצ"ע:

והנה במה שהבאתי לעיל במה שכתבו האחרונים מקור לשיטת הרמב"ם שהשמיט הא דבעיא רב חסדא בהמת עיר הנדחת או מהני לה שחיטה לטהר מידי נבלה או לא מהא דאמרינן בחולין (דף ק"מ) דמוקמינן להא דכתיב גבי מצורע שני ציפרים טהורות דבא למעוטי ציפורי עיר הנדחת ופריך הש"ס למאי אי לשילוח לא אמרה תורה שלח לתקלה אלא לשחיטה ע"ש ואי לא מהני לה שחיטה הא פשיטא דפסולה דגבי מצורע הא כתיב ושחט את הצפור וכו' נ"ל לומר בזה מילתא חדתא דהא דאמרינן בחולין (דף כ') אמר ליה אביי ותיקשה לך עולת העוף דבעיא שני סימנים וכי מתה עומד ומולק וכתב רש"י וז"ל דהא ודאי עוף בסימן אחד מתה ואמאי מעכב השני וע"ש בחידושי הרשב"א דתמה דאע"ג דסופו למות בסימן אחד אכתי השתא מיהו לאו נבלה הוא וכדתני שחט בה שנים או רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה עד שתמות ע"ש והיינו כיון דאנן קיי"ל דמפרכסת הוי כחיה לכל דבריה וכ' האחרונים לתרץ דהא דאמרינן דמפרכסת כחיה לכל דבריה לא הוי אלא דוקא בבהמה דנפיש חיותא אבל בעוף דזוטר חיותא לא אמרינן דמפרכסת הרי היא כחיה עפ"י מה שכתבו התוס' בחולין דף פ"ד לחלק בין בהמה לעוף לענין מפרכסת הרי היא כחיה ע"ש אף שכתבו דזה הוא דוחק כן תירץ הברית אברהם (חיו"ד סימן כ"ה) אולם ראיתי בספר דבר אברהם שהביא בשם חותנו הגאון הגדול ממינסק שהקשה ממשנה מפורשת במ' טהרות ופ"א משנה ג' דאמרינן שם גבי עוף טמא דאין שחיטתו מטהרתו ועיין בחולין (דף ק"ב) בפירוש אין שחיטתו מטהרתו היינו דאינו מותר לבן נח בשחיטה והיינו משום דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה

ולכן שייך בה אבר מן החי מבואר להדיא דגם גבי עוף שייך מפרכסת הרי היא כחיה וזה תמה רבתי לכאורה אכן יש. לומר דאבר מן החי שאני דלא בעינן שתהא חיה ממש אלא דכ"ז שלא מתה עדיין אסורה מחמת איסור אבר מן החי אולם לגבי העמדה והערכה בעינן שתהא חיה ממש ולכן שפיר כתבו התוס' דעוף דזוטר חיותא מפרכסת לא הוי כחיה אבל לגבי אבר מן החי גם התוס' מודים דשייך אבר מן החי כ"ז דלא מתה בהחלט אלא דכיון דנשאר משהו חיות אמרינן דשייך איסור אבר מן החי וראיה לזה דהא גבי ולד בן שמנה דאמרינן בשבת (דף קל"ו) דהוי כמת דאמרינן מוהלין אותו ממ"נ וכו' ואי לאו מחתך בבשר הוא ע"ש ואפ"ה מבואר בתוספתא (פרק ז") דחולין דשייך בו איסור אבר מן החי וכן הוא בתוספתא דשבת מבואר דאבר מן החי כ"ז שלא מת בהחלט שייך בו איסור אבר מן החי (ודברי התוספתא נעלם מהגאון בעל מנחת חינוך בקומץ המנחה מצוה תנ"ב שחקר בזה אי שייך אבר מן החי בבן שמנה ומהגאון ר' משה דאנושעווסקי אב"ד דסלאבאדקא בספרו באר משה שמסתפק בזה אי שייך אבר מן החי בבן שמנה ולא הביא התוספתא ע"ש) וכן יש לומר ג"כ לענין מליקה דלא שייך מצות מליקה אלא דוקא כ"ז שהיא חיה בהחלט שהעוף היא חיה ממש אבל לא מפרכסת אולם שבתי וראיתי דזה אינו דהא בהדיא אמרינן בחולין (דף קכ"א) דישראל בטמאה ועובד כוכבים בטהרה צריכין מחשבה והכשר ממקום אחר ופריך הש"ס הכשר למה לי הכשר הא סופו לטמא טומאה חמורה וכל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר וכו' ותני אמר ר' יוסי מפני מה אמרו נבלת עוף טהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר מפני שסופה לטמא טומאה חמורה אמר חזקיה הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית אמר ליה ר' ירמיה לרבי זירא ומי אמר חזקיה הכי והא איתמר שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת חזקיה אמר אינה לאיברים ור' יוחנן אמר ישנה לאברים חזקיה אמר אינה לאברים מתה היא ורבי יוחנן אמר ישנה לאברים לאו מתה היא אמר ליה יצתה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה ולכן אינה מטמאה כ"ז שלא מתה אבל אבר מן החי נמי ליכא מבואר דגבי אבר מן החי בעינן חיה ממש ולא סגי בהא דעדיין לאו מתה היא בהחלט ואין מקום לדברינו הנ"ל לחלק בין ענין העמדה והערכה לענין אבר מן החי ונ"ל דיש מקום לדברינו עפ"י מה שנ"ל לחדש דבאמת שייך שם שחיטה גם בבהמה טמאה להתיר אבר מן החי אליבא דחזקיה דהא מבואר בת"כ הובא בפרש"י חולין (דף ע"ב) כל הנוגע בהם יטמא להביא בהמה טמאה שלא טהרנה שחיטתה והלא דין הוא השרץ אסור באכילה ובהמה טמאה אסורה באכילה מה שרץ אין שחיטתו מטהרתו דכתיב בהו טמאים הם לכם אף בהמה טמאה לא טהרנה שחיטתה או כלך לדרך זו

בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה מה טרפה שחיטתה מטהרתה אף בהמה טמאה כן מבואר דבעינן קרא שלא יהני שחיטת טריפה לטהר מידי טומאת נבלה ע"ש (ועיין בפרש"י זבחים דף ע' שהביא ג"כ הת"כ) ועיין בחולין (דף פ"ה) דבעינן קרא למעט בשחיטת עוף טמא דלא בעינן כסוי לרבי מאיר ולרבי שמעון פטור משום דלאו בר אכילה הוא:

ויש להעיר הא אנן קיי"ל דהנוחר פטור מכסוי הדם כמבואר במשנה שם ולכאורה הא לא עדיף שחיטת עוף טמא מנוחר ומעקר מבואר דשייך ענין שחיטה אפילו בטמאה (ועיין בתו"כ פרשה מצורע דאמרינן שם טהורות דכתיב גבי צפורי מצורע ממעט טהורות ולא טמאות וע"ש בפירוש הראב"ד ועיין חולין ק"מ) ועיין בבכורות דף י' דאמרינן שם השוחט את העורב להתלמד בו דמו מכשיר דהוי דם שחיטה וע"ש בפירש"י שכתב וכ"ש אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר וע"ש בתוס' ד"ה שהשוחט וכו' ובתוס' ד"ה מאי איבעיא מה שכתבו שם מכל הנך דוכתי משמע דשייך שם שחיטה אפילו בטמאה ולכן נ"ל דחזקיה סבר דגם בטמאה נמי שייך שחיטה היינו דשייך מעשה השחיטה אבל לא היתר שחיטה אפילו לטהר מטומאת נבלה אבל עכ"פ סבר דשייך שם שחיטה להתיר איסור אבר מן החי והא דאינו מטהר מידי נבלה אף דהוי שחיטה לענין אבר מן החי היינו משום דגלי לן קרא דכל הנוגע בהם יטמא דמינה ילפינן בת"כ דשחיטת טמאה לא מהני לטהר מטומאת נבלה וי"ל כיון דעל אבר מן החי דליכא קרא שפיר מהני להתיר ואפילו בטמאה אליבא דחזקיה ולפ"ז יש לומר דאבר מן החי שפיר שייך כ"ז שיש משהו חיות כמו שכתבו לעיל והא דאמר חזקיה דבמפרכסת ליכא אבר מן החי מתה היא היינו מתה היא מחמת היתר שחיטה דהשחיטה התירה איסור אבר מן החי מן הבהמה כמו שבארנו דחזקיה סבר דגם בטמאה שייך מעשה שחיטה להתיר אבר מן החי: ולפ"ז יש לתרץ מה שהקשו המפרשים על חזקיה דסבר דמפרכסת ליכא איסור אבר מן החי בטמאה מהא דמבואר להדיא במשנה דטהרות פרק א' גבי עוף טמא דאין שחיטתה מטהרתה ועיין בחולין ק"ב דמבואר דהיינו להתיר איסור אבר מן החי לבן נח הרי דבמפרכסת שייך איסור אבר מן החי ולפי דברינו יש לומר דהנה הראב"ד בת"כ כתב דהא דממעטינן בת"כ דטהורות ולא טמאות גבי צפורי מצורע הוי אליבא דמאן דאמר כל צפור אחד טהורה ואחד טמאה במשמע וא"כ גבי צפורי מצורע נמי בין טהורה בין טמאה במשמע ולכן בעינן מעוט למעט צפור טמא לטהר את המצורע אבל למאן דסבר דצפור לא משמע אלא טהורה ולדידיה לא בעינן שום מעוט על צפור טמא לטהרת מצורע וכיון דלדידיה הוי טמאה מין אחר לגמרי ואין שום הכרח דסבר דגם בטמאה

שייך שחיטה וא"כ יש לומר דחזקיה הוי אליבא דמאן דאמר כל צפור בין טמאה ובין טהורה במשמע ובעינן למעט ציפור טמאה לטהר את המצורע א"כ שפיר סבר דשייך שם שחיטה ומתניתין בטהרות הוי למאן דסבר דכל צפור לא משמע אלא טהורה ולא טמאה ויש לומר דסבר דלא שייך שחיטה על טמאה אפילו מעשה השחיטה נמי כ"ז יש לומר לכאורה שוב ראיתי בספר תפארת ישראל בטהרות פ"ק ביכין ובעז שהביא הקושיא שהקשה הגרע"א על חזקיה מהמשנה דטהרות דאין שחיטתה מטהרתה וכתב התפארת ישראל שם שהגאון רע"א בעצמו תירץ לו הקושיא על חזקיה דחזקיה הוי אליבא דר"א ור"י דסברי דאבר מן החי נוהג בטמאים לישראל נמצא דאהני שחיטה לישראל להתיר איסור אבר מן החי וכמו כן יש לומר דאהני גם לבן נח אבל המשנה דטהרות דסבירא לה דאין אבר מן החי נוהג בטמאה לישראל כמבואר להדיא דקתני אינו סופג את הארבעים א"כ יש לומר מדלא מהני שחיטה לישראל להתיר איסור אבר מן החי כמו כן לא מהני ג"כ לבן נח עכ"ל הגרע"א הרי דכתב הגאון להדיא דשייך שחיטה בטמאה וכתב כ"ז למילתא דפשיטא ולא הביא שום ראיה ומפרש ג"כ הא דאמר חזקיה אינה לאברים מתה היא הוי מחמת התר שחיטה וכן כתב התפארת ישראל ושאר מפרשים עיין ברש"ש חולין שם דכתב לתרץ דחזקיה דמיירי בבהמה טמאה לכן שפיר סבר דלא שייך אבר מן החי אבל מתניתין דמיירי בעוף יש לומר דהוי כמד"א אין שחיטה לעוף מן התורה ולכן שייך אבר מן החי הרי דפשיטא להו דשייך שחיטה בטמאים והיינו מעשה השחיטה אף שאינו מטהר מידי נבלה והיינו דמעשה השחיטה מהני לענין אבר מן החי והנה צ"ע על הפמ"ג ביו"ד שכתב דכל שחיטה שאינו מטהר מידי נבלה אינו מתיר אבר מן החי הא כאן מבואר דחזקיה סבר דמתיר אבר מן החי ומטמאה טומאת נבלה כדמשמע בש"ס וזה פשוט דהא דאמר חזקיה אינה לאברים הוי מחמת היתר שחיטה כמו שכתב הגרע"א וכל הנך שהבאתי ועתה יש לומר דהא דאמרינן דאי לאו דמיעטיה קרא לציפורי עיר הנדחת לטהר את המצורע מקרא הוי שפיר כשרה ג"כ צפור עיר הנדחת הוי אפילו אליבא דרב חסדא דאמר בהמת עיר הנדחת לא מהני לה שחיטה לטהר מידי נבלה אבל זה ודאי דשייך בו שפיר מעשה שחיטה כמו שבארנו לעיל ולענין צפורי מצורע לא בעינן התר שחיטה אלא דסגי במעשה השחיטה לחוד וזה שייך בציפורי מצורע דהא לא גרע מציפור טמאה והא דאמרינן (בקדושין דף נ"ז) דטרפה פסול היינו לאו מחמת השחיטה אלא דטריפה פסולה מחמת עצמה היינו דטריפה פסולה לטהרת המצורע ע"ש ועיין בספר בית הלוי חלק ג' ולפ"ז אין שום מקור על הרמב"ם שהשמיט בעיית רב חסדא מהש"ס דחולין מציפורי עיר הנדחת דשפיר יש לומר דגם רב חסדא מודה

בזה דשייך בעיר הנדחת מעשה השחיטה ושפיר כשרה לטהרת המצורע אולם עדיין הוי מקור לשיטת הרמב"ם מהא דזבחים ד"ע כ"ז נ"ל דיש לומר על דרך החידוד:

סימן כה

הרמב"ם בפ"ד מהלכות תמורה כתב השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבעה הרי זו נאכלת כבשר החטאת שולדי קדשים במעי אמן הן קדושין:

ועיין בש"ס תמורה (דף י"א) דאמרינן שם השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' קתני חדא אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה ואינה נאכלת אלא לפנים מן הקלעים ואינה נאכלת אלא ליום אחד ותניא אידך נאכלת לכל אדם ונאכלין בכל מקום ואינן נאכלין בעזרה מאי לאו תנאי היא דמר סבר קדושה חלה על העוברין ומר סבר אין קדושה חלה על העוברין לא הני תנאי בהא קמיפליגי דמר סבר ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים ומר סבר ולדי קדשים במעי אמן הן קדושין ע"ש בש"ס ועיין בתוס' שם ד"ה ומצא בה בן ארבעה חי שכתבו דאלו בן ה' בבהמה דקה אינו ניתרת בשחיטת אמו לר"מ בפרק בהמה המקשה וקשה על הרמב"ם דפסק (בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות) כרבנן וכן בפ"ב מהלכות שחיטה דאפילו בן ה' ג"כ שחיטת אמו מתירתו ואמאי נקט דוקא בן ד' היה ליה למנקט בן ה' דהוה רבותא יותר דאפילו בבן ה' כל דיני חטאת עליו וכבר הקשה זה הלח"מ ע"ש שכתב וז"ל נקט בן ד' חי דבן ה' בבהמה דקה הרי כלו לו חדשיו ואפילו למאן דאמר בהויתן הן קדושין הרי יצא לאויר העולם אחר ששחטו וכלו לו חדשיו להכי נקט בברייתא בן ד' דאע"ג דלא כלו לו חדשיו במעי אמן הן קדושין ונאכלת כחטאת וזה מתבאר מדברי רש"י ז"ל שם אבל אין לפרש דנקט בן ד' משום דבן ה' אין שחיטת אמו מטהרתו כמו שפירשו התוס' דהא רבינו ז"ל פסק דאע"ג דכלו לו חדשיו שחיטת אמו מטהרתו עכ"ל ופירוש דברי הלח"מ הוא כיון דבש"ס אמרינן דמד"א נאכלת לכל אדם סבר בהויתן הן קדושין וזה שלא היה לו הוי' אינו קדוש וזה חידש לן הלחם משנה דדוקא בעובר שלא כלו לו חדשיו הוא דלא הוי הויה לקדש אבל בעובר שכלו לו חדשיו מחשב שפיר הויתו בזה שיצא לאויר העולם לאחר שחיטה כיון דכלו לו חדשיו ולד גמור הוא ומחשב שפיר הוי' לקדש להכי כיון דהרמב"ם. כתב הטעם דנאכלת כבשר החטאת שולדי הקדשים במעי אמן הן קדושין שפיר הוצרך למנקט דוקא בן ד' דבזה הוא דצריכין לטעם דבמעי אמן הן קדושין אבל בן ה' שכלו לו חדשיו בזה לכו"ע הוא אף למד"א בהויתן הוא דקדושים ג"כ קדוש:

והנה בדברי הלח"מ יש לעיין טובא (ועיין כריתות דף כ"ג דאמרינן שם דלמאן דאמר דבקדשים אין איסור חל על איסור כל חלב לד' לרבות אימורי קדשים ומוקים לה. בולדות קדשים וקסבר ולדות קדשים בהויתן הן קדושים ועיין תוס' חולין ק"ג) אולם ראיתי בספר זרע אברהם להגאון ר' מנחם זעמבא שליט"א שהאריך בדברי הלח"מ הרבה והעיר מכמה דוכתי בש"ס ע"ש בספר הנ"ל שהאריך הרבה לתרץ דברי הרמב"ם באופנים שונים:

ונלע"ד לתרץ דברי הרמב"ם כן דהנה בחולין דף פ"ה ע"ב אמר ר' אבא לא לכל אמר ר' מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מודה ר"מ שאין מתירתה באכילה וכו' אמר מר לא לכל אמר ר"מ שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מודה ר"מ שאין מתירתה באכילה פשיטא טרפה בשחיטה מי מישתרא לא צריכא לשוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי סד"א הואיל דאמר ר"מ שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה תהני לה שחיטת אמו ולא לבעי שחיטה קמ"ל ותסברא והא אמר ר"מ בן פקועה טעון שחיטה לא צריכא דרבי סבר לה כר"מ וסבר לה כרבנן סבר לה כר"מ דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וסבר לה כרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו סד"א כיון דאמרי רבנן דשחיטת אמו מטהרתו תהני לה שחיטת אמו ולא ליבעי שחיטה קמ"ל (ועיין בפירוש רש"י שכתב וז"ל מהו דתימא כיון דבן ט' הוא ושחיטת עצמו מתירתו אפילו לר"ש כדקיי"ל בפרק בהמה המקשה ארבעה סימנים אכשר בה רחמנא הלכך לאו ירך אמו לאיתסרו משום טריפות דידה ואימא לרבי דסבר כר"מ תהני ליה שחיטת אמו ולא לבעי למישחטה דהא שחוטה היא קמ"ל) ומתבאר דאפילו למד"א שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מודה שאין שחיטה זו מהני להתיר ולד בן ט' חי ואע"ג דאמרינן ד' סימנים אכשר בה רחמנא ואם שחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי מכשרת בשחיטת עצמה וראיתי בספרי האחרונים שהעירו למה באמת אין שחיטת אמו מטהרתו ואיזה איסור יש על הולד דאיסור טרפה שיש על האם ליכא על הולד דאם היה על הולד איסור טרפה לא היה שחיטת עצמה מתירתה ומצד השחיטה הא ס"ל שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וא"כ למה צריכא הולד שחיטה בפני עצמה ואיזה איסור יש על הולד שאסור לאוכלו בלא שחיטת עצמה (ועיין בחידושי רע"א ביו"ד סימן י"ג מה שכתב בזה) ובספר שו"ת רצ"ה בהגה שם רצה לומר בשחיטה שאינה ראויה איכא עשה דאינו זבוח וא"כ גם הולד אסור באכילה בשחיטת אמו מחמת איסור עשה דאינו זבוח ולכן הולד טעון שחיטה בפני עצמה. להתיר איסור עשה דאינו זבוח (וע"ש שהביא ראי' מהר"ן בסנהדרין שכתב שם גבי בהמה חציה של עיר הנדחת שכתב דאפילו אם נימא דמהני שחיטה לבהמת עיר הנדחת לטהרה מידי נבלה אפ"ה לא מהני שחיטה להתיר באכילה החציה של עיר

אחרת להתירה באכילה אפילו למאן דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אלא מוכח דכל שאין השחיטה מהני להתיר באכילה הוי עלה איסור עשה דאינה זבוחה אולם קשה לכאורה לומר כן בשחיטה שאינה ראויה דאיכא איסור עשה דאינה זבוחה ועוד דא"כ לא היה להש"ס למנקט כלל מילתא לענין הולד ואמאי לא קאמר הש"ס כהר"ן דבשחיטה שאינה ראויה איכא איסור דאינה זבוחה אולם עכ"פ אין לנו איסור אחר:

ולפי"ז יש לומר כיון דמבואר בחולין (דף פ) דשחיטת קדשים הוי שחיטה שאינה ראויה דכל כמה דלא זריק דם לא מישתריא בשר וע"ש בפירש"י שכתב משום דהבשר אינו ניתר בשחיטה לחודא בלא זריקה א"כ שפיר יש לומר דאם שחט בהמת קדשים מעוברת ומצא בה ולד בן ט' אותו הולד אינו ניתר בשחיטת אמו משום דשחיטת אמו הוי שחיטה שאינה ראויה והוי כמו ולד טריפה דאינה ניתר בשחיטת אמו כיון דאין השחיטה מתרת את הבשר באכילה קודם הזריקה (ועיין במנחות דף ע"ט) דמבואר שם דשחיטה וזריקה הוי שני. מתירים ועיין מנחות דף י"ד דאמרינן שם בשעת שחיטה חישב לאכול כחצי זית ובשעת זריקה חישב לאכול כחצי זית פיגול מפני ששחיטה וזריקה מצטרפין איכא דאמרי שחיטה וזריקה דתרווייהו מתירין אין קבלה והולכה לא (וע"ש בפירוש רש"י שכתב דשחיטה מקדשת לדם והבא לקדש כבא להתיר וזריקה מתרת את הבשר ועיין בחידושי הרשב"א דתמה בזה כיון דהטעם דשחיטה חשיבא מתיר משום דמקדש לדם וא"כ אין השחיטה מתרת הבשר כלל ואיך מהני לפגל במחשב בעת השחיטה על הבשר שאין עבודה זו מתירתו והוכיח מזה דשחיטה מתיר גם את הבשר] עכ"פ כיון דשחיטת קדשים חשיבא שחיטה שאינה ראויה ולכן אינו מתיר ולד הנמצא בבהמת קדשים כמו שמצינו גבי שחיטת טרפה שאין הולד ניתר בשחיטת אמו וזה אין לומר דכ"ז לא הוי אלא דוקא בשוחט את הטרפה דהוה כמתה מקצתה וממילא חסר לה שחיטה ולכן אינו מתרת את העובר בזה דהא הש"ס סתמא נקט שחיטה שאינה ראויה דמשמע כל שחיטה שאינה ראויה ושחיטת קדשים כיון דהוי ג"כ שחיטה שאינה ראויה ג"כ אינו מתרת את הולד:

והשתא נבוא לתרץ דברי הרמב"ם דנקט דוקא בן ד' דהנה התוס' בחולין שם פ"ה כתבו וז"ל תהני ליה שחיטת אמו דוקא נקט בן ט' חי אבל מת או בן ח' פשיטא דהוי ירך אמו שהיא טרפה ואף ע"ג דאמרינן באלו טרפות דולד טרפה לא הוי ירך אמו היינו לפי שהוא חי ואין חיותו תלוי באמו ע"ש מבואר מדברי התוס' דשאני בין ולד בן ח' לולד בן ט' דולד בן ט' לא הוי ירך אמו ממש להיות חד גופא עם אמו אלא דבאמת הוי גופא אחרינא אלא דהתורה התירתו בשחיטת אמו מגזה"כ דכל בבהמה תאכלו אבל בן ח' ניתר בשחיטת

אמו משום דהוי כאחד מאבריה שוב מצאתי בספר שו"ת רצ"ה סימן ס"א תשובה להגאון הגדול דמינסק שכתב לענין חלב בן פקועה לחלק בין בן ט' חי לבן ח' וכתב דאף דאנן ק"ל כר"י דבן ט' ניתר בשחיטת אמו מ"מ לאו מחד טעמא הוא ורק דבבן ח' הוא מטעם דכיון דאין לו חיות בפני עצמו הו"ל כירך אמו וממילא מהני ליה שחיטת האם דהו"ל כאחד מאבריה אבל בן ט' חי כיון שיש לו חיות גמור בפ"ע ל"ה לענין זה דבחיותא תליא כירך אמו ורק דגזה"כ היא דמהני לו שחיטת האם מכל בבהמה תאכלו ע"ש שהביא לשון הרמב"ם דגבי בן ט' חי כתב (בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות) אינו צריך שחיטה אלא דשחיטת אמו מטהרתו (ובפ"ז מהלכות מאכלות אסורות) כתב השוחט את הבהמה ונמצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי מפני שהוא כאבר מאבריה ואם שלמו לו חדשיו וכו' הרי דגבי בן ט' כתב דשחיטת אמו מטהרתו וגבי בן ח' כתב מפני שהוא כאחד מאבריה ע"ש בשו"ת הנ"ל ולפ"ז הא דאמרינן בחולין דהשוחט את הטרפה דאין העובר ניתר בשחיטת אמו והיינו כמו שכתבו האחרונים דהוי על הולד איסור עשה דאינו זבוח הוי דוקא בעובר בן ט' אבל בעובר בן ח' שפיר ניתר בשחיטת אמו משום דהוי כאחד מאבריה היינו שהשחיטה מועלת על העובר ואין על הולד איסור עשה דאינו זבוח אבל זה ודאי דהעובר אסור מחמת איסור טרפה כמו שכתבו התוס' בחולין פ"ה אולם השחיטה מועלת על הולד אף דהוי שחיטה שאינה ראויה ואין על הולד איסור עשה דאינה זבוח דהוי חד גופא ולפ"ז כיון דשחיטת קדשים הוי ג"כ שחיטה שאינה ראויה יש לומר דלכן נקט הרמב"ם דוקא בן ד' משום דבן ה' בבהמה דוקא לא היה מהני שחיטת אמו כמו גבי בן ט' בגסה דאמרינן גבי טרפה דהולד אינו ניתר אבל בן ד' דהוי חד גופא שפיר ניתר בשחיטת אמו אע"ג דהשחיטה היא שחיטה שאינה ראויה וא"ש:

והנה זה אין לומר דלא דמי שחיטת קדשים לשחיטת טרפה דגבי שחיטת טרפה שייך שפיר לומר דאין העובר ניתר משום דהוי שחיטה שאינה ראויה משום דשחיטת טרפה אינו מתיר הבשר באכילה לעולם ולכן' שייך שפיר לומר דבשחיטה כזו אין העובר ניתר אבל גבי קדשים דמיד אחר הזריקה יהיה הבשר ניתר באכילה א"כ ממילא גם העובר יהא מותר בשחיטת אמו וי"ל דכמו דהבהמה עצמה ניתרת אחר הזריקה כמו כן גם העובר יהא ניתר אחר הזריקה דזה אינו דכל עיקר הא דולד ניתר בשחיטת אמו הוי מחמת דארבעה סימנים אכשר בה רחמנא וזה ידעינן מהא דכל בבהמה תאכלו וכל עיקר ההיתר לא מצינו אלא דוקא בשחיטה היינו דשחיטת האם מתיר להולד אבל גבי קדשים דהשחיטה לבדה אינה גומרת ההיתר אלא דבעינן גם היתר זריקה דהוי שני דברים המתירין ואין מעלין זה בלא זה כמבואר (במנחות ע"ט וביבמות ק"ג) וזה לא מצינו

דגם זריקת האם יתיר לולד א"כ לא שייך דהשחיטת קדשים יתיר את העובר בשחיטה לחוד משום דאח"כ יבוא הזריקה דכיון דבעינן גם היתר זריקה להתיר מוקדשים באכילה וגבי זריקה לא מצינו שיועיל זריקת האם להעובר וזה אין לומר דהעובר יהא מותר לאכלו בלא זריקה דזה אינו דבודאי בעינן גם זריקה ובלא הזריקה אינו ניתר כיון דכל דיני חטאת עליו עיין פסחים י"ג גבי תודה דאמרינן שם דאין הלחם ניתר אלא בזריקת הדם ופרש"י שם הואיל ותלוים בזבח הרי הן כבשר הזבח עצמה ועיין מנחות מ"ז והנה זה אין לומר דאמאי לא יזרק הדם של הבן פקועה עצמה ויהא דמה מתיר את בשרה דזה אינה עפ"י מה שראיתי בספר תוספת עזרה על הת"כ שהקשה על הש"ס דחולין דף ע"ה דהא דמביא הש"ס מה חלב שתי הכליות האמורות באשם מוציא מכלל שליל אף כל מוציא מכלל שליל בשלמא לדידי מש"ה מיעטיה רחמנא אלא לדידך ליקרב (ופרש"י לדידך דאמרת חלב הוא לענין אכילה אמאי מיעטו רחמנא) אמר ליה מידי דהוי אמחוסר זמן ע"ש והקשה הנ"ל אמאי לא קאמר דאינו קרב משום דהוא יוצא דופן וכתב לתרץ דלא שייך פסול יוצא דופן אלא דוקא היכי דקרב בעצמו לשם קרבן היינו דניתר בזריקת דמו של עצמו אבל בניתר בזריקת דמו של האם לא שייך פסול יוצא דופן ע"ש ולפ"ז לא שייך לומר שיזרקו דמו של הבן פקועה עצמו דא"כ יפסול מחמת יוצא דופן אולם הראב"ד בת"כ כתב דלא שייך פסול יוצא דופן אלא בבהמת חולין אבל בהמת קדשים שקדמה קדושה ללידה לא שייך פסול יוצא דופן ע"ש בפרשה אחרי וזה חידוש גדול (ויש לעיין בזה טובא ואכ"מ וכבר האריך בזה בספר זרע אברהם להגאון מהרמ"ז שליט"א) עכ"פ דברי הרמב"ם א"ש דלכן נקט דוקא בן ד"י דבבן ה' לא יהני השחיטה להתירו משום דזהו שחיטה שאינה ראויה (ועיין בתוס' ב"ק דף ע"ו ד"ה כל העומד שכתבו דלא שייך לומר שיהא שחיטה ראויה מחמת דכל העומד לזרוק כזרוק דמי דכיון דבשחיטה לחודא לא מישתריא בשר באכילה אלא דבעינן גם היתר זריקה הוי שחיטה שאינה דלא הוי דומיא להא דטבוח טבח והכן): שוב ראיתי דלכאורה לא העלינו ארוכה בדברינו דהרמב"ם כתב להדיא (בהלכות מעשה הקרבנות בפ"א הלכה י"ט) וז"ל היתה הבהמה מעוברת אע"פ שכלו חדשיו של עובר ואפילו נמצא חי אינו מעלה חלבו עם חלב אמו אלא חלב אמו בלבד והרי העובר כאחד מאיבריה ע"ש מבואר דשיטת הרמב"ם דאפילו ולד בן ט' במוקדשים ג"כ ניתר בשחיטת אמו כגופא ונאכל כבשר האם כמו שכתב הרמב"ם בלשונו והרי העובר כאחד מאיבריה והבשר נאכל בקדושת קרבן אלא שהחלב אינו קרב משום דנתמעט מקרא בחולין דף ע"ה ובת"כ וזה דלא כדברינו דלדברינו ולד בן ט' במוקדשים אינו ניתר כלל בשחיטת אמו משום דהוי

שחיטה שאינה ראויה באכילה והנה לכאורה עלה במחשבתי. לומר דעד כאן לא קאמר הש"ס בחולין שם דשחיטת קדשים הוי שחיטה שאינה ראויה אלא דוקא בקדשי קדשים דאיסור קדשי קדשים הוי איסור מעילה ולכן כיון דאין שחיטה מתרת איסור מעילה אלא דבעינן שיצטרף ג"כ היתר זריקה מקודם הזריקה עדיין הבשר באיסור מעילה משו"ה שפיר אמרינן דהוי שחיטה שאינה ראויה אבל בקדשים קלים שאין בהם מעילה (וראיתי לגאון אחד שרצה לומר דבשלמים ליכא אלא איסורא דרבנן ועיין רש"י מנחות דף ד' שכתב דדמי שלמים אינם אסורים אלא מדרבנן ויש לעיין בזה טובא מכמה דוכתי בש"ס ובכ"מ ועיין שער המלך בהלכות חמץ ומצה שהביא ג"כ דברי רש"י וכתב לחלק בין שלמים לדמי שלמים ע"ש ועיין בב"ק דף ע"א דמבואר שם להדיא דמחמת איסור דרבנן לא שייך לומר דהוי שחיטה שאינה ראויה ע"ש) יש לומר דבקדשים קלים הוי שחיטה ראויה כיון דליכא איסור מעילה אולם זה אינו דמהש"ס בחולין שם משמע דגם בקדשים קלים הוי ג"כ שחיטה שאינה ראוי' דהש"ס מדייק שם מהא דתנן במתניתין דאותו ואת בנו נוהג במוקדשין דמתניתין הוי דלא כר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ואמאי לא מוקמי הש"ס האי במוקדשין דהוי בקדשים קלים וכן יש להעיר מהא דב"ק דף ע"ו דמקשה הש"ס קדשים שחיטה שאינה ראויה היא ואמאי לא מוקי בקדשים קלים אלא ע"כ דשיטת הש"ס דגם בקדשים קלים הוי ג"כ שחיטה שאינה ראויה וא"כ אין לתרץ שיטת הרמב"ם כדברינו הנ"ל אמנם נ"ל דיש לומר דשיטת הרמב"ם הוי כמו שבארנו דלכן נקט הרמב"ם דוקא בן ד' משום דבן ד' הוי כאחד מאיבריה ולכן ניתרת בשחיטת אמה אבל בן ה' אף דניתר ג"כ בשחיטת אמו היינו משום דגלתה התורה כל בבהמה תאכלו דד' סמנים אכשר בה רחמנא אבל לא הוי הולד כאחד מאיבריה ולכן כיון דהוי שחיטה שאינה ראויה אין הולד ניתר בשחיטת אמו כמו דאמרינן גבי ולד טרפה בחולין פ"ה ומה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות דגם ולד בן ט' ניתר בשחיטת אמו והוי כאחד מאיבריה נ"ל דלא קשה מידי על דברינו דהנה כל עיקר הא דשחיטת קדשים הוי שחיטה שאינה ראויה הוא משום דשחיטה וזריקה הוה שני מתירין כמבואר במנחות דף ע"ט וכמו שהבאתו לעיל בשם הרשב"א דהזריקה מתרת באכילה כמו השחיטה נ"ל דבקדשי קדשים כו"ע מודים דהזריקה הוי מתיר לבשר אולם גבי קדשים קלים נ"ל דזה לא הוי אליבא דכו"ע אלא דתליא בפלוגתא דהנה בפסחים דף ע"ז אמרינן ועשית עולתיך הבשר והדם ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם ר' אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר שנאמר ודם זבחיך ישפך וכו' ופריך הש"ס ורבי יהושע נמי הא כתיב ודם זבחיך ישפך אמר לך הא כתיב גבי והבשר תאכל וכו' ורבי

אליעזר נמי הא כתיב והבשר תאכל אמר לך ההוא מבעי שאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק את הדם פירוש כיון דכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר יאכל אמרינן ודם זבחיך ישפך והדר והבשר יאכל ע"ש ופריך הש"ס ורבי יהושע שאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק את הדם מנא ליה ק"ו הוא ומה אימורין דכי ליתנהו לא מעכבי כי אתניהו מעכבא דם דכי ליתיה מעכב כי איכא לא כל שכן דמעכב (ועיין בפירוש רש"י שכתב וז"ל דם דכי ליתיה מעכב דהא תרוייהו מודו אם אין דם אין בשר דמתחילת הקדשן הן נאסרין וכפרה אינה באה אלא בדם וכהנים משלחן גבוה קא זכו וכיון דכפרה ליתיה איסורא להיכא אזיל) והנה מאן דיליף הא דזריקה מעכבת מודם זבחיך ישפך והדר והבשר יאכל יש לומר דודאי זריקה חשובה מתיר כמו שחיטה בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים ולכן יש לומר דשפיר חשיבא שחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה כיון דאין השחיטה גומרת ההיתר בלא זריקה לפי הש"ס דחולין (אולם הש"ס בב"ק דף ע"ז פליג שם על הש"ס דחולין עיין בתוס' שם) אבל לרבי יהושע דיליף הא דאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק את הדם מק"ו מאימורים יש לומר דכ"ז שייך שפיר גבי קדשי קדשים דאין הבשר מותר באכילה קודם הקטרת אימורים כמבואר בפסחים (דף נט ע"ב) יכול יהו הכהנים רשאין בחזה ושוק קודם הקטרת אימורים ת"ל והקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו הרי דהשחיטה אינה מתרת קודם הקטרת אימורים וכמו כן אין השחיטה מתרת קודם זריקת הדם אבל כ"ז הוה דוקא בקדשי קדשים דהקטרת אימורים מעכב אבל בקדשים קלים דכתב הצל"ח ביצה דף כ' דהקטרת אימורים אינה מעכבת כלל אכילת בשר לבעלים והבעלים מותרין לאכול הבשר קודם הקטרת אימורים ואף שיש לעיין בזה טובא (עיין בב"ק דף י"ג חולין דף קל"ז וקידושין נ"ב ומעילה דף ז' ויש להאריך בזה ואכ"מ) ולפ"ז יש לומר דמאן דיליף דאין הבשר ניתר באכילה עד שיזרק את הדם מק"ו מאימורים שאני בין קדשים קלים לקדשי קדשים דזריקת הדם בקדשים קלים לא הוי מתיר כמו בקדשי קדשים כיון דילפינן מאימורים ואימורין לא מעכבא בקדשים קלים ואף דגם בקדשי קדשים אין הקטרת אימורים מעכבא כי לתנייהו עכ"פ מסתבר יותר לומר דזריקה הוי כמו השחיטה בקדשי קדשים ולא בקדשים קלים וכ"ז על דרך החידוד וצ"ע (ויש לעיין בזה טובא ואכ"מ ובמ"א אבאר) והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות פסולי המוקדשים פסק כר"י דאמר בפסחים דף ע"ז אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר וע"ש בכ"מ בהלכות פסולי המוקדשין ולח"מ שם ומובא בפסחים שם דף ע"ז דרבי יהושע יליף האי דאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק את הדם מק"ו מאימורים ולפ"ז גם לשיטת הרמב"ם עלינו לומר דהא דאין הבשר מותר באכילה עד

שיזרק את הדם הוי גם כן מק"ו מאימורים וא"כ שפיר גבי קדשי קדשים הוי הזריקה מתיר כיון דבלא הזריקה אין הבשר מותר באכילה אבל בקדשים קלים דהבשר ניתר באכילה קודם הקטרת אימורים יש לומר דגם בזריקה ג"כ מותר באכילה קודם זריקת הדם היינו דחלק הבעלים ניתר באכילה קודם זריקת הדם אלא שיש מצוה על הכהנים לזרוק את הדם אבל אין זריקה בגדר מתיר כיון דאינה מעכבת ולכן יש לומר דבקדשים קלים הוי שפיר שחיטה ראויה ולכן שפיר כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות דאפילו ולד בן ט' חי ניתר ג"כ בשחיטת אמו והיינו דשם מיירי הרמב"ם בבהמה של קדשים קלים והוי שחיטה הראויה ולכן שפיר ניתר הולד אבל גבי קדשי קדשים דהוי שחיטה שאינה ראויה אין הולד ניתר כמו שבארנו והא דמשמע מהש"ס דחולין דגם בקדשים קלים נמי הוי שחיטה שאינה ראיה יש לומר דהוי אליבא דר"א בפסחים שם דיליף הא דאין הבשר ניתר אכילה עד שיזרק את הדם מודם זבחיך ישפך ואין לחלק בין קדשי קדשים לקדשים קלים והנה הא דמבואר במכות (דף י"ז) וכן פסק הרמב"ם בפי"א מהלכות מעשה הקרבנות דקדשים קלים אסורין באכילה קודם זריקת הדם מה"ת מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך וכו' והוא אזהרה לאכול קדשים קודם זריקה בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים הרי דאפילו קדשים קלים ג"כ אסורין באכילה קודם הזריקה (והיינו כיון שיש מצוה על הכהנים לזרק הדם אסרה התורה לאכול קודם הזריקה אף דהזריקה מחמת עצמה היינו מחמת מתיר אינו מעכבת אבל עכ"ז אסרה תורה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך) א"כ הרי גם בקדשים קלים היה עלינו לומר דהוי שחיטה שאינה ראויה ואמאי מתרת את הולד בן ט' הנמצא בה אמנם נ"ל לומר דלא דמי דגבי קדשי קדשים דהזריקה הוי ג"כ מתיר כמו השחיטה דהא הזריקה מוציא את הבשר מאיסור מעילה שהיה על הבהמה מחיים ולכן קודם הזריקה כיון דעדיין לא נגמר ההיתר אכילה שייך שפיר לומר דהשחיטה הוי שחיטה שאינה ראויה אבל בקדשים קלים כיון דאין בה מעילה והשחיטה מתיר האיסור שהיה על הבהמה מחיים (עיין קידשין דף נ"ז דמשמע לכאורא דשחיטה מתרת איסור מוקדשין) אלא דתיכף לאחר השחיטה חל על הבשר איסור דלא תוכל לאכול בשעריך א"כ כיון דהשחיטה התירה לגמרי כל האיסור שהיה על הבהמה מחיים ואין הזריקה בגדר מתיר כלל א"כ יש לומר דלא הוי שחיטה שאינה ראויה דהשחיטה התירה לגמרי אלא דלאחר השחיטה חל עליה איסור דלא תוכל לאכול שעריך א"כ שפיר הוי שחיטה ראויה אולם זה אינו דבאמת יש לומר דכל שחיטה שאינה מתרת את הבשר באכילה יש לומר דהוי שחיטה שאינה ראויה ועיין ב"ק דף ע"א אבל זה יש לומר דעד כאן לא אמרינן בש"ס חולין דאפילו למד"א שחיטה שאינה

ראויה שמה שחיטה אפ"ה אין השחיטה מתרת את העובר בן ט' הנמצא בה אלא דוקא במקום שאין השחיטה מועלת להתיר את הבהמה מהאיסור שהיה עליה מחיים כגון גבי בהמה טריפה שאין השחיטה מתרת את האיסור טרפה או גבי בהמת קדשי קדשים שאין השחיטה גומרת להתיר את הבהמה מהאיסור שהיה עליה מחיים היינו איסור מעילה דהא שחיטה וזריקה הוי שני מתירים אבל בקדשים קלים למאן דיליף הא דאין הבשר ניתר באכילה עד שיזרק את הדם מק"ו מאימורים יש לומר דזה פשוט דהשחיטה מהני להתיר לגמרי כל האיסור שהיה על הבהמה מחיים אפילו האיסור מוקדשים שהיה על הבהמה מחיים ג"כ ניתר בשחיטה (עיין קדושין נ"ז) אלא דתיכף אחר השחיטה חל על הבשר הא דלא תוכל לאכול בשעריך וכיון דהשחיטה גמרה להתיר את האיסור שהיה על הבהמה מחיים א"כ שפיר יש לומר דגם עובר בן ט' ניתר בשחיטה זו כיון דהשחיטה התורה באכילה ונסתלק האיסור שהיה על הבהמה מחיים בקדשים קלים ושפיר יש לומר דהרמב"ם שכתב בהלכות מעשה הקרבנות בפ"א דאפילו עובר בן ט' ניתר בשחיטת אמו מיירי בקדשים קלים וכמו שבארנו:

סימן כו

יבואר ענין היסח הדעת בקדשים: גרסינן בפסחים דף ק"כ הפסח אחר חצות מטמא את הידים הפיגול והנותר מטמאין את הידים ושם בש"ס פליגי רב הונא ורב חסדא חד אמר משום חשדי כהונה וחד אמר משום עצלי כהונה (ופירש"י דף פ"ה חשדי כהונה גזרו טומאה על פיגול כדי שלא יפגלו את הקרבן משום איבה וגזרו על הפיגול טומאה כדי שיהא צריך להטביל ידיו קודם שיגיע בקודש ויטריחוהו ומשום עצלי כהונה המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על הנותר כדי להטריחו עליהם) וקשה דאמרינן בכריתות (דף כ"ו ע"ב) חטאת העוף. הבא על הספק אם משנמלקה נודע תקבר אמר רב וכיפר ופריך הש"ס אי הכי אמאי תקבר לפי שאינה משתמרת (ופרש"י שאינה משתמרת כיון דעל הספק באה ולא לאכילה הוי קיימא לא שמרוה יפה ונפסלה בהסח הדעת) שמא נטמאה מבואר דקדשים שאסורין באכילה נפסלין בהסח הדעת וכמו כן למד"א דהסח הדעת פסול טומאה פיגול ונותר בלאו הנך טעמים נמי מטמאים משום הסח הדעת כמו דמצינו בחטאת העוף הבא על הספק דהוי הסח הדעת משום שאסורה באכילה וכן קשה דהא דמוקי הש"ס הא דפסח לאחר חצות מטמא רק כר"א בן עזריה הא אפילו כר"ע ג"כ מצי אתיא כיון דמדרבנן אסור ממילא מטמא ומצאתי בספר שואל ומשיב שהקשה קושיא זו מסברא ולא הביא הש"ס דכריתות ופירש"י שם דמבואר להדיא דקודש

שאסורה באכילה נפסלה בהסח הדעת הקשה הגאון הנ"ל בהא דאמרינן (בפסחים פ"ה) המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה טהור ואסור מאי לאו טהור ואסור דיוצא מחבורה לחבורה וכו' והקשה אמאי טהור הא כיון שאסור הרי הסיח דעתו וע"ש בספר שו"ת שו"מ שכתב על פיגול ונותר דכיון דקיי"ל בזבחים (דף מ"ג) דפיגול ונותר שהעלן על גבי המזבח פקע פיגולן מהם ע"ש א"כ שוב לא הסיח דעתו מהם דהא משכחת לה שיוכשר ע"י העלאה על גבי המזבח ע"ש אולם ז"א דהא אמרינן שם בכריתות (כ"ו) דרב סבר אם משנמלקה נודע שילדה תעשה ודאי ומותרת באכילה ולפי דבריו היה לן לומר דגם שם לא שייך הסח הדעת כיון דיכול להיות שתהא כשרה ומותרת באכילה:

ונ"ל לתרץ דהנה מקור הא דהסח הדעת פוסל בקדשים ילפינן מהא דאת משמרת תרומתי ועיון רש"י פסחים (דף ל"ד) ובירושלמי בפ"ק דתרומות וי"ל דלא שייך הסח הדעת אלא בקדשים דהוי בכלל משמרת כגון קדשים כשרים אבל בקדשים פסולים דלאו בכלל משמרת הן דאין חיוב שמירה עלייהו כלל ממילא דלא שייך בהו פסול הסח הדעת ולכן יש לומר דבפיגול ונותר כיון דאסורים באכילה ממילא דליכא עלייהו חיוב שמירה ולא קאי עלייהו הא דמשמרת ולכן לא שייך בהו פסול הסח הדעת ולכן שפיר אמרינן בש"ס דפיגול ונותר מטמאין את הידים משום חשדי כהונה או משום עצלי כהונה וכן פסח לאחר חצות דמטמא את הידים הוי נמי אליבא דראב"ע דאמר פסח נאכל עד חצות ממילא דהוי נותר לכן שפיר מטמא כמו כל נותר אבל לר"ע דאמר עד שיעלה עמוד השחר אינו מטמא כיון דלא הוי נותר מן התורה וגם לא שייך הסח הדעת והא דכתב רש"י (בכריתות דף כ"ו) שם גבי חטאת העוף הבא על הספק דתקבר משום דנפסל בהסח הדעת הרי מבואר דאפילו בדבר האסור באכילה נמי שייך הסח הדעת אולם שם יש לומר דלא דמי לפיגול ונותר כיון דהוי ודאי פסולין לכן לא הוי בגדר משמרת כלל וממילא דלא שייך בהו הסח הדעת כלל כיון דלאו בכלל משמרת נינהו אבל חטאת העוף הבא על הספק כיון דהא דאינה נאכלת הוי מחמת ספק שמא אינו מחויב כלל ממילא דאסורה משום איסור נבלה וחולין בעזרה אבל זה ודאי דיש צד שמא היא כשרה והוה ודאי בגדר משמרת ולכן ממילא דשייך בזה הסח הדעת וי"ל דזה הוה דוקא לר"א דאמר (בבכורות דף ל"ד) דאחד תרומה טהורה ואחד תרומה תלויה שייך בגדר משמרת וממילא דשייך הסח הדעת בתרומה תלויה דהוי ספק טומאה אבל לר' יהושע דאמר שם דתרומה תלויה לא הוי בגדר משמרת צ"ע טובא וי"ל דהש"ס בכריתות הוי אליבא דר"א:

והנה על דברינו קשה מהא דאמרינן בפסחים (דף ל"ד) שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין מלטמא ואסורין מלאכול ופריך הש"ס וכי מאחר דטהורין מלטמא אמאי אסורין מלאכול וכו' אמר ליה מידי שמעי לך בהא אמר להו הכי אמר רב ששת מאי אסורין אסורין לכהנים הואיל ואפסילו להו בהסח הדעת (וע"ש בפרש"י שכתב וז"ל כשנטמאו מתחלה הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן ונפסלין בהסח הדעת דכתיב גבי תרומה את משמרת תרומתי עבוד לה שימור ולא תסיח דעתך ע"ש) מבואר להדיא דשייך הסח הדעת אפילו בתרומה טמאה והיינו דשייך משמרת אפילו בתרומה טמאה וזה דלא כמו שבארנו לעיל דבקדשים פסולין לא שייך פסול הסח הדעת משום דלא הוי בכלל משמרת (אולם פירוש רש"י צ"ע מהא דאמרינן דאם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה וכו' ולפי שיטת רש"י דשייך משמרת אפילו בתרומה טמאה א"כ איך שרי להניחה במקום התורפה):

ונ"ל דאין מכאן סתירה על דברינו וזה ודאי דעל קדשים פסולין לא שייך משמרת וממילא לא שייך נמי פסול הסח הדעת ולא קשה מסוגיא זו דהנה כבר הקשה הצל"ח והמגיני שלמה שם בהא דאמרינן שם גבי מי החג שנטמאו השיקן ואחר כך הקדישן טהורין הקדישן ואחר כך השיקן טמאים מכדי זריעה נינהו מה לי השיקן ואחר כך הקדישן מה לי קדישן ואחר כך השיקן ומדייק הש"ס דאין זריעה להקדש והקשו המגיני שלמה והצל"ח אמאי לא קאמר הש"ס הטעם דהקדישן ואחר כך השיקן דטמאים משום הסח הדעת דהא מרא דשמעתא ר' שמעון בן לקיש הוא ואיהו ס"ל דהסח הדעת פסול הגוף הוה וא"כ שפיר יש לומר דהקדישן ואחר כך השיקן הוי הפסול משום הסח הדעת ולמה לן לומר משום מעלה דקדשים וכתב המגיני שלמה שם דלמסקנא טומאה לא הוי הסח הדעת דאע"ג דאינו מוזהר בשמירתה מ"מ מאן לימא לן דלא שמרה ומדייק לה דאי לאו הכי למה לן למימר הטעם דמי החג משום מעלה עשו בקדשים הא יש לומר דהטעם משום הסח הדעת ובזה תירץ שם קושית התוס' שהקשו בהא דאמרינן לעיל בפסחים דף כ' אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואמרינן גרמא אין בידים לא ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנו ע"ש וכתב דלפי המסקנא לא אמרינן דטומאה הוי הסח הדעת די"ל אע"ג דהיא טמאה ואסורה לאכילה אפ"ה אינו מסיח דעתו משמרתן ע"ש בספר הנ"ל ולי קשה על דבריו מהא דכריתות דכתב רש"י להדיא דכיון דאסורה באכילה הוי הסח הדעת ע"ש ונ"ל לומר דזה אמת דלפי המסקנא לא שייך הסח הדעת בטומאה ולכן שפיר אמרינן גבי מי החג דהטעם שאסורין משום מעלה דהקדש ולא משום הסח הדעת אבל לא מטעמא של המגיני שלמה אלא כמו

שבארתי לעיל דלא שייך הסח הדעת אלא בדבר כשר וחל עליו חובת השמירה והוי בגדר משמרת אבל בדבר שאסורה באכילה מחמת פסול בזה לא שייך הסח הדעת כיון דבלאו הכי הן קדשים פסולין ונפקי מכלל משמרת ולכן לא שייך בהם פסול הסח הדעת והטעם דשתילי תרומה שנטמאו שאסורין באכילה הוי משום מעלה דתרומה ואין שום סתירה על דברינו כמבואר:

והנה מה שכתבו התוס' בשם הרב ר' אלחנן דאחר שנזרק בלול שייך הסח הדעת גבי קדשים פסול ע"כ דהוי ג"כ לפי ההוה אמינא שם דאמרינן דשתילי תרומה שנטמאו דאסורין באכילה משום הסח הדעת והנה מה שהקשו התוס' לעיל על חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה דר' יהושע סבר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה והקשה התוס' אמאי אין מותר לשורפה מיד שהסיח דעתו ממנה קשה לי הא (דבבכורות דף לד) אמרינן דטעמא דר' יהושע הוי משום דבתלויה ל"ש משמרת דר"א סבר דהא דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה ואמר. רחמנא עביד לה שימור ור' יהושע תרומות כתיב היינו דוקא תרומה טהורה מבואר דר"י סבר דבתלויה לא שייך משמרת א"כ ממילא דלא שייך הסח הדעת ובאמת עיין בירושלמי בסוף פ"ק דפסחים דמקשה הירושלמי ולא נפסלה בהסח הדעת לא כן אמר ר' יוחנן הסח הדעת דבר תורה (ועיין במפרשים שפירשו דקושית הירושלמי הוי על תרומות חמץ בערב הפסח ע"ש אולם הנועם ירושלמי פירש דקושית הירושלמי הוה על תלויה דלמה לי טעמא גבי תלויה דמותר לשורפה משום דאזיל ממילא לאיבד הא בלאו הכי נפסלה בהסח הדעת לר"י דאמר הסח הדעת דבר תורה ע"ש) ומשני משמרה שלא תגע בטהרות אחרות ולכן כיון שמשמרה שלא תתערב באחרות ממילא לא שייך פסול הסח הדעת ולפי פירוש הנועם ירושלמי קושית התוס' זה הוא פירכת הירושלמי עכ"פ לפי תירץ הירושלמי מתורץ ג"כ קושית התוס' לכל המפרשים אמנם לכאורה צ"ע תירוץ הירושלמי דמתרץ משמרה כדי שלא תגע בטהרות אחרות מהא דאמרינן בחגיגה כ' ובזבחים צ"ט באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא שמרתיה מדבר הפוסלה גבי המשמר את החבית בחזקת שהיא של יין ונמצאת של שמן טהרה מלטמא ואסורה באכילה ע"ש ופריך הש"ס ומי איכא נטירותא לפלגא אין והתניא הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה וכו' אמר רבינא באמר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו ובזה מיירי הברייתא דמשמר את החבית בחזקת שהיא של יין דמיירי ששמרה מדבר המטמאה ולא שמרתי' מדבר הפוסלה לכן

אסורה באכילה א"כ גם כאן נמי דאינו משמרה אלא כדי שלא תגע בטהרות אחרות א"כ לא איכפת ליה אלא כדי שלא יגע בטהרות אחרות היינו כדי שלא תטמא אחרות א"כ זה פשוט דאינו משמרה מדבר הפוסלה דלא תגרם טומאה לטהרות אחרות א"כ היה עלינו לומר דשייך ג"כ הסח בתלויה ומאי מהני הא דמשמרה שלא תגע בטהרות אחרות וי"ל דהש"ס בירושלמי פליגא בזה על הש"ס דחגיגה וממילא להש"ס דחגיגה לא שייך תירוץ הירושלמי הנ"ל ולכן שפיר מקשין התוס' דיהא שייך הסח הדעת בתלויה לפי שיטת תלמודא דידן כ"ז על דרך החידוד:

אמנם בירושלמי בסוף מ' פסחים ראיתי בהדיא דמבואר דלכן הפסח אחר חצות מטמא את הידים מחמת הסח הדעת וז"ל הירושלמי שם הפסק אחר חצות מטמא כו' ולמה מפני הסח הדעת וכו' הרי דשייך הסח הדעת אפילו לאחר שנפסלו וזה הוי דלא כדברינו ונלע"ד לומר כן דהנה הא דאין הפסח נאכל אחר חצות הוי מדרבנן לר"ע דאמר מדאורייתא עד שיעלה עמוד השחר אלא דחכמים אמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה א"כ הרי מדאורייתא הפסח הוה פסח כשר ועיין בתוס' שכתבו להדיא דבדיעבד אם לא אכלו קודם חצות מותרין לאכול לאחר חצות והביאו ראיה מהא דאמרינן (בברכות דף ט') והיינו דאפילו לאחר חצות ג"כ לא הוי פסול בעצם הקרבן אלא דיש דין על האדם לאכול קודם חצות ואם עכב ולא אכל עד אחר חצות ג"כ לא נפסל הקרבן א"כ יש לומר דשפיר שייך פסול הסח הדעת ואפילו אי אמרינן דהקרבן פסול גם בדעבד ואם עבר חצות ולא אכלה אינו רשאי לאוכלו עיין בשו"ת שאגת ארי' שהאריך הרבה בזה וכתב דלא כדברי התוס' יש לומר ג"כ כאן דשיטת הירושלמי (בפ"ק דפסחים) דהסח הדעת הוי מן ה"ת וא"כ כיון דמן התורה הפסח כשר אלא דמדרבנן הוא פסול לכן שייך שפיר הסח הדעת כיון דהקרבן כשר מן התורה שפיר שייך הסח הדעת ופשוט ועיין בנועם ירושלמי מה שפירש דברי הירושלמי שם:

והנה בהיותי בזה ראיתי בתוס' חגיגה דף כ"א שכתבו דלא שייך הסח הדעת אלא דוקא בזמן שהוא בידו ומסח דעתו אבל בנאבד לא שייך הסח הדעת לפסול ותירצו בזה הקושיא שהקשה הרב ר' אליה על הא דאמרינן בש"ס (פסחים דף ע') סכין שנמצא בי"ד שוחט בה מיד אמאי לא מפסל האי סכין בהסח הדעת ועל זה תירצו דלא שייך כאן הסח הדעת כיון שנאבד והביאו ראיה מהא דאמרינן (בפרק ז' דשקלים) בשר שנמצא בעזרה איברים עולת חתיכות חטאת ומשמע שמקריבה וחטאת תאכל ולא מפסל בהסח הדעת והיינו ע"כ משום דלא שייך הסח הדעת בנאבד והקשה הגרע"א בגליון הש"ס דמבואר להדיא בירושלמי דשקלים שם על המשנה דאיברים עולת חתיכות חטאת ר'

אליעזר בשם ר' הושיעא אומר הסח הדעת פסול וטעון עיבור צורה אמר ר' בא מתניתין אמרה כן תעובר צורתה ויצאת לבית השריפה אמר ר"י ויאות לאוכלו אין את יכול שמא נתקלקלה צורתה לפום כן צריך למימר תעובר צורתה ויצאו לבית השריפה מבואר להדיא בירושלמי דשייך הסח הדעת בנאבד וזהו תמיה רבתי על התוס' שהביאו ראי' ממקום דמבואר איפכא ונ"ל לפרש הירושלמי וממילא יתורץ דברי התוס' דהנה הקרבן העדה כתב לפרש הא דאמר ר' יוסי ויאות לאוכלו אין את וכו' בלשון בתמיה וזהו סגנון הירושלמי בכל מקום ופירש דר' יוסי תמה דלא שייך כאן פסול הסח הדעת משום דבעזרה לא שייך פסול הסח הדעת דלא שייך טומאה בעזרה ובמחילה מכ"ג נעלם ממנו לפי שעה הש"ס דפסחים (דף ל"ד) דמבואר להדיא דשייך הסח הדעת אפילו בעזרה דאמרינן שם לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף ותעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה אי אמרת בשלמא פסול טומאה הוי משום הכי בעי עיבור צורה (וע"ש בפרש"י שכתב דהני פסולי חטאת שהיו זורקין שם הוי פסולין מחמת הסח הדעת) מבואר להדיא דשייך פסול הסח הדעת בעזרה ולכאורה יש לפרש דהאי ויאות דאמר ר' יוסי הוי התמיה דלא שייך הסח הדעת כיון דבלאו הכי הן פסולין משום דהוי נותר דהא אין אנו יודעין מתי נאבד ובקדשים פסולין לא שייך פסול הסח הדעת כמו שבארנו אולם זה אינו דהא לא הוי ודאי נותר אלא ספק נותר ובקדשים פסולין מספק ודאי שייך פסול הסח הדעת כמו שבארנו ויש לפרש דהאי יאות דקאמר הוי משום דלא שייך הסח הדעת אלא דוקא כ"ז שהוא בידו אבל בנאבד לא שייך הסח כשיטת הרב ר' אלחנן בתוס' חגיגה שם ולכן קאמר ר"י דלאו משום הסח הדעת נגעו בה אלא משום דהוי נתקלקל צורתה היינו מחמת נותר טעון עיבור צורה ושפיר הביאו התוס' ראיה מהירושלמי היינו מדברי ר"י ותליא בפלוגתא דר"א ור"י בירושלמי אבל זה דוחק לומר דפליגי בזה ר"א ור"י ושיטת התוס' הוי כר"י ולא כר"א:

ונ"ל לתרץ קושית הגהש"ס באופן זה דזה פשוט דע"כ לא כתבו התוס' דהסח הדעת לא שייך אלא דוקא בזמן שהוא בידו ומשמרו אבל בנאבד לא שייך הסח הדעת אלא דוקא למד"א הסח הדעת פסול הגוף. אבל למאן דאמר הסח הדעת פסול טומאה שייך פסול הסח הדעת בנאבד יותר מהיכא דהוי בידו ומשמרו דבנאבד שייך יותר חשש טומאה מהיכא דנקיט ליה בידו ולפ"ז דברי התוס' הוי דוקא למאן דאמר הסח הדעת פסול הגוף הוה אבל לא למאן דאמר הסח הדעת פסול טומאה א"כ יש לומר דר"א בשם ר' הושיעיה סבר הסח הדעת הוה פסול טומאה ולכן שפיר אמר דשייך הסח הדעת אפילו בנאבד אבל התוס' יש לומר דקיימי אליבא דר"י דאמר דהסח הדעת פסול הגוף הוה ולכן לא

שייך הסח הדעת בנאבד ור"י סבר דהא דאמרינן במתניתין תעבר צורתה ויצאת לבית השריפה הוה הטעם משום נותר ולא משום הסח הדעת ולכן שפיר מדייק הרב ר' אלחנן דלא שייך הסח בנאבד אלא דוקא היכי דהוי בידו ומשמרו אבל בנאבד ל"ש הסח מהא דאמרינן בירושלמי דאברים עולות וכו' והיינו למאן דאמר הסח הדעת הוי פסול הגוף והא דאמרינן דתעובר צורתה ויצאת לבית השריפה הוה משום דהוי ספק נותר ועיין רמב"ם (בפרק יט) מהלכות פסולי המוקדשין שכתב ג"כ הטעם דאמרינן דיצאת לבית השריפה משום דהוי ספק נותר שכתב וז"ל בשר הנמצא בעזרה אברים עולת חתיכות חטאת וזה וזה תצא לבית השריפה שמא נותר הוא הרי דגם הרמב"ם מפרש טעם דיצא לבית השריפה הוה משום חשש נותר ולא משום הסח הדעת והיינו דמפרש דרי פליג על ר"א בשם ר' הושיעיה בירושלמי שם והיינו דגם הרמב"ם סבר דהסח הדעת הוי פסול הגוף ולכן לא שייך הסח הדעת בנאבד ועיין בצל"ח בפסחים דף ל"ד שהעיר על הש"ס שם אמאי לא מקשה שם הש"ס על מד"א דהסח הדעת הוי פסול הגוף מהא דשקלים דאמרינן דתעבר צורתן ויצא לבית השריפה וכתב שם לחדש מסברא דנפשיה דבנאבד לא שייך פסול הסח הדעת ע"ש ולא ראה דברי התוס' דחגיגה הנ"ל וצ"ע והיינו כיון דלא שייך הסח הדעת ע"כ הא דתישרף הוי משום ספק נותר ולכן שפיר בעי עבור צורה (אולם עיקר סברת התוס' דבאבוד לא שייך הסח הדעת צ"ע) והנה לפ"ז דתירץ התוס' לא הוי אלא דוקא למאן דאמר הסח הדעת פסול הגוף הוה והיינו כר"ל אבל לר"י דאמר הסח הדעת פסול טומאה הוה לא שייך לתרץ ולחלק בין נאבד להיכי דהוי בידו ומשמרו א"כ תשאר קושית התוס' עליו מהא דסכין שנמצא בי"ד אמאי שוחט בו מיד הא איפסל ליה בהסח הדעת ונ"ל לתרץ קושית התוס' כן דהנה אמרינן בפסחים (דף סו) גבי שכחו ולא הביאו סכין מערב שבת וכו' דאמרינן שם מי שפסחו טלה תוחבו לו בצמרו וכו' והקשה התוס' שם הא בעי כלי שרת כדאמרינן בזבחים (דף צ"ח) דילפינן מויקח את המאכלת וכתבו לתרץ דמיירי שהקדישו השתא ע"ש וכתב המרש"א שם דע"כ מיירי שהקדישו מערב שבת דבשבת אסור להקדיש ע"ש ועיין בצל"ח שם מה שכתב להעיר על המרש"א וכתב דמיירי שהקדישו בשבת ע"י מופלא סמוך לאיש והא דפריך הש"ס שם מהא דאין מקדישין וכן הוא בשבת (קמ"ח) היינו דשם מיירי בפסח דהבעלים צריכין להקדישו ולכן אין הקטן יכול להקדיש ע"ש בצל"ח: ול"נ לתרץ קושית המרש"א דשפיר יכולין להקדיש הסכין אפילו בשבת דהנה רש"י ביצה (דף ל"ז) כתב הטעם דאין מקדישין בשבת משום דדמי למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור בשבת משום דאתי לידי כתיבה ולכן נ"ל דכ"ז שייך דוקא בדבר שמוציאו מרשותו

לרשות הקדש כגון קדשי בדק הבית וכן קדשי מזבח דהם ברשות הקדש כמו שבארנו לעיל (בסימנים הקודמים) דהדמים אין יוצאין מרשות הקדש לעולם דכ"ז שייך דוקא בקדשי מזבח שהן בני פדיון ושייך שפיר לומר שמוציא מרשותו ומכניסו לרשות הקדש אבל בדבר שאין להם פדיון יש לומר שאין אסור להקדישו בשבת שאינו מכניסן לרשות הקדש כיון שאין להם פדיון יש לומר שאין עליהם רשות הקדש והנה הרמב"ם בפ"ו מהלכות איסורי מזבח כתב דאין פדיון לכלי שרת משום דלאו בר העמדה והערכה וכן הוא בת"כ (פרשה בחקותי שם) ולפ"ז יש לומר דשפיר מותר להקדיש הסכין בשבת דלא דמי למקח וממכר כיון שאינו מכניסו לרשות הקדש אמנם זה קשה לומר דאם כן יהא מותר להקדיש עופות ומנחות בשבת וזה לא מצינו ועיין בירושלמי (פרק משילין הלכה ב') דמבואר להדיא דלחד מד"א דוקא קדשי בדק הבית אסור להקדישו בשבת אבל קדשי מזבח מותר להקדישו בשבת והא דתנן אין מקדישין הוה דוקא קדשי בדק הבית אבל קדשי מזבח שרי וא"כ יש לומר דכלי שרת שפיר דמי לקדשי מזבח ועוד איכא מד"א דבעזרה מותר להקדיש בשבת דאין שבות במקדש וזה דלא כהש"ס דפסחים (דף ס"ו ע"ב) עכ"פ זה ודאי דמיירי דהסכין לא הקדיש עדין וכיון דהסכין לא נתקדש קודם שנמצא וא"כ לא שייך הסח הדעת ועל דרך החידוד יש לומר כיון דכל עיקר הקושיא מסכין שנאבד דלפסול בהסח הדעת הוה לר"י דלר"ל שייך לתרץ דבנאבד לא שייך פסול הסח הדעת כיון דסבר הסח הדעת פסול הגוף הוי כמו שבארנו אלא דעיקר הקושיא הוה לר"י ובירושלמי דביצה שם פליגי ר"י ור"ל בהא דתנן אין מקדישין ומבואר שם דר' יוחנן סבר מקדישין והא דתנן אין מקדישין מוקי שם הש"ס אליבא דר"י במקדיש למחר (פירוש לצורך מחר) או במקדיש לבדק הבית א"כ לפ"ז לר"י לא קשה קושית התוס' מסכין כלל כיון שלא היה עדיין הקדש לא שייך פסול הסח הדעת וכל עיקר הקושיא הוה דוקא לר"ל דאמר דאסור להקדיש בשבת אפילו קדשי מזבח נמי ולדידיה שפיר שייך לתרץ דבנאבד לא שייך הסח הדעת כנ"ל ועיין רמב"ם בהלכות תרומות (פי"א) שכתב וז"ל הזורע תרומה טמאה אע"פ שהגידולין טהורין אסורין באכילה הואיל והתרומה שנזרע אסורה באכילה היתה כבר נדחו וע"ש בפירש הרדב"ז שכתב דאסורה באכילה משום הסח הדעת הרי דשייך הסח הדעת אפילו בתרומה טמאה וצ"ע בזה ויש להאריך בזה ואכ"מ ובמ"א אבאר בעז"ה:

והנה בתמורה (דף כ"ב) בעי הש"ס קבל דמה בשתי כוסות ואבד אחד מהם ואליבא דמאן דאמר כוס עושה חבירו דיחוי לא תיבעי לך כי תיבעי אליבא דמאן דאמר כוס עושה חבירו שיריים ה"מ היכא דאיתנייהו לתרווייהו דכל היכא דבעי זריק אבל הכא הא

ליכא או דילמא ל"ש וראיתי באור שמח הלכות קרבן פסח שהקשה על פירש המפרשים הש"מ ורבינו גרשום וכן הגר"א שם דפרש"י קשה כמו שהעיר הגר"א מווילנא שפרשו דבעיית הש"ס הוא על הדם היינו על הכוס ע"ש והקשה הא בלאו הכי הדם נפסל מחמת הסח הדעת כיון שנאבד וזה לא ניחא ליה להגאון לתרץ עפ"י שיטת התוס' דבנאבד לא שייך הסח הדעת דשיטת התוס' לאו כו"ע מודים וכתב דרב פפא לטעמו דאמר בפ"ק דפסחים דאפילו למד"א טומאת משקין דאורייתא משקין בית מטבחיא הלכתא גמירא לן דטהור וכן פסק הרמב"ם (בפ"י מהלכות טומאת אוכלין) דדם קדשים אינו מקבל טומאה כלל וכיון דהסח הדעת פסול טומאה הוי לר"י לכן לא שייך פסול הסח הדעת בדם כיון דלא שייך פסול טומאה בדם עכ"ל אבל לא העלה ארוכה לר"ל דאמר הסח הדעת פסול הגוף הוי שייך ג"כ בדם וזה קשה לומר דרב פפא סבר כר"י ולא כר"ל ונ"ל לתרץ קושיא זו דהנה אמרינן (במעילה דף י"א יומא דף נ"ט וזבחים מ"ו) דאין מועלין בדמים וכו' דאמר קרא ואני נתתי לכם את הדם לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה ועולא יליף מהא דאמר קרא לכם שלכם יהא ומבואר שם דמדאורייתא לכו"ע אין מעילה בדם והא דר"א ור"ש סברי דמועלין בדמים היינו מדרבנן ולכן נ"ל דבאדם ליכא שום קדושה אלא דעומד לכפרה היינו שהדם אינו קדוש כמו הבשר שחל עליו קדושה (ועיין בת"כ (פרשה ויקרא) דממעטינן דם ממעילה מקרא דקדשי ה"ד ע"ש) אמנם כיון דהדם מכפר ונזרק על המזבח יש לומר דזה גופא הוי קדושה ועיין מנחות דף ט"ז דאמרינן מי סברת דם בצואר בהמה קדוש דם סכין מקדש ולכן נ"ל דהדם אין בו קדושה מחמת עצמה כמו הבשר והאימורים ולכן אין בו מעילה והא דאמרינן בברכות (דף ל) המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו כבר כתבו התוס' דכיון דהדם פירש מן הבהמה מחיים הוי כמו בשר אבל בדם שפירש לאחר שחיטה כיון דגלתה לן תורה דהדם נשתנה מהבשר לענין מעילה דאף דמועלין בבשר ליכא מעילה בדם והיינו משום דאין שום קדושה בדם וכן מבואר שם דאין חייבין על דם משום פיגול נותר וטמא עיין (תוס' תמורה דף ג') שכתבו דמשום הכי אמרינן גבי קדשי עכו"ם דאין נהנין אלא מדרבנן ואמאי לא אמרינן שאסורין מדאורייתא כיון דמרבינן מאיש איש שהעכו"ם נודרין נדרים ונדבות כישראל וכתבו כיון דאין חייבין עליהם משום פיגול נותר וכו' לכן אינו אסור בהנאה מדאורייתא וכמו כן יש לומר נמי לענין דם כיון דאין חייבין משום פיגול נותר ליכא נמי קדושה היינו דאינו קדוש מחמת עצמה אלא דכל קדושתה מחמת כפרה היינו מחמת הזריקה שעומד לזריקה (ועיין בראב"ד בת"כ שהקשה בהא דאמרינן בזבחים דף ל"ה אמר ר' אליעזר פיגול בזבח נתפגל השליל וכו' לא מפגלין את הזבח ולא מתפגלים מחמת עצמן ע"ש

והקשה הראב"ד דמבואר דהא מחמת הזבח מתפגל השליל דהרי ברייתא זו תני דאין חייבין משום נותר הרי דס"ל דבהויתן הן קדושין ואמאי חייב משום פיגול ותירץ דשאני פיגול דכתיב ואם האכל יאכל ריבה הכתוב כל מילי דבר אכילה אי נמי שאני פיגול דאיהו דחי' בידם עכ"ל והנה עיין בתוס' זבחים קי"ד שכתבו דלמד"א ולדות קדשים בהויתן הן קדושין הולד כ"ז שהוא במעי אמו הוא חולין ואפ"ה שייך בו פיגול וכמו כן שפיר יש לומר דאי לאו קרא הוי שייך פיגול בדם ולפ"ז יש לומר על קושית הגאון האור שמח באופן זה דהנה הגר"א הקשה שם על פירש רש"י שפירש דבעיית רב פפא הוי על הקרבן אי הקרבן כשר או לא בקבל הדם בשתי כוסות ונאבד כוס אחד ע"ש ולכן פירש הגר"א דבעיית רב פפא מיירי כגון שקבל הדם בשתי כוסות ונאבד כוס אחד ונמצא אחר שנזרק הדם מהכוס שלא נאבד ובעי רב פפא למד"א כוס עושה את חבירו שירים ולא דיחוי אי כשר הכוס שנאבד להיות כשירים היינו שיהא נשפך ליסוד או הוי פסול ונשפך לאמה ע"ש וכן עלינו לפרש ג"כ לפי פירוש הש"מ שם דמיירי ג"כ שנמצא אחר שנזרק הדם ולפ"ז יש לומר כיון דכל עיקר הקושיא הוי דוקא אליבא דהנך היינו הגר"א והש"מ וכיון דעיקר בעיית רב פפא הוי על הכוס שנאבד ונמצא אחר הזריקה לכן יש לומר דלא שייך הסח הדעת דכל עיקר הסח הדעת הוי מחמת עשה דמשמרת ויש לומר דלא שייך משמרת אלא דוקא כ"ז שעומד לזריקה היינו אז יש קדושה על הדם מחמת הכפרה שהזריקה מכפרת ולכן אף שאין בדם קדושה מחמת עצמה אבל יש לומר שיש קדושה על הדם מחמת הכפרה אבל כאן כיון דהכוס הוי שיריים ושיריים אינם מכפרים לכו"ע (עיין זבחים נ"ב) ורב פפא לטעמיה דסבר דשיריים אינם מעכבים ולכן יש לומר דאין שום קדושה בשיריים וממילא שייך הסח הדעת והנה זה אין לומר שיהא על הדם קדושה משום שנתקבל בכלי שרת דזה אינו עיין בפרש"י סנהדרין (דף ל"ג) שכתב דאפילו מזבח נמי אינו מקדש חולין ע"ש והא דמבואר (בזבחים דף כ"ו דשייך פסול יוצא בדם יש לומר דפסול יוצא הוי מחמת שהוא מכפר ולא משום קדושה כן יש לומר לכאורה ואינני קובע בה מסמורות ולא כתבתי אלא להעיר ב המעיין בזה וראיתי בספר מקור ברוך נדפס מחדש שהביא שם בשם הגאון מופ"ה ר' יצחק יעקב ז"ל אב"ד דפאניוויעז בהא דאמרינן בביצה דף כ' דזורק את הדם בשביל להקטיר האימורים לערב ומשמע דאם גם האימורים אין כאן אינו זורק את הדם והעיר הגאון מהרי"י ז"ל אמאי לא יזרוק בשביל הדם גופא שלא יפסול הדם וכתב שם דבאימורים ובבשר איכא איסור שלא יביאם לידי פסול משום עשה דמשמרת דאיכא בקדשים כמבואר בפרש"י בריש חולין אבל בדם דאין בו קדושה כיון שאין מועלין ממילא דליכא עשה דמשמרת ואין איסור

להפסדן ולהביאם לידי פסול הרי שכונתי לדעתו הגדולה אף שבעיקר החידוש שחידש דלא שייך בדם איסור הפסד קדשים יש לפקפק הרבה וכבר העיר בספר הנ"ל ויש לדבר בזה ואכ"מ להאריך בזה עכ"פ גם דעתו דאין שייך בדם קדושה לענין עשה דמשמרת:

סימן כז

עוד בענין הנ"ל:

והנה מידי עברי בענין זה ראיתי בטורי אבן בחגיגה שהעיר בהא דמצינו דר' יהודה סבר דמצורע אין טעון טבילה להכנסת בהונות לעזרה אף דשאר כל אדם הנכנס לעזרה טעון טבילה והיינו משום שטבל מאתמול ואלו גבי אכילת קדשים מצינו איפכא דכל אדם טהור מותר באכילת קדשים בלא טבילה אבל מצורע אף שטבל מאתמול אפ"ה מבואר בחגיגה דצריך טבילה לקודש וא"כ מ"ש דגבי מצורע מצינו דחמיר אכילת קדשים מביאת מקדש דלגבי ביאת מקדש לא צריך טבילה משום שטבל מאתמול וגבי אכילת קדשים אמרינן דטובל כמבואר (בחגיגה דף כא) ונ"ל לומר דהנה אמרינן בחגיגה (דף י"ח) טבל ולא הוחזק כאלו לא טבל ופרש"י טבל ולא הוחזק היינו לא נתכוון לשם טבילת טהרה אלא לרחיצה בעלמא אבל הרמב"ם בפרה"מ כתב וז"ל טבל ולא הוחזק היינו שטבל סתם ואף שנתכוון לשם טבילת טהרה עכ"פ כיון שלא כיון לשום דבר לא למעשר ולא לזולתו כאלו לא טבל ואינו אוכל בהאי טבילה אלא חולין לבד ע"ש מבואר משיטת הרמב"ם דגבי טבילה בעינן לשמה היינו שצריך לחשוב לשם אותה דבר שהוא טובל היינו אם מתכוון למעשר צריך לחשוב בשעת טבילה שהוא טובל לשם מעשר אבל בטבל סתם לא מהני אבל שיטת רש"י דאפילו בטבל סתם נמי מהני והיינו משום דגבי טבילה לא בעינן לשמה ועיין ברמב"ם (בפי"ג מהלכות אבות הטומאות) שכתב להדיא טבל סתם ולא נתכוון לאחד מכל אלו הרי הוא טהור לחולין בלבד וטמא כשהיה אפילו למעשר ע"ש ולפ"ז שפיר יש לומר דלכן מצורע טעון טבילה לקדש אף שכבר טבל מאתמול דכיון דבעינן טבילה לשמה וזה שטבל מאתמול כיון דעדיין נשאר מחוסר כפורים ומחוסר כפורים אסור באכילת קדשים קודם שהביא כפרתו ולכן שפיר צריך טבילה אחר שיביא כפרתו כדי שתהא טבילה לשמה וכאן כיון שבשעה שטבל היה עדיין אסור באכילת קדשים אפילו לאחר טבילה והוי טבילה זו שלא לשמה כיון דאינו ניתר בטבילה זו לאכול קדשים ולכן שפיר טעון טבילה אחרת לשמה אבל לענין ביאת מקדש דכיון דתיכף בהאי טבילה אחר הערב שמש ניתר ליה להכנס למקדש בהאי טבילה ולכן הוי שפיר טבילה זו לשמה כיון דשמשא ממילא ערבא ושפיר סבר ר"י דגבי

ביאת מקדש לא צריך טבילה למחר אבל לענין אכילת קדשים שפיר טעון טבילה אחרת כדי שתהא טבילה לשמה אולם על שיטת הרמב"ם קשה מהא דאמר ר"א טבל ועלה מחזיק עצמו לכל שירצה ע"ש מבואר דלא בעינן טבילה לשמה דהא יכול להחזיק אפילו אחר הטבילה ומבואר דאפילו בטב סתם נמי מהני ולא בעינן לשמה ובאמת הרמב"ם השמיט הא דר"א ולכאורה יש להביא מקור לשיטת הרמב"ם מהא דאמרינן ביומא (דף ל ע"ב) גבי הא דמקשה הש"ס מהנך ברייתות אהדדי דבחד ברייתא אמרינן לר"י דמצורע אין צריך טבילה מפני שכבר טבל מדאתמול ובחד ברייתא אמרינן דמצורע טובל ועומד בשער ניקנור מבואר דמצורע נמי טעון טבילה ומשני הא דטבל על דעת ביאת מקדש הא דלא טבל על דעת ביאת מקדש הרי מבואר דבעינן טבילה לשמה ועיין ברמב"ם (בפ"ב מהלכות עבודות יוהכ"פ) שכתב להדיא דבעינן טבילה לשמה ויש לומר דהרמב"ם סמך על האי מד"א ביומא שם וצ"ע:

עוד יש לומר דכיון דהש"ס קאמר דהאי ברייתא דעודנו רגלו אחת במים וכו' הוי כר"י וכיון דהרמב"ם לא פסק בזה כר"י ממילא לא פסק כהאי ברייתא ויש לומר דהרמב"ם מפרש הא דר"א באופן אחר דלא כפירש רש"י וצ"ע ועיין בירושלמי חגיגה שם דאמרינן הטובל סתם מותר בכולה וכו' אמר"י כמזוקק לכולן ע"ש ויש לישב לשטת הרמב"ם:

סימן כח

איתא בתוספתא דתמורה (פ"ג) האומר מה שבמעי בהמה זו הקדש מותרת בגיזה ואסורה בעבודה מפני שמכחיש את הקדשים (פירש שמכחיש את העובר) שחטה העובר אסור באכילה (ועיין במפרשים שכתבו דהא דהעובר אסור באכילה הוה משום איסור מוקדשים שיש על העובר):

והנה יש להעיר אמאי שחטה העובר אסור באכילה הא מבואר בש"ס חולין בפרק בהמה המקשה דהעובר ניתר בשחיטת הבהמה מהא דכל בבהמה תאכלו ואמרינן בש"ס דחולין (דף צ"ב) דמאן דמתיר בן ט' בשחיטת אמו סבר דה"ה חלבו נמי מותר וא"כ קשה אמאי העובר אסור באכילה ואינו ניתר בשחיטת אמו כיון דגם לענין שאר איסורין חוץ מאיסור אבר מן החי נמי מהני ליה שחיטת אמו וזה קשה לחלק בין איסור חלב לאיסור מוקדשים ונ"ל לומר בהא דבן פקועה ניתר בשחיטת אמו תרי אנפי חדא יש לומר דשחיטת האם מהני גם כן להתיר הולד היינו דשחיטת האם הוי שחיטה גם על הולד משום הכי ניתר איסור אבר מן החי מהולד והיינו דהיתר בן פקועה לא הוי אלא היתר שחיטה [עיין בש"ך (יו"ד סימן י"ג) שהשיג על מה שכתב הב"ח בבהמה דעלמא

שבא על בת פקועה ונתעברה ואח"כ נשחטה הבת פקועה ונמצא בה ולד דאותו הולד אין טעון שחיטה דניתר בשחיטת אמו ועל זה השיג הש"ך דאינו כן דהולד ודאי אין לו תקנה דלא מהני ליה שחיטת אמו כיון דהאם אינה צריכה שחיטה אין הולד ניתר בשחיטת אמו ע"ש] והיינו משום דהיתר בן פקועה הוי דניתר בשחיטת אמו ובאופן אחר יש לומר דהיתר הבן פקועה לא הוי היתר שחיטה אלא דהולד ניתר כשנמצא במעי אמו מהא דכל בבהמה תאכלו והיינו דגזה"כ הוא מהא דבהמה בבהמה תאכלו וכן ראיתי שכתב הפרי תאר לתרץ שיטת הב"ח והט"ז דלכן מהני שחיטת בת פקועה להתיר הולד הנמצא בה משום דאין ההיתר תלוי בשחיטה אלא דגזה"כ הוי מהא דבהמה בבהמה תאכלו ועיין בפמ"ג ביו"ד סימן י"ג שכתב לפי שיטת הפרי תאר דלאו דוקא שחיטה מתרת את הולד אלא דאפילו נקרעה האם ג"כ ניתר איסור אמה"ח מן הולד ע"ש ועיין בתבואת שור שכתב דלא הוי אלא היתר שחיטה ונ"ל דבבן ח' חי או בן ט' מת בזה כו"ע מודים דההיתר הוי מהא דכל בבהמה תאכלו ולא היתר שחיטה דלא שייך שחיטה בבן ח' ולכן יש לומר דגבי בן ח' כיון דההיתר הוי מהא דכל בבהמה תאכלו ממילא ה"ה דניתר נמי שאר איסורין חוץ מאיסור אבר מן החי אבל בבן ט' כיון דהי' שם ולד עליו הוה כאחד מאבריה יש לומר דהא דכל בבהמה תאכלו לא מרבה לו אלא דניתר בשחיטת אמו אבל לענין שאר איסורין לא מהני הא דכל בבהמה תאכלו ועיין ברמב"ם מהלכות מאכלות אסורות (פרק ז') שכתב השוחט את הבהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצא חי מפני שהוא כאבר ממנה ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אף על פי שלא הפריש על הקרקע ואינו צריך שחיטה חלבו אסור וכו' הרי דהרמב"ם מחלק בין עובר בן ט' לבן ח' שוב ראיתי דמבואר להדיא כדברינו בת"כ פרשה אחרי ובפירש הראב"ד שם דאיתא בת"כ כל בהמה מפרסת פרסה וכו' לרבות את השליל מניין במוקדשין בן ט' ומת בן שמנה וחי או מת ולד מעושר בן תשעה ומת בן שמנה וחי או מת ת"ל כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלה גרה וע"ש בראב"ד שכתב וז"ל לרבות את השליל אף על פי שהוא כעין נבלה ולד מבכרת והוא בן תשעה ומת וכן ולד מעוברת ולד קדשים ולד חטאת אעפ"י שיש בהן איסור מוקדשין בזמן שנולדו ויש בהן איסור נבלה אפילו הכי בזמן שהוא שליל מנין שיהא מותר ת"ל כל מפרסת פרסה לרבות את כולן הרי דהת"כ מדייק ונקט דוקא בן שמנה חי או בן תשעה מת אבל בן תשעה חי במוקדשין אינו ניתר משום שליל והיינו דגבי בן תשעה חי לא מהני שחיטת אמו אלא להתירו באכילה משום שחיטה אבל שאר איסורין אינו ניתר אלא דוקא בבן שמנה משום דהוי כאחד מאיבריה אבל לא בן תשעה ולפ"ז יש לומר דהתוספתא מיירי בבן תשעה חי ולכן שפיר העובר

אסור משום איסור מוקדשין ולא מהני לזה שחיטת אמו והא דמבואר בש"ס חולין (דף צ"א) דלמאן דאמר דבן תשעה ניתר בשחיטת אמו סבר דגם חלב מותר יש לומר כמו שכתב הרא"ש דהוי מגזה"כ דכל בבהמה תאכלו ויש לחלק בדוחק בין איסור מוקדשין לאסור חלב:

והנה בהיותי בענין זה אמרתי להעיר בהא דאמרינן בתמורה (דף י"א) היא שלמים וולדה חולין ושחטה בפנים מהו תבעיא למד"א ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין מי הוה חולין בעזרה או לא אמר ליה מי קרינא ליה כי ירחק ממך המקום וזבחת עוד בעיא שם הש"ס היא חולין ולדה שלמים ושחטה בחוץ מהו מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא אמר ליה מי קרינא ביה והביאום לד' ל"א ראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ ע"ש מבואר דשחיטת האם הוי שחיטה על העובר והיינו כמו דאמרינן בש"ס ד' סימנים אכשר רחמנא ויש לעיין מהא דאמרינן בתוספתא חולין פרק בהמה השוחט את המעוברת ומצא בן ט' חי טעון שחיטה וחייב במתנות ואסור משום אותו ואת בנו דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו טעון שחיטה ואינו חייב משום אותו ואת בנו את שטעון שחיטה חייב משום אותו ואת בנו ואת שאין טעון שחיטה אינו חייב משום אותו ואת בנו ומשמע לכאורה דבשחיטת הבהמה לא הוה שחיטה על העובר וא"כ איך שייך לחיובי משום שחוטי חוץ ומשום חולין בעזרה:

והנה לפי מה שבארנו מהת"כ לחלק בין ילד בן ח' לולד בן תשעה דבן שמנה הוי כגוף האם ואחד מאבריה יש לומר דאפילו אמרינן דאין על הולד שם שחיטה אבל עכ"ז שייך לחייב בהיא חולין וולדה שלמים משום שחוטי חוץ דהנה מבואר מדברי התוס' (גיטין דף מ"ג ע"ב) דאפילו בהקדיש חד אבר חל עליו קדושת הגוף ובעינן מום לפדות ע"ש שכתבו דבהקדיש חציה בעינן שתרעה ועיין בספר תורת גיטין להגאון בעל הנתיבות מה שכתב שם דהוי כמקדיש נקבה לעולה דחל קדושת הגוף משום דאמרינן מגו דנחית ליה קדושת דמים נחית ליה נמי קדושת הגוף ע"ש ולפ"ז יש לומר. דבהקדיש אבר אחד כיון דכל קדושת הגוף אי לאו האי טעמא דממעטינן בש"ס גבי היא חולין וולדה שלמים דאינו חייב משום שחוטי חוץ היה מחייב גם בהקדיש אבר אחד בבהמה כיון דחל קדושת הגוף אפילו בלא פשטה קדושה בכולה כמו כן אם שחטה בחוץ מחייב נמי משום שחוטי חוץ ולפ"ז יש לומר דאפילו אי אמרינן דאין על העובר שם שחיטה בפני עצמה עכ"ז שפיר מחויב משום שחוטי חוץ כיון דהעובר הוי כאחד מאבריה ולכן מחויב משום שחוטי חוץ מחמת שחיטת האם כמו דאמרינן במקדיש אבר אחד דחל קדושת הגוף וחייב משום שחוטי חוץ ולכן מחייב שפיר משום שחוטי חוץ מחמת שחיטת

האם אי לאו הא דממעטינן בש"ס ועיין בש"מ בתמורה שם שכתב דהש"ס כאן מיירי בבן ט' דוקא ולפי דברינו מיירי בבן ח' דוקא ונ"ל לומר דשפיר מיירי אפילו בבן ט' ואפ"ה א"ש דשייך לחיובי משום שחוטי חוץ בשחיטת האם ואפילו אי אמרינן דבן ט' הוה כמו גוף בפני עצמה אבל עכ"ז נ"ל דלא הוה כתרי גופא ממש אלא דכ"ז דהולד במעי אמו ולא יצא עדיין לאויר העולם אין דנין אותו כגוף בפני עצמו לגמרי ואפילו למאן דאמר תרי גופא הוי היינו דוקא לענין הא דמונים בו ראשון ושני לענין טומאה אבל זה פשוט דלענין אותו ואת בנו לא הוה כמו כשתי בהמות אלא כיון דחד חיות הוה לתרווייהו ואין הולד יכול לחיות בלא האם כחדא בהמה חשיבא ועיין בב"ק (דף ע"ח ע"ב) דאמרינן שם בעי רבא מכרה חוץ מעוברה תבעיא למאן דאמר עובר ירך אמו וכו' איכא דאמרי כיון דלאו ירך אמו לא הוה שיור או דילמא כיון דצריך לישתרויי בהדא בשחיטה כחד גופא דמי ובדברי הש"ס אלו אמרתי להבין דברי רש"י בביצה (דף ו' ע"א) שכתב וז"ל הטרפה בנה אסור אם נמצא בתוכה דעובר ירך אמו הואיל ובשחיטת אמו אתה באה לאוכלו וכן נולד ביו"ט מן, הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו וכו' ולכאורה מאי אתא רש"י לאשמעינן בזה שכתב דעובר ירך אמו הואיל ובשחיטת אמו אתה באה לאוכלו אולם לפי הש"ס דב"ק א"ש כיון דזה מבואר בהדיא בש"ס כיון דניתרת בהדה בשחיטה כחד גופא דמי ועיין בש"מ (בב"ק דף מ"ז) שכתבו בשם הרא"ה גבי הא דאמרינן פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופא הוא וכתב הרא"ה וז"ל היינו שהויא כאחד מאיבריה כיון שכל חיותה ממנה וא"א לחיות אלא עמה ולא שייכא הא דרבא בההיא דאמרינן עובר ירך עמו בעלמא או לא עכ"ל ועיין (בתוס' סנהדרין דף פ') שכתבו ג"כ דלא שייכא הא דרבא בהא דאמרינן בעלמא עובר ירך אמו וכן כתבו התוס' בשאר דוכתי ועיין בפירש"י (בתמורה דף י"ז) שכתבו גבי ולדות קדשים דולדות קדשים קדשי מכח אמן דעובר ירך אמו והיינו ג"כ משום דהולד אינו יכול לחיות בלא אמו ממילא הולד נמשך אחר האם ולא שייכא להא דאמרינן בעלמא עובר ירך אמו (ועיי' תוס' חולין נ"ח שכתבו לענין טרפה לעובר יש חיות בפני עצמו וכן כתבו התוס' בב"ק מ"ז ויש להאריך בזה ואכ"מ) ולפ"ז שפיר יש לומר דשחיטת האם הוי שחיטה להעובר נמי ושייך לחייב משום שחוטי חוץ וחולין בעזרה ואפילו בעובר בן ט' אבל משום אותו ואת בנו לא שייך לחיובא בשחט מעוברת דלענין זה הוי הולד כחלק מן האם ועובר ירך אמו אפילו למד"א בעלמא עובר לאו ירך אמו הוא לענין או"ב כו"ע מודים דחדא חשיבא כמו שכתב הרא"ה בב"ק הנ"ל ורש"י בתמורה גבי ולדות קדשים ולפ"ז א"ש מש"כ הרמב"ם בפי"ב מהלכות שחיטה מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו הוא והעירו האחרונים א"כ למאן

דאמר עובר לאו ירך אמו הוא יהא אסור לשחוט את המעוברת משום אותו ואת בנו וזה לא שמענו (עיין בספר באר יעקב שהעיר כן על הרמב"ם ולפי דברי אתי שפיר דאין כונת הרמב"ם כאן עובר ירך אמו הובא בש"ס בכ"מ פלוגתא דתנאי אלא דבזה כו"ע מודים דהולד ירך אמו ולא הוי כמו בהמה בפני עצמה כמו שכתב רש"י בביצה הנ"ל ובתמורה וכמבואר בש"ס בב"ק ע"ח: והא דאמרינן בתוספתא בפרק בהמה המקשה את שטעון שחיטה חייב משום אותו ואת בנו ואת שאין טעון שחיטה אינו חייב משום אותו ואת בנו אין שום סתירה על הש"ס דתמורה דמבואר שם דשייך שחיטה על העובר לענין שחוטי חוץ היינו דהש"ס דתמורה מיירי בשחט את האם ושפיר הוי שחיטת האם נמי שחיטה על העובר לענין שחוטי חוץ כמו שבארנו אבל התוס' מיירי בשחט את העובר אחר שחיטת אמו דאז הוא כבר שחוט ושפיר אמר דאינו טעון שחיטה ולכן פטור משום אותו ואת בנו משום דאינו טעון שחיטה אבל כ"ז דהעובר הוא במעי אמו לא שייך אותו ואת בנו משום דלאו בהמה בפני עצמה כמו שבארנו ועיין ערכין דף ז' דאמרינן האשה שיצאה להרג ממתינין לה עד שתלד ובש"ס פריך פשיטא גופא הוא ע"ש:

עוד יש לומר דלכן לא שייך אותו ואת בנו בשוחט מעוברת משום דגבי אותו ואת בנו כתיב שור או שה ועיין ברבינו גרשום שכתב גבי הא דאמרינן בחולין (דף ע"ד ע"ב) לא הלכו בו אלא על עסקי אכילה בלבד למעוטי רובעו וחורש בו ופרש"י דלענין רבעו וכלאים שפיר אסור אולם רבינו גרשום כתב דמותר לחרוש בו ואין בו משום כלאים וכן הוא בתוס' רי"ד קדושין נ"ז והיינו משום דאינו נקרא שור אפילו כשנולד וכ"ש כשהוא במעי אמו ולכן אין בו משום אותו ואת בנו אולם דברי רבינו גרשום צ"ע טובא כמבואר להמעיין ועיין ברבינו גרשום תמורה (דף י"א) שכתב גבי היא שלמים וולדה חולין אי חייב משום חולין בעזרה וגריס שם בש"ס ולדות קדשים בהויתן הן קדושין או במעי אמן הן קדושין וכתב רבינו גרשום דלמד"א ולדות קדשים בהויתן הן קדושין ה"ה גבי חולין בעזרה דאין עליו שם ולד כ"ז שלא נולד ולפ"ז כ"ז שהוא במעי אמו אינו נקרא בהמה להתחייב משום חולין בעזרה וכמו כן פשיטא דלא שייך לחיובא משום אותו ואת בנו וכמ"כ יש לומר לכאורה דשיטת רבינו גרשום בחולין שם דולד בלא הויה שם בהמה עליו ולכן אין בו משום כלאים [ועיין רשב"א (בב"ק דף מ"א) שכתב דבן פקועה אינו נקרא שור לענין שור הנסקל וזה צ"ע כיון דמרבינן שור שור מסיני]:

ועיין בראש"ש בפ"ב דפרה שכתב להדיא בהא דאמרינן שם פרה מעוברת ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין וכתב הר"ש שם דפליגי בפלוגתא דעובר ירך אמו ור"א ורבנן לטעמיהו והרא"ש כתב שם לפרש דלמאן דאמר עובר לאו ירך אמו סבר דפסול משום

דהוי כשוחט שתי פרות וכתיב ושחט אותה ולא אותה ואת חברתה ולכאורה יש לעיין מהא דב"ק דף ע"ח הנ"ל דמבואר דהוי כחד גופא אולם יש לומר דהרא"ש דפסיל משום דהוי כשתי פרות היינו דהפסול הוי משום שוחט שתי פרות וזה לכו"ע דהשחיטה הוי על שניהם כמו שהבאתי לעיל מהא דהיא חולין וולדה שלמים והנה ראיתי בפירש רבינו גרשום (בחולין דף ע"ה) שכתב דמאן דמתיר עובר בשחיטת אמו סבר עובר ירך אמו ומאן דאסר סבר עובר לאו ירך אמו והיינו בעובר בן ט' ע"ש ולפ"ז יש לומר דמה שכתב הרמב"ם מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו הוא היינו נמי בעובר בן ט' והרמב"ם מפרש כפירש רבנו גרשום (ויש לעיין בזה טובא ואכ"מ):

והנה שבתי וראיתי דיש לומר לכאורה על מה שהקשינו לעיל על התוספתא דלא קשה מידי דעד כאן לא אמרינן דכל בבהמה מתיר את כל מה שבבהמה אלא שאר כל האיסורין הנמצא בבהמה אבל איסור מוקדשין אינו ניתר בלא פדיון כיון דזה הוי המסתעף מצד ממון ומהני פדיון משום דהוי יוצא דופן והא דאמרינן בת"כ פרשה שמיני במוקדשים בן תשעה ומת בן שמנה חי וכו' כבר פירש הקרבן אהרן שם באופן אחר דלא כפירש הראב"ד ע"ש והנה זה פשוט דמיירי התוספתא ששחט את הבהמה המעוברת בחוץ ואין בא משום שחוטי חוץ כמבואר (בתמורה י"ב) גבי היא חולין ולדה שלמים ע"ש שוב ראיתי בספר זרע אברהם שהביא התוספתא וכתב לפרש דהאיסור הוי משום שחוטי חוץ והא דמבואר בתמורה דאין בזה איסור שחוטי חוץ כתב לדקדק מלשון הרמב"ם (בפי"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ג) שכתב דאינו לוקה משום שחוטי חוץ בהיא חולין וולדה שלמים ודקדק דאיסור שחוטי חוץ יש בה אלא שאינו לוקה ולכן כתב דיש לומר דנאסר מחמת איסור גרידא דשחוטי חוץ והביא הקרית ספר שכתב דכאן לא שייך איסור שחוטי חוץ משום דהוי מחוסר זמן ע"ש וכ"ז לדברי רש"י בחולין ס"ט ד"ה ותבעי ע"ש אולם כל המפרשים פרשו דאסורה מחמת איסור מוקדשין ויש לעיין בזה והנה במה שכתבתי לעיל דהולד חשיב כגוף אחד עם אמו יש לעיין לכאורה מהא דאמרינן (בחולין דף ע"ג) אמר ר"מ אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה דבר שגופה תטהר את העובר שאינו גופה וכו' ויש לומר דעכ"פ האבר המדולדל חשוב גופה מהעובר וצ"ע:

סימן כט

ענין מי חטאת:

התוס' (בפסחים דף ס"ט) ד"ה שמא הקשו בהא דאמרינן שם בש"ס והזאה מ"ט לא דחיא שבת מכדי טלטולי בעלמא הוא תדחי שבת כדי לעשות פסח אמר רבה גזירה שמא יטלנה ויעברנה ארבע אמות ברשות הרבים וכו' והקשו התוס' וז"ל, וא"ת אמאי חיישינן להכי הא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים וי"ל דמעביר בכלי אבנים ובכלי גללים דלא מקבלי טומאה (ועיין בהגהת רש"ש שכתב דה"ה דהתוס' מצי לאוקמי גם בכלי חרס דהא אינו נטמא מגבו ומשום הסיט ליכא למימר דא"כ אפילו כלי אבנים וכלי גללים נמי וע"כ צ"ל דס"ל דאף במי חטאת איתא לכללא דכל טומאות המסיטות טהור חוץ מן הזב כדאיתא בפרק ר"ע בשבת ע"ש) וקשה אכתי מאי מהני הא דכלי אבנים וכלל גללים הלא מבואר בפרה פרק י"א החטאת אינה נצולה בצמיד פתיל וע"ש בר"ש שהביא דזה ילפינן בספרי פרשה חקת מדכתיב במקום טהור שיהא מקומו טהור מכאן היה ר' אליעזר הקפר ברבי אומר קלל של חטאת שמוקף צמיד פתיל ונתון באוהל המת טמא שנאמר אל מקום טהור ואין זה מקום טהור וכמו כן גם כאן נטמאו המים משום דאין זה מקום טהור כיון דהאדם האוחזן נטמאו משום נושא מי חטאת כמו ששנינו בפרה פרק י' האסל שהוא נתון על גבי התנור ובו שני קללות אחד מכאן ואחד מכאן רבי עקיבא מטהר וחכמים מטמאין (פירש אסל הוא מוט שנותנין בדין בשני ראשיו ומביאים בו מים מן המעין) וכבר ראיתי קושיא זו בספר דבר אברהם בשם הגאון מהר"א זצ"ל מד"א דמינסק וזה קשה לומר דהש"ס הוה אליבא דר"א ור"ע דמטהרין באסל דזהו דוחק כמו שכתב הד"א שם דהא הלכה רווחת היא לכו"ע דאין הזאה דוחה שבת וטעמא כדרבה שמא יטלנו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים וא"כ תקשה לרבנן דר"א ור"ע דסברי דזה מקרי מקום טמא באסל אמאי חיישינן שמא יעבירנו ולדידהו אין לתרץ כתרץ התוס' דמיירי בכלי אבנים וכלי גללים דאכתי מקומו טמא הוא. וכדי לתרץ הקושיא נ"ל מתחילה לבאר בעיקר דה"ת מה שהעיר הצל"ח על התוס' שהקשה אם דעתם שאפילו נושא לצורך הזאה ג"כ נטמא הנושא א"כ תקשה להו היכי משכחת הזאה כלל שהרי המזה בשעת הזאה הוא נושא המים ואם נימא שהנושא לצורך הזאה לא נטמא וכאן מיירי שלא לצורך הזאה א"כ במעביר ד' אמות תקשה מאי פריך הש"ס ולר"א נעבריה דהא אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת ואם זה נקרא שלא לצורך הזאה הא ודאי דלא מתיר ר' אליעזר מה שהוא שלא לצורך מצוה עכ"ל ונ"ל דשיטת התוס' הוי דנושא אפילו לצורך הזאה נמי טמא ומה שהקשה הצל"ח דאם כן תקשה היכי משכחת לה הזאה כלל שהרי המזה בשעה זו הוא נושא את המי חטאת וי"ל דשפיר נושא את המים בכלי זהו נושא ולא מזה וזה שפיר טמא אפילו לצורך הזאה

אבל מזה שמטביל את האזוב בהמים אף שהוא נושא את המים באזוב זה אינו נקרא נושא אלא מזה והוא טהור לצורך הזאה ושפיר משכחת לה הזאה שטהור המזה והתוס' מיירי בנושא לצורך ועיין תוס' נדה דף ט' שכתבו דבנושא נמי לצורך טהור ושלא לצורך טמא ושיטת התוס' כאן יש לומר דסברי דאפילו לצורך נמי טמא ועתה נבוא לתרץ הא דמקומו טהור ונקדים מה שראיתי שהקשו המפרשים המשנה אחרונה בפרה וכן ראיתי ברש"ש בפסחים שהעיר כן על התוס' שתירצו דמיירי בכלי גללים וכו' מאי מהני בזה כלי גללים וכלי אבנים הא מבואר בפרה (פרק י"א) כל הטעון ביאת מים בין מדברי תורה ובין מדבר סופרים מטמא את המי חטאת במגע ובמשא וכו' ולפ"ז אפילו אם מעביר בכלי אבנים וכלי גללים נמי נטמאו המי חטאת במשא כיון שנושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המי חטאת במשא ומאי מהני בזה כלי גללים וכלי אבנים וכדי לתרץ כ"ז נ"ל מתחילה להביא מה שהקשה הגהש"ס מהא דאמרינן בירושלמי יומא (פרק שני שעירים) הביאו התוס' בזבחים דף ק"ד דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות ממנו וא"כ קשה על דברי התוס' שכתבו דנושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים הא אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות ממנו:

והנה כדי לתרץ נ"ל לחקור בסברת הירושלמי בהא דאין מי חטאת מטמאה לחזור ולטמאות ממנו דלכאורה יש לומר דהטעם הוא משום דכיון דעצם הטומאה נסתעף מן המי חטאת א"כ האיך שייך לומר דהדבר שנטמא מן המי חטאת יחזור ויטמא את המי חטאת דהא לא ניתוסף בזה שום טומאה על המי חטאת דהא כל עצם הטומאה נתהוה מהמי חטאת ואין בזה בהדבר שקבל טומאה מהמי חטאת שום יתרון טומאה יותר ממה שיש בהמי חטאת א"כ לא שייך לומר שהדבר שקבל טומאה ממי חטאת יחזור ויטמא את המי חטאת ולפ"ז עלינו לומר דמי חטאת הן עצם טומאה כמו שרץ ונבלה אבל לא כן משמע לכאורה בכמה דוכתי אלא דאין טומאת פרה עצם טומאה כמו שרץ ונבלה ולכן אינו מטמאה אלא המתעסק ועיין זבחים ק"ה ועיין תוספתא שבועות פ"ק דאמרינן שם דר' ישמעאל דדריש לקראי בכלל ופרט ממעט לשורף פרה ופרים ומשלח את השעיר משום דבעי טומאת גביות יצאו אלו שהן טומאת קדושת שאין טומאתן אלא מפני קדושתן וכו' ועיין בת"כ פרשה ויקרא דמבואר שם דהעוסק בפרה ופרים בחייב על ביאת מקדש ועיין בפירוש הראב"ד שם ודבריו צ"ע טובא ועיין ברא"ש בפרק י"ב דפרה) שכתב בהא דהמזה מחלון של רבים ונכנס למקדש כו' וכתב הרא"ש וז"ל המזה מחלון של רבים חלונות היו בנויים בכותלו העזרה ובהם היו נותנים האפר למשמרת ויש חלון אחד להזות על בני אדם שנטמאו בספק טומאה ברשות הרבים ע"ש משמע שהאפר

היה בעזרה ולכאורה הרי מכאן משמע שהאפר מותר להכניס בעזרה ויש לחלק בין אפר למי חטאת כמבואר ומשמע לכאורה שאין האפר הפרה עצם טומאה אולם יש לדחות זה אבל עכ"ז משמע מכל הנך דוכתי דהמי חטאת לא הוה עצם טומאה ואפילו למד"א בת"כ פרשה ויקרא הנ"ל דהעוסק בפרה ובפרים חייב על ביאת מקדש יש לומר גם כן דעצם הפרה ומי חטאת לא הוי עצם טומאה אלא דהמתעסק בהם ודאי חייב על ביאת מקדש דהתורה טמאתן ולפ"ז אין לומר כדברינו בפירוש הירושלמי דיומא הנ"ל לכן נ"ל דהנה אמרינן בתוספתא דפרה הובא בר"ש (פרה פרק י"א דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת נטלה ואכלה אעפ"י שיש בה כביצה בין טמאה בין טהורה טהורין אם כן אין טהרה לחטאת שאני אומר נטמא המזה במים וחזר המזה וטימא את המים נטמא האזוב וחזר האזוב וטימא את המים (ועיין בר"ש שכתב וז"ל ברייתא זו כתובה בטעות דמאי אעפ"י ומאי א"כ אלא הכי גרסינן אעפ"י שיש בה כביצה בטמאה טמאין ובטהורה טהורין וכו' א"כ כלומר שא"ת בכל ענין המים טהורין שנטמא הניטלה וחזר וטימאם אין טהרה למי חטאת ע"ש בר"ש) ולפי דברי התוספתא עלינו לומר דהטעם דאין מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאות הוי משום דא"כ אין טהרה לחטאת ופירוש הברייתא פשוט דאי אמרינן דנטמאו המים מהדבלה אף שהדבלה עצמה נטמאה מן המי חטאת א"כ אין טהרה למי חטאת לעולם דאמרינן שנטמא האדם המזה מן המים וחזר וטימא את המים או נטמא האזוב וחזר וטימא את המים וא"כ לא משכחת לה כלל הזאת מי חטאת טהורין וא"כ כיון דמצינו דגלי לן קרא דמזה טהור ע"כ עלינו לומר דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות ממנו דאם לא כן למה לן קרא דהמזה טהור בלאו הכי ידעינן דהמזה טהור דאם לא כן אין טהרה למי חטאת לא מצינו טהרה במי חטאת דאמרינן נטמא המזה וחזר וטמא את המים וכו' ולפ"ז עלינו לפרש הירושלמי דיומא הנ"ל אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות ממנו הוי ג"כ לאו משום דזה הוי דין חדש בטומאת מי חטאת או מחמת דאין בזה שום תוספות טומאה על המים דכל עצם הדבר קיבל טומאתה מן המי חטאת כמו שבארנו אלא דע"כ עלינו לומר כן מסברא דאם לא כן לא מצינו טהרה למי חטאת לעולם (וזה ע"כ הוי דוקא דלא כמאן דאמר בזבחים צ"ג מי חטאת שנטמאו מטהרין ע"ש) ולפ"ז כיון דכל עצם הדבר ידעינן מכח הכרח ולא מסברא א"כ באופן דליכא הכרח שפיר יש לומר דגם מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאות ולכן ע"כ לא אמרינן דאין מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאות אלא דוקא באופן שנטמא הדבר מן המי חטאת ואח"כ חזר הדבר ונגע במי חטאת בזה שפיר אמרינן דהמי חטאת טהורין דא"כ אין טהרה למי חטאת דאמרינן שנטמא האדם המזה מחמת המי חטאת

וחזר וטימא את המי חטאת אבל אם נטמא הדבר מן המי חטאת ואח"כ נטמא האדם מן הדבר בזה שפיר אמרינן דאח"כ אם יגע האדם בהמי חטאת שפיר יטמא את המי חטאת אף דכל עיקר טומאת האדם מסתעף מן המי חטאת דאין בזה ההכרח הנ"ל דאין טהרה למי חטאת דשפיר משכחת טהרה במי חטאת באופן שלא יהא שום אמצעי דהא בכל הזאה אין שום אמצעי אלא האדם והמים. והנה לכאורה יש לעיין בהא דאמרינן בתוספתא א"כ אין טהרה למי חטאת שאני אומר נטמא המזה במים וחזר וטמא את המים ובמה יטמא את המים בשלמא האדם המזה שפיר נטמא משום נושא מי חטאת אלא המי חטאת במה נטמאו מהאדם וזה אין לומר דנטמאו מחמת משא משום שהוא נושא כדתנן כל הטעון ביאת מים בין מדברי תורה ובין מדברי סופרים מטמא את המי חטאת וכו' במגע ובמשא דזה אינו אלא מדרבנן וי"ל דזה פשוט דאי אפשר לצמצם במזה שלא יגע בהמים בשעת הזאתו ועיין תו"י יומי דף י"ד ד"ה ועוד שכתבו וז"ל שהנוגע בכלל מזה ולא נושא ע"ש והיינו משום דאי אפשר לצמצם במזה שלא יגע וצ"ע הא בשעת הזאה נושא את המים ושפיר יש לומר שהנטמא האדם מחמת מגע או מחמת משא ומטמא אח"כ להמי חטאת מחמת מגע:

ועתה א"ש קושיית הגאון רע"א ז"ל שהקשה על התוס' מהירושלמי דיומא דאין מי חטאת מטמא דבר לחזור ולטמאות דעד כאן לא שייך כ"ז אלא דוקא באופן שקבל הדבר טומאה מהמי חטאת לא אמרינן שאח"כ יחזור זה הדבר עצמו ולטמאות המי חטאת דא"כ אין טהרה למי חטאת כמבואר בתוספתא הנ"ל אבל באופן שיש אמצעי בניהם כגון שקבל דבר טומאה מהמי חטאת וחזר הדבר הזה וטימא לדבר אחר אז שפיר אמרינן שאם חזר הדבר השני ונגע בהמי חטאת שפיר נטמאו המי חטאת אי אמרינן דהא דמי חטאת מטמאין לא הוי מחמת שהן עצם טומאה כמו כל טומאות דאז לא שייך לומר שיטמאו מחמת טומאת עצמם כמו שבארנו לעיל אלא דטומאת מי חטאת הוה דהתורה טמאה הנושאן או הנוגע בהם שפיר אם יש אמצעי ביניהם. נטמאו המי חטאת דלא שייך סברת התוספתא דאין טהרה למי חטאת ולפ"ז א"ש דברי התוס' שהקשו כיון דנושא מי חטאת טמא והוא נוגע בהכלי ומטמא את הכלי והכלי יחזור ויטמא את המים ואין זה ענין להא דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור לטמאות ממנו כיון דהמי חטאת מטמאין את האדם והאדם את הכלי והכלי יחזור ויטמא את המי חטאת ולפ"ז א"ש קושית הגאון מהר"א ז"ל מד"א דמינסק שהקשה על תירץ התוס' דמיירי בכלי אבנים מרתו מאי מהני בזה כלי אבנים הא גבי מי חטאת בעינן שתהא מקומו טהור כמו כמבואר (בספרי ובפרה) וכאן כיון דהאדם האוחזן הוא טמא א"כ לא הוי מקומו טהור ולפי דברינו א"ש דמחמת מקומו

טהור לא איכפת לן כאן כיון דכל עצם הא דהאדם טמא הוה משום המי חטאת עצמן שנטמא משום נושא מי חטאת ולכן לא שייך לומר שיטמאו אח"כ המי חטאת משום דאין מקומו טהור דעל זה שייך שפיר סברת הירושלמי הנ"ל דאין מי חטאת מטמאה דבר לחזור ולטמאות וכאן כיון דמי חטאת אם אמרינן שיטמאו משום דאין מקומו טהור הוי הטומאה משום שהאדם אוחזן א"כ לא הוי שום אמצעי בין האדם והמי חטאת ולכן שפיר שייך הא דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאת והשתא א"ש ג"כ קושית הרש"ש שהעיר על התוס' מה הועילו בתירוצם הא אמרינן (בפרה פרק י"א) דכל הטעון ביאת מים מטמא את מי חטאת במשא וי"ל ג"כ דכאן לא שייך שיטמאו המי חטאת במשא כיון דטומאות האדם הוה מחמת המי חטאת לא אמרינן דאח"כ יטמא האדם את המי חטאת במשא דאין מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאות:

והנה בתוספתא הנ"ל גבי דבלה שנפלה לתוך מי חטאת איתא אמר ר"מ במד"א בזמן שתחבה בכוש ובקיסם אבל נטלה בידו נטמא וטימא את המי חטאת ומשמע לכאורה דר"מ סבר דאמרינן דמי חטאת מטמאה דבר לחזור ולטמאות ממנה וא"כ תקשה לר"מ א"כ אין טהרה למי חטאת וזה אין לומר דשאני בין לצורך לשלא לצרך דכאן בדבלה שנפלה למי חטאת דהוי שלא לצרך שפיר נטמא דא"כ קשה למ"ל דכתב רחמנא והזה הטהור להורות דמזה טהור דהא בלאו הכי הרי ידעינן דמזה טהור דאם לא כן אין טהרה למי חטאת למאן דאמר מי חטאת שנטמאו אינם מטהרין לעיין זבחים צ"ג) ולפי דברינו א"ש דיש לומר דר"מ לא פליג על הת"ק אלא דר"מ בא לפרש דברי הת"ק ואמר במד"א בזמן שתחבה בכוש ובקיסם (דאינם מקבלין טומאה) ולכן לא נטמא האדה והדבלה אינה מטמאה את המי חטאת דאין מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאות אבל בנטלה בידו שנטמאה הדבלה מן המי חטאת והאדם נטמא מהדבלה ושפיר האדם שוב מטמא למי חטאת כיון שיש אמצעי בניהם כמו שבארנו שוב ראיתי בספר (מרכבת המשנה בחלק א') על הרמב"ם הלכות פרה שהביא התוספתא והעיר ג"כ על הא דאמר ר"מ במד"א בזמן שתחבה בכוש וכו' אבל נטלה בידו נטמא וכו' דא"כ לר"מ תשאר הקושיא למה לן דכתב קרא דמזה טהור דבלאו הרי ידעינן דאל"כ אין טהרה למי חטאת והעיר קצת כדברינו לפרש הא דבמד"א דאמר ר"מ דהחילוק בין נטלה בידו לנטלה בכוש או דקיסם הוי ג"כ כמו שבארנו משום דבנטלה בידו כיון דהאדם נטמא מהדבלה שפיר מטמא אח"כ להמי חטאת אבל בנטלה בכוש דהאדם לא נטמא מחמת הדבלה אז שפיר המי חטאת טהורין דלא אמרינן דהדבלה תטמא את המי חטאת דאין מי חטאת מטמאין לחזור ולמטמאות וכתב שם דע"כ הברייתא פליגא על המשנה דתנן כל האוכלין טמאין לחטאת והברייתא

דדבלה סברה דהיינו דוקא לכתחלה אבל בדעבד לא עוד כתב שם המרכבת המשנה דהא דאמרינן דאין חטאת לחזור ולטמאות לא הוי אלא דוקא במשא אבל במגע שפיר חוזר ומטמא אולם מדברי הירושלמי הנ"ל ביומא לא משמע כן דהירושלמי שם בעיא פרים הנשרפין מהו שיטמאו בגדים בלא וכו' מעתה יטמאו את אמוריהם וכו' אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות הרי דהירושלמי מיירי בין במגע ובין במשא ע"ש ובאמת נעלם מהגאון בעל מרכבת המשנה הירושלמי זה דכתב שם על דברי הר"ש (בפי"ב דפרה) גבי נתכוין להזות על דבר שהוא מקבל טומאה והזה על דבר שאינו מקבל טומאה אם יש באוזב לא ישנה וכתב. שם הר"ש וז"ל אית דגרסי ברישא ישנה ובסיפא לא ישנה דבתר כונה אזלינן וכו' וכתב שם הר"ש הטעם דמפסלי המים שבאוזב ולא ישנה משום דהוה ליה כנושא מי חטאת דכתיב יכבס את בגדיו ואפילו כי לא נגע במים שבאוזב דאין המים טמאין מ"מ נפסלה טבילת האוזב וכו' ודברי הר"ש צ"ע טובא אפילו נגע במים אמאי נטמאו הא כל עיקר טומאת האדם הוא משום נושא מי חטאת ואיך יחזור שוב לטמאות את המי חטאת הא אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות וכתב המרכבת המשנה דהנך אית דגרסי שהביא הר"ש לא ס"ל הא דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות שכתב הר"ש בפ"י גבי לגין של חטאת והיינו משום דלא ראה הגאון המרכבת הירושלמי וסבר דהר"ש כתב כ"ז מסברת עצמו ובעיקר דברי הר"ש צ"ע גדול גם במה שכתב כי לא נגע במים דאין המים טמאין הא אפילו כי לא נגע ג"כ המים טמאין דכל הטעון ביאת מים מטמא את מי חטאת במגע ובמשא כמבואר בפרק דפרה) ובעיקר הקושיא על הר"ש יש לומר דהנך אית דגרסי פליגי בזה על הר"ש שכתב בפ"י דפרה גבי לגין דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות אפילו בנטמא משום נושא מי חטאת והיינו דשייך האי סברה דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאת בכל אופן שנטמא ממי חטאת והנך אית דגרסי סברי דלא שייך הא דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות אלא בשעת הזאה היינו בשעת הזאה או לצורך הזאה אבל כאן כיון שנושא להזות על דבר שאינו מקבל טומאה זה הוה כמו שלא לצורך הזאה וצ"ע ועיין עוד בתוס' ישינים יומא דף י"ד ד"ה רש"י גריס נתכוון להזות על הבהמה והזה על האדם וכו' אבל רבינו חננאל גורס בענין אחר נתכוון להזות על הבהמה לא ישנה לפי שהאדם טמא משום נושא והמים טמאים וצ"ע ג"כ על דבריהם הא אין מי חטאת מטמאין לחזור ולטמאת ויש לומר ג"כ כנ"ל וצ"ע:

ובעיקר מה שכתבתי לעיל דמי חטאת לא הוה עצם טומאה ראיתי אח"כ בספר אור שמת חלק ראשון בהשמטות שהעיר על הרמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים (פרק

א') שכתב וז"ל כל ז' ימים ימים אלו מזין עליו ב"ג להפרשתו ובי"ז ואם חל יום שבת ב"ג אז ב"ז אז דוחין את ההזייה וכתב הגאון הנ"ל וז"ל אבל במקדש אין להזות עליו אע"ג דאין שבות במקדש מ"מ מי חטאת דמטמאה. טומאה חמורה אין רשאין להכניסו במקדש דהוי כמכניס, שרץ וחייבין כרת או מלקות ע"ש הרי דפשיטא ליה דהמכניס מי חטאת למקדש חייב דהוה עצם טומאה וצ"ע מניין ליה זה ואכמ"ל. ולכאורה מדברי הרא"ש בפירושו גבי המזה מחלון של רבים וכ"ו לא משמע כן ושוב מצאתי בשאגת אריה שהעיר בש"ס יומא דף ח' דאמרינן דבשבת לא היו מזין על הכ"ג אמאי לא הכניס המי חטאת בעזרה בערב שבת ושפיר היו יכולין להזות בשבת דאין שבות במקדש ע"ש ויש לעיין בזה עכ"פ מבואר דהשגאת אריה סבר דהוה עצם טומאה:

סימן ל

ענין מפרכסת לענין פדיון:

הרמב"ם (בפ"א מהלכות איסורי מזבח) כתב המקדיש בעל מום עובר או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע אם מתה קודם שתפדה תקבר כשאר קדשים התמימים מפני שהוא צריכה העמדה והערכה כמו שבארנו בערכין ואם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית כ"ז שהיא מפרכסת ואח"כ תאכל ע"ש בלח"מ מה שכתב שם מבואר מדברי הרמב"ם דאפילו בשחיטה כשרה ג"כ אמרינן מפרכסת הרי כחיה דלא כשיטת הר"ש בתוס' (חולין פ"ד וב"ק ע"ו ובכורות ל"ב) וקשה מהא דאמרינן בשבועות (דף י"א) גבי פרה אדומה מתה או נשחטה תפדה ופריך הש"ס והא בעינן העמדה והערכה וקשה הא שפיר שייך בה העמדה והערכה כ"ז שהיא מפרכסת לפי שיטת הרמב"ם וכן קשה מהא דחולין (דף פ"ד) דמוקי הש"ס הא דתנן דאין כסוי קדם נוהג במוקדשין בקדשי בדק הבית ופריך הש"ס ולפריקינהו ומשני בעינן העמדה והערכה וליכא ע"ש ולפ"ז הא במפרכסת הוה שפיר בת העמדה והערכה ע"ש:

ונ"ל לומר דשיטת הרמב"ם הוה כמו שכתב הרשב"א בב"ק (דף ע"ו) גבי הא דאמרינן שם פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר וכתב הרשב"א וז"ל מדקתני שהיתה לה משמע שעכשיו אינה בת פדייה היא והקשו התוס' מאי איריא היתה והלא השתא נמי בת פדייה היא לר' שמעון דבריש פרק אין מעמידין ובפרק קמא דשבועות משמע דסבר פרה קדשי בדק הבית היא והתם בפרק קמא דשבועות אמרינן קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה ותרצו חדא ועוד קאמר חדא דלדידיה אפילו השתא בת פדייה היא ועוד דאפילו לדידכו דבעיתו העמדה והערכה מטמא

טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר כשהיתה בת פדייה בעודה מפרכסת ואפילו לדברי המפרשים שלא אמרו שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה אלא בשחט ישראל בטמאה או עכו"ם בטהורה דלאו בר שחיטה הוא אבל ישראל בטהורה מכי שחט בה וכו' הרי היא כמתה גמורה אע"פ שהיא מפרכסת ושחיטת פרה ישראל בטהורה היא אפילו הכי כל שהיא מפרכסת הרי היא בכלל העמדה והערכה דכל שאין השחיטה מתרת באכילה אין שחיטת שנים מוציאתה מידי חיותא דלא אמרו שנים אלא מפני שאותה שחיטה מתרת לאכילה בין לישראל בין לאינו ישראל וכיון שכן הרי היא כמונח בדיקולא דכל שחיטה שאינה לאכילה בשעת שחיטה אינה מציאה מידי חיות כל שהיא מפרכסת זה כשיטת התוס' עכ"ל הרשב"א. אולם על הרשב"א תקשה מהא דשבועות דפריך הש"ס נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה ולפי שיטת הרשב"א בב"ק שם שייך שפיר העמדה והערכה בעודה מפרכסת דמפרכסת כחיה לכל דבריה כיון דאין השחיטה מתירה באכילה. דמחוסר פדיון ואין לומר כמו שכתבנו לעיל לפי שיטת הרמב"ם דהרשב"א כתב כ"ז להדיא גבי פרה אדומה דהוי קדשי בדק הבית ולכאורה יש לומר לפי מה שכתב הגרע"א בש"ס (חולין דף ל') על דברי התוס' שכתבו בד"ה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים הרי היא כחיה ורו' אין המשנה כן בשום מקום אלא דדייק לה מהא דפרק העור והרוטב (חולין קי"ז) וכתב הגרע"א בהגהת הש"ס י"ל דמתניתין היא במעילה פרק ה' משנה ג' דטעמייהו דרבנן משום דמפרכסת בר העמדה והערכה וכונתו על הא דאמרינן בש"ס (מעילה דף י"ט) קדשי מזבח תמימין ונעשו בעלי מומים ועבר ושחטו דרבי סבר יקברו וחכמים אומרים יפדו ע"ש וי"ל דהש"ס דשבועות דפריך על נשחטה הא בעינן העמדה והערכה הוה אליבא דרבי דסבר דלא אמרינן מפרכסת הרי היא כחיה וכן הש"ס דחולין דפריך אל עוף קדשי בדק הבית הא בעינן העמדה והערכה הוה ג"כ אליבא דרבי כן יש לומר לכאורה על דרך החידוד לפי שיטת הרשב"א אולם מצאתי להדיא בחידושו הרשב"א חולין שם שכתב כמו התוס' שם דהש"ס דפריך שם על עוף קדשי בדק הבית הא בעינן העמדה והערכה הוה משום דבנשחטה כהלכתה הוה מפרכסת כמתה כיון דהוה שחיטה כשרה וכתב שם והיינו דפריך הש"ס בשבועות פרק קמא מתה או נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה ומאי קושיא משנשחטה יעמוד ויעריך במפרכסת עכ"ל מבואר בדבריו דגבי פרה לא אמרינן דמפרכסת הוה כחיה משום דהוה שחיטה כשרה והוה כמו ישראל בטהרה הרי דאפילו במקום. דלא חזי לאכילה אלא על ידי פדיון אפ"ה. אמרינן דהוה מפרכסת כמתה ולא בעינן היתר אכילה והרשב"א סותר את עצמו דבב"ק כתב להיפך

כמו שהבאתי לעיל ומצאתי שכבד עמדו על סתירה זו בדברי הרשב"א בספרי המחברים ודחקו לתרץ ע"ש:

מבואר דשיטת הרשב"א הוה דלא כהתו"ס שכתבו דאפילו בשחוטי חוץ שייך פדיון במפרכסת והיינו דס"ל דכל זמן שהיא מפרכסת הוה בכלל העמדה והערכה אף שאינה ניתרת באכילה בלא פדיון אולם שיטת הרשב"א הוה דהיתר אכילה משויא לה כמתה ולכן כ"ז שאסורה באכילה לא הוה מפרכסת שלה כחיה אף שניתרת בשחיטתה מידי, איסור נבלה ואבר מין בחי ולכן כתב הרשב"א דגבי פרה אדומה מפרכסת שלה הוה כחיה אף דאהני לה השחיטה להוציאה מידי איסור נבלה ואבר מן החי כיון דאסורה באכילה קודם פדיון ולכן כ"ז שלא ניפדית דאסורה באכילה מחמת איסור מוקדשין מפרכסת הרי היא כחיה ובעינן העמדה והערכה וסברת הרשב"א מבואר דהא דחזי לאכילה על ידי פדיון לא חשיב היתר אכילה וזהו חידוש גדול השמיענו:

ועתה נחזור לשיטת הרמב"ם דמבואר מדבריו דאפילו בשחיטה כשרה ג"כ אמרינן דמפרכסת הוה כחיה והקשינו מהנך דוכתי כנ"ל ונ"ל דשיטת הרמב"ם הוה בזה דמפרכסת הוה כחיה כ"ז שאין לה היתר אכילה אכילו' בנשחטה שחיטה כשרה, שהתירה איסור נבלה ואבר מן החי אלא דעדיין אסורה מחמת איסור צדדי כגון איסור מוקדשין דבעינן פדיון אלא דנ"ל לחלק בין קדשי מזבח לקדושת בדק הבית לפי שיטת הרמב"ם ובזה הוה שיטת הרמב"ם חלוק משיטת הרשב"א ולשיטת הרמב"ם לא אמרינן דמפרכסת הוה כחיה בשחיטה כשרה אלא דוקא בקדשי מזבח דמשום חסרון פדיון דקדשי מזבח לא הוה מפרכסת כאוכל וחשיב אין לה היתר אכילה ושפיר הזה מפרכסת כחיה דמחוסר פדייה הוה כמחוסר מעשה וחשיב שפיר אין לה היתר אכילה אבל לא כן הוה בקדשי בדק:

הבית דהחסרון פדיון בקדשי בדק הבית לא הוה כמחוסר מעשה ולכן שפיר חשיב מפרכסת בקדשי בדק הבית כיש לה היתר אכילה והוה כמתה והוא עפ"י דברי הרשב"א (בחולין דף קל"ט) שכתב גבי הא דאמרינן אבל קדשי בדק הבית דקדושת דמים בעלמא הוא דקדשי כיון דמרדו פקעה להו קדושתייהו והקשה וא"ת וקדושה שבהם להיכן הלכה י"ל הקדש דמים אינו כקנין הגוף אלא שעבוד עמון שיש לגבוה עליו דאי נמי בקנין הגוף דעלמא וכ"ו ע"ש מבואר דקדשי בדק הבית לא הוה אלא שעבוד בעלמא (ועיין בב"ק דף מ"ט) דאמרינן שם משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה מוציאים אותו מידו מאי טעמא כיון דמית גר פקע שעבודיה מבואר דממילא הוה המשכן של ישראל הלוה ואין צריך הישראל שוב קנין בהמשכון אלא

דממילא הוה של ישראל כיון שבעצם הוא שלו וכמו כן ה"ה ג"כ בקדשי בדק הבית כיון שאינו אלא שעבוד בעלמא וכשנפקע השעבוד על ידו פדיון ממילא הוה של בעלים ולכן שפיר יש לומר דשאני קדשי בדק הבית כיון דאינה אלא שעבוד בעלמא שפיר יש לומר דהפדיון לא הוה חסרון מעשה כיון דהוה ממילא כמו שהבאתי לעיל מהש"ס דב"ק הנ"ל ולכן שפיר מפרכסת הוה כמתה ולאו בת העמדה והערכה היא ולפי"ז א"ש מה שהקשינו על הרמב"ם מהא דשבועות הנ"ל ומהש"ס דחולין (דף פ"ד) דשם מיירי הש"ס בקדשי בדק הבית יכיון דהפדיון לא הוה כמחוסר מעשה וחשיב שפיר יש לה היתר אכילה ולכן מפרכסת כיון דהוה כמתה מחמת ההיתר שחיטה דהוה כאוכל ולכן לאו בת העמדה והערכה היא ולכן חשיב שפיר הש"ס בחולין ובשבועות שם קדשי בדק הבית לאו בר העמדה והערכה דשחיטה כשרה אבל הרמב"ם שפיר כתב (בפ"א מהלכות איסורי מזבח) דאפילו שחט שחיטה כשרה בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום דפודין אותה לאחר שחיטה במפרכסת משום דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה והיינו דשיטת הרמב"ם דקדשי מזבח כיון דקדושת הגוף הוה כמו קנין הגוף והפדיון הוה שפיר מחוסר מעשה ולכן בעודה מפרכסת אף דהשחיטה הוי שחיטה מעליא אבל כיון דאסורה באכילה קודם פדיון חשיב שפיר אין לה היתר אכילה ולכן כיון דשיטת הרמב"ם דבעינן דוקא היתר אכילה לענין דלא יהא מפרכסת כחיה וכיון דקדשי מזבח מחוסר פדיון חשיב שפיר אין לה היתר אכילה ושפיר הוה המפרכסת כחיה לענין העמדה והערכה ולא קשה על הרמב"ם מכל הנך דוכתי דשם מיירי בקדשי בדק הבית (וזה לא מסתבר לחלק בין קדשי בדק הבית דעלמא לקדשי בדק הבית של פרה אדומה): והנה במה שכתב לעיל על דברי הרמב"ם דשיטת הרמב"ם דלא אמרינן דמפרכסת הוה כחיה לכל דבריה אלא דוקא בקדשי מזבח שהוממא (דהוה קדושת הגוף כדמשמע בכמה דוכתי בש"ס דהא עושה תמורה) ועיין בש"מ תמורה ד"ג שדבריהם צ"ע טובא בענין זה אבל בקדשי בדק הבית לא יש להעיר מהא דכתב הרמב"ם (בהלכות ערכין פ"ה) שחט בה שנים או רוב שנים והרי היא מפרכסת הרי היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה ומשמע לכאורה מסתימת לשון הרמב"ם דמיירי בין בקדשי מזבח ובין בקדשי בדק הבית דבהלכה הקודמת ג"כ מייתי שם בקדשי מזבח ובקדשי בדק הבית הרי דאפילו בקדשי בדק הבית ג"כ סובר הרמב"ם דמפרכסת הוה כחיה וזה דלא כדברינו אמנם אח"כ מצאתי בשער המלך שכתב דע"כ עלינו לפרש דברי הרמב"ם דמיירי דוקא בקדשי מזבח דאם לא כן תקשה מהא דאמרינן (בתמורה דף ל"ב) דאפילו למאן דאמר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה אפ"ה אין פודין קדשי בדק הבית תמימין

שנשחטו דכיון דתמימין אינם נפדין אלא למזבח יאמרו עליהן קדשי מזבח שנשחטו ניפדין לכן יקברו ע"ש בשער המלך שכתב דע"כ מיירי הרמב"ם בקדשי מזבח שנעשו בעלי מום:

והנה מידי דברי בענין זה אמרתי לתרץ דברי הרמב"ם בהלכות (מלכים פרק ט') שכתב השוחט את הבהמה אפילו שחט בה שני סימנים כל זמן שהיא מפרכסת אבר ובשר הפורשים ממנו אסורין לבני נח משום אבר מן החי ע"ש והקשו על הרמב"ם מהא דאמרינן בחולין (דף ל"ג) תנינא דלא כרב אחא בר יעקוב הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחה יפה וכו' ואחד ישראל ואחד עכו"ם מותרין בה (והיינו דלא כרב אחא בר יעקב דאמר אין מזמנין עכו"ם על הבני מעיין משום דישראל בשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעליותה אישתרי להו עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמי) והקשו על הרמב"ם דפסק כרב אחא בר יעקב ולא כהברייתא (עיין בחידושו הרשב"א חולין שהקשה כן:

ונ"ל לתרץ שיטת הרמב"ם באופן זה דהנה קשה לפי מה דנקטי בפשיטות כל מפרשים דהרמב"ם פסק כרב אחא בר יעקב א"כ קשה למה השמיט ולא הביא הא דאין מזמנים עכו"ם על הבני מעיין וזה אין לומר דסמך על מה שהביא הא דמפרכסת אסורה לבן נח דאין דרך הרמב"ם להשמיט דבר המפורש בתלמוד לבן נ"ל לומר דהרמב"ם אינו מפרש דברי הש"ס כפרש"י ושיטת הרמב"ם הוה דהא דאמר רב פפא הוה יתיבנא קמי דרב אחא בר יעקב ובעיא דלימא ליה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור וכו' זהו שייך דוקא על הבני מעיין ולא על כל הבהמה והיינו דשיטת הרמב"ם הוה דלא שייך מי איכא מידי אלא דוקא בדבר דלישראל שרי ולעכו"ם אסור לעולם והיינו כיון דלישראל שרי לעכו"ם אסור שייך מי איכא מידי אבל בדבר דגם לעכו"ם נמי שרי לאחר זמן אלא דלישראל שרי בזמן יותר קצר ולעכו"ם שרי בזמן ארוך כיון דאין שום חילוק לענין היתר בעצם הדבר אלא דהחילוק הוה בזמן בזה לא שייך מי איכא מידי ולפי זה יש לפרש הש"ס דאמר תניא דלא כרב אחא בר יעקב זה קאי על הבני מעיין והברייתא דאמר הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה זה הוה נמי דוקא מהבני מעיין אבל בכל הבהמה לא ויש לומר דגם הש"ס מיירי בבני מעיין דוקא והבני מעיין שפיר מותרין לבן נח משום מי איכא מידי וכל הבני מעיין שייך שפיר סברת מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור דהבני מעיין יהיו אסורין לעולם דכמאן דמנחי בדיקולא דמי ואפילו לאחר מיתת הבהמה ישארו הבני מעיין באיסורן אבל בכל הבהמה מפרכסת לא שייך מי איכא מידי כיון דימתין עוד שעה עד שתמות הבהמה

ואישתריה ועיין בפירש"י (חולין דף מ"ו) דמבואר להדיא דהא דתניא הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מבית השחיטה מיירי בבני מעיין היינו בכבד ושאר בני מעיין וע"ש שהביא הש"ס דברכות (דף מ"ד) דאמרינן שם כל נפש משיב נפש וה"ה הא דתניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה דכתב שם רש"י משום דמעלי כדאמר לקמן הרוצה נמי מיירי בבני מעיין ועל הבני מעיין שייך שפיר הא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כיון דהבני מעיין ישארו באיסורן לעולם ובזה גם הרמב"ם מודה דאמרינן מי איכא מידי ובני מעיין אף דהוי כמאן דמנחי בדיקולא אפ"ה מותרין לבן נח גם לשיטת הרמב"ם משום הך סברה דמי איכא מידי ולכן שפיר לא הביא הרמב"ם הא דאין מזמנים עכו"ם על הבני מעיין דהבני מעיין שפיר מותרין לבן נח לשיטת הרמב"ם והנה זה אין להקשות דאפילו לפי דברינו דלא שייך מי איכא מידי אלא בדבר שנשאר אסור לעולם אבל בדבר שיהא מותר לאחר זמן לא שייך מי איכא מידי א"כ בחותך בשר מבהמה מפרכסת קודם שתצא נפשה אי אמרינן דמפרכסת אסורה לבן נח אז הבשר שנפרש מהפרכסת תהא אסורה איסור עולם לבן נח א"כ שייך שפיר מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור אמנם זה אינו דכיון דעל כל הבהמה, לא שייך מי איכא מידי מחמת דלאחר זמן יהא מותר לא שייך נמי מי איכא מידי על בשר הפורש מן המפרכסת דלא שייך מי איכא מידי כיון דהוה באקראי ותלה בדעת האדם ואינו בחיוב להיות כן לעולם לא שייך לומר משום מי איכא מידי אלא על הבני מעיין שייך שפיר מי איכא מידי כיון דיהיו אסורין לעולם וא"ש:

ולפי דברינו א"ש מה שהקשה החתם ספר בחלק יו"ד (סימן י"ט) היאך מותר למכור בציים לבן נח לפי שיטת הרמב"ם דלית ליה מי איכא מידי כמו שפסק גבי מפרכסת דאסורה לבן נח והיינו לפי מה שכתבו התוס' בחולין (דף ס"ד) דביצים הוה חידוש דשרי לישראל דאין לך דבר היוצא מן החי ושרי וא"כ יהא אסורין למכור ביצים לבן נח ולפי דברינו א"ש דגם שיטת הרמב"ם הוה דשייך מי איכא בדבר שיהא אסור לעולם א"כ ביצים כיון דבלאו הכי יהיו אסורין לעולם ושפיר מותר למכור ביצים לבן נח וא"ש ועיין בח"ס שם שהאריך בזה:

השמטות ומלואים

בסימן א עיין בתוס' (יומא דף לא) שהקשו בהא דאמרינן חמש טבילות ועשרה קידושין כהן גדול טובל ומקדש בו ביום וכולן בקודש בגג בית הפרוה והקשו והא גגין ועליות לא נתקדש כדאמרינן בפסחים דף פ"ו ולפי מה שבארתי בפנים דאפילו למד"א גגון ועליות

לא נתקדשו ג"כ שייך על הגגין קדושה כמו שבארתי דבירושלים יש תרי קדושת והגגין ג"כ יש בהו קדושה מחמת שהן סמוכין למקדש כמו שבארתי וא"ש דכולן הוי בקודש: בסימן ב' העיר לי גדול אחד לפי מה שכתבתי לתרץ קושית המל"מ על תוס' שבועות דף י"ז ד"ה תלה עצמו וכו' דהוכחת התוס' הוה משום שהכהן היה הולך על גבי איצטבא והא דאין האיצטבא חוצץ הוה משום דמין במינו אינו חוצץ וכמו שכתבו המפרשים דאף דמין במינו אינו חוצץ אבל בכל זה לא כמו נוגע ממש אלא דהוה כמו אויר ועל זה העיר הא גם האיצטבא מונחת על הריצפה והוי כמו דאמרינן בש"ס דזבחים שם דף (פ"ח) דקאי גברא בראשו של מזבח לא מבעיא לן וכו' ע"ש אולם יש לחלק דשאני התם דהכהן העומד על המזבח אינו חוצץ כיון דהוא עצמו העובד ועיין בפירש"י שכתב וז"ל דהנחת גופו הוי כהנחת קרבן וזה לא שייך גבי ריצפה ולכן שפיר יש לומר דהכהן ההולך על האיצטבא לא הוה כמו שהולך על הריצפה ממש אלא דהריצפה אינה חוצצת משום דהוה מין במינו ולפי זה אין מקום להשגתו על הגאון מסוכטשוב במה שהשגתי עליו מהש"ס דזבחים הנ"ל מהא דקאי גברא בראשו של מזבח וכו' דשם גבי המקטיר אימורים על גבי בשר כיון דהבשר לא הוה לצורך עבודה כמו כהן בזה לא מהני מה דמונח על על המזבח וצ"ע בזה ויש להאריך ואכ"מ:

בסימן ג' הבאתי דברי הרמב"ם שכתב דזה שנאמר בתורה ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה אינו אלא בזמן וכו' אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים וכו' אלא בקול וכו', ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן המשוערים והקשה הרא"י הא קימ"ל משורר ששעיר במיתה לכאורה יש לומר דהא דמשורר ששיער מיתה הוה דוקא בזמן שהוא ראוי לעבודה אבל בזמן שנדחה מעבודה לא שייך אז משורר ששיער וראיתי בספר לחם יהודה להגאון מהר"י עייאיש שהביא הא דכתב הרמב"ם (בפ"ה מהלכות כלי המקדש) כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר עבודה ואינו נכנס לעזרה לעבוד אלא בשעה שהלוים אומרים שירה מבואר דאע"ג שהוא גדול אינו עובד מתחלה עבודה בין כהן בין לוי עד שיתחיל לומר שירה עם הלוים בתורת סניף ואע"ג דכהן לאו בר עבודת שירה הוא דכהן בעבודת לוי הוא באזהרה היינו אחר שנתעסק כבר בעבודתו הראויה לו דאז אינו יכול להעתיק את עצמו לעבודה של זולתו אבל בתחילה רשאי לעבוד מלאכת השיר דכהנים נמי היו לוים ושבט לוי איקרו ע"ש וצ"ע אם שייך לומר כן לענין לוי שהזקין דחוזר למלאכה אחרת שאינה מלאכתו משום שאינו ראוי לעשות מלאכתו ועיין להגאון מלבי"ם בביאור לספר יחזקאל (מ') שכתב דאין כ"כ מוכרת סברת הגאון מהר"י עייאיש דיש לומר שהכהנים הא משוררים בכלי ולזה הוכשרו גם ישראלים מיוחסים

כמבואר (בפ"ג) מהלכות כלי המקדש ועיין בתוספתא עירכין בפ"ב דאין אשה נכנסת לפזרה אלא בשעת קרבנה ואין הקטן נכנס למורה אלא בשעה שהלוים אומרים שירה:
בסימן ג' במה שכתבתי לחלק בין מלאכת שבת לענין נזקין דגבי שבת העיקר מה שאנו מקפדים על הפעולה שתהא פעולה חשובה וגבי נזקין העיקר בעינן שתהא מכח האדם ובזה ביארתי דברי הש"ס בב"ק דף ס"א גבי זורה ורוח אסיעתו ע"ש כתב לו כבוד חמי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שעפטל קרעמער שליט"א ר"מ ומנהל דישיבת ניו הייוון (ומלפנים במתיבתא רבתא דסלוצק) בענין זה להעיר בדברי דע"כ לאו כללא הוא דהא מצינו גבי שבת דגרם כיבוי מותר ולהיפך בנזקין מצינו דחייב אפילו בלא נעשה הפעולה כולה ע"י האדם כמו דחייב על האש במה שנעשה ע"י רוח מצויה עיין תוס' ב"ק (דף ה' ע"ב) ועיין הנמוק"י בב"ק שם מש"כ בענין זה ובראי"ש כאן בב"ק דף ס"א שכתב להדיא דאף דזורה ורוח מסעייתו לא הוה אלא גרמא דהא לא הוה כולה בכח האדם אפ"ה חייב לענין שבת והיינו דהעיקר מה שאנו מקפדים גבי שבת דבעינן שתהא דרך המלאכה כך לכן בזורה ורוח מסייעתו כיון דדרך המלאכה הוא כן חייב וכן מצינו הרבה מלאכות שהיו במשכן באופן זה כגון מבשל וכן זריע אופה וכדומה אע"ג שהאדם אינו עושה בזה אלא מה שהניח הגדירה. אצל האש וכו' וכן בחורש בבקרים דחייב והלא אי הוא העושה בעצמו כולו אלא בסיוע הבהמה ואם נאמר בזה אף פשוט מטעם שהיה כן במשכן הלא, יהיה קשה הא זה עוקר וזה מניח ג"כ היה במשכן וכן זה אינו יכול וזה אינו יכול לר' שמעון ג"כ היה במשכן כגון שנים שהיו נושאין את הארון אעפ"כ פטור כמו שכתבו התוס' (שבת ג') מטעם שלא עשה כולה וא"כ גם בחורש בבקרים יפטור וע"כ מוכרחים לומר מתוך שאין הבהמה יכולה לחרוש אם לא שהאדם יאחז המחרישה בידו נקרא מה שהבהמה עושה מעשה האדם ומצינו בירושלמי כלאים (פרק ח' הלכה ב') ר יוסי בר' חנינא אמר המנהיג בכלאים בקול לוקה ותני כן הנהיגה המשיכה קורא לה ובאת אחריו נתחייב בה לשלם כשאול והתני שמואל היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה ובאת אחריו הרי זה פטור ומשני תמן לדעתה היא מהלכה הכא על כרחה הא מהלכה וע"ש במפרשים דפרשו דהש"ס מקשה מהא דמנהיג בקול דחייב על תחומים דפטור עכ"פ הרי מהירושלמי מבואר דמה שהבהמה עושה ע"י האדם חשוב מעשה אדם ובזה אמרתי על הא דכתב הנתה"מ דמשיכה ע"י גורם מהני מהא דקורא לה והיא באה דאין ראיה דקורא לה והיא באה הוה שפיר מעשה אדם כיון שהבהמה נמשכת בטבעה וזהו דמחלק הש"ס בין גדול לקטן דגדול אדעתא דנפשיה קעביד היינו הגם דהגדול ג"כ הולך בשביל שהוא קורא רק דבגדול הוה ההליכה בהסכם עצמו והוה הקריאה רק גורם משא"כ קטן

דהוה כמו בהמה דנמשך בטבעו זה הוה מעשה אדם וא"כ בפועל גדול דמיירי הנתה"מ לא הוה המשיכה לדעתו ולאו דמי לקורא לה והיא באת דגבי בהמה ויש להעיר למה באמת בתחומים פטור קורא לה והיא באת ומ"ש ממשיכה והא הירושלמי מדמי משיכה לכלאים ותחום בהמתו לכלאים ולמה במשיכה מהני הקריאה ולא. בתחום בהמתו וכן יש להעיר למה דקימ"ל המחמר אחר בהמתו פטור והרי הוא עושה מעשה שהרי הבהמה הולכת ע"י שמושכה ומחמר אחריה אלא ודאי דלא הוי מעשה גמור אלא דגבי חורש כיון דדרך המלאכה היא כך בהכי חייב רחמנא וכן בכלאים דאמרה תורה לא תחרוש בשור וחמור יחדיו הרי התם זאת אסרה תורה מה שהבהמה עושה ע"י ומה לי באיזה אופן שהוא מעורר הבהמה לחרוש ולמשוך אם על ידי אפסר או על ידי קול כיון שזהו האיסור שאסרה תורה ואלו היה הדין במשיכה שימשוך כמו שאלו היתה הבהמה. כפותה אז היה המשמעות שימשכנו בכחו ובודאי אז לא היה מועיל קורא לה והיא באה אבל ענין המשיכה משמע אם גם שהבהמה עושה בכחה מפני זה מהני משיכה באפסר אף שהבהמה הולכת מכח עצמה לכן מהני קורא לה והיא באה אבל במחמר שפיר פטור. כיון דאין האדם עושה המעשה כולה ולא דמי לחרישה בבקרים ובתחומים יש לומר כיון דהוי דרבנן לא גזרו. ע"כ דברי חמי הרב הגאון הנ"ל ונראה פשוט דלענין שבת הכל תלוי בדרך המלאכה היינו במלאכת מחשבת ולענין נזקין בעינן שיהא ברי הזיקא ולכן זורה ורוח מסעייתו פטור לענין נזקין משום דלא ברי הזיקה ויש להאריך בזה ואכ"מ ומה שכתב להעיר, אמאי מחמר אחר בהמתו לא חשוב כאילו הוא עשה כמו בחורש ראיתי שכיון לזה כבר בחידושי הרמב"ן בשבת דף קנ"ג ע"ש שכתב וז"ל אלא שמ"מ צריך טעם בדבר שהרי החורש בבהמה אתה ובהמתך הוא כמחמר שהחרישה בכח הבהמה הוא נעשה, ונאמר בזה שמפני שהחורש בבהמה הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלויה ואין הבהמה אלא ככלי ביד האומן ואינה דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מן המחמר עכ"ל הרמב"ן ודבריו צריך ביאור ומצאתי בספר תשובת ר"א להגאון מהר"א ז"ל מטעלז שהאריך בדבריו הרבה והביא מה שכתב האבן העוזר דהמעמיד עלוקא בשבת אסור ע"ש בספר הנ"ל שהאריך הרבה בחילוק בזה חרישה למחמר וכתב דגם במחמר אם לא היתה הבהמה הולכת מחמת עצמה אלא מחמת משיכת האדם אז היה האדם חייב סקילה כמו לבחורש שהרי הרמב"ן כתב שבמחמר יש להבהמה התעוררות מעט מצד המחמר מבואר דאלו היה לבהמה התעוררות הרבה היינו שהיה מושך הבהמה ובלא משיכתו לא היתה הולכת אז היה

שפיר חייב כמו בחרישה האריך שם בספר תשו' הרבה ויש לעיין בדבריו ואכמ"ל ע"ש ומה שהעיר למה מותר קורא לה והיא באת בתחומין ומה שהעיר כבוד חמי הרב הגאון מ"ש תחומין ממשיכה יש לי הרהורי דברים בזה אולם ראיתי בספר אגלי טל להגאון מסאכוטשאב שדבר בזה באריכות וכתב לדייק דבתחומין מחמר אסור מהא דמקשה בירושלמי על קורא לה והיא באת שיאסור ותירץ רק מפני שלדעתה היא מהלכת אבל במחמר אחריה שעל כרחה היא מהלכת שפיר אסור ומשמע דלאו דמחמר איתא גם בתחומין ע"ש שהביא מהתוס' עירובין דף צ"ז וכתב דהא דאינו נוהג שביתת בהמתו בתחומין משום דתחומין לא הוי רק דרבנן וכתב שם דבשבת אינו איסור חפצא רק איסור גברא שהוא לא יעשה מלאכה וכל האיסור רק מה שהוא עושה ע"כ צריך מעשיו משא"כ כלאים האיסור על הכלאים שלא נוהג בהם ע"כ אסור אפילו במעשה כל דהו ואפילו בקול לבד וכן משיכה והגבהה שצורך קנין שתהא הבהמה נמשכת או מוגבהת ע"כ סגי במעשה כל דהו דהוה כמו קול ויש לעיין בדבריו דהא הרא"ש בב"ק שכתב להדיא בזורה ורוח מסייעתו אף דלא הוה אלא גרמא אפ"ה חייב לענין מלאכת שבת אף דלענין נזקין פטור ויש לעיין בזה טובא אבל אכ"מ:

בסימן ד' שכתבתי דכ"ז שלא נכבשה כל ארץ ישראל לא נתקדש עבר הירדן עתה הגיע לידי ספר ישועות מלאכו מהגאון ר' יהושע אב"ד דקוטנא שיצא עתה לאור וראיתי שכתב ג"כ סברה דלא נתקדש עבר הירדן אלא לאחר שנכבשה כל ארץ ישראל והביא ראי' לזה מהא דמבואר במדרש דמשה רבינו נצטער למה הוא נקבר בעבר הירדן ולהנך דסברי דעבר הירדן קדוש בקדושת ארץ ישראל ומה נצטער והיינו ע"כ משום דזה היה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל וזה קצת ראי' עפ"י הדרוש אולם ראיתי דבר תמה שם שהביאו ראי' מהא דאמרינן במכות ע"ד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל (היינו שלש ערי מקלט שבארץ ישראל) לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות ומזה הוכיח הגאון הנ"ל דעד שלא נכבשה כל ארץ ישראל לא נתקדש עבר הירדן בקדושת ארץ ישראל כמו שכתב שם ובפירש"י דעד שלא נבחרו היינו בשבע שכבשו ושבע שחלקו ע"ש) וזה אינו דבהדיא אמרינן שם במתניתין משום שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו ששתן קולטות כאחת ע"ש ובענין קדושת עבר הירדן עיין בתשב"ץ חלק ג' סימן קצ"ח שהאריך הרבה בזה:

עוד בסימן ד' מה שכתבתי בשם הרשב"א שכתב בנתינת ארץ ישראל לאברהם היה ע"מ שיקיימו ישראל את התורה הוא ברשב"א שבת דף פ"ח גבי הא דאמרינן שם מכאן הוה מודעה רבה לאורייתא ועיין בדורש לציון מה שכתב על שם על הרשב"א ועיין

במדרש רבה פרשה אמור דאיתא שם אמר הקב"ה לאברהם אני נותן לך את הארץ ע"מ שיכנסו בניך ויקריבו העומר ע"ש: עוד בסימן ד' במה שכתבתי שם לפי שיטת הרמב"ם דלכן בימי עזרה היו צריכין קידוש מפני שלא היה ביאת כולם והעיר לי גדול אחד דא"כ משמע דמהני קידוש אפילו בכיבוש יחיד ע"כ הא דכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות תרומות אבל יחיד מישראל או שבט או משפחה שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא א"י וכו' היינו דוקא בלא קידוש לפי דברינו וכ"ז הוה דוקא ביחיד אבל בכל ישראל שפיר הוה קידוש כמו כל ארץ ישראל אפילו בלא קידוש רק במה שנכסו כל ישראל דהא כתב הרמב"ם שם הארצות שכיבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וכו' אינו כארץ ישראל וכו' ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותם קודם שיכבוש שאר ארץ ישראל וכו' ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואחר כבש ארצות אחרות היה כבושו כארץ ישראל לכל דבר ומיירי אפילו בלא קידוש וזה חידוש גדול וי"ל דאה"נ דבזה עצמה שנכנסו כל ישראל לתוכה נתקדשה בקדושת ארץ ישראל בלא שום קידוש צדדי משום שנכנסו כל ישראל לתוכה: בסימן ו' הבאתי מה שכתב המאירי פסחים דף ע"ט לפרש הא דאמרינן בש"ס הרי שהיו כהנים והקהל טהורין וכלי שרת טמאים יעשו בטומאה אמר רב חסדא לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת דרחמנא אמר וכו' כתב המאירי וז"ל מה שבארנו שאם היו כלי שרת טמאים ועשוהו בטמאה טהורים עם הטמאים דוקא בשנטמא הסכין בטמא מת שהוא אב הטומאה גם כן לטמא אדם מדין חרב הרי הוא כחלל כמו שבארנו בכמה מקומות שנמצא שהשוחטין מטמאין בסכין וכשהוא נאכל בטומאת הגוף הוא נאכל שהוא בכרת שהטמא האוכל את הקודש הוא בכרת אבל אם נטמא בשרץ וכו' ודבריו צע"ג שפירש דמשום טומאת השוחטין יעשו הכל בטומאה וזה לא שמענו דהא השוחטים לא הוה אלא מעוטי דמעוטי ומשום הנך יחידים יעשו הכל בטומאה דהא אפשר לצמצם שכל אחד ישחט פסחים הרבה ואז יהיו השוחטים מעוט וידחו לפסח שני ואפילו באופן שלא יצמצמו גם כן יהיו השוחטים מעוט וידחו לפסח שני ואמאי נעשו הכל בטומאה וזה תמה:

בסימן י"ב מה שכתבתי על שיטת הרמב"ם גבי אתנן דלכן חל אתנן במוקדשים משום דהוה קדשים שמתו העיר לו יד"נ הרב הגאון הנעלה אהרן דוד יפה הי"ו הא גם בקדשים שמתו אסורין מדרבנן וא"כ אכתי קשה היאך שייך בהו קנין ויפה העיר דהא בעיקר אי קדשים שמתו אסור מדרבנן זהו פשוט לכאורה לכו"ע אולם יש לעיין טובא אי איסורי הנאה דרבנן הוה כמו דאורייתא לענין קנין ועיין באבן העזר סימן כ"ח ובית שמואל

שם ועיין באבני מלואים סימן כ"ח שהביא דהרא"ש כתב להדיא דאיסורי הנאה דרבנן מקודשת מהא דאמרינן דחולין בעזרה הוה דאורייתא וכ"ו ע"ש ומשמע דאי הוה דרבנן שפיר היה קדשין ועיין בירושלמי פ"ק דקידושין גבי כתבו על איסורי הנאה דרבנן וכו' דמדמה שם הירושלמי גט לקדושין ועיין בביאורי הגר"א ז"ל באבן העזר שם ויש להאריך בענין זה טובא במה שכתבתי בסימן י"ג גבי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דתרי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף הוה חדא הא דאמרינן דכל מעשה השחיטה הוה חדא מעשה עיין ברש"י חולין דף י"ט שכתב להקשות הא כל שחיטא הוה נקובת הושט ע"ש אלא משום דכולה הוה חדא מעשה ע"ש בסימן י"ז גבי טומאת התהום נ"ל בחסר בפנים זה דהסוגיא בזבחים קאי אליבא דהאי תנא דאמר דשייך טומאת התהום אפילו בנודע הספק כגון זב שראה בשביעי שלו דלא הוה ידיעת הספק כל כך כמו בראה בין השמשות אבל בזב בשביעי שלו שפיר מודה דשייך טומאת התהום. בסימן כ"ג שכתבתי דשייך שני פסולי לינה בכל שניוי זמנים לא שייך להקשות א"כ לפסול בלינה בסוף היום בשמתחלת הלילה לבא ז"א דלא שייך פסול לינה אלא כל היכי דכתיב בקר בסימן כ"ח צ"ל הא דכתב הנימוקי יוסף בחולין דלכן דם בן פקועה אסורה ולא משתריה בשחיטת אמו משום הא דכל בבהמה תאכלו כמו החלב משום דדם הוה משקה וכתב כל בבהמה תאכלו וכו' הרי דמהא דכל בבהמה תאכלו היה ניתר גם שאר איסורין: